This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

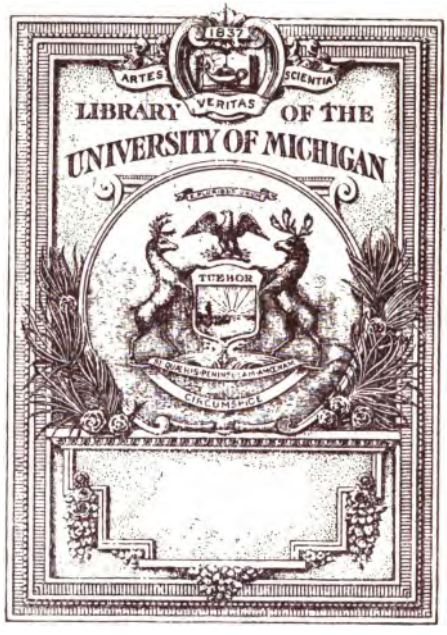
1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

DJ
107
.W14
1788
V.16

VADERLANDSCHE
HISTORIE.

ZESTIENDE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigſte Schryvers, en egte Gedenkſtukken, zamengeſteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZESTIENDE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCVI.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

VIER EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD,

Heusden reeds vroeg der Volkszaake toegedaan. Hoe het daar van ten deezen Jaare blyk gaf. Aanspraak van F. A. VAN DER KEMP *aan de Heusdenaars Eisch om de Regeering te veranderen, by de Magistraat toegestaan. Eisch aan den Drossaart om de Regeeringsverandering te helpen bewerken Uitzonderende bepaaling daar by gemaakt. Van wegen den Drossaart geweigerd. Men gaat egter voort. De Burgery opgeroepen De oude Regeering ontslaagen, eenigen bedankt, anderen uitgemonsterd. De nieuwverkoorenen in den Eed genomen. Het nieuwe Stads Regeeringsreglement ingevoerd. Gecommitteerden gekoozen en beëedigd. Vordering, dat Heusden Zitting zou neemen ter Staatsvergadering van Holland, aldaar goedgekeurd Kerklyke Dankzegging over deeze Gebeurtenis. Wegens Wyk te Duurstede geluk gewenscht. Eisch dat de Drossaart te Heusden zou komen woonen. De* XLIV. BOEK.

73456

XLIV. BOEK.

Eisch der Heusdenaaren om Zitting ter Staatsvergadering te hebben, zeer verſchillend ter Staatsvergadering opgenomen. De Heusdenaars houden vol op eene gedaane Aanſchryving der Staaten. Verlegenheid ter Staatsvergadering van Holland met den Eisch der Heusdenaaren. Verklaaring der Heusdenaaren by Staaten van Holland wegens het verrigte. Hoe zeer Gornichem tegen de Zitting van Heusden yvert. Een Verzoekſchrift te dier Stede, ten voordeele der Heusdenaaren, van de hand geweezen. Verzoekſchrift uit Amſterdam by de Staaten, ten voordeele der Heusdenaaren. Klaagbrief van het Wapenhandelend Genootſchap te Heusden aan de Vergadering te Delft gezonden. Staatsbeſluit omtrent Heusden om alles in den voorigen ſtaat te ſtellen. De Heusdenaars ſchryven aan de Staaten eeniger Gewesten. Schryven der Staaten van Utrecht aan die van Holland over de zaak der Heusdenaaren. Beſluit eener Bezending na Heusden. Verſchillende Raadgeevingen aan de Heusdenaaren. De Heusdenaars houden vol in het weigeren. De Commiſſie verſchynt 'er, en volvoert den last. De oude Regeering herſteld. Openlyke Verklaaring van VAN DER KEMP, *dat hy zich de zaak der Heusdenaaren aantrok. Deswegen door de Heusdenaars bedankt. Schryven der Staaten van Utrecht te Amersfoort vergaderd, over deeze zaak, aan Staaten van Holland. Verſlag omtrent de zaak der Heusdenaaren. De zaak niet afgedaan, en verzoek der Heusdenaaren, dat dezelve Domeſtiek mogt verklaard worden. Men blyft pal ſtaan. De Heusdenaars bewaaken zich-*

zelve de Stad, en dringen aan op het afdoen hunner zaake. Middelweg den Heusdenaaren voorgeſlaagen. Zy weigerden dien in te ſlaan. Eenigzins gunſtige beſluiten omtrent Heusden. Hun Voorſtel omtrent het Drosſaartsampt. Nieuwe aanzoek om in Staaten van Holland beſchreeven te worden. Beroepen zich op het Volk van Holland, wegens hunnen toeſtand. Wat 'er, wegens het nieuw Formulier van den Eed voor het Krygsvolk was voorgevallen. 's Gebeurde met de Commisſie te Woerden over den Eed. Men weigert Krygsvolk te zenden, zo lang de Heusdenaars van het oude Eed-formulier afweeken. Klagten deswegen. De Omwenteling breekt alles af. Zeggen van RAAWS, wegens de daar aangerigte Plunderingen. Woerden doet ook aanzoek om beſchreeven te worden ter Staatsvergaderinge. Dit ſtuk daar niet ſterk voortgezet. Poogingen der andere Kleine Steden, en van het Platte Land om Invloed op 's Lands Regeering te verkrygen. Programma te Amſterdam uitgeſchreeven, wegens den Invloed der Kleine Steden en van het Platte Land. In 's Gravenhaage doet men poogingen ter eigen Magiſtraatsbeſtelling. Twaalf Gecommitteerden uit de Burgery benoemd. Zyne Hoogheid bewilligt in het verzogt ontſlag van den Eed door de Haagſche Schuttery aan hem gedaan. Van dien Eed ontſlaagen. Het Genootſchap in orde gebragt, trekt openlyk op. De Haagſche Schuttery het draagen eeniger Oranjetekens verboden. Het Genootſchap verzoekt als een Lichaam op zich zelven te mogen aangemerkt worden. Dit verzoek door de Staaten toegeſtaan. Tegenkanting der Ridder-

XLIV. BOEK.

ſchappe. Bekommerdheid der Schuttery dat het Genootſchap dezelve wilde ontwapenen. Gerugten dat de Schuttery het intrekken des Genootſchaps wilde betwisten. Zorg daar tegen gedraagen. Het trekt, door Krygsvolk gedekt, onverlet binnen. De Schuttery door Gecommitteerde Raaden gerust geſteld. Geringe Oranjetekens weggenomen. De Genootſchapsleden gaan ongewapend. De Schutters verboden met ſcherp op de wagt te komen. Nadere Voorziening tegen het met ſcherp gelaaden Geweer der Schutteren. Veelen der Schutterye ongereed om hier aan te voldoen. Daar toe genoodzaakt. Het Wapenhandelend Genootſchap gewettigd. Oprigting eener Opregte Vaderlandſche Societeit onder den Graaf VAN BENTINCK. *Onvermoeide poogingen van dien Ridder. Opgang deezer Societeit. Hoe zeer dit, en bovenal de Oprigter, in 't oog liep. Een tweede Vaderlandſche Societeit voor den geringer Ingezeten opgerigt. Onrustige Beweegingen in 's Gravenhaage. Voorſtel van Haarlem om aldaar Volk des Rhyngraafs te leggen. Raadſlagen hier op. De Afgevaardigden van Dordrecht en Haarlem blyven van de Vergadering. Verſchillende Raadſlagen op dit ſtuk. De zaak blyft hangen door eene tweede Bezending uit Schiedam. Voorſtel tegen de Byeenkomſten en Verzoeken der Burgeren, verworpen. Verklaaring des Franſchen Afgezants over de Verſterking der Bezettinge. Voorgeſlaagene Bemiddeling. Beſluit ter Vermeerderinge en Verſterkinge der 's Gravenhaagſche Bezetting. Bijzondere Eed, dit Krygsvolk afgenomen. Zorge voor dit Volk gedraagen. Haarlem en Dord-*

Dordrecht komen weder ter Staatsvergaderinge. Het 's Gravenhaagſche Genootſchap van Wapenhandel, wegens de aangebodene voorzorge, bedankt. Het voorgevallene omtrent de Publicatie van den Domeinraad des Stadhouders. De Jaardag des Stadhouders loopt in 's Gravenhaage ſtil af. Het Vaandel der Lyfwagt van Staaten van Holland met een Galg beſchilderd. Uitgeloofde Belooning des Hofs van Holland op de Ontdekking van den Daader. De Krygsraad der Lyfwagt looft desgelyks eene Belooning uit. De Vaandrig VAN DER HOOP, *op wien vermoeden viel, onderzogt.* VAN DER HOOP *vlugt. Ingedaagd en gevonnisd. Ongeregeldheden onder het Krygsvolk. Voorzorgen in 's Gravenhaage tegen de inkomst van het Burgerlegertje. Adres daar tegen door de Commisie van het Burgercorps. Raadpleegingen by Staaten van Holland op dit ſtuk. Herhaalde Vergadering in den nagt, wegens het voorgevallene te Voorburg. Geſchil tusſchen* KRETZMAR *en* VAN STARRENBERG. *De Bevelen van Gecommitteerde Raaden ingetrokken. Het voorgevallene met den van maatregelen veranderden Ridder* VAN STARRENBERG *in het Kamp by Deift.*

Te gelykſoortig met, en te inverwant aan het geen in *Haarlem*, ten deezen Jaare, wegens den Volksinvloed en de Magiſtraatsbeſtelling voorviel, in het laatst voorgaande Boek vermeld, is het gebeurde in dit Jaar te *Heusden*, om 'er 't zelve, niet on-

1787. *Heusden* reeds vroeg der Volkszaake toegedaan.

XLIV. BOEK. 1787.

onmiddelyk op te laaten volgen (*). Die Stad was, in deeze dagen, de eerſte der niet ſtemmende Steden in *Holland*, welke zich tegen de Inbreuken op haare Regten en Vrydommen (†), met mannenmoed verzette, en worſtelende haare zaak volhieldt, tot zy door Buitenlandſchen Overmagt, nevens andere, moest bukken. Reeds van den Jaare MDCCLXXXIII, was men daar bedagt geweest op het herkrygen van de Stads regten in de Aanſtelling der Magiſtraatsleden (§); en hadt zich de Burgery, in den voorleeden Jaare, volyverig betoond in het voorſtaan der Volkszaake (**).

Hoe het daar van ten deezen Jaare blyk gaf.

Dit vuur van Vryheidsmin was 'er ſteeds leevendig en brandende gehouden, en werd, met den aanvange deezes Jaars, in vollen gloed ontſtooken door den Heer FR. AD. VAN DER KEMP, *Doopsgezind* Leeraar te *Leyden*, den boezemvriend der CAPELLENS, die ons reeds zo menigmaal, in den loop onzer Geſchiedenisſe, voorkwam, als in veele opzigten yverende voor de Volkszaak, en dien wy meer byzonder te *Wyk by Duurſtede* aantroffen. Ook *Heusden* was een der Too-

(*) In ons voorgaande Boek bl. 279 des XV. Deels hebben wy aangemerkt, en moeten onze Leezers zulks, by de terugwyzing herinneren, dat de zaak van *Heusden*, eigenlyk de Dryfveer was des Voorſtels over den *Volksinvloed* op de Regeeringsbeſtelling, doorgaans het Voorſtel van *Haarlem* geheeten.

(†) Zie over dezelve MIERIS III. D. bl. 696. 79. *Tegenw. Staat* XVII. D bl. 264.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 310.

(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 166.

Toneelen, waar hy den rol eens Vryheids- XLIV.
voorſtanders ſpeelde. Aangeſpoord door BOEK.
eenen Brieve van de Geconſtitueerden der ——
Heusdenſche Burgerye, behelzende een Ver- 1787.
haal der aangewende poogingen tot Herſtel hunner Stedelyke Bezwaaren, en opgaave der genomene Maatregelen, ontwierp hy eene Aanſpraak, met den aanvang deezes Jaars, gloeiende van Vryheidsmin; en de *Heusdenaaren*, van welker Wapenhandelend Genootſchap hy een Lid was, aanzettende om in die Regten te treeden, welke hy beweerde, dat hun onthouden waren.

Naa eene afbeelding van het zyns oor- Aan-
deels met fluweel bekleedde Juk dat de ſpraak
Heusdenaars nu ruim twee honderd Jaa- van v. d.
ren gedraagen hadden, vaart hy voort, op Kemp aan
dat wy 'er eenige trekken uit ontleenen. de *Heus-*
denaars.

„ Juicht, *Heusdenaaren!* juicht over het
„ opdaagende tydſtip, in 't welk gy dit zo
„ vernederende juk voor altoos zult ver-
„ breeken, verbryzelen! zo verbryzelen,
„ *Heusdenaaren!* dat ook op geen uwer Kin-
„ deren Schouderen eenig ſpeur van dit om
„ u te bedriegen met fluweel bekleedde
„ juk, overblyve; dat ook de gedagtenis
„ zelfs van dit, door onwaardige *Belgen*
„ bezongen juk in de vergetelheid worde
„ verlooren.

„ Ik verblyde my reeds in dit vooruit-
„ zigt, om dat ik uwen Moed kenne; ik
„ durf u hier toe aanzetten, u voor den
„ goeden uitſlag inſtaan, om dat ik van uw
„ Regt tot dien gewigtigen ſtap overreed
„ ben; om dat ik de veelvermogende dryf-

XLIV. BOEK. 1787.

„ veeren, welke u tot denzelven verpligten, kenne: om dat ik buiten twyfel ſtelle, dat *Hollands* wakkere Palinſtuuren, (en hoe veelen zyn tot deezen Naam geregtigd!) uwe manmoedige poogingen bewonderen, dat *Hollands* Staatsvergadering zich over den *Aanwinst* van zulk een *Lid*, als uwe Stad zal verblyden.

„ Uw Regt, *Heusdenaaren!* is boven allen twyfel, indien gy Menſchen zyt, indien gy, als Leden van een vry Gemeenebest, waar eene volkomene Gelykheid van Regten en Belangens, indien al niet van Rangen, plaats moet vinden, zult kunnen aangemerkt worden: ten ware men u in de veragtlyke Claſſe van *Onderdaanen* rangſchikken wilde; maar wat ſpreek ik van uwe Regten, daar de Heerschzugt deeze naauwlyks durft betwisten; daar de billykheid uwer eiſchen ook door de zulken erkend wordt, welke in derzelver verydeling hun byzonder belang waanen te vinden; daar thans de Leer van *'s Volks Alvermogen*, algemeen hulde beweezen, en de waarheid, *dat* Stedelyke Belangen, *ook* Stedelyk *behartigd*, Stedelyke en Plaatslyke *grieven*, Stedelyk en Plaatslyk *herſteld moeten worden*, algemeen wordt geëerbiedigd.

„ Gy ziet, *Heusdenaaren!* dat ik u niet wyze na uwe oude Privilegien, gelyk ik zou kunnen: zy mogen dienen, om uw tegenwoordig lot te veragten. zy blyven de merktekenen van uwe Slaavernyonder de Graaven; maar verlooren haare

„ kragt,

„ kragt, by de vernietiging van dat over- XLIV.
„ weldigend Gezag, toen alles in uwen boe- BOEK.
„ zem te rug keerde: zy mogen de baat- ——
„ zugt vleijen, maar kunnen de breuke des 1787.
„ Volks niet heelen, dat *nu* moet zoeken,
„ zich als Vrye Lieden te doen gelden, om
„ die Regten aan hunne Kinderen te ver-
„ zekeren; dat *nu* zich moet wagten, om
„ de Hooge Bezitters hunner verloorene
„ of ontroofde Regten door hunne vrywil-
„ lige toeſtemming, ook niet *by onderlinge*
„ *Schikking*, derzelver voortduurend genot
„ te verzekeren. —— *Heusdenaaren!* wel-
„ ke kragtige dryfveeren moeten u in uw
„ grootmoedig voorneemen ſterken! Pligt
„ en Belang —— anderer Voorbeeld en
„ Aanmoediging; *nu* of *nooit.*"

Dit breeder uitgewerkt en getoond hebbende, dat nimmer zulk een gunſtig Tydſtip weder zou opdaagen; en de Vryheid hun nimmer weder zo vriendlyk zou aanblikken, vaart de Heer VAN DER KEMP voort. „ Is Pligt niet voldoende? uw Be-
„ lang, uwer Huisgezinnen, uwer Naako-
„ melingen Belang, eischt zulks van u,
„ moet u blyhartig eenige moeienisſen doen
„ verduuren. *Wyk by Duurſtede* kan u ten
„ voorbeeld, ten prikkel ſtrekken."

Naa des uitgeweid te hebben, vervolgt hy; „ Wy hebben hier noch *Gelderſche*,
„ noch *Amersfoortſche* Staaten. De *Hol-*
„ *landſche* Vergadering kent beter de Be-
„ langens en Regten van vrye Ingezete-
„ nen —— weet beter beide te eerbiedi-

XLIV. „ gen, te onderſchraagen. *Hollands* Vade-
BOEK. „ ren zullen *Heusden* niet *Beëlburgen*. De
——— „ onderſtand aan de Stad *Utrecht* verleend,
1787. „ uit *Hollandsch* Magazynen, moet u hier
„ ten waarborg ſtrekken, indien de mon-
„ delige betuigingen der voornaamſte Staats-
„ mannen, indien de Staatswyze Verklaa-
„ ringen u eenigen twyfel overlieten. *Hol-*
„ *lands* Vaderen eerbiedigen te veel 's Volks
„ onvervreemdbaare Regten, om hetzelve,
„ in de beheering zyner *Domeſtique* Belan-
„ gens, te dwarsboomen, om hetzelve het
„ Herſtel zyner Stedelyke grieven te belet-
„ ten, en weeten dat gy — gy *Heusdenaa-*
„ *ren!* en gy alleen, even als alle andere
„ Stedelingen, tot dit werk zyt bevoegd
„ en geregtigd. —— *Hollands* Vaderen,
„ *Hollands* Palinuuren, kunnen ook niet
„ voor alles zorgen —— kunnen niet al het
„ oneffene in één's glad maaken. —— Gy,
„ gy moet uwe Stemme verheffen, dui-
„ delyk, met zo veel nadruks als eerbieds,
„ laaten hooren, en tevens de handen aan
„ 't werk ſlaan: dit verlangen zy, en reik-
„ halzen na het oogenblik, dat de Bur-
„ gers het lang gerekt ſtilzwygen bree-
„ ken. —— Zulk eene Medewerking zal
„ hunnen overmoeilyken arbeid, hunne las-
„ tige Staatszorgen verligten —— zal hun
„ ſterken —— zal hunne Staatsbeſluiten,
„ voor al in dit tydſtip, eenen nieuwen
„ klem geeven, en onze Bondgenooten
„ overtuigen, dat het Volk de Overheer-
„ ſching zo wel moede is als deszelfs Hoo-

„ ge

„ ge Vertegenwoordigers; zulk een bedryf
„ zal de vyanden der Vryheid, — hunne,
„ uwe Vyanden, doen verbleeken.

„ Denkt niet *Heusdenaaren!* dat uwe Me-
„ deburgers in andere Steden zullen ſtilzit-
„ ten. Zy zullen, op den wenk van *Hol-*
„ *lands* Vaderen, te uwer begunſtiging ge-
„ geeven, tot het Herſtel hunner Bezwaa-
„ ren vliegen; zy zullen de voetſtappen
„ van *Hollands* Vaderen drukken. Deezen,
„ des mogelyk, tragten voorby te ſtree-
„ ven; uwe zaak de hunne maaken; uw
„ voorbeeld voor het hunne kiezen, en
„ den Dag zegenen, op welken die van
„ *Heusden* dit roemryke werk begonnen —
„ voltooiden. — Dien Dag zult gy ze-
„ genen; die Dag moet jaarlyks een Dag
„ van Vreugde, een Dag van Dankzegging
„ aan den GOD van *Nederland* worden,
„ voor u, voor uwe Kinderen. Die Kin-
„ deren moeten nog ſtamelende, de Naa-
„ men van die Leden van *Hollands* Verga-
„ dering leeren, welke zich het eerst be-
„ yverden, om uwe *Stem* te doen gelden,
„ uwe Eiſchen te ſtaaven. — Kort, *Heus-*
„ *denaaren!* wees *Holland*, het geen *Wyk*
„ was voor het *Sticht*; verdient aller Braa-
„ ven goedkeuring — of wagt derzelver
„ medelydend beklag! (*)."

XLIV. BOEK. 1787.

Een reden, op dien Volkstoon geſtemd, kon niet miſſen de bedoelde uitwerking voort

Eisch om de Regee-

(*) Deeze geheele Aanſpraak kreeg men te leezen in de *Leydſche Courant* van den 1 Jan. en is voorhanden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 103 *enz.*

XLIV. BOEK. 1787.

voort te brengen. *Heusden* zag dezelve op den tweeden van Louwmaand, wanneer de zes Geconſtitueerden, in den voorleden Jaare, door een aantal Burgers en Ingezetenen aangeſteld, alle hunne Conſtituanten in de Groote Kerk deeden zamenkomen. Op het Voorſtel of zy begeerden, dat de Regeering van *Heusden*, volgens het oud Privilegie, en naar inhoud van het Magiſtraatsbeſluit, in Wintermaand des Jaars MDCCLXXXIII genomen, op heden vergaderd, en daadlyk, naa die verandering een vast Reglement zou beraamd worden, waar door het oud Graflyk Privilegie vernietigd, en de Oprigting van een Collegie van Gecommitteerdens uit de Burgery ingevoerd wierd? kreegen zy een toeſtemmend Antwoord. De Geconſtitueerden verzogten tegen den volgenden Dag Vergadering van de Magiſtraat. Dit toegeſtaan zynde, verſcheenen de Geconſtitueerden, gaven kennis van het voornemen der Burgerye, verzogten de goedkeuring der Regeering, om ten dien einde alles gereed te mogen maaken; en in 't byzonder om alle de Burgers en Ingezetenen, by openbaaren Trommelſlag, tegen den zesden van Louwmaand, te mogen oproepen. Gereedlyk werd dit verzoek ingewilligd. Uit deezen hoofde drongen zy, in eene verzogte daar op volgende Vergadering van Schout en Schepenen aan, op het maaken eener Benoeminge van zeven Perſoonen, om dezelve, volgens het oude gebruik, aan den Drosſaart over te geeven; ten einde deeze daar van twee Perſoonen zou uitſchappen;

Oprigting te veranderen by de Regeering toegeſtaan.

om

om die plaatſen met twee Oud-Schepenen aan te vullen, ten einde die vyf overgebleevene benoemde Perſoonen, met de twee daar bygevoegde Oud-Schepenen, door den Schout zouden beëedigd en ingehuldigd worden. Even onverwyld als aan 't voorgaande verzoek, werd ook aan dit door Schepenen voldaan. Men ſchreef het ſpoedig beſlag, van dit alles, voor geen gering gedeelte, daar aan toe, dat ſlegts één der *Heusdenſche* Regenten, die zich altyd tegen alle onderneemingen van dien aart, verzet hadden, zich in die Vergadering bevondt. XLIV. BOEK. 1787.

Dien ſpoed nam dit werk niet, wanneer, ten dien zelfden dage, de Geconſtitueerden, door twee Geregtsbodens, wegens de afweezigheid van den Drosſaard en Schout de Heer VAN DER DOES, Heer van beide de *Noordwyken*, beſchreeven in de Ridderſchap van *Holland*, diens Stedehouder J. A. GERLACH, opontboden, om, den zesden van Louwmaand, ten beſtemden uure, op het Raadhuis te verſchynen, om, als Drosſaard, de uitſchrapping der twee van de zeven benoemde Perſoonen te verrigten, en die twee plaatſen met twee Oud-Schepenen aan te vullen, en voorts als Schout de zeven nieuwe Schepens in den Eed te neemen. Elschaan den Drosſaart om de Regeringsverandering te helpen bewerken.

Hier by kwam eene bepaaling, of liever verbod, dat hy twee Oud-Schepenen, met naame ABRAHAM VAN BAAK en JAN LODEWYK NOLLET, in plaats der twee uitteſchrappene benoemde Perſoonen, niet mogt verkiezen, als die, gelyk zy ſpraaken, door hun- Uitzonderende bepaaling daar by gemaakt.

XLIV. BOEK. 1787.

hunnen verfoeilyken tegenſtand, tegen het ingeroepen Privilegie, niet langer door de Burgery voor haare wettige Repreſentanten zouden erkend worden. —— Genoeg kunnende raamen hoe zich deeze Plaatsbekleeder des Drosſaards zou gedraagen, hadden zy 'er eene Verklaaring bygevoegd, dat hy, ten geſtelden dage en uure niet op het Raadhuis verſchynende, voor onwillig zou gehouden worden, om aan dit opontbod te voldoen.

Van wegen den Drosſaard geweigerd.

De uitſlag was zodanig als zy voorzien hadden: dewyl de Heer GERLACH 's anderen daags, by eene Tegendagvaarding aan Schepenen en Geconſtitueerden, te kennen gaf, en zyne weigering, tegen al het verrigtte, en eene Verklaaring inleeverde, waar in hy 't zelve aanmerkte als eene Belediging het Gezag der Souveraine Vertegenwoordigers deezes Gewests aangedaan.

Men gaat egter voort.

Geconſtitueerden, wel verre van zich hier door te laaten affchrikken, doeden daar op, by openbaaren Trommelſlag, door alle wyken en ſtraaten, alle Burgers en Ingezetenen, door eenen Geregtsboode, tegen 's morgens ten elf uuren, op den zesden van Louwmaand, op Volmagt der Magiſtraat, oproepen, met bygevoegde uitdruklyke verklaaring, dat die als dan niet verſcheenen, zouden gehouden worden, toe te ſtemmen in alles, wat ten dien ſtonde, door de vergaderde menigte zou beſlooten en verrigt worden.

De Burgery opgeroepen.

Op den bepaalden dag, den zesden van Louwmaand werd, vroegtyds, op 't bevel der

der Magiſtraat, het Raadhuis, door een Wagt van vier en twintig Burgers en een Officier bezet. Een halfuurig gelui van alle de Stads Klokken, kondigde, ten negen uuren, den Burgeren en Inwoonderen eene buitengewoone Gebeurtenis aan, terwyl het ſpeelen op de Klokken, geduurende een half uur weder verwiſſeld werd door het ſtaatig Klokgelui. Dit ten half elf ophoudende, ſloegen de Tamboers nogmaals de Vergadering, waar op de zes Geconſtitueerden, met den Stads Secretaris op het balcon van het Raadhuis verſcheenen, en de aangegroeide Burger-vergadering afvroegen, of hun voorneemen bleef om met de Regeeringsverandering voort te gaan? Dit werd met Ja beantwoord. XLIV. BOEK. —— 1787.

Hier op deeden de Geconſtitueerden, door één hunner eene Verklaaring aan de vergaderde Menigte voorleezen, by welke alle de oude Regenten, door de Burgery ontſlaagen werden uit den Eed, in den Jare MDCCLXXXIII afgelegd, met bygevoegde Dankbetuiging aan de Heeren F. P. LEEMANS, F. RANT, G. DE KOCK, D. PAPET, J. A. RIETVELD en C. W. PROBSTING, als die, door hunne medewerking tot het Magiſtraatsbeſluit van Wintermaand des laatstgemelden Jaars in het ontwerp hadden ingeſtemd. In tegendeel betuigden zy hunne hoogstgaande verontwaardiging van de Heeren A. RAUWS, J. L. NOLET, en A. VAN BAAK, als die zich, door Aantekeningen en Tegenverklaaringen, tegen dat Raadsbeſluit verzet hadden, en daarom verklaard

De oude Regeering ontſlaagen. Eenigen bedankt, anderen uitgemonſterd.

XLIV. BOEK. 1787.

klaard werden, hunne Posten, als Oudraaden, verbeurd te hebben, met verbod van immer die hoedanigheid te mogen aanneêmen, en verklaaring, dat zy voortaan nimmer tot Regenten, of eenige Staatsbedieningen, verkiesbaar zouden weezen. —— Een ſterk geuit Ja, was anderwerf een blyk van de goedkeuring der vergaderde Burgermenigte. Waar op de voorgeleezene Verklaaring openlyk aan den Secretaris werd overgegeeven, met verzoek om dezelve, uit naam der Burgerye, in de Stads Aantekeningen te doen inſchryven, en daar van aan elk der gemelde Heeren een Affchrift te doen toekomen. Hy nam aan dit tweeledig verzoek te voldoen.

De nieuw verkoozene in den Eed genomen.

De Tegendagvaarding des Stedehouders GERLACH aan Geconſtitueerden gedaan, las men den Volke mede voor; doch dit geene verandering by de vergaderde Menigte te wege brengende, werd de Drosſaard en Schout nog driemaalen door een Geregtsbode uitgeroepen; dan, deeze niet verſchynende, verrichtte de Menigte nu zelfs, 't geen de Drosſaard, ten tyde der Graaven van 's Heeren wege deedt, en keurde twee van de benoemde Perſoonen af, derzelver plaatſen met twee Oud-Schepenen aanvullende. Deezen daar op door eene Commisſie uit de Geconſtitueerden, voorgegaan door twee Stadsboden, op het Raadhuis verzogt en geleid zynde, ten aanziene der vergaderde Menigte, door de Geconſtitueerden, als daar toe, in ſtede van den afweezig blyvenden Schout, door

het

het Volk gemagtigd, in tegenwoordigheid van den Stads Secretaris, die den Eed voorlas, openlyk beëedigd en als Schepenen ingehuldigd. —— Voorts verzogt om daadlyk tot de verkiezing van drie Burgemeesteren over te gaan, volvoerden zy zulks: De drie nieuw verkoozene Burgemeesters, der vergaderde Volksmenigte voorgeſteld, ontvingen een goedkeurend Hoezee! en werden door eenigen uit de Schepenen en uit de Geconſtitueerden, voorgegaan door twee Stadsboden, ten Raadhuize opgeleid, en terſtond op dezelfde wyze als de Schepenen beëedigd. XLIVe BOEK. —— 1787.

Het nieuwe Stads Reglement ingevoerd.

Dit alles was eene noodige Voorbereiding tot andere verrigtingen op deezen voor *Heusden* zo plegtigen dag. De Geconſtitueerden lazen aan het vergaderde Volk een Reglement voor, 't welk reeds eenigen tyd, ten onderzoek van de Burgery, op eene beſtemde plaats, hadt voorgelegen. Volgens 't zelve werd het Privilegie omtrent de jaarlykſche Verkiezing der Regenten vernietigd, en derzelver Aanſtelling aan de Burgery gebragt, en een Collegie van negen Gequalificeerde Gecommitteerden uit de Burgery ingevoerd. De vergaderde menigte keurde dit Reglement goed. 't Zelve werd door de Geconſtitueerden in den toen vergaderden Raad gebragt, waar het by de goedkeuring vaſtſtelling erlangde. Deeze begaf zich met de Geconſtitueerden en den Secretaris op de puye van het Raadhuis, waar dit Reglement door den Raad en de

XLIV. BOEK. vergaderde Menigte, op het voorbeeld der Geconſtitueerden, bezwooren werd.

1787. De Burgermenigte ging hier op over tot het verkiezen van negen Gecommitteerden, die aan den Raad voorgeſteld, voor deeze keer, in handen van den voorzittenden Burgemeester, ten overſtaan der Regenten, den Eed by het nieuwe Stads Reglement bepaald, als Gequalificeerde Gecommitteerden afleiden. Een bedryf door een herhaald Hoezee! der Schaare toegejuicht.

Gecommitteerden gekoozen en beëedigd.

Op vooordragt der zo even aangeſtelde Gecommitteerden, beſloot de vergaderde Burgerſchaar, om het zo begeerde ſtuk, waar toe zy dermaate door VAN DER KEMP waren aangemaand, van den Raad te vorderen, te weeten, dat dezelve het *Regt van Zitting en Stem in de Vergadering der Staaten van* Holland *voor de Stad* Heusden, *als van ouds, zouden inroepen, en op de eerstvolgende Staatsvergadering, de oude Plaats deezer Stad in die Vergadering weder innemen* (*). —— De eenpaarige Goedkeuring des

Vordering dat *Heusden* Zitting zou neemen ter Vergadering van *Holland* goedgekeurd.

(*) Uit OUDENHOVENS *Beſchryving van Heusden* bl. 17—124. blykt, dat *Heusden*, nevens andere Kleine Steden, ter Dagvaard van *Holland* beſchreeven werd. Doch dat de ongelegenheid van de Oorlogen — de Belegering van CAREL VAN MANSVELD in 1589 — het ſterk loopen der Partyen, zo dat zy niet zonder het grootſte gevaar konden heenof wederkeeren, en geen Paspoort bekomen — met ontſtaande Politieke Beletzelen, deeze Stad het bywoonen van der Staaten Vergadering belet hebben. In 1608 heeft men wel nog eens *Heusden* willen beſchry-

des Raads werd door de Gecommitteerden den Volke bekend gemaakt, met byvoeging, dat de Raad beſlooten hadt, ten volgenden dage, GOD openlyk te danken over deeze Gebeurtenis, en diens zegen af te bidden; dat voorts de Leeraars der Stad zouden bevolen worden, om, in hunne openbaare Gebeden, daadlyk naa de Stads Regeering indagtig te zyn aan het Collegie van Gequalificeerde Gecommitteerden uit de Burgery. De nieuwe Burger Gecommitteerden wenschten de Borgers geluk over den uitſlag hunner poogingen; waar op de Burgery gewapenden en ongewapenden na hunne huizen wederkeerde, en een Klokken gelui en ſpel, even als het deezen Dag hadt aangevangen, dien ook beſloot. XLIV. BOEK. —— 1787.

Aan den eisch der nieuwe Regeeringe voldeedt den volgenden Zondag een der Kerkleeraaren, H. HILLEBRANDS, by uitſtek, terwyl zyn Amptgenoot A. VAN LOM de verrigting der *Housdenſche* Burgery geenzins goedkeurende, zich bepaalde by het woordlyk voorleezen van het Beſluit der Regeeringe, 't geen hem van veelen euvel geduid werd; daar den *Roomſchen* Priester, J. VAN ASTEN, die het ſpoor van HILLEBRANDS betradt, geen geringe lof naaging. Kerklyke Dankzegging over deeze Gebeurtenis.

Onverwyld bykans deeden de Leden van het Collegie der Gequalificeerde Gecommit- Wegens *Wyk by Duurſte-*

ſchryven; doch, naa deezen hebben de Ridderſchap en de achttien Steden het oorbaarst gekeurd, ook deeze Stad van de Staatszorgen te ontheffen.

XLIV. BOEK. —— 1787.

mitteerden uit de Burgery van deeze Gebeurtenisse de weete aan de Burger Gecommitteerden te *Wyk by Duurstede*, en ontvingen van daar de hartlykste Gelukwenschingen. Zy beschouwden „ het Tydstip dier „ Gebeurtenisse als de Dageraad der *Hollandsche* Vryheid. Vooral daar de *Heusdenaaren* met *Hollands* In- en Opgezetenen, het onschatbaar geluk genooten, „ van in hunne Hooge Staatsvergadering „ Mannen te hebben, welker keuze tot „ die Regeeringsposten den waardigsten en „ meest verlichten Vryen Burger tot eere „ zoude strekken." Niet ongelyk spraaken deezen met hunnen Voorganger VAN DER KEMP, in zyne vermelde Aanspraak aan *Heusdens* Burgery; doch wy zullen welhaast ontdekken, dat deeze verwagtingen te hoog gevormd waren.

de geluk gewenscht.

Eisch dat de Drossaard te *Heusden* zou komen woonen.

By het thans ingevoerde en vastgestelde Stads Regeerings Reglement, was bepaald, dat de Drossaard en Schout van *Heusden* zyne bestendige Inwooning in die Stad moest hebben; weshalven de Regeering dit den Heer VAN DER DOES aanschreef, by eenen Brieve van den tienden van Louwmaand, „ dat hy, uitdrlyk binnen den tyd „ van drie Weeken, te reekenen van dien „ dag, zich in Persoon en met ter Woon, „ ter waarneeminge dier Bedieningen, „ zou hebben te begeeven; met serieuse „ verklaaring, dat hy aan deeze Resolutie „ niet promptelyk voldoende, door de Regeering zou gehouden worden, daar „ door die Bedieningen verlaaten te heb-

„ ben;

„ ben; in welk geval zy met dezelve zou- XLIV
„ den handelen zo als zou behooren." BOEK.

Gelyktydig met den Brieve der Nieuw —
aangeſtelde Regeeringe van *Heusden* aan 1787.
Staaten van *Holland* gezonden, by welken De eisch der *Heusdenaaren* om Zitting ter Staatsvergadering te hebben, zeer verſchillend in den *Haage* opgenomen.
zy haar Privilegie om ter Vergadering beſchreeven te worden, inriep, kwamen ter tafel van hun Ed. Groot Mog. de klagten van den Drosſaard, en de drie geweerde Regenten. —— De Ridderſchap, uitgenomen de Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG, oordeelde, dat deeze ſtoute ſtap van zommige *Heusdenaaren*, in het willekeurig afzetten en aanſtellen van Regenten, niet anders kon worden aangezien, dan als eene Misdaad van gekwetſte Hoogheid. Zo oordeelde ook de Afgezondene der Stad *Leyden*. De Afgevaardigden der Stad *Dordrecht* beweerden, dat de Opſchorting, in den Jaare MDCCLXXXIII alleen was verleend tegen het niet verkiezen van eene nieuwe Magiſtraat uit de overgeleeverde Naamlyst van zyne Hoogheid; maar dat de Regenten door de Staaten niet in hunne Posten waren bevestigd. Dan zy verwierpen nevens *Haarlem*, *Amſterdam* en *Alkmaar*, het Advys der Ridderſchappe en der Stad *Leyden*, welker Afgevaardigden egter, verneemende, dat zommigen dit euvel duidden, van 't zelve te rug kwamen. De Brief der *Heusdenaaren* werd benevens de klagten des Heeren VAN DER DOES, en der Oudſchepenen, die hunne Bezwaaren tegen de gehoudene handelwyze ingezonden hadden, commisſoriaal gemaakt, en werden alle de

XLIV. BOEK. Stukken na *Heusden* gezonden om 'er op te berigten.

1787. De *Heusdenaars* houden vol op eene gedaane aanschryving der Staaten.

De Aanschryving der Staaten by de *Heusdensche* Magistraat gebragt zynde, beriep deeze zich op het reeds gegeevene Berigt, met verdere ontvouwing, dat het aldaar gedaane eene louter Stedelyke zaak was, en geenzins aan hun Ed. Groot Mog. behoorde; weshalven zy oordeelden, op het gezag van hun Ed. Gr. Mog., 't welk zich tot de Provinciaale en Landszaaken bepaalde, geen inbreuk altoos gemaakt te hebben: met eene breedere ontvouwing van de gehoudene handelwyze der *Heusdenaaren*, die uitwees, dat zy aldaar de Volksstem der Stad ingeroepen, gehoord en gevolgd hadden.

Intusschen hadden de *Heusdenaars*, ter voorkominge van allen inbreuk op het Souverain Gezag der Staaten, in het Provinciaal Bestuur van dit Gewest, het noodig gevonden aan hun Ed. Groot Mog. toe te zenden, eene Lyst der nieuw verkoozene Schepenen; ten einde Staaten van *Holland*, in de verkiezing van Schepenen Commissarisen, in de keuze dier Schepenen, welker Instelling zy als eene algemeene Landzaak beschouwden, naar hun oordeel, zouden handelen (*).

Verlegenheid ter Staatsvergadering van

De zaak der *Heusdenaaren* baarde den *Hollandsche* Staatsleden niet weinig verlegenheids. Gaf men hun toe, dan liep men gevaar om alle kragt van Oppergebied over die

(*) *Resol. van Holl.* 11, 17 en 25 Jan. 1787.

die en andere Kleine Steden te verliezen, en zette de deur open voor derzelver vorderingen en eischen, en, by voortgang, ook aan de Dorpen; eene onafhangelykheid in welke veele weinig smaaks vonden. —— Verzette men zich, met hoog Gezag, door Krygsmagt ondersteund, tegen het gebeurde te *Heusden*, men betradt het zo zeer gewraakte spoor der Staaten van *Gelderland* tegen *Hattem* en *Elburg*. XLIV. BOEK. —— 1787. *Holland* met den Eischer *Heusdenaaren*.

Van hier eene verscheidenheid van begrippen en besluiteloosheid. De Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Gouda*, *Alkmaar* en *Enkhuizen* bragten, by meerderheid van het Groot Besogne, het Verslag uit, om eene Commissie uit Heeren Gecommitteerde Raaden na *Heusden* te zenden, ten einde het geen aldaar geschied was, en byzonderlyk omtrent den Drosaart, te herstellen. De overige Leden, de Ridderschap, *Delft*, *Amsterdam*, *Rotterdam* en *Hoorn*, wilden eene Commissie uit het Hof zenden. Met het bovengemelde Verslag vereenigden zich de zeven Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Gornichem*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*. *Leyden* en *Schiedam* zouden zich by de Extensie verklaaren. *Gouda* en *Rotterdam* namen het over. Op dit Verslag viel geen Besluit, door het inkomen eens naderen Briefs van *Heusden*.

Men ontdekte te dier Stede dat alle de Leden der Staatsvergaderinge wel verre waren van de gedaane stappen met een even gunstig oog te beschouwen: dat men aandrong op het zenden eener Commissie, tot on- Verklaaring der *Heusdenaaren* by Staaten van

KLIV. BOEK. 1787.

onderzoek van het gebeurde en verrigtte. Waar op de Burgers en Ingezetenen, die deel aan de verrigtingen hadden, eene Verklaaring, hoofd voor hoofd ondertekend, aan de Staaten deeden inleeveren, van deezen inhoud. „ Dat zy voor GOD verklaar-
Holland wegens het verrigtte.
„ den, in het denkbeeld te ſtaan, dat zy
„ volgens die Regten gehandeld hadden,
„ die door het goed en bloed hunner Va-
„ deren gekogt, en door GOD Almagtig,
„ zo wel aan hun, als aan *Utrecht* en alle
„ Inwoonders van het vrye *Nederland*, ge-
„ ſchonken waren; dat zy overeenkomſtig
„ de Privilegien, door de Staaten zelve ge-
„ ëxpliceerd, gehandeld en op het Regle-
„ ment, om des algemeenen welzyns wille,
„ Octroi gevraagd hadden; en daar op eene
„ Staats-reſolutie wagtende waren; dat zy
„ vertrouwden, dat eene nadere overwee-
„ ging hier van dat ſchriklyk voorſtel, niet
„ tot een Beſluit zou doen komen; zo egter,
„ ja, dat zy dan aan een regtvaardig Op-
„ perweezen hunne zaak opdraagende, daar
„ op vertrouwden, en onder inwagting van
„ GODS vertroosting, bemoedigd door een
„ ſchuldeloos geweeten, in hunnen weer-
„ loozen Staat bedaard zouden afwagten,
„ welk een Vonnis zy over hun allen,
„ die in het gebeurde een gelyk aandeel
„ hadden, zouden uitſpreeken."

Hoe zeer Gornichem tegen Heusden yvert.

De Afgevaardigden van *Gornichem*, die zich, van den aanvange deezes Staatsgeſchils, zeer ſterk tegen de *Heusdenaaren* verzetten, hadden in deezen yver volhard, en ten ſterkſten aangedrongen op het benoemen van

van eene Commisſie uit het Hof, om te *Heusden* Onderzoek op het gebeurde te doen, al het daar verrigte, op den zesden van Louwmaad en vervolgens, te vernietigen, de Opſtookers te doen vatten, en voorts tegen hun in Regten te handelen. De Ridderſchap met *Delft* en *Hoorn* hadden op een daadlyk Beſluit aangedrongen; doch by meerderheid was zulks commisſoriaal gemaakt aan 't Groot Beſogne, waar uit de bovengemelde Rapporten hervoortkwamen. —— De *Gornichemmers* lieten het hier by niet berusten. Zy verklaarden zich nader, betuigende, „ daar mede voornaamlyk geoogd „ te hebben, om aan de eene zyde, op de „ eerſte Oorzaaken, en Uitvoerders van zo „ veele geweldige bedryven, als binnen „ *Heusden* ondernomen waren, van Juſtitie „ wege te doen inquireeren; ten einde de „ ſchuldigen deswegen een condigne ſtraffe „ zouden bekomen; en, aan den anderen „ kant, om door het neemen van zodanige „ ernſtige maatregelen, kragtdaadig tegen te „ gaan, en in de eerſte beginzelen te ſtuiten, alle licentieuſe bedryven, zo te *Heusden* als elders, waar door het Hoog Gezag van den Souverain, de Auctoriteit „ van de repective Stedelyke Regeeringen, „ en de goede Orde, eenigzins zou kunnen „ gekrenkt worden."

XLIV. BOEK. —— 1787.

Zy oordeelden deeze zaak ongeſchikt voor lange Raadpleegingen, en wilden ſpoedig Dag ter afdoening geſteld hebben. In deezen hadden de *Gornichemmers* op hunne zyde de Ridderſchap, nevens de Steden *Delft*,

XLIV. BOEK. 1787.

Rotterdam, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*. Men bragt het niet verder, dan dat het Beſogne over deezen voorſlag ten ſpoedigſten zou gehouden worden; in welk Beſluit de Afgevaardigden van *Gornichem* niet konden toeſtemmen; maar ten ſterkſten op het ſtellen van een Dag aanhielden (*).

Vergeefsch Verzoekſchrift te *Gornichem*.

In geen verzagtende maatregelen wilde deeze Stad treeden, maar drong ſteeds op de geweldigſte aan. Het ontbrak daar egter niet aan Burgers, die ten voordeele van de *Heusdenaaren* ſpraaken, en by de Regeering een Verzoekſchrift ten dien einde inleeverden; dan 't zelve werd koel van de hand geweezen (†).

Verzoekſchrift der *Amſterdammeren*.

Te *Amſterdam* trokken veele Ingezetenen zich de zaak der *Heusdenaaren* zodanig aan, dat zy een Verzoekſchrift by Staaten van *Holland* indienden; ten einde de Ingezetenen dier Stad, in het vervorderen van hunne eiſchen mogten geſterkt worden. 't Werd in handen der Leden geſteld, om 'er agt op te neemen.

Klaagbrief van het Wapenhandelend Genootſchap te *Heusden* aan de Vergade-

Middelerwyl hadden de Officieren en Leden van het Wapenhandelend Genootſchap te *Heusden*, aan de Vergadering der Gewapende Genootſchappen, ten dien tyde te *Delft* vergaderd, een Klaagbrief toegezonden, wegens de onverſchilligheid, waar mede de hunne Mede-vaderlanders hun lot beſchouwden, weshalven zy geen Leden te dier

(*) *Reſol. van Holl.* 27 Feb. 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 491.

dier Vergaderinge afvaardigden: „ terwyl „ wy," dus luiden hunne eigene woorden, „ van allen byſtand onzer Broederen ver- „ ſtooken, ons vertrouwen alleen op den „ GOD onzer Vaderen, aan welken wy on- „ ze zaak eerbiedig opdraagen, vestigen, „ en onverſchrokken afwagten zullen, welk „ lot het Geweld en de Heerschzugt, —— „ misſchien in dit zelfde oogenblik, —— „ over deeze Stad en Burgery zullen uit- „ ſpreeken, op dat wy alzo vereenigd bly- „ vende, alle te zamen gelyk de rampen „ der Overmagt ondervinden, en getuigen „ zyn zouden van den ſlag, waar door „ onze Regten en Voorregten verbryzeld „ worden."

XLIV. BOEK. —— 1787. ring te *Delft* ge- zonden.

In het breede opgehaald hebbende, welke ſtappen, door Staaten van *Holland* gedaan, hun aangemoedigd hadden om zonder eenigen inbreuk te maaken op der Staaten Gezag, eenige Stedelyke Bezwaaren, op eene wettige wyze, te herſtellen, vervolgen zy, dat het, des ondanks, bleek uit het Voorſtel door de Stad *Gornichem* gedaan, raakende het gebeurde in *Heusden*, dat dit Staatslid „ door Militaire magt ge- „ ſterkt, geen minder geweld, omtrent dee- „ ze Stad en Burgery tragt uit te oefe- „ nen (*), dan 't welk zy zelve in de Be- „ ſluiten der Heeren Staaten van *Gelder- land*,

(*) Dit ſlaat op het *Gornichemſche* aanhoudend voorſtel, om eene Commisſie van het Hof na *Heusden* te benoemen, om de Aanſtookers der Ongeregeldheden, door het Hof te doen teregtſtellen: met byvoeging, dat zo 'er Krygsvolk uit *Heusden* moest uit-

XLIV. BOEK. 1787.

„ *land*, nopens de Steden *Hattem* en *Elburg*, met zo veele andere Leden der „ Hooge Vergadering, hadt afgekeurd: terwyl de groote overmagt der Militairen, „ welke binnen deeze Stad in bezetting „ liggen, en aan welken, tegen den inhoud van het plegtig Verdrag tusſchen „ deeze Stad en de Staaten deezer Provincie ſubſiſteerende, en op 't welk deeze „ Stad, als een integreerend Lid der Hooge Vergaderinge van dit Gewest met dezelve Heeren Staaten is vereenigd gebleeven —— zedert zo veele Jaaren, „ de Directie en het Commandement der „ geheele Stad is toevertrouwd, ons buiten „ alle hoop en mogelykheid ſtelt, om het „ voorgenomen Geweld, op eenigerlei wyze te kunnen ophouden, of afkeeren.

„ Aldus is de toeſtand van deeze ongelukkige Stad en weerlooze Burgery, welke zich over niets meer beklaagt, dan „ over het onmedoogend gedrag in deezen „ van haare Mede-vaderlanders, welke raden inhoud der plegtige Acte van Verbintenis, door zo veele *Nederlanders* ondertekend, ſchynen vergeeten te hebben: „ terwyl dezelfde Burgery, met de opregtſte gevoelens van erkentenis en dankbaarheid, immer zal blyven gedenken „ aan het aanbod van Gewapende Adſiſtentie, het welk haar door eenige Steden

„ en

uittrekken, 't zelve te doen vervullen, en dit Krygsvolk onder de Bevelen van het Hof Provinciaal te doen ſtellen. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 227.

„ en Dorpen zo vriendlyk gedaan is; maar XLIV.
„ waar van zy, uit hoofde van de Mili- BOEK.
„ taire Orders binnen deeze Stad, dat naam- ——
„ lyk in dezelve geen gewapende Man- 1787.
„ ſchappen mogen worden toegelaaten, geen
„ gebruik maaken kan (*).'

In deeze netelige zaak werd, den negenden van Lentemaand, ter Staatsvergaderinge dit Verſlag uitgebragt, „ dat van wegen „ hun Ed. Gr. Mog. die van *Heusden* be- „ hoorden aangeſchreeven te worden, om „ alles te herſtellen in dien ſtaat waar in „ de zaaken vóór den zesden van January „ zich bevonden hadden." Alle de Staatsleden, *Gornichem* uitgezonderd, ſtemden hier in toe. Deeze op *Heusden* zo gebeete Stad weigerde de toeſtemming, om dat 'er niet voldaan was aan het herhaalde voorſtel van het Geregtlyk Onderzoek der Schuldigen; tot den aandrang van 't welke de Afgevaardigden byzonder gelast waren; ingevolge hier van verklaarden zy zich tegen het genomene Beſluit. —— De Ridderſchap, *Delft*. *Rotterdam*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*, wilde het onderzoek na de Schuldigen te dier Stede in *overweeging* houden: dan andere Staatsleden oordeelden, dat 'er geene verdere raadpleeging te paſſe kwam, indien de *Heusdenaars* aan deeze Aanſchryving voldeeden. —— De Penſionariſen van *Amſterdam* inzonderheid beweerden, dat, hoe zeer veel

Staatsbeſluit omtrent *Heusden* om alles in den voorigen ſtaat te herſtellen.

(*) Men vindt deezen geheelen Brief in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. Bl. 310 *en.*

XLIV. BOEK. 1787.

veel afkeurings waardigs 'er mogt weezen in de ſtappen der *Heusdenſche* Burgerye, men nogthans in geen *Despotiek Land* leefde; maar dat het onberaadene, 't geen daar ter Stede mogt plaats gehad hebben, was toe te ſchryven aan het onverhoord laaten ter Staatsvergaderinge van eene drie jaarige klagte (*).

De *Heusdenaars* ſchryven aan de Staaten eeniger Gewesten.

Verre van geſticht waren de *Heusdenaars* over deeze Aanſchryving. Dit bleek uit eenen rondgaanden Brieve, gerigt aan de meeste Staaten der andere Gewesten, die zy hunne Bondgenooten noemden, en wier Bondgenootſchaplyke hulpe zy inriepen. —— By Staaten van *Holland* gewaagden zy, om de begeerde herſtelling der Stadszaaken in de oude gedaante, te ontkomen, van een gemoedlyk bezwaar, uit hoofde van den afgelegden Eed op de daargeſtelde Regeeringsverandering, volgens het by de Burgery goedgekeurd Plan. Als eene Bylaage voegden zy nevens dit ſchryven eenen Brief van den *Franſchen* Afgezant DE VERAC, die hunne gedaane ſtappen goedkeurde en prees. —— Het Genootſchap van Wapenhandel liet zyne klaagſtem hooren by de Vaderlandſche Genootſchappen, waar dezelve zich mogten bevinden.

Schryven der Staaten van *Utrecht*.

Ontbrak het ter Staatsvergaderinge niet aan Adresſen van alle kanten, ten voordeele der *Heusdenaaren*, Staaten van *Utrecht* ſchreeven aan Staaten van *Holland*, dat zy den Brief der *Heus-*

(*) *Reſol. van Holl.* 9 Maart 1787.

Heusdenaaren ontvangen, doch niet beantwoord hadden, „ om dat zy nooit de hand „ zouden willen leenen aan zodanige Ver- „ zoekers, die zich zelven, daadlyk, zon- „ der voorafgaande kennis van den Sou- „ verain, in de eene of de andere Regee- „ ring indrongen."

XLIV. BOEK. —— 1787.

Noch het ſchryven der *Heusdenaaren*, noch de Adreſſen ten hunnen voordeele ingediend, wederhielden Staaten van *Holland* van het voortzetten der bedoelde Vernietiging van het verrigtte te dier Stede. Men vondt goed, Gecommitteerde Raaden te verzoeken, om uit hun midden eene Bezending na *Heusden* af te vaardigen, ten einde het aldaar verrigtte, op den zesden van Louwmaand, te niet te doen, de Burgery uit den afgelegden Eed te ontſlaan, en de voorgaande Magiſtraat te herſtellen. Dit Beſluit hadt tien Stemmen voor zich: terwyl *Delft*, *Rotterdam*, *Gornichem*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* aandrongen, dat dit Beſluit alleen zou genomen worden, onverminderd de Raadpleegingen op het meer eiſchend Voorſtel van *Gornichem*; de Ridderſchap drong ſterk om eene Commiſſie uit den Hove derwaards te zenden, met volmagt aan dezelve, om van de Militaire Magt gebruik te maaken. —— Tot volvoering deezer Bezending werden benoemd C. CLOTERBOKE en J. P. BOGAART, wegens *Haarlem* en *Rotterdam* in Gecommitteerde Raaden Zitting hebbende. Aan deeze was, als Secretaris, toegevoegd J. N.

Beſluit eener Bezendinge na *Heusden*.

XLIV. BOEK. J. N. CHANFLEURY. Zy waren vergezeld door twee Bodens van Staat (*).

1787. Verſchillende Raadgeevingen aan de *Heusdenaaren.*

Welhaast was men te *Heusden* verſtendigd van dit Staatsbeſluit. Een *Haagsch* Regtsgeleerde, door een voornaam Lid der Vergaderinge des terſtond verwittigd, begaf zich, in allen ſpoed, na *Heusden*, met die boodſchap. Het ontbrak den *Heusdenaaren* niet aan Raadslieden, die hun tot volhouden aanmaanden; dit was het gevoelen van verſcheide Wapenhandelende Genootſchappen; dat van *Amſterdam* ſtak in deezen byzonder uit, hun raadende moed te houden en pal te ſtaan; dewyl zy van voornaame Staatsleden verzekering hadden, dat de zaak zo kwaad niet zou afloopen, als de ſchynbaarheden dreigden. —— Andere Genootſchappen, huns bedunkens, vooruitziende, dat de zaak tot het uiterſte gedreeven, Staaten van *Holland*, onder welken zommige Leden tot geſtrenge middelen neigden, om hun gezag ſtaande te houden, zouden voortgaan tot het in 't werk ſtellen dier eigenſte maatregelen, welke zy zo zeer in de *Gelderſche* Staaten omtrent *Hattem* en *Elburg* gewraakt hadden, maanden hun aan zich het Staatsbeſluit te onderwerpen. — Men vondt 'er, die eenen middenweg als den veiligſten aanraadden, en wilden, dat de *Heusdenaars* het vooreerst lieten berusten by hunne daar tegen gedaane Verklaaring. Hier door oordeelden zy werd de Zon der Vry-

(*) *Reſol. van Holl.* 14 Maart 1787.

Vryheid, gelyk men ſprak, wel voor eenigen tyd achter eene duistere *Ariſtocratiſche wolk* verborgen; doch zou dezelve naderhand te luisterryker daagen. Zy wilden dat de *Heusdenſche* Burgery by haare bedaardheid zou volharden, om niet, door eene al te groote drift, het geheele Herſtellingswerk in de war te ſtuuren; dat zy, hoe hard dit mogt vallen, om den wil der goede zaak, dit voor eenigen tyd, verduurden, zonder egter den moed op te geeven. Zy weezen de *Heusdenaars* op het Voorſtel der Stad *Haarlem*, wegens den Volksinvloed (*). XLIV. BOEK. 1787.

De eerstgemelde raad, meest ſtrookende met den hoog opgewonden geest der *Heusdenaaren*, vondt ingang. Men beſloot pal te ſtaan, en nogmaals, by eenen naderen Brieve, den vyftienden van Lentemaand afgezonden, de andere Gewesten te hulp te roepen. In deezen verklaarden zy, met zo veele woorden, het Beſluit by Staaten van *Holland*, ten hunnen opzigte genomen, „ niet anders aan te zien dan voor eene „ Daad van Geweld, en Inbreuk op het „ Gezag en goed Regt der Stad en Burgery van *Heusden*, en daar tegen te zullen protesteeren." De *Heusdenaars* houden vol in het weigeren.

Wanneer, op den twintigſten van Lentemaand, de Commisſie aankwam, vervoegde De Commisſie ver-

(*) *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 880. Welk Voorſtel, in den oorſprong een zo naauw verband hadt met de zaak te *Heusden*, als wy vermeld hebben. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XV D. bl. 279.

XLIV. BOEK. 1787.

de zich dezelve op het Stadhuis, voor 't welk eenige Huzaaren van het Corps VAN SALM geplaatst ſtonden. De Tegenverklaaring welke de *Heusdenaars* gezegd hadden te zullen inleeveren, werd overgegeeven; doch niet aangenomen. In tegendeel liet de Commisſie, naa Klokkengelui, afkondigen, „ dat Gecommitteerde Raaden, „ in naam en van wegen de Ed. Gr. Mog. „ Heeren Staaten van *Holland* en *Weſtfriesland*, al het geen op en naa den zesden „ January laatſtleden, met betrekking tot „ de Magiſtraatsbeſtelling, binnen de Stad „ *Heusden* was voorgevallen, vernietigden, „ en buiten effect ſtelden; verklaarende al „ het zelve daadlyk te herſtellen op den „ voet, waar op het, vóór gemelden tyd, „ geweest was. —— Dat zy, wyders, de „ Ingezetenen dier Stad ontſloegen van den „ Eed op het Nieuwe Regeerings Reglement, in welk eene betrekking zy ook „ dien Eed zouden mogen afgelegd hebben. —— Voorts bevalen en gelaſten „ zy allen, dat zy zich zorgvuldig zouden „ hebben te wagten en te onthouden van „ al het geen aan 't voorſchreevene, rechtſtreeks, of zylings, eenige hinderinge „ zou kunnen toebrengen, als 't welk niet „ anders zou kunnen worden aangemerkt, „ dan als een roeklooze Indragt tegen de „ Hoogheid van den Souverain, en mits„ dien te moeten incurreeren hunner Ed. „ Mog. hoogſte Indignatie; mitsgaders alle „ zulke onaangenaame gevolgen, Correc„ tien of Straffen, als de Overtreeding „ van

ſchynt 'er en volvoert den last.

„ van Hoogstderzelver Bevelen billyk ver- XLIV.
„ dient." BOEK.

Deeze Afkondiging geloezen zynde, wer- 1787.
den alle oude Regenten, door een Staaten Boode, uit naam der Commissie, opont- De oude
boden, om tegen twee uuren op het Stad- Regeering her-
huis te verschynen. Aan dit opontbod vol- steld.
deeden de Substituut Drosaart GERLACH, en de uitgemonsterde Regenten RAAWS, VAN BAAK en NOLLET, hunne Bedieningen weder aanvaardende. Vier en twintig Huzaaren geleidden, in den naamiddag, de Commissie na het Jacht, een uur gaans buiten de Stad dezelve wagtende.

De Heer VAN DER KEMP, die zo veel Openlyke Verklaaring van VAN DER KEMP, dat hy zich de zaak der *Heusdenaaren* aantrok.
deels hadt in het gebeurde te dier Stede, zweeg hier op niet stil; maar gaf openlyk dit door hem onderschreeven Berigt. „ Daar
„ het lot van *Heusden*, weleer door Rid-
„ derschap, Edelen en Steden, als een Lid
„ van Staat in deeze Provincie erkend en
„ beschreeven, ook na de *Unie van Utrecht*,
„ in het *Stedelyk vaststellen* van een Nieuw
„ Regeerings Reglement, by 't welk, de
„ verkiezing der Regenten in den boezem
„ der Burgery gebragt, en een Collegie
„ van Gequalificeerde Burger-Gecommit-
„ teerden, op den zesden van January, was
„ ingevoerd, in de Grondwettige Herstel-
„ ling der Volksklagten in *Holland*, even
„ aanmerkelyk zal blyven, als de Vernie-
„ tiging der Magistraatsbestelling, (op den
„ zesden van January volgens de Privile-
„ gien door de Burgery gedaan,) en het
„ ontslaan der Magistraat en Burgery uit

XLIV. BOEK. 1787.

„ den Eed, door beiden op dit nieuw Re-
„ glement afgelegd, door Heeren Commis-
„ sarisſen van Gecommitteerde Raaden, den
„ twintigſten deezer, op Last van hun Ed.
„ Gr. Mog. verrigt, heeft zich de Onder-
„ getekende, uit hoofde zyner naauwe be-
„ trekkinge, tot die Stad en Burgery, uit
„ eenen rechtmaatigen kommer, dat deeze
„ laatſte gebeurtenisſen op Burgeryen van
„ andere Steden eenen verkeerden indruk
„ maaken, of hier toe aangewend mogten
„ worden, zich verpligt gevonden, de Ver-
„ deediging van de Magiſtraat en Burgery,
„ in hun wettig verrigtte op den zesden van
„ January, op zich te neemen, zullende
„ deeze taak, zo ſpoedig doenlyk, afdoen."

Deswegen door de *Heusdenaars* bedankt.

De *Heusdenaars* bedankten, by eenen Brieve, den Heer VAN DER KEMP, voor den goeden raad, waar mede hy hun telkens hadt gelieven by te ſtaan; met verzekering, dat zy, door hun gedrag, zouden toonen, dien Raad boven alle andere te verkiezen. Zy vaardigden ook Brieven van Dankzegging af, zo aan de Genootſchappen als Burger-ſocieteiten, die zich hunner zaake hadden aangetrokken.

Schryven der Staaten van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd, over deeze zaak aan *Holland*.

Inmiddels hadden de Staaten van *Utrecht* te *Amersfoort* vergaderd, van de Brieven der *Heusdenaaren* aan *Utrecht* geſchreeven, Afſchriften aan Staaten van *Holland* laaten toekomen; onder geleide van eenen Brieve, waar in zy betuigen, niet te kunnen naalaaten op te merken de gelykvormigheid, tuſſchen het geval te *Heusden* en de *onwettige Regeeringen* der Steden *Utrecht* en *Wyk te Duurſtede*.

Zy

Zy gaven daar in te kennen de ſchroomlyke uitzigten, welke zy zich van zulk een beſtaan vormden. Zy wilden niet treeden in de Voorregten en Privilegien der Stad *Heusden*, nopens haare Magiſtraatsbeſtellinge, en het Regt om mede ter Dagvaard van *Holland* te mogen verſchynen; maar ſchroomden niet te verklaaren, in het begrip te ſtaan, „ dat, zo die Regten aan de Stad „ *Heusden* toekwamen, dezelve op eene „ wettige wyze, en niet *via facti*, behoor„ den te worden gereclameerd, zich verze„ kerd houdende, dat zodanige wegen als „ de Conſtitutie aan de hand gaf, by hun „ Gr. Mog. aan die Stad niet zouden wor„ den afgeſneeden."

XLIV. BOEK. 1787.

Onbeantwoord hadden zy die Brieven gelaaten, om dat zy, aan de eene zyde, meenden zich niet te mogen mengen in het Huislyk Beſtuur van *Holland*, zonder daar toe, volgens de gronden der Unie, door hun Ed. Gr. Mog. genoodigd te zyn; en aan de andere zyde zwarigheid maakten deeze Brieven te beantwoorden, vóór verzekering bekomen te hebben, dat de nieuw aangeſtelde Magiſtraat van *Heusden*, door hun Ed. Gr. Mog. als wettig zou worden beſchouwd, waar aan zy uit de Staats- en Stadsſtukken reden hadden om te twyffelen. —— Ten ſlot betuigende vast te ſtellen, dat hun Ed. Groot Mog. op gelyke wyze ten hunnen aanziene handelende, „ voortaan door geenerlei Adreſſen, als „ anderzins, de *onwettige Regeering* van „ *Utrecht* en *Wyk by Duurſtede*, eenigen „ ſchyn van Wettigheid zouden byzetten."

XLIV. BOEK. —— 1787.

Middelweg den *Heusdenaaren* voorgeſlagen.

Ter hooge Staatsvergadering werd over de dus verre gebragte, doch niet afgedane zaak der *Heusdenaaren*, door het Groot Beſogne een Verſlag uitgebragt, om die van *Heusden*, ten aanzien der Magiſtraatsbeſtellinge, te herſtellen, in het Voorregt des Jaars MDCLXX. Dat de Staaten, dewyl de Drosſaard middelerwyl overleden was, de Schrapping zouden verrigten, als mede dat de Benoeming van den derden van Louwmaand deezes Jaars aan hun Ed. Gr. Mog. zou gezonden worden. Terſtond ſtemden hierin *Dordrecht*, *Haarlem*, *Schoonhoven*, *Monnikendam* en *Purmerende*. —— Op den dag ter volle afdoening deezer zaake bepaald, wilde de Ridderſchap alle de ſtukken, daar toe betrekkelyk, aan het Hof, of den Hoogen Raade van *Holland*, ter beraadſlaaginge overgegeeven hebben; onverminderd nogthans de verdere Raadpleegingen op het Voorſtel van *Gornichem*, en, ingevalle de Magiſtraat van *Heusden* by aanhoudenheid bleef weigeren, hunne Posten openſtaande te verklaaren, en over derzelver vervulling als dan te raadpleegen, *Delft* wilde de zaaken, des betreffende, aan den gewoonen loop des Regts aanbeveelen, en de Magiſtraat aanſchryven, hunne Posten te blyven waarneemen, voorts met de Ridderſchap inſtemmende; doch de zaak werd, overeenkomſtig met het gemelde Verſlag, met twaalf ſtemmen beſlist (*).

Eer-

(*) *Reſol. van Holl.* 6 April en 11 Mey 1787.

Eerlang gaven Gecommitteerde Raaden, ter Vergadering van hun Ed. Gr. Mog. te kennen, dat zy, omtrent de Magiſtraatsbeſtelling der Stad *Heusden*, het Beſluit der Staaten niet hadden kunnen volvoeren; dewyl de nieuwe Regenten niet verſcheenen waren; als mede dat de Subſtituut Drosſaart HOYNC VAN PAPENDRECHT nadere bevelen verzogt. —— By een Verzoekſchrift eens Aantals Burgers te dier Stede was men Staaten van *Holland* aan, om Octroy op hun Stedelyk Regeerings Reglement, of dat anderzins hunne zaak *Domeſtiek* verklaard mogt worden. Zo wegens den Brief van Gecommitteerde Raaden, als wegens dit Verzoekſchrift werd om nader berigt gezonden. XLIV. BOEK. —— 1787. De zaak niet afgedaan, en verzoek der *Heusdenaaren* dat dezelve *Domeſtiek* mogt verklaard worden.

Een Brief des Drosſaards van *Heusden*, die voor Bekendmaaking werd aangenomen, mogt vermelden, dat de Magiſtraat dier Stad, ingevolge van het Beſluit van hun Ed. Gr. Mog. wederom de zaaken waarnam, het was 'er verre van, dat men het liet berusten. Men gedroeg 'er zich, naar den raad van den Ridder CAPELLEN TOT DE MARSCH, van den Leeraar VAN DER KEMP, en andere bekende Voorſtanders der Volkszaake, en verzekerde, dat, hoe het ook loopen mogte, met de dus verre aangewende poogingen, geen eerlyk *Heusdenaar* van het omhelsde Stelzel zou afgaan, of immer medewerken, om den zetel der Ariſtocratie binnen *Holland* te helpen vestigen. Men blyft 'er pal ſtaan.

De *Heusdenaars*, die geweigerd hadden eenig Krygsvolk derwaards vertrokken, in te laaten, zonder alvoorens een byzonderen De *Heusdenaars* bewaaken zel-

XLIV. BOEK. —— 1787.

Eed van Getrouwheid aan de Stad te doen, 't geen de Bevelhebber, niet buiten bedenking vindende, geweigerd hadt, lieten wanneer de Krygsbezetting uitgetrokken was, terſtond de Wagten en Poorten, door Leden des Genootſchaps van Wapenhandel betrekken. Ook vaardigden Gecommitteerden uit de Burgery een nader Verzoekſchrift af aan Staaten van *Holland*, waar in zy rondlyk verklaarden, zich verpligt gevonden te hebben, om niet alleen de Poorten met Manſchappen te bezetten, en alle Sleutels der Stad voortaan in derzelver bewaaring te houden; maar om teffens te beſluiten van geene *Militairen*, of *andere Gewapende Corpſen* of *Perſoonen*, in 't vervolg, binnen *Heusden* toe te laaten, dan welke den Eed van Getrouwheid, „ thans, geduurende de „ Regeeringloosheid der Stad, aan de Bur„ gery, en, in gunſtiger tyden, aan de Re„ geering der Stad vóóraf, zouden hebben „ afgelegd." —— Met byvoeging, dat zy een ſpoedig Beſluit verlangden op hun jongſt ingediend Adres, dat zy wel zelve zouden zyn overgegaan tot voortzetting hunner *Domeſtieke* zaaken; doch daar mede, uit eerbied voor hun Ed. Gr. Mog., voor als nog wel hadden willen wagten, „ dat egter de „ Burgery, naa het afloopen der Vergade„ ring van hun Ed. Gr. Mog. geduurende „ deeze loopende week, zonder zodanig een „ gunſtig Beſluit der Staaten, of by een on„ verhoopt ongunſtig Beſluit, binnen den „ geſtelden tyd, zich volſtrekt genoodzaakt „ zou vinden, derzelver geſtaafden Eed op „ het

ve de Stad, en dringen aan op het afdoen hunner zaake.

„ het Reglement, in alle opzigten te main- XLIV.
„ tineren, en voorts zodanig te handelen, BOEK.
„ als zy, in goeden gemoede, en als waare ——
„ Liefhebbers des Vaderlands, zouden oor- 1787.
„ deelen te behooren."

Middelweg den *Heusdenaaren* voorgeslaagen.

Men zogt de *Heusdenaars*, die dus sterk voortsloegen, in die vaard te stuiten. Een Brief uit *'s Gravenhaage* aan de Burgers, onder de hand toegeschikt, verzekerde hun, dat de Leden der Hooge Vergaderinge wel geneegen waren om *Heusden* te helpen, en de Invoering der Grondwettige Herstelling te bevorderen; maar dat zy, de Privilegien van alle de Steden bezwooren hebbende, onbevoegd waren de Vernietiging dier Privilegien te dulden; doch dat het geheel iets anders was, wanneer men, die zelve Privilegien, in weezen blyvende, liet slaapen, en Octroy verzogt op een Regeerings Reglement, waar door de Verzoekers gelukkiger, en de Naakomelingen, niet van de voorhanden zynde Privilegien, hoe Aristocratisch dezelve ook zyn mogten, ontzet wierden. Ten zulken einde gaf men aan de Burgery deeze woorden in de penne, „ By het Reglement te declareeren, dat „ hetzelve was ingevoerd, onverminderd „ het Regt der Naakomelingschap, uit min„ der gelukkige Privilegien haar toekomen„ de." —— Ten anderen, „ dat by een „ eenvoudig Adres, Octroy op het zelve „ Reglement moest gevraagd worden."

Zy weigeren dien in te slaan.

Deeze onderhandsche Raadgeeving vondt geen ingang by de *Heusdenaaren*, blykens een Adres, waar in dezelve vermeld en van

XLIV. BOEK. 1787.

de hand geweezen wordt. Genoeg oordeelden zy omtrent het tweede Voorſtel reeds gedaan te hebben, en tot het eerſte konden zy in geenen deele beſluiten, om redenen, in dit Adres opgegeeven. Geen nader Adres, ſchreeven zy, was van *Heusdens* Burgery te wagten; alleen zouden zy den tyd, om hunne zaak voort te zetten, eenige weinige dagen verlangen, in hoope, dat vóór den bepaalden Dag, hun een gunſtig Beſluit op het voorheen ingediend Adres, mogt ter hand komen. De omſtandigheden hunner Stad maakten deezen aandrang en tydsbepaaling, gelyk zy beweerden, noodzaaklyk (*).

Eenigzins gunſtige Beſluiten omtrent *Heusden*

Onder de redenen ten opzigte van dit ſtuk bygebragt, was de Verſtandhouding tuſſchen Prinsgezinde Ingezetenen met die van *Gelderland*, en het gevaar, uit dien hoofde te dugten. Een gevaar dat aanwiesch: dewyl omſtreeks *Heusden* Krygsvolk van *Gelderland* gelegerd werd: waarom de Magiſtraat verzogt, de Stad in den noodigen ſtaat van Verdeediging te ſtellen. Gecommitteerde Raaden werd dit Verzoek toegeſchikt, om 'er op te berigten. Middelerwyl deelden de *Gelderſchen* Geweeren uit aan de Ingezetenen der om *Heusden* liggende Plaatzen. —— Op bekendmaaking van dit dreigend gevaar, beſlooten Staaten van *Holland* aan het verzoek der *Heusdenaaren* om Krygsvoorraad te voldoen; en des Gecommitteerde Raaden te magtigen. —— Voorts ſtelden hun Ed. Gr. Mog. vast, uit hoofde van de ge-

(*) *N. Nederl. Jaarb* 1787. bl 1446.

gelegenheid dier Stad en de daar zich bevindende Magazynen, in den tegenwoordige toedragt van zaaken, 'er weder Krygsbezetting te leggen. Aan het Krygsvolk daar toe geſchikt en van Patent voorzien, werd gelast den Eed aan de Regeering dier Stad te doen. Deeze verwylde eisch werd dus ingewilligd; doch, op den ouden voet diens Eeds. XLIV. BOEK. —— 1787.

Zo onverwyld ging niet toe het voldoen aan der *Heusdenaaren* meening, by eenen Brieve aan Staaten van *Holland* dat het begeeven van het Drosſaards- en Schoutsampt aan de Burgery toekwam; weshalven zy verzogten, dat geene Benoeming daar toe aan zyne Hoogheid mogt gezonden worden. Zy wilden die Bediening in een driejaarig Ampt veranderen; en de Benoeming daar toe gemaakt, aan Staaten van *Holland* toeſchikken. Hun voorſtel wegens Drosſaardsampt.

Ook marde de voldoening aan den reeds in Louwmaand gedaanen aanzoek, dat *Heusden* de oude Plaats en Stem in de Hooge Vergadering deezer Landen weder zou bekleeden; waarom zy te raade werden, dien eisch te herhaalen, by eenen Brieve den twee en twintigſten van Hooimaand gedagtekend, en dien aan te dringen uit oude ooirkonden in de Stads Registers voorhanden. Nieuwe Aanzoek om in Staaten van *Holland* beſchreeven te worden.

Schoon 'er eenige Stukken Geſchuts op *Heusdens* wallen geplaatst waren, door welke de Stad voor eene onverwagte verrasſing gedekt was, en ſchoon de Staaten beſlooten hadden, dat de Krygslieden, aldaar in Garniſoen komende, vooraf den Stads Eed zouden Beroepen zich op het Volk van *Holland* wegens hunnen toeſtand.

XLIV. BOEK 1787.

den afleggen, was het 'er, gelyk zy klaagen in eenen Brieve, een Beroep op de Burgers en Inwoonders van *Holland* behelzende, waar toe zy zich meermaalen in de Nieuwspapieren vervoegd hadden (*), zo verre af, dat door die Stukken Geſchuts, de Stad in eenen behoorelyken ſtaat van Verdeediging zou geſteld weezen, dat zy, in tegendeel, tot hun grievend leedweezen, openlyk moesten verklaaren, 't geen zy egter geheim zouden gehouden hebben, indien het voor hunne Vyanden, niet even zigtbaar als voor hun was, dat genoegzaam alle de ingangen tot de Stad open, en de beletzelen, welke te vooren op dezelve door het plaatzen van Pallisſaden, geſteld waren, geheel weggenomen en de Inundatie-werken genoegzaam ten onbruike waren.

Hier by moesten zy, gelyk zy ſchreeven, nog ondervinden, dat de Middelen, welke tot Verdeediging van *Heusden* zouden kunnen dienen, na elders vervoerd, en andere Steden, vooral zedert het gerugt eens te vreezen Invals in *Holland*, met allen ſpoed verſterkt werden; zonder dat men zich eenigzins den toeſtand van die Stad, ſchoon een Frontier van *Holland*, en zo na aan *Gelderland* gelegen, ſcheen aan te trekken; terwyl het Krygsvolk den *Heusdenaaren* tot heden toe onthouden was; om dat zy het gewoon Formulier van den Stads Eed binnen deeze Provincie geenzins voldoende agtende, ter beveiliging der Burgerlyke Vryheid,

(*) Zie de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2002.

heid, met goedvinden der weldenkende Burgerye, de voorzigtigheid gehad hadden, dit Formulier zodanig uit te breiden, als zy oordeelden, naar den aart der zaake noodig, en met de belangens eener Republikainſche Regeeringsvorm, overeenkomſtig te zyn.

Wat 'er wegens het nieuwe Formulier van den Eed voor het Krygsvolk was voorgevallen.

Naa het bybrengen van het gewoon Formulier van den Stads Eed voor de Krygslieden (*), vervolgen zy, op dat wy hunne eigene woorden bezigen; „ Wie nu „ is met ons niet overtuigd, dat de Burgerlyke Vryheid der weldenkende Stede„ lingen, door deezen Eed, aan de gevaarly„ ke willekeur van heerschzugtige Regenten „ geheel onderworpen wordt? Wie heeft „ uit de ondervinding, in zo veele Steden, „ binnnen dit Gewest, niet met ons geleerd, „ hoe menigmaal de wettige Volksſtem, door „ Militairen dwang geſmoord, en daar door „ de goede zaak des Vaderlands op den „ oever van deszelfs ondergang gebragt ge„ weest is, en aan wien kan het onbekend „ zyn,

(*) 't Zelve plaatzen wy hier onder, om den grond der Aanmerkingen, daar op gemaakt, te doen in 't oog vallen „ Ik beloove en zweere, met „ myne onderhebbende Compagnie, deeze Stad en „ de Magiſtraaten van die, gehouw en getrouw te „ weezen, dezelve getrouwelyk te dienen, en te ge„ hoorzaamen, en 't geen zylieden, my tot behou„ denis, dienst en rust haarer Stede, en naamenlyk „ tegen allen Oproer en Seditie van den Volke, be„ velen zullen; onverminderd nogthans de bevelen, „ die de Heeren Staaten deezer Provincie, of der„ zelver Gecommitteerde Raaden, aan my zouden „ mogen geeven. — Zo waarlyk moet my God Al„ magtig helpen!

XLIV. BOEK. 1787.

„ zyn, hoe wy vóór weinige maanden hebben moeten dulden, dat het Regt van den Sterkſten, in weerwil van een wettig Protest van Ons en van de geheele Burgery, in een oogenblik, binnen deeze Stad vernietigde, het geen weldra in eene andere Stad gedoogd, ja zelfs eene *Domeſtieke zaak* verklaard wierd? (*)."

Aangemerkt hebbende het onverantwoordelyke, gelegen in de Vryheid hunner Burgeren aan den onbepaalden wil van hunne Vertegenwoordigers, en het Regt van hunne Vertegenwoordigers op nieuw aan het gevaar van Militaire magt bloot te ſtellen; als mede dat het bezef van pligt in deezen, gevoegd by de overtuiging van de gegrondheid hunner zuivere oogmerken, en de volkomen bewustheid, dat aanzienlyke en alomgeagte Volksvrienden, hun voorneemen in deezen alzins billykten, hadden zy beſlooten tot de vaſtſtelling van het volgende Formulier.

„ Ik zweere en beloove, met myn onderhebbende Manſchap, deeze Stad, de Magiſtraat, en Burgery van dezelve, gehouw en getrouw te weezen; de Sleutels deezer Stad, in de Bewaaring der Magiſtraat, en der Burgerye te zullen helpen houden en bewaaren, zo lang ik, of de onder my hebbende Manſchap, binnen deeze Stad in Garniſoen zal zyn, de Magiſtraat „ en

(*) Men zie, in ons laatſt voorgaande Boek, wat hier omtrent *Haarlem* gebeurde; waar op de *Heusdenaars* ongetwyfeld oogden.

„ en Burgery getrouwlyk te zullen dienen XLIV.
„ en gehoorzaamen, in 't geen zy lieden BOEK.
„ ons, tot behoudenis, dienst en rust dee- ——
„ zer Stede, en voornaamlyk tegen alle 1787.
„ Oproeren en Seditie van den Volke be-
„ velen zullen; en dat ik my, of myne on-
„ derhebbende Manſchap door de Heeren
„ Staaten deezer Provincie, of door wien
„ het ook weezen mogt, tegen de voor-
„ noemde Magiſtraat en Burgery, zo lange
„ ik, of myne onderhebbende Manſchap
„ alhier in Garniſoen zal zyn, nooit zal laa-
„ ten gebruiken, *ten zy alleen in zulke ge-*
„ *vallen, in welke de Magiſtraat of Burgery*
„ *deezer Stad aan den Stadhouder deezer Pro-*
„ *vincie, of aan iemand anders, eenig Gezag,*
„ *of eenige Magt over deeze Republiek of Pro-*
„ *vincie toekent, welke aan de zodanigen, door*
„ *hun Ed. Gr. Mog., de Heeren Staaten dee-*
„ *zer Provincie, niet wettig was gegeeven, of*
„ *opgedraagen; of indien de Magiſtraat of*
„ *Burgery, tot de toekenning of opdraaging*
„ *van zodanig Gezag, en al zulke Magt eeni-*
„ *ge middelen in het werk ſtelde, welke tegen*
„ *de Beſluiten van hun Ed Gr. Mog. zouden*
„ *aanloopen.* —— En dat ik of myn onder-
„ hebbende Manſchap ons in geenen deele
„ zullen bemoeijen, met eenige verſchillen,
„ welke tuſſchen de Regeering en Burgery
„ deezer Stad zouden kunnen ontſtaan; en
„ dat wy, by het doen van Wagten of het
„ bezetten van eenige Posten binnen dee-
„ ze Stad, geen ander Wagtwoord zullen
„ erkennen of reſpecteeren, dan het geen
„ door den Preſident Burgemeester deezer

„ Stad

XLIV. BOEK. 1787.

„ Stad zal worden uitgegeeven, zonder daar „ door egter eenigzins te zullen afgaan van „ de Bevelen welke de Heeren Staaten deezer Provincie of derzelver Gecommitteerde Raaden, in alle andere gevallen deeze „ Stad of Burgery niet concerneerende, aan „ ons zouden mogen geeven. — Zo waarlyk moet my GOD Almagtig helpen!"

't Gebeurde met de Commissie te *Woerden* over den Eed.

Naauwlyks was dit Besluit der *Heusdenaaren* bekend geworden, of de Gecommitteerden ter Verdeediging van *Holland* en de Stad *Utrecht*, verzogten 'er een Afschrift van te mogen ontvangen. Aan dit verzoek voldeeden de *Heusdenaars* onverwyld. Welhaast gaven deezen in eene Aanmerking te verstaan, hunne vrees, dat dit Formulier van Eed, door minder Patriottische Regenten, tot gevaarlyke einden zou kunnen misbruikt worden. Waarom zy poogden, die aanmerking weg te neemen, door het invoegen eeniger Regelen (*); met verder verzoek, om by eenige onverhoopte verdere Aanmerkingen, des te mogen onderrigt worden, bereid om alle gebreken daar in te verbeteren.

Men weigert Krygsvolk te zenden, zo lang de *Heusdenaars* van het

Dan, ondanks dit gedienstig aanbod, begreepen hun Ed. Mogenden, egter, geen Militairen na *Heusden* in Bezetting te kunnen zenden, zo lang de *Heusdenaars* van het oude Formulier bleeven afwyken. „ *En*," vervolgen de *Heusdenaars*, hunne klagten uitboezemende, — „ schoon wy reeds voor lan-

(*) Naamlyk die, welke ter onderscheiding hier boven met eene andere Letter gedrukt zyn, en te vooren in het Formulier niet gevonden werden.

„ lange, op eene bekomene Reſolutie deswe- XLIV.
„ gen van hun Ed. Gr. Mog. de Staaten BOEK.
„ deezer Provincie ook een Affchrift van ——
„ ons vastgeſteld Formulier van Eed aan 1787.
„ Hoogstdezelven hebben toegezonden —— oude
„ ſchoon de Burgers en Ingezetenen dee- Eedfor-
„ zer Stad by het Garniſoen houden van mulier
„ Militairen alhier, een voornaam gedeelte afwee-
„ van hun beſtaan vinden —— ſchoon de- ken.
„ zelve, op de verzekering, dat zodanig Klagten
„ Garniſoen, alhier zou blyven ſtandhou- deswe-
„ den, tot het aanbouwen van Stallen en gen.
„ in orde brengen van Wooningen, zo vee-
„ le kosten hebben moeten beſteeden, dat
„ zommigen van hun, nu die Stallingen
„ en Wooningen, by aanhoudenheid ledig
„ ſtaan, daar door genoegzaam geruineerd
„ zyn —— ſchoon deeze Stad zelve, door
„ het geduurig aan-, af- en doortrekken
„ van Militaire Troepen, jaarlyks impor-
„ tante ſchaden geleeden heeft, zo dat de
„ onkosten daar van voor de Stads Kaſſe
„ alleen, in den Jaare MDCCLXXXV, ruim
„ vyftien honderd Guldens bedraagen heb-
„ ben —— ſchoon deeze Stad, in allerlei
„ opzigten, misſchien beter dan eene an-
„ dere binnen deeze Provincie, tot het op-
„ rigten van een nieuw Corps geſchikt is,
„ terwyl de Stallen en Wooningen moge-
„ lyk op 's Lands kosten, in andere Steden,
„ op nieuw, moeten gemaakt worden, ——
„ ſchoon de verarmde Burger, die, met ag-
„ terlaating van zyne kostwinning onver-
„ moeid by nagten en dagen, de Wagten
„ en Posten deezer Stad heeft helpen be-

XLIV BOEK. 1787.

„ zetten, daar door als geheel wordt uitgeput, en wy aan de trouwlooze ondernemingen van onze *Gelderſche* Nabuuren elk oogenblik zyn blootgeſteld —— in weerwil van dit alles, waarde Landsgenooten! zo blyven wy niet alleen zonder eenige Militairen, en buiten behoorelyken ſtaat van Tegenweer; maar zelfs moeten wy in de Nieuwspapieren leezen, dat deeze Stad, door de Ed. Mogende Gecommitteerden tot Defenſie deezer Provincie en der Stad *Utrecht*, uit gebrek aan Militaire Troepen, buiten het Provinciaal Plan van Defenſie geheel ſchynt geſteld te worden.

„ Welaan dan, getrouwe Landgenooten! moesten dit de vrugten van de Vaderlandlievende poogingen onzer Burgeren zyn? Wy weeten wel, dat hunne regtvaardige daaden door de kunst der Heerschzugt alomme verdagt gemaakt, en, dat uit dien hoofde, hunne getrouwſte en belangloosſte Raadgeevers en Voorlichters, welke zich door geen gevlei van allerlei beloften van hunnen pligt vervoeren lieten, by veelen verdagt geworden zyn; maar wy kunnen ons egter geenzins voorſtellen, dat wy langer zo onwaardig zouden geagt worden, dat wy, in deeze oogenblikken, geheel door u verlaaten, en alleen aan ons eigen Lot en aan de Genade van onze Vyanden zouden overgelaaten worden.

„ Indien gy dan, waarde Landgenooten! eenig belang ſtelt in het behoud van deeze Stad, en in het heil van eene Burgery,

„ die

„ die zich altyd haarer waardig gedraagen XL V.
„ heeft, en welke liever verkiezen zal in af- BOEK.
„ moede te sterven, dan dat zy ten kosten ——
„ haarer Regten, die welvaard en voorspoed 1787.
„ koopen zou — Indien standvastigheid en
„ trouwe by u ook in de *Heusdenaaren* hoog-
„ geagt, en het Verbond der Unie, ook ten
„ hunnen opzigte, by u in waarde gehouden
„ wordt; dat dan, waarde Landgenooten!
„ deeze Stad en Burgery ook uwe aandagt
„ tot zich trekke, en deele in dien bystand,
„ welke zy zelfs, boven haar vermogen,
„ zo vaak aan anderen verleend; maar op
„ welken zy ook even als andere Leden
„ van het Bondgenootschap, eene wettige
„ aanspraak heeft! —— Of, indien wy by
„ u ook, even als by de Edel Mogende
„ Heeren Gecommitteerden tot Defensie
„ deezer Provincie en van de Stad *Utrecht*,
„ van hulpe zullen verstooken, en buiten
„ het Plan van Verdeediging geslooten
„ blyven; dat dan ten minsten dat besluit
„ aan ons worde medegedeeld, op dat wy,
„ in tyds zouden weeten, waar naar wy ons
„ voortaan zullen te gedraagen hebben."

De Dagtekening deezer Beroeping op het Volk, te weeten den tienden van Herstmaand, zo naby aan de groote Omwending, kan ons genoegzaam leeren, dat van dezelve niets kwam, en *Heusden* aan het lot werd overgelaten, waar in het, by die ontzettende Gebeurtenis deelde, vergezeld van Plunderingen der te ondergebragte Partye. —— Men vindt opgetekend dat de toenmaalige Voorzitter van den Raad, RAAUWS, den *Pruis-*

De Omwenteling breekt alles af. Zegen van RAAUWS, wegens de daar aangerigte Plunderingen.

XLIV. BOEK. 1787.

Pruisſen, toen zy zich tegen de Plundering wilden verzetten, toeduwde; „ Wat kan het „ ſcheelen, al worden de Patriotten geruineerd? 't Is billyk dat men hun ſtraffe „ voor de onderdrukkingen, onder welke „ zy zo veele onſchuldigen zo lang hebben doen zugten!" —— Een *Pruisſiſche* Geſchiedſchryver, dit vermeldende, voegt 'er eene Aanmerking nevens, die ons de geſteltenis der ongelukkige *Heusdenaaren* afſchetst. „ De Hertog," ſchryft hy, „ zou „ gewenscht hebben, dat de bevelen uit „ den *Haag* gekomen, de buitenſpoorigheden der Inwoonderen in teugel mogten „ gehouden hebben. Te vergeefsch deeden de Staaten van *Holland*, in de geheele Provincie, de kragtigſte vermaaningen. „ De wanorde hieldt aan. Zy begingen „ hunne buitenſpoorigheden, onder begunſtiging van de vrees, die de *Pruisſiſche* „ wapenen hadden ingeboezemd. Menigmaalen moedigden de Perſoonen, die de „ Plunderingen hadden behooren te beletten, het gemeen hier toe onder de hand „ aan, en zegepraalden over het ongeluk „ hunner Vyanden (*)."

Woerden doet aanzoek om beſchreeven te worden

Een weinig laater dan *Heusden*, deedt ook de Regeering der Stad *Woerden* aanzoek om herſteld te worden in het oude Regt om ter Staatsvergadering van *Holland* beſchreeven te worden. Uit welke Vergadering, het Kuſſen dier Stad, gelyk zy vermeenden, door

(*) Pfau *Geſchiedenis van den Veldtocht der Pruisſen in Holland*, II. D. bl. 3.

door de heerschzugt van weinigen, naa het uitgeſtaan beleg in den Jaare MDLXXV, was uitgeſchooven. Eene Gebeurtenis, die hunne Voorzaaten in zo verre hadden ter harte genomen, dat zy, zonder daar van ooit afſtand gedaan te hebben, reeds in den Jaare MDCV, en vervolgens in den Jaare MDCXXXVIII, pöogingen hadden gedaan, om weder in 't bezit van het Regt dier Stad te geraaken, en ter Vergaderinge van hun Ed. Gr. Mog. te worden toegelaaten. Poogingen waar van niets gekomen was. Thans oordeelden zy den tyd gebooren, en het hun onvermydelyke pligt, niet langer ſtil te zitten; maar zich by hun Ed. Gr. Mog. te vervoegen, en te verzoeken om een gunſtig antwoord op het Adres door hunne Voorvaderen in den Jaare MDCXXXVIII gemaakt, voor zo verre het verzoek aanging, „ om Gede„ puteerden der Stad *Woerden* ter Staats„ vergadering te admitteeren; en in 't ver„ volg tot dezelve te beſchryven, en dee„ ze Stad verder te doen deelen in de Com„ miſſien, door de Staatsleden bekleed wor„ dende (*)."

XLIV. BOEK. 1787. Staatsvergaderinge.

Dit ſtuk, wel met ernst begonnen, werd niet voortgezet met die nadruk, als wy te *Heusden* zagen. Men wagtte waarſchynlyk den uitſlag af welken de meer beduidende poogingen ter laatstgemelde Stede zouden hebben, om het ingediend en aan het Groot Beſogne overgeleeverd Verzoek, nader aan te binden. Het voorbeeld der *Heusdenaaren*

Dit ſtuk daar niet ſterk doorgezet

(*) Deeze Brief was den 18 Jan. 1787 gedagtekend.

XLIV. BOEK. 1787.

ren was voor die van *Woerden* waarlyk niet bemoedigend.

Dat andere Kleine Steden en Dorpen, van meer en minder aanzien, zich ten deezen tyde, in gewigtige voorvallen, nu op deeze dan op geene wyze, ter Staatsvergaderinge lieten hooren, heeft de loop onzer Geschiedenisse, op ontallyke plaatzen, vermeld. Het natuurlyk gevolg hier van was geen ander, dan dat dezelve, of gelyk *Heusden* en *Woerden* na onze Regten om daar beschreeven te worden, om en uitzagen; of, deeze ontbreekende, hun aandeel om zeggen in Regeringszaaken te hebben, uit den aart des Natuurlyken Regts beweerden. Hier in yverde bovenal de Stede *Beverwyk* (*).

Poogingen der andere Kleine Steden en van het Platteland om Invloed op de Lands Regeering.

Dit veelvuldig bedryf, deedt te *Amsterdam*, in Louwmaand, een *Programma* te voorschyn komen, welks Inhoud ons te gewigtig toescheen, ten kenschetzing van de Volksbegrippen, in deeze dagen, om het zelve niet door het af te schryven, voor de vergetelnis, waar toe anders dergelyke stukken vervallen, te bewaaren.

Programma te *Amsterdam* deswegen.

„ Daar," dus luidt het woordlyk, „ daar „ in het denkbeeld van eene Grondwettige „ Herstelling, en vaststelling eener Repu„ blicainsche Constitutie ligt opgeslooten, „ dat de *Burgers der Kleine Steden*, en de „ *In- en Opgezetenen van het Platte Land* „ mede behoorlyk gerepresenteerd worden, „ en eenen betaamlyken Invloed hebben „ op

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 533.

„ op het Bestuur der Gemeene zaaken. — XLIV.
„ Daar zelf zommige dier Steden, en zelfs BOEK.
„ eenige Dorpen, voorheen op eenige der —
„ gewigtigste Punten, ter Staatsdeliberatien 1787.
„ zyn opgeroepen, en de notoire billyk-
„ heid zo overtuigiyk daar voor pleit, dat
„ zy allen in het genot eener voegzaame
„ Representatie, en behoorelyken Invloed,
„ gesteld worden, — Daar zelfs het waar
„ belang der Burgeren van de thans stem-
„ mende Steden vordert, dat, zo veel mo-
„ gelyk is, *Alle* Inwooners dezer Pro-
„ vincie, door een welgeordend zelfbe-
„ stuur, getrokken worden uit dien staat
„ van Onderwerpelykheid en Afhangelyk-
„ heid, waar in zy tot heden alleenlyk in
„ de schaduwe der Vryheid voortzeogen,
„ den; en dat zy dus, door het kiezen
„ hunner Representanten, het hallomen
„ eener welgeregelde Inzage in het Publiek
„ Bestuur, *waardig te worden*: naardien
„ zy, aan de eene zyde, hier door hunne
„ waardigheid zullen leeren gevoelen, hun-
„ nen geest opheffen, en dan eerst het
„ Vaderland zullen leeren beschouwen, als
„ hun eigendom, aan welks behoudenis
„ en verbetering zy hunne kragten en ziels-
„ vermogens, met verdubbelde aandrift,
„ toewyen, en dus alomme werkzaam wor-
„ den zullen in het uitoefenen eener heil-
„ ryke Vaderlandliefde — terwyl aan
„ den anderen kant, door het rechtstreeks
„ belang, dat ieder als dan voor 't eerst
„ in het handhaaven der vastgestelde Con-
„ stitutie zal verkreegen hebben, al de he-

XLIV. BOEK 1787

„ vige Staatsberoertens zullen voorkomen
„ worden, die onzen Staat te meermaalen
„ op den oever van zyn verderf gebragt
„ hebben: hoedanige ſchokken en omwen-
„ telingen de Historien, zo van oude als
„ hedendaagſche Volken, toonen, dat im-
„ mer door Afhangelingen en Slaaven;
„ maar nooit door vrye Burgers zyn voort-
„ gebragt geworden.

„ Daar dus, herhaalen wy, de Billyk-
„ heid, het goed Regt, en het waar Be-
„ lang van alle de Inwoonders deezer Pro-
„ vincie, zich in dit punt te zamen veree-
„ nigen, kan het niet anders dan als eene
„ hoogstbelangryke zaak voor elk Bemin-
„ naar van het Vaderland beſchouwd wor-
„ den, op dit gewigtig onderwerp de Na-
„ tionaale aandagt te vestigen.

„ Doch het zal hem nog veel belangry-
„ ker moeten toeſchynen, eene pooging te
„ beproeven, om die aandagt eene behoo-
„ relyke wending te geeven, in eene zaak,
„ waar in, omtrent de *wyze hoe*, zo veel
„ verſcheidenheids plaats heeft, en die kwa-
„ lyk begonnen en voortgezet, deeze Pro-
„ vincie, en in dezelve ons lieve Vader-
„ land, met de uiterſte Verwarring, bit-
„ terſte Burgertwist, (en wat behoeven
„ wy meer tot zynen wisſen ondergang?)
„ zou bedreigen. —— Ja, wie is 'er on-
„ der u, waarde Medeburgeren en Ingeze-
„ tenen deezer Provincie! die de vorderin-
„ gen dat de Kleine Steden en het Platte-
„ land, eene billyke Repreſentatie en In-
„ vloed op het Staatsweezen bekomen,

„ zon-

„ zonder eene koude rilling te gevoelen, XLIV.
„ hoort voorſtellen? Eene rilling, die aan- BOEK.
„ toont, uwe welgegronde vreeze, dat dee- ——
„ ze Vorderingen, zonder beleid onderno- 1787.
„ men wordende, in ſtaat zyn alles in vuur
„ en vlam te zetten; ja niets minder dan
„ in het einde de eene hand tegen de an-
„ dere te wapenen: te midden van welke
„ Bloedtooneelen, de Throon der Alleen-
„ heerſching, door de vuisten van Onver-
„ laaten, in dit tot Vryheid geſchikt Ge-
„ west, met verhaasting, zouden worden
„ opgebouwd. —— U, die bewust zyt, dat
„ het geheel iets anders is een Staat oor-
„ ſprongelyk te vestigen, of een Staat, die
„ als de onze reeds twee Eeuwen telt,
„ te verbeteren: een Staat, die zyne Onaf-
„ hangelykheid, in zulke donkere dagen,
„ en te midden van zulke heevige beroe-
„ ringen, die tachtig Jaaren duurden, ge-
„ vestigd heeft; waarin, by een verward
„ en vaak wankelend beſtuur, zints on-
„ heuchelyke tyden, aan afzonderlyke Ge-
„ deeltens van denzelven, zo Steden als
„ Dorpen, zo veele onderſcheiden Gunſten
„ der Opperheeren zyn toegevoegd, zo
„ veele byzondere Voorregten zyn geſchon-
„ ken, die zy, by het ſluiten van de Unie,
„ zich uitdrukkelyk voorbehielden, door
„ het welke nu zo veele byzondere belan-
„ gen in het gemeen belang gebooren wor-
„ den, door het lang genot van welke, de
„ ongerymdſte Bepaalingen en Verboden,
„ die Koophandel en Fabrieken met nood-
„ looze onkosten bezwaaren, en de leevens-

XLIX. BOEK. 1781. „ wyze ten Platteslande duurder maaken, „ daar uit voortkomende, eene gedaante van „ billykheid, en de onregtvaardigheden, „ daar uit geboornen, eene hebbelykheid ge„ kreegen hebben, welke door de Stede„ lyke Bewoonders deezer Provincie op Ste„ delyke, en door deeze op die van het „ Platteland bedreeven worden, zelfs zon„ der het te weeten, ja die zy veel al be„ schouwen als Regten, die hun regtvaar„ dig toekomen.

„ Dan ook, weldenkende Medeburgers! „ hoe zeer gy ook ten deezen met vreeze „ bevangen wordt, wie uwer wil daarom „ de Vorderingen uwer Landbewoonende „ Mede-ingezetenen in den wind slaan, of „ afwyzen? om, daar gy u moedig tegen „ de Dwinglandy van *dénen* en van *melen* „ verzet hebt, en blyft verzetten, op uwe „ beurt, onregtvaardig en gewelddaadig te „ worden? om, op uwe beurt, denzelfden „ dwaazen gang te gaan der altoos wagge„ lende Aristocraaten, en, (door uw be„ lang niet te willen vereenigen met het „ belang den talryke Inwoonderen van de „ Kleine Steden en van het Platteland,) op „ u zelven te staan, en u dus van eene „ kragt te berooven, door welke gy tegen „ alle overheerfching zoude kunnen bestand „ zyn?

„ Een klein aantal waare en yverige Va„ derlanders heeft, derhalven, uit overwee„ ging van deeze en andere redenen, ge„ oordeeld, dat het, vooral in dit oogen„ blik, daar het Platteland uit zynen dood-

„ slap

„ ſlaap begint te ontwaaken, en zyne Stem XLIV.
„ reeds op onderſcheiden plaatzen hooren BOEK.
„ doet, (eene Stem, die veellicht eerlang, ——
„ als een gloeijende vuurſtroom zich ver- 1787.
„ ſpreidende, aan alle oorden klinken zal,)
„ hoogst nuttig was door het opwekken
„ van eenen edelen nayver, en het ſchen-
„ ken van eene geringe belooning, voor be-
„ langryke dienſten, de kunde van beproef-
„ de Mannen te hulp te roepen, ten ein-
„ de deezen uit te lokken, om de Natie,
„ op deezen moeilyken en hoogstzorglyken
„ weg, het eenig veilig voetpad af te baa-
„ kenen, en door den aart deezer onderneê-
„ minge zelve, en door het gezag der
„ Schryveren, en den invloed, welke de
„ gezamenlyke Deelgenooten in deeze on-
„ derneeming op hunne braave Landgenoo-
„ ten hebben mogen, zo veel mogelyk te
„ bewerken, dat, in deeze duistere zaak,
„ eene Voorlichting plaats greep, die krags
„ genoeg hadt om de uitſpattende gemoe-
„ deren, immers allen, die voor overreding
„ vatbaar zyn, te vereenigen, en aller ver-
„ langen op een billyk, regtmaatig, en naar
„ den aart der zaake, uitvoerelyk punt te
„ doen uitloopen; op dat van dit hoogst
„ billyk werk eene heilryke afkomst moge
„ bekomen worden.

„ Het is hierom, dat zy by deezen uit-
„ looven eene Premie van *een duizend Gul-*
„ *dens* voor hem, die een voldoend, en
„ het beste Plan zal inleveren, *nopens* de
„ *beste wyze*, *waarop* de Burgers der Kleine
„ Steden, en de In- en Opgezetenen van

„ het

XLIV BOEK. 1787.

„ het Platteland, *ter Staatsvergaderinge kunnen gerepreſenteerd worden; als mede om hun eenen voegzaamen Invloed op hunne Plaatslyke Regeringen te doen hebben.* —— „ Nog bieden zy eene tweede Premie van „ *één honderd Gouden Ducaaten* voor hem, „ wiens Plan, tevens goedgekeurd, het „ naaste aan het eerſte zal geoordeeld wor„ den te komen —— terwyl zy boven dien „ een Geſchenk van *honderd Gouden Ryders* „ aan hem toezeggen, wiens by hun goed„ gekeurd Plan zal tot ſtand komen, en „ ingevoerd worden In alle gevallen, eg„ ter den Overwinnaaren, in ſtede van Pen„ ningen, een ſtuk Zilver, van gelyke waar„ de, waar op de reden zal gegraveerd zyn, „ hoedanig het verkreegen is, indien hy „ zulks mogt verkiezen, aanbiedende."

By de verdere beſchryving van de Beoordeelaars en de vereischtens dier in te leeveren Stukken, was bepaald, dat dezelve voor of op den laatſten van Grasmaand deezes Jaars, moesten ter hand geſteld worden aan den Notaris P. C. Nahuis te *Amſterdam*, onder wien de waarde der uitgeloofde Penningen, tot verzekering der Mededingeren, van heden af in bewaaring en conſignatie lagen. —— Wy hebben niet kunnen ontwaaren, dat 'er van dit alles iets gekomen is.

In *'s Haage* doet men poogingen op eigen Magt.

In de poogingen om herſteld te worden in 't bezit der oude Privilegien, deelde ook *'s Gravenhaage*, toen de Vroedſchap, in Bloeimaand, een Verzoekſchrift by hun Ed. Gr. Mog. indiende, tot het maaken eener Be-

noe-

noeming tot de Wet, en het aanſtellen hunner eigene Vroedſchappen. Dit geſchiedde ingevolge van een Adres aan de Vroedſchap, 't welk op verſcheide plaatzen ter tekening gelegen hadt; ingerigt om dezelve aan te maanen tot het wedereiſchen van de Vroedſchapsregten, in welke zy, voor-al in den Jaare MDCCLXVI, door de *Arbitrage van den Stadhouder*, gelyk zy ſpraaken, zich verkort rekenden. 't Zelve werd in handen van de Magiſtraat der Hofplaatze geſteld om op te berigten. XLIV. BOEK. 1787. Staatsbeſtelling.

Dit bleef, naar gewoonte, hangen, en vinden wy niet dat daar omtrent iets bepaalds gedaan is. Ten blyke dat men 'er arbeidzaam bleef, om, gelyk elders, verandering daadlyk te bewerken, ſtrekt de benoeming van twaalf Gecommitteerden uit de Burgery, ingevolge van de Schikkingen van de Vaderlandſche Societeiten gemaakt; doch deeze zaak, in den beginne van Herfſtmaand, eerſt haar beſlag krygende, was 'er geen tyd om de uitwerking daar van te zien, de Onwenteling verydelde alle beraamingen. Twaalf Gecommitteerden uit de Burgery benoemd.

Het verzoek van een gedeelte der *Haagſche* Schutterye om Ontſlag van den Eed aan den Stadhouder (*) was ingewilligd: ingevolge het ſchryven van zyne Hoogheid, die verzogt was zyne gedagten daar over aan de Magiſtraat mede te deelen. 't Geen deeze gedaan hadt in de volgende merkwaardige bewoordingen; „ dat hy zeer veel „ re- Zyne Hoogheid bewilligt in het verzogt Ontſlag van den Eed door de *Haag-*

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XII. D. bl. 32.

XLIV. BOEK. 1787.

„ reden hadt om zich verzekerd te houden
„ van de agting, liefde en het vertrouwen
„ van verre de meesten, zo voornaame
„ als mindere Schutters, Burgers en Inge-
„ zeetenen van *'s Haage*, en speciaal ook
„ van den Krygsraad, en verdere Officie-
„ ren van de Schuttery; dat zyne Hoog-
„ heid dus volkomen overtuigd was, de
„ solemneele Eedverbintenis, welke thans
„ der Requestranten scheen te mishaagen,
„ niet noodig te hebben, om een volko-
„ men betrouwen te blyven stellen op de
„ welgezindheid, mitsgaders op den yver,
„ getrouwheid en affectie van de overige
„ en verre de meeste en notabelste Leden
„ van derzelver Schuttery, *voor zich* wel
„ mogt lyden, dat het Artykel *Hem* be-
„ treffende, uit het Formulier van den Eed
„ gelaaten wierd, en dat alle de geenen,
„ die den Eed, dien conform bevoorens
„ gedaan hadden, gehouden werden van
„ denzelven ontslaagen te zyn (*).

Schuttery aan hem gedaan.

Van dien Eed ontslaagen.

Daags naa het ontvangen van dit Be-richt, werden de Schutters op derzelver Doe-len zamengeroepen, waar zy kundschap ontvingen van hun Ontslag uit den Eed aan den Stadhouder gedaan; met toezeg-ging van een Uittrekzel deezes Besluits van hun Ed. Agtb. over deeze zaak genomen.

Het Genootschap van Wapenhandel, 't welk, tot deszelfs wettiging in Herfstmaand

Het Genoot-

des

(*) *Extract uit het Register der Resolutien van de Ed. Agtb. Heeren Schout, Burgemeesteren en Schepenen van 's Gravenhage* 18 Jan. 1787.

des voorleeden Jaars, met veel tegenkantings te kampen hadt (*), haalde nu ruimer adem, en maakte de noodige ſchikkingen om in duurzaamen ſtand gebragt te worden. 't Zelve verkoos, op 't einde van Louwmaand, tot Colonel Commandant den Heer C. A. Hartman, Subſtituut Griffier van den Hooge Raade, en tot Majoor H. Parve, Advocaat, en werd het nadehand verdeeld in één Grenadier en vier Schutters Compagnien. Vervolgens vergaderde 't zelve op het *Tournoiveld*, en toog, met vliegend Vaandel en ſlaande Trom, na de *Kattaap*, om daar de Voorſtelling hunner nieuw aangeſtelde Officieren te ontvangen. 't Welk met veel ſtaatlykheids geſchiedde, en werd vervolgens het Vaandel, voor de eerſte keer, onder Trommelſlag, na 't huis des Colonels gebragt.

XLIV. BOEK. 1787. ſchap in orde gebragt, trekt openlyk op.

Dat zyne Hoogheid de *Haagſche* Schuttery wel kende, toen hy het bovengemeld Ontſlag van den Eed, aan hem voortyds gedaan, verleende, bleek uit de noodzaaklykheid waar in zich de Regeering dier Hof plaatze vondt, om aan den Krygsraad kennis te geeven, dat zy door Gecommitteerde Raaden, op de meest indruklyke wyze, aangemaand waren, om, zo ras mogelyk, door het geeven van gepast bevel aan den Krygsraad der *Haagſche* Schuttery te zorgen, dat niemand hunner zich voortaan zou onderwinden om zich weder met Oranje gekleur-

De *Haagſche* Schuttery het draagen van eenige Oranjetekens verboden.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XI. D. bl. 197. en XII. D. bl. 23.

XLIV. BOEK. 1787.

kleurde Troedels, of eenige andere Veldtekenen, dan alleen met de zodanigen, die door gemelde Schuttery vóór de uitvaardiging van het Verbod der Staaten van *Holland* in Sprokkelmaand waren gedraagen, het zy ter gelegenheid van derzelver Schutterlyke Dienſten, als anderzins, rechtſtreeks of zydelings te vercieren (*).

Het Genootſchap verzoekt als een Lichaam op zich zelven te mogen aangemerkt worden.

De ongezindheid des Genootſchaps van Wapenhandel om langer eenige gemeenſchap met de Schuttery te hebben, en voorts als een Lichaam op zich zelven ſtaande, aangemerkt te mogen worden, bleek uit een Verzoekſchrift, by 't welk zy begeerden, dat Gecommitteerde Raaden gevolmagtigd mogten worden, hun eene Loopplaats, in geval van Alarm, aan te wyzen; als mede dat den Bevelhebber diens Genootſchaps, ten zulken ſtonde, het Wagtwoord mogt gegeeven worden. Wyders verzogt hetzelve, dat het Hof en de Magiſtraat van *'s Gravenhaage* zou aangeſchreeven worden, dit Genootſchap te erkennen, en van het doen der Schutterlyke Dienſten te ontſlaan. Verklaarende daar benevens bereid te zyn tot het afleggen van den Eed van Getrouwheid tot Beſcherming van hun Ed. Gr. Mog.; en dat zy, hun Ed. Gr. Mog. zulks noodig oordeelende, gereed waren de afgevaardigde Manſchap uit *Utrecht* te doen wederkeeren (†).

Het

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 1203.
(†) *Reſol. van Holl.* 12 Juny 1787.

Het Beſluit der Staaten van *Holland* was, om, ten einde beteren dienst van dit Genootſchap te trekken, 't zelve, met behoudenis van het Burgerregt, uit den Schutterlyken Eed te ontſlaan, ingevalle van Oproer, 't zelve een Loopplaats aan te wyzen, en het Wagtwoord te doen geeven. XLIV. BOEK. 1787. Dit verzoek door de Staaten toegeſtaan.

Dit Beſluit ontmoette heftige wederſpraak en eene breede Aantekening daar tegen van de Ridderſchap, die beweerde, dat zulks den weg zou baanen tot Oproer: vermids het Genootſchap altoos een ſtruikelblok voor de Schuttery geweest was. Dan men oordeelde deeze wederſpraak nergens anders toe geſchikt te zyn, dan om het Krygsvolk, in de Hofplaats, tot wederſpannigheid aan te hitzen. Waar op *Dordrecht* met andere Steden eene Tegenaantekening in de Staatsbeſluiten deeden invoegen, betuigende geenzins ten oogmerk te hebben om in het Genootſchap *alleen* het behoud der Rust te ſtellen; maar ſlegts de veiligheid *meer en meer* te verzekeren (*). Tegenkanting der Ridderſchappe.

Ten tyde deezer dus doorgegaane vergunninge, liep 'er eene maare, dat het Gewapend Genootſchap binnen trekkende, ten oogmerk hadt om de *Haagſche* Schuttery te ontwapenen. Dit deedt de Krygsraad beraadſlaagen om 'er in te voorzien, en den intocht des Genootſchaps te beletten. Althans men wil, dat de Krygsraad beſloot om al het Geweer met de Patroonen uit den Doelen te haalen, en op het Stadhuis in Bekommerdheid der Schuttery, dat het Genootſchap dezelve wilde ontwapenen.

be-

(*) *Reſol. van Holl.* 2 July 1787.

XLIV. BOEK. —— 1787.

bewaarende hand te doen stellen. Men was ten uitvoer van dit besluit getreed. Den Gecommitteerde Raaden, des onderrigt, met byvoeging, dat op de Geweerkamer der Haagsche Schuttery een aantal Patroonen met scherp in gereedheid was, zonden zy twee Boodens om die Geweeren in beslag te neemen. De Magistraat dus verwittigd, verzogt Gecommitteerde Raaden, door eene Bezending, om opheffing van dit beslag. Deeze geschiedde, met toestemming, dat al het Geweer met de Patroonen uit den Doelen gehaald en op het Stadhuis in bewaaring zou gebragt worden.

De Krygsraad, vol dugtens wegens het verspreide gerugt van de bedoelde Ontwapening der Schuttery, stelden de zes Capiteins een Vertoogschrift aan den Raadpensionaris ter hand, by 't welk zy de Staaten verzogten te mogen weeten, en wel binnen den tyd der aanstaande vier en twintig uuren, of, in geval de Vrycorporatien het onverhooptlyk mogten onderneemen om de Haagsche Schuttery, met geweld, te willen ontwapenen, zulks zoo geschieden overeenkomstig met den wil en het oogmerk van hun Ed. Gr. Mog. ja, dan neen?

Gerugten dat de Schuttery het intrekken des Genootschaps wilde betwisten.

Van den anderen kant liepen 'er gerugten, dat de Haagsche Schuttery, geholpen door 't Gepeupel, aan het gebruiken van het Haagsche Genootschap van Wapenhandel, 't geen men te rug verwagtte, den staatlyken Intocht wilde betwisten, ja gewapend tegentrekken. —— Om te midden van zulke loopende gerugten, die van eene duistere bedui-

dadenia, waren, zoo tegen iets euvels te dragen, deeden Gecommitteerde Raaden de gansche Bezetting der Hofplaatze, op den zeeden van Hooimaand, den dag der vervolgde Intrekking, in de wagenen brengen, naa dat aan elke Compagnie in 't byzonder deze waarschuwing was voorgeleezen, „ dat men de Militie hadt zoeken dienstig te „ maaken, dat de Intentie van den Souverain was om dezelve te ontmanteelen, of „ na andere Plaatzen by gedeeltens weg te „ huuren, en dat daar toe Auxiliairen der„ zelver plaatzen zouden vervullen: declareerende derhalven hun Ed. Mog. dat „ zulks nimmer de Intentie van hun Ed. „ Gr. Mog. noch van hun Ed. Mog. geweest was, als te veel Fiducie in de verpligtende Trouwe hunner Militairen ftellende.

Zorg daar tegen gedragen.

Het verwagt wordend gedeelte des Genootschaps kwam binnen, gedekt door een Detachement Gardes te Paard, onder 't bevel van den Luitenant LANNOY. Verbaazend groot was de meloop des Volks; doch door de volgenomene maatregelen en grenge Krygstugt, liep deeze gevreesde komst met alle bedaardheid af. Het Genootschap trok met vliegend Vaandel en slaande Trom bykans geheel 's Gravenhaage door, tot de Loopplaats, van waar zy, in bedaardheid afgedankt, zonder moeienis aangerigt te hebben, of gemoeid te worden, tot na huis gingen. Gelyk den Luitenant LANNOY in deezen den lof naaging, dat by zich zeer wel gekweeten hadt, zo sprak men ook

Het trekt, door Krygsvolk gedekt, onverhinderd binnen.

XLIV. BOEK 1787.

hoog van den Hof-Major TINNEN, die het Genootſchap inleidde, en zich ten opzigte van 't zelve, in zekere gelegenheden, zo manlyk gedroeg, als men van een braaf Officier en regtgeaarte Vaderlander eenigzins kon verwagten.

De Schutterij door Gecommitteerde Raaden gerust geſteld.

Gecommitteerde Raaden oordeelden het noodig, 's volgenden daags, eene Waarſchuwing te doen afkondigen, by welke zy de ongegrondheid beweerden der verſpreidde gerugten, als of 'er een voorneemen zou weezen, om in *'s Gravenhaage* Gewapende Corpſen, of Leden van Exercitie-Genootſchappen, van elders, te doen komen, om de Schuttery te ontwapenen; en den Collonel der *Haagſche* Schuttery verzogten en volmagtigden om de Schuttery, zo Officieren, Onder-officieren en Rotsgezellen, uit hunnen naam, te verklaaren, dat 'er geen zodanig voorneemen plaats hadt, en dat alle gerugten, des verſpreid, geheel bezyden de waarheid liepen. Dat zy die gerugten aanzagen, als een der middelen, door welke men tragtte meer en meer oneenigheid en wantrouwen tuſſchen de Ingezetenen van *'s Gravenhaage*, ter bereiking van byzondere oogmerken, aan te kweeken, en te doen ontſtaan. Dat zy niet zouden ophouden om in de goede Schuttery, een *welverdiend* vertrouwen te ſtellen, altoos bereid om daar van, by voorkomende gelegenheden, die Schuttery blyken te geeven.

Geringe Oranje-tekens

Armhartige behulpzels namen de Prinsgezinde Ingezetenen der Hofplaatze te baate, om hunne zugt voor dat Huis te laaten bly-

blyken, de Letter W op de Hoeden, de Bloemglaazen en Potten met Oranjeverwige Bloemen op en voor de Venſters geplaatst, werden door de Dienders van Gecommitteerde Raaden en van de Magiſtraat weggenomen: en ligten zy van ſtraat een Perſoon op, die de ſtoutheid hadt om de Beeldtenisſen van den Prins en Prinſes van *Oranje* langs ſtraat te koop te veilen. 1787. weggenomen.

Schoon het Genootſchap van Wapenhandel weinig dagen naa de gemelde zegepraalende Intreede, onbelemmerd den Wapenhandel op de *Koekamp* verrigtte, derwaards heen getoogen, met openlyke Krygseere, zag men, buiten die gelegenheden, in *'s Gravenhaage* niemand der Vrycorporisten gewapend langs de ſtraat gaan. Aan de Krygsbezetting was bevel gegeeven, alle Gewapende Vrycorporisten het Geweer af te neemen. Dit geſchiedde daadlyk aan een Lid van het Gewapend Genootſchap; zyn beklag deswegen, was vrugtloos. De Genootſchaps Leden gaan ongewapend.

Aan alle Schutters werd, op bevel van Staaten van *Holland*, door de Magiſtraat aangezegd, dat zy met geen Scherp ter Wagt of ter Wapenoefening mogten komen, en dat, ingevalle zulks noodig mogt zyn, 't zelve op het Stadhuis zou voorhanden weezen. De Schutters verboden met ſcherp op de wagt te komen.

Nayver en Tegenſtribbeling woelden onophoudelyk tuſſchen het Genootſchap van Wapenhandel en de *Haagſche* Schuttery, die voor verre het grootſte gedeelte de zyde des Stadhouders aankleefde. Dit baarde een Nadere voorzieningen tegen het met ſcherp

XLIV. Boek. —— 1787.

Gelaaden Geweer der Schutteren.

dugten voor dezelve by de Meerderheid der Staaten van *Holland*, die besloten dat niemand der Schutters, zelfs in geval van brand, even min als op de Wagten, van Scherp voorzien, in 't Geweer mogt komen; maar dat ook ten spoedigsten door alle de Schutters ten Raadhuize zouden bezorgd worden alle de scherpe Patroonen waar van dezelve zich, op grond van de op eigen gezag weder in trein gebragte Schutterlyke Ordonnantie van den Jaare MDCCLX, zonder mogen voorzien hebben, ten einde daar van, als de omstandigheden het mogten vereischen, telkens de noodige wedergave zou kunnen gedaan worden. —— Nogthans verzekerden Hun Ed. Groot Mog. daar mede geenzins te hebben willen aanduiden, een algemeen mistrouwen op het gansche lichhaam van de Schuttery, veel min op zodanige byzondere Leden van 't zelve, welker gehoorzaamheid en trouwe by hun Ed. Groot Mog. in geen de minste verdenking kwamen, zullende zy hier mede willen voorkomen, dat de zodanigen, die zich het vertrouwen der Staaten onwaardig gemaakt hadden, geene gelegenheid zouden hebben, om de gevolgen hunner gedragingen op het gansche lichaam der Schutterye gesteld te krygen. —— Deeze vordering ging vergezeld met eene wel uitdrukkelyke aanbeveling aan de Magistraat, om allen, die zich aan een ongehoorzaam gedrag zouden mogen schuldig maken, of vervolgens bevonden mogten worden, aan deeze bevelen niet vol-

le-

ledig gehoorzaamd te hebben, verstond, als ongehoorzaame Schutters, af te danken, des aangaande den Staten kennis te geeven; alles onvermindend 't geen hun Ed. Groot Mog. zouden mogen goedvinden ten opzigte van die wederhoorige Schutters, vast te stellen. Overeenkomstig met dit Staatsbesluit werden Schikkingen op het inzamelen der scherpe Patroonen gemaakt, en kreeg elk Schutter een Affchrift van dit Staatsbesluit, en de daar by vermelde maatregelen om het daadlyk te volvoeren (*).

XLIV. HOOFD. 1787.

De Schutterij van Groningen oordeelde, dat zy, by dit Staatsbesluit, met ongegronde verdenkingen bezwaard, vergelykt, en in hunne Voorregten verkort wierd. Dit misnoegen duurde meer dan acht honderd uitstel verzoeken van het overleveren hunner scherpe Patroonen, tot zy hunne nadere Vertoogen deswegen zouden gedaan hebben. Ten welken einde zich de Collonel der Schutterij by den Voorzitter van het Collegie der Gecommitteerde Raaden vervoegde; doch zonder vrugt. Op voorstel van Amsterdam verzogt Gecommitteerde Raaden verzogt, wegens het weigeren dier overgave, onderzoek te doen, en het Staatsbesluit deswegen genomen, krag te doen hebben.

Veelen der Schutterij ongereed om hier aan te gehoorzamen.

Ter volvoering hier van vergaderden Gecommitteerde Raaden, den elfden van Herfstmaand, 's avonds ten zes uuren, en ont-

Daar toe genoodzaakt.

(*) *Resol. van Holl.* 5 Sept. 1787.

XLIV. BOEK. 1787.

ontbooden by zich de Magiſtraat. Twee Burgemeesters, SLICHER en VAN SLINGELANDT, Collonel der Schuttery, verſcheenen. Zy kreegen bevel, dat de zodanigen der *Haagſche* Schuttery, die weigerden hunne ſcherpe Patroonen te rug te geeven, en aan welken, zo verzekerd werd, hun Ed. Agtb. eenig uitſtel verleend hadden, zulks heden, vóór twaalf uuren, 's nagts zouden moeten doen, en tevens hunne Wapenen overleeveren. — Het kon niet uitblyven of dit moest veel beweegings veroorzaaken. De Wet was op het Stadhuis vergaderd. Om het Volk, daar zamenſchoolende, in teugel te houden, ſtondt voor 't zelve een ſterke Krygswagt, en hieldt het tot laat in den nagt aan met de opbrenging der ſcherpe Patroonen en Geweeren.

Het Wapenhandelend Genootſchap gewettigd.

Zeer ſtak het morrend misnoegen, met welke deeze Opbrenging in den nagt geſchiedde, af, by de juichende vrolykheid, met welke, weinig dagen geleden het Genootſchap van Wapenhandel de ſtaatlyke Wettiging erlangde, by het afleggen des Eeds, in handen eener Bezending uit Gecommitteerde Raaden en van hun Ed. Gr. Mogenden. Niets, wat ſtrekken kon om aan die Verrigting luister by te zetten, bleef agterwege, en de toevloed der aanſchouweren, zo binnen als buiten de *Koekamp*, was verbaazend. Het genoegen, zo der werkende Leden des Genootſchaps als der Leden van Eer, die in den trein volgden, was onuitſpreekelyk groot, en als 't ware, eene ze-

ge-

gevierende Optocht (*). —— Wie de Dagtekeningen deezer lotgevallen der *Haagſche* Schutterye en het Genootſchap van Wapenhandel overgekomen, in gedagten neemt, bedenkt tevens, dat de kans met de Omwenteling, binnen weinig dagen, keerde, en het Genootſchap het onderſpit moest delven. Gelyk wy reeds by de algemeene Schets dier Gebeurtenisſe vermeld hebben (†).

Oprigting eener *Opregte Vaderlandſche* Societeit onder den Graaf VAN BENTINCK.

Onder de Burgerwoelingen in de Hofplaatze, ten deezen tyde, die met de evengemelde in een naauw verband ſtonden, moeten wy niet vergeeten, de Oprigting van eene *Opregte Vaderlandſche Societeit*, in tegenſtelling der *Vaderlandſche Societeit*, welke reeds lang in *'s Gravenhaage* beſtaan en zo veel opgangs gemaakt hadt. De Graaf VAN BENTINCK, Heer van *Rhoon* en *Pendrecht*, dien wy zo menigmaalen in de Vergadering van *Holland*, ſchoon nog jong, ſterke taal hoorden voeren, zo voor zich zelven, als uit naam van het Lichaam der Ridderſchappe, moet voor den Stichter van dezelve gehouden worden, gelyk hy zich ook aan 't hoofd plaatſte. Deeze vergaderde in den *Gouden Leeuw* op het *Buitenhof*, in Grasmaand, en was met kleindere Societeiten van dien eigen ſtempel, zo in de Hofplaats als elders werkzaam tegen de poogingen, met zo veel gevolgs door de andere Vaderlandſche Societeiten aangewend.

De

(*) *N. Nederl. Jaarb* 1787. bl. 4504.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 204.

XLIV. BOEK. 1787.

De Oprigter deezer Nieuwe Societeit, wel bewust hoe veel fluts en fteuns de groote Stad *Amfterdam* aan zyne bedoelingen kon geeven, als waar zich veele *Prinsgezinden* en Afkeerigen van de Volksregeering bevonden, reisde derwaards, zoekende, door zyne onvermoeide werkzaamheid, deezen daar meer en meer te doen aangroeijen, wakker te maaken en by een te brengen. In welke poogingen hy geenzins de zogenaamde *Byltjes* of Scheepstimmerlieden, van ouds, wegens hunne verkleefdheid aan het Huis van *Oranje* zo bekend, vergat. *Rotterdam*, en andere Plaatzen, bleeven tot dat zelfde einde niet onbezogt. Het kon niet misfen of hy moest veel Aanhangs krygen onder de afgezette Regenten, en die met hun der *Oranje* Partye waren toegedaan. Men beklaagde zich, dat men dit middel der Societeitswyze Vergaderingen zo fpaade hadt ter hand geflaagen, om tot tegenwigt van de andere Party te kunnen dienen; als welker Genootfchappen en Societeiten, door het ganfche Land, Briefwisseling hielden, en met gemeenfchaplyk overleg te werk gingen.

Onvermoeide poogingen van dien Ridder.

Opgang deezer Societeit.

Ligt valt te bevroeden, dat deeze Societeiten, over de oprigting dier Tegenplanderen hoogst te onvrede waren, en daar zy meenmaalen den Ridder BENTINCK, als hun geflaagen vyand, op het vinnigst doorftreeken, kon hy nu althans de heftigfte befchuldigingen in de Dagpapieren niet ontgaan. Zeer liep het in 't ooge, dat veele Hoofden der *Haagfche* Schutterye Leden dier Socie-

cieteit werden, 't geen egter niet te bevreemden was; nog meer, dat een aantal Officieren, zo van de *Hollandsche* als *Zwitzersche* Garde, 'er zich als Leden lieten optekenen, en openbaar deeze Societeit bezogten.

XLIV. BOEK. 1787.

De Societeit door den Ridder VAN BENTINCK opgerigt, welke de voornaamste was in 's *Gravenhage* van dien stempel, kreeg door den yver des Stichters, ondersteund door TORCK, Heer van *Rozendaal*, NAGEL, en J. CORNETS DE GROOT van *Rotterdam*, nevens andere Yveraaren voor die Partye, grooten toeloop. 't Welk Gecommitteerde Raaden bewoog, den Majoor VAN KRETSCHMAR by zich te ontbieden, en bevel te geeven om sterke Rondens zo te voet als te paard te laaten doen. — Men kon niet nalaaten vast te stellen, dat in deeze Societeiten toebereidzels gemaakt wierden, waar van de Stadhouder zich iets gunstigs mogt beloven. Boven al liep de Stichter in 't ooge, die deeze Societeit te meermaalen bezogt als hy uit de Vergadering van *Holland* kwam. Hem ging na, dat hy, de Geheimhouding, daar beloofd, in de Societeit geschonden, en ontdekkingen gedaan hadt. De openbaare Nieuwspapieren vermeldden dit; waar op hy, in het *Haagsche* Dagblad, duizend Ducaaten beloofde aan die hem zulks kon bewyzen.

Hoe zeer dit, en bovenal de Oprigter in 't oog liep.

Om den toeloop tot deeze Societeit en de daar aan ondergeschikte te vermeerderen, hadt men Intekening Pryzen van acht, vier twee en één Gulden: dit gaf veelen gelegenheid om 'er deel in te neemen, die ander-

Een tweede *Vaderl. Societeit* voor den geringer

XLIV. BOEK. 1787.

derzins tegen de kosten opzagen, of dezelve niet betaalen konden. —— Ter tegenwerking hier van, werd men, in de Hofplaats, zo als elders, bedagt een tweede *Vaderlandſche Societèit* voor minvermogenden aan te leggen, die in Oogstmaand geopend werd. Gelyk deeze Societeiten van gansch verſchillenden ſtempel in *'s Gravenhaage* tegen elkander werkten, zo ſtonden zy ook elders tegen elkander gekant (*).

Ingezetenen opgerigt.

Onruſtige Beweegingen in den *Haage*.

Reeds vroeg in deezen Jaare gewaagden de Nieuwspapieren van een voorgenomen Oproer in de Hofplaatze, en de Ontdekking, dat een Vuurwerker HADDICK, ſcherpe Patroonen aan het Gemeen zou verkogt hebben. Deeze werd ook, door den Drost van Gecommitteerde Raaden, vergezeld van een Deurwaarder, en een Boode na de Caſtelenye van den Hove van *Holland*, in hegtenis gebragt. Deswegen zag men mede een Spekſlaager PINO, met zyn Knegt, in zyn Huis door twee Staaten Boodens bewaard. Over deeze zaak vergaderden Gecommitteerde Raaden buitengewoon; waar men eene Commisſie uit den Hove, als mede van de Regeering van *'s Gravenhaage* vorderde. Men hadt, in een en ander gedeelte van deeze Hofplaatze, te deezer dagen op Bekkens en andere Inſtrumenten geſlaagen, on-

(*) De Oprigting deezer zogenaamde *Oranje Societeiten* wettigt eene Aanmerking, welke wy, wegens de *Burger Societeiten* in 't algemeen gemaakt hebben, toen zy eerst in ons Vaderland opgang kreegen. Men zie onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 231.

onder het geroep *Oranje boven!* Een Perſoon verſtoutte zich om met een *Oranje* geverfd Schild den *Haag* op en neer te wandelen, die veel Volks agter zich trok. Van 's Prinſen Jacht, eenige goederen laadende, liet men een groote Wimpel, met Oranjeſtrikken vastgemaakt, waaijen. — Het Wapenhandelend Genootſchap van 't nabuurig *Delft* boodt zich aan, ter Beveiliging van de Verblyf- en Vergaderplaats van 's Lands Staaten. Doch gewigtiger Voorſtellen ten dien einde hoorde men welhaast. XLIV. BOEK. 1787.

Voorſtel van *Haarlem* om in *'s Haage* Volk des Rhyngraafs te leggen.

Woelingen van bovengemelden aart in de Reſidentieplaats van hun Ed. Gr. Mog.; waar Rust en Veiligheid, met alle reden, voor hoofdvereischtens te agten zyn; de niet twyfelagtige, maar gewiſſe, bedoelingen en aanſpooringen om de Ingezetenen van *'s Gravenhaage* aan te zetten, niet alleen tot het veragten der Bevelen van den Souverain; maar zelfs zich daar tegen aan te kanten, alles onder eene niet duistere aanpryzing van gewelddaadige middelen, ook de zulken, als waar van het Oproer en de Plundering onlangs te *Goes* ondernomen (*), een verſch voorbeeld hadden gegeeven, bewoogen de Afgevaardigden van *Haarlem*, om, den zeventienden van Sprokkelmaand, ter Staatsvergadering een Voorſtel te doen; waar in zy betuigden wel te vertrouwen, dat ſoortgelyke poogingen, als waar van *Goes* in

(*) Wy zullen *Zeeland* intreedende, des verſlag doen.

XLIV. BOEK. 1787.

in *Zeeland* een zo jammerlyk voorbeeld opleeverde, wanneer men die in de Residentieplaats der Staaten beproeven wilde, eene gepaste tegenkanting zouden ontmoeten, en niet straffeloos geduld worden; doch dat zy egter vermeenden, dat, hoe gerust men ook zou mogen weezen op de waakzaame zorg der Policie en Justitie in *'s Hage*; en welke goede verwagting men ook zou kunnen vestigen op de hulpmiddelen ter staaving van des Souverains hoog Gezag aldaar voorhanden, evenwel de voorzigtigheid, welke geen de geringste krenking van dat Gezag gedoogen kon, vorderde, dat, naar maate der toeneemende stoutheid, ook de maatregelen tot kragtdaadige verydeling beraamd en in 't werk gesteld wierden.

By de ernstige overweeging hier van hadden die van *Haarlem* in opmerking genomen, dat hun Ed. Gr. Mog., tot Beveiliging van hunne Residentieplaats, en handhaaving van hun wettig Gezag, steeds waren voorzien geweest van een zeker aantal Krygsvolk, en niet hadden kunnen nalaaten in bedenking te neemen, of niet het nu verminderde Garnisoen van *'s Hage*, in dit tydstip, tot de gewoone, altoos tot eene meerdere sterkte dan nu daadlyk plaats hadt, behoorde gebragt te worden. De gemaatheid en noodzaaklykheid hier van hadden zy zo handtastlyk gevonden, dat zy oordeelden aan hunnen pligt tot bevordering van alle mogelyke Voorzorge, te kort te zullen doen, in lien zy het werkstellig maaken daar van niet

niet aanpreezen; en met allen ernst daar op aandrongen; aangezien het van zelve sprak, dat, hoe groot vertrouwen men op het Krygsvolk thans in 's *Gravenhaage* zou kunnen stellen, nogthans het getal van 't zelve aan alle mogelyke van 't zelve te vergen diensten moest zyn geëvenredigd; en dat de Bezetting alhier thans zo aanmerkelyk kleinder zynde, dan men het in gewoone tyden van rust en kalmte noodig oordeelde; het weinig gevoeglyk of voorzigtig zou gehandeld zyn, indien men, zo als de omstandigheden zich thans opleeden, dezelve op den tegenwoordigen voet liet, zonder aan eenige vermeerdering daar van te denken.

XLIV. BOEK. 1787.

Ten vollen overreed van de billykheid en het ontegenzeggelyke van dit hun Verlangen, waren zy verder bedagt geweest over de wyze op welke zodanig eene noodzaaklyke versterking van het Garnisoen in 's *Gravenhaage* voeglyk, en met den meesten spoed, zou kunnen geschieden. Hun was voorgekomen, dat men, byzonder in 't oog houde eensdeels dat men zich zou dienen te bepaalen tot Krygsvolk binnen *Holland* zich bevindende; en anderdeels dat het Garnisoen te deezer Plaatse, in 't byzonder eene vermeerdering van Paardenvolk diende te ontvangen, terstond, als van zelfs gebragt werd, om zich te bepaalen tot het Legioen van den Rhyngrave VAN SALM; als niet alleen uitleeverende Paarden — zo wel als Voetvolk; maar boven dien in het byzonder een Corps zynde, alleen aan *Holland* verbon-

XLIV. BOEK. 1787.

bonden (*); 't geen dus natuurlyk, boven anderen, byzondere aanmerking verdiende, om tot beſcherming der rust in de Reſidentieplaats van zynen Souverain, en tot handhaaving van Hoogstdeszelfs wettig Gezag, mede te worden gebruikt.

Op welke gronden zy oordeelden te moeten voorſtellen en op het nadruklykst aandringen, dat hun Ed. Gr. Mog., ten ſpoedigſten zouden behooren te beſluiten om de Bezetting deezer Reſidentieplaats met een voeglyk aantal Krygsvolk te verſterken, en tot dat einde de noodige Patenten tot aanmarsch derwaards af te vaardigen, zo voor acht Compagnien Husſaaren, en twee Compagnien Scherpſchutters van het Provinciaal Legioen van den Rhyngraave VAN SALM, thans te *Heusden*, als voor twee Compagnien Jaagers te *Leerdam*, behoorende tot hetzelfde Legioen, en dat het hier op te neemene Beſluit zou behooren vastgeſteld te worden zonder herziening.

Raadſlagen hier op.

Dan, by de overweeging op dit gewigtig Voorſtel, verzogt de Ridderſchap, het zelve nader te onderzoeken; uitgenomen de Heer WASSENAAR STARRENBURG, die met den Voorſlag inſtemde. De Afgevaardigden van *Delft*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Schiedam*, *Brielle*, *Hoorn*, *Edam* en *Medemblik*, wilden daar op het oogmerk ver-

(*) Het deswegen voorgevallene, in den voorleden Jaare, hebben wy in 't breede geboekt in onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 163 *enz.*

verſtaan hunner Zenderen; en werd dus dit ſtuk, tot nader Beraadſlaaging, uitgeſteld (*). *Haarlem*, 't welk den voorſlag met zo veel aandrangs, gedaan hadt, en *Dordrecht*, die denzelven onderſteunde, verklaarden beiden, indien hier op ten ſpoedigſten geen Beſluit viel, geene Afgevaardigden te zullen zenden. XLIV. BOEK. 1787.

Dit hadt ten veel opziens baarenden gevolge, dat, ter volgende Staatsvergaderinge, van die beide Steden geene Afgevaardigden verſcheenen. Zy begreepen, dat de Perſooneele veiligheid van 's Lands hooge Vergadering in *'s Gravenhaage* niet genoegzaam zeker was, zo lang het Voorſtel van *Haarlem* niet in een Beſluit veranderd ware: met Tegenverklaaring van alles wat men in hun afweezen mogt beſluiten; welk gevoelen zy met Brieven der Vergaderinge mededeelden. De Afgevaardigden van *Dordrecht* en *Haarlem* blyven van de Vergadering.

Deeze Brieven waren de Afgevaardigden van *Delft* zo zeer tegen de borſt, althans eenige uitdrukkingen in dezelve, dat zy 'er zich thans niet over uitlaatende, daar tegen egter zodanige maatregelen zouden neemen, als zy meenden te behooren, het aan zich houdende des eene Aantekening in te leeveren. Zy betuigden niet tegen de verſterking van de Krygsbezetting in *'s Gravenhaage* te weezen; mits dezelve uit geregelde Troupen beſtondt. Scherpſchutters en Jaagers ongeſchikt oordeelende voor de Reſiden- Verſchillende Raadſlagen op dit ſtuk.

(*) *Reſol. van Holl.* 17 Feb. 1787.

XLIV. BOEK. 1787.

dentieplaats van hun Ed. Gr. Mog. Zy merkten daar nevens op, dat het Corps des Rhyngraafs, volgens het Staatsbesluit van den achtsten van Herfstmaand des voorleeden Jaars, in dienst genomen was voor drie Maanden: waarom zy, deezen tyd reeds lang verloopen zynde, als hun Raadslag uitbragten, het Corps van den Rhyngraaf niet in *'s Haage* toe te laaten; maar in tegendeel, zo spoedig mogelyk, raad te pleegen tot Vernietiging van dat Corps. Met deezen Raadslag stemde de Ridderschap in, als mede de Steden *Rotterdam*, *Hoorn*, *Enkhuizen* en *Medemblik* (*).

Leyden was voor de Vermeerdering van de Krygsbezetting; doch bepaalde zich juist niet omtrent het Corps van den Rhyngraave. *Amsterdam* was nog ongelast; maar zou zich, ter naastvolgende Vergadering, verklaaren. *Gouda*, *Gornichem* en *Schiedam* stemden voor de Vermeerdering; maar wilden het Corps des Rhyngraaven hier toe niet gebruikt hebben; doch het liever door geregelde Troepen zien bewerkstelligen. *Brielle*, schoon ongelast, verzette zich tegen het Corps van den Rhyngraaf. Terwyl *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende* betuigden, dat, indien aan de door *Haarlem* voorgestelde Vermeerdering der Bezetting niet voldaan wierd, zy het voorbeeld van *Dordrecht* en *Haarlem* zou-

(*) Wat des gebeurde, en hoe zeer *Amsterdam* voor de instandhouding yverde, hebben wy reeds geboekt. Zie ons *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 324. *enz.*

zouden moeten volgen. 'Er kwam geen Beſluit (*). XLIV. BOEK.

Men hervatte 's volgenden daags de Raadpleegingen over het Voorſtel van *Haarlem*. Negen Leden, waar onder nu ook *Amſterdam*, betoonden 'er zich *voor*, negen Leden 'er *tegen*. Deeze beſliſſende ſtem zou de Stad *Schiedam* uitgebragt hebben; wier gewoone Afgevaardigden in laſt hadden tegen het Voorſtel te ſtemmen; maar, door buitengewoone Afgevaardigden, een tegenovergeſtelden Laſt van wegen die Stad ontvingen. Diensvolgens verklaarde zich *Schiedam* met het Voorſtel van *Haarlem*. Doch eer men het Beſluit, overeenkomſtig met deeze Meerderheid opmaakte, werden die Buitengewoon Afgevaardigden, door een Lid uit de Ridderſchap, en een der *Rotterdamſche* Heeren, afgevraagd, „ of dit „ Beſluit hunner Principaalen wel en wet„ tig genomen was?" Een der Buitengewoon Afgevaardigden, de Secretaris PILAT VAN BULDEREN, gaf daar op ten antwoord, „ dat hy niet gelast was, om daar over met „ de *Ridderſchap* of *Rotterdam* in Confe„ rentie te treeden." Doch een ander *Schiedams* Afgevaardigde, de Burgemeester DE GREEVE, gaf te verſtaan, „ dat die Reſo„ lutie door Nooddwang genomen was." — Dan, niettegenſtaande zulks, door den gemelden VAN BULDEREN, als volſtrekt tegen de waarheid, en boven dien als iets dat hy op eigen gezag, en ongelastigd verklaarde, 1787. De zaak blyft hangen, door de tweede Zending uit *Schiedam*.

(*) *Reſol. van Holl.* 21 Feb. 1787.

XLIV. BOEK. 1787.

de, werd tegengeſprooken, was dit tusſchenkomend voorval van dat gevolg, dat'er geen Beſluit genomen, maar dit ſtuk ter naastkomende Vergadering uitgeſteld werd; ten einde intusſchen te onderzoeken, hoe het eigenlyk met de zaak gelegen ware, en wat men voor de vrye Stem van *Schiedam* te houden hadt? (*).

Voorſtel tegen de Byeenkomſten der Burgeren verworpen.

Delft en *Rotterdam* bemerkende waar aan deeze buitengewoone Bezending van *Schiedam* was toe te ſchryven, wilden daar op eene Afkondiging laaten doen tegen alle Byeenkomſten en Verzoeken der Burgeryen: en daar tóe, dien eigen avond, nog eene Vergadering beleggen. Dan hier tegen liet zich de *Amſterdamſche* Penſionaris VAN BERCKEL op het allerſterkst hooren. Waar op dit Voorſtel, voor 't welk de Ridderſchap, en met naame de Heer VAN NOORDWYK, zich zeer deedt zien, verworpen werd (†).

Verklaaring des *Franſchen* Afgezants.

Hangende deeze zaak der Verſterkinge van de Krygsmagt in *'s Gravenhaage*, hadt de *Franſche* Afgezant, DE VEIRAC, ter onderſteuninge en aandrang van dezelve, verklaard niet gaarne in eene onveilige Reſidentieplaats te zullen verblyven.

Voorgeſlaagene Bemiddeling.

Dordrecht en *Haarlem* bleéven afweezig, van *Amſterdam*, was niemand dan de Penſionaris VAN BERCKEL, op den zeven en twintigſten van Sprokkelmaand, tegenwoordig.

De

(*) Van *Schiedam* handelende, zullen wy dit breeder vermelden.

(†) *Reſol. van Holl.* 22 Feb. 1787.

De Raadpenſionaris hadt een Bemiddeling ontworpen. Volgens deeze zou de *Haagſche* Bezetting met één Bataillon uit elk der beide Regimenten van PABST en van BYLANDT, en eenige Curasſiers van den Rhyngraaf, vermeerderd worden. De Ridderſchap, *Delft*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen* *Edam* en *Medemblik* verklaarden 'er zich tegen. *Gornichem* trok zyne voorige Toeſtemming te rugge. *Amſterdam* nog ongelast zynde, kon het Beſluit niet worden opgemaakt.

Beſluit ter Vermeerdering.

Dan 't leedt ſlegts tot den volgenden dag dat men tot een Beſluit kwam, om de Bezetting in de Hofplaats te verſterken met de tweede Bataillons van PABST en BYLANDT, en den Generaal VAN RYSSELT te gelasten honderd en vyftig Ruiters derwaards te zenden. Dit werd zonder herziening vastgeſteld, en men vaardigde daadlyk daar toe de vereischte Patenten af, en teffens Boodens na *Dordrecht* en *Haarlem*, om die Steden van dit Beſluit te verſtendigen (*).

Verſterking des Garniſoens.

Op den derden van Lentemaand, kwam, ingevolge hier van, eene Compagnie *Waalſche* Dragonders uit het Regiment des Generaals Majoors VAN BYLANDT in de Hofplaats, en 's volgenden daags het tweede Bataillon van dien Generaal Majoor; deezen eigen dag gevolgd door het tweede Bataillon van PABST, als mede door eene Compagnie Ruiters van HESSEN-PHILIPSTAL: terwyl men

(*) *Reſol. van Holl.* 28 en 29 Feb. 1787.

XLIV. BOEK. men den volgenden dag nog honderd man Paardenvolk verwagtte.

1787. Dit binnentrekkend Krygsvolk werd, door de Heeren VAN DER DOES, Heer van *Noordwyk*, DE ROO VAN WESTMAAS, CLOTERBOOKE en den Secretaris ROYER, als Commisfarisfen van Gecommitteerde Raaden, op het Binnen-Hof in den Eed genomen. Dit geschiedde met veel plegtigheids. De Eed verbondt Officieren en Gemeenen op eene byzondere wyze aan Staaten van *Holland*, en was geheel naar den eisch der toenmaalige omstandigheden ingerigt, woordlyk luidende. „ Wy alle hooge, middelbaare en „ laage Officieren, mitsgaders gemeene Soldaaten van de Compagnien alhier presént, „ belooven en zweeren, hun Ed. Gr. Mog. „ de Heeren Staaten van *Holland* en *Westfriesland* en hun Ed. Mog. Hoogstderzelver Gecommitteerde Raaden, als Gouverneurs van deeze hun Ed. Gr. Mog. „ Residentieplaats, gehouw en getrouw te „ zullen zyn, alle dezelven getrouwlyk te „ zullen dienen, en te gehoorzaamen, byzonder in al het geene hun Ed. Mog. ten „ dienste en rust van deeze Residentieplaats, „ en wel voornaamlyk tegen allen Oproer „ en Seditie, zullen komen te bevelen; en „ wyders in alles stiptelyk te zullen nakomen, en observeeren de Orders door hun „ Ed. Mog. reeds gesteld, of nog te stellen, onverminderd nogthans die Orders, „ welke voornoemde Heeren Staaten aan „ ons zouden mogen komen te geeven, „ zonder eenige bevelen dien aangaande „ van

Byzonderen Eed dit Krygsvolk afgenomen.

„ van iemand anders, hoe genaamd, be- XLIV.
„ halven van dezelve Heeren Staaten, en BOEK.
„ Hoogstderzelver Gecommitteerde Raaden, ——
„ te obedieeren.' 1787.

Voor de voeglyke plaatzing deezer vermeerderde Bezetting was geene behoorlyke zorge gedraagen. Gecommitteerde Raaden, gelasteden daarom de Magiſtraat van *'s Gravenhaage*, binnen drie dagen, reden van hunne nalaatigheid te geeven. En ſtonden hun Ed. Groot Mog. aan het ingekomen Krygsvolk toe, de volduuring der twaalf Stuivers verhooging, welke zy in hunne cantonneerings kwartieren hadden getrokken, en aan de Officieren eene Gifte in ééns. Zorge voor dit Volk gedraagen.

De Regeering van *Haarlem*, verſtaan hebbende dat aan het *Oogmerk* huns voorſtels ter Vermeerdering der Bezettinge in *'s Gravenhaage* voldaan was, beſloot, op den vyfden van Lentemaand, weder Afgevaardigden ter Staatsvergadering te zenden, gelyk zy 'sanderen daags, nevens de hier op mede wederkeerende Afgevaardigden van *Dordrecht* Zittinge namen. *Haarlem* en *Dordrecht* komen weder ter Staatsvergaderinge.

Dordrechts en *Haarlems* Aandrang op dit Stuk, gepaard met dien der andere Steden, welke hunne zyde hielden, was baarblyklyk gelegen in de vast naderende Verjaardag van zyne Hoogheid, niet zelden een Dag van meer dan gemeene Beweegenisſe in de Hofplaats, thans, uit hoofde der gemelde verſchynzelen, meer dan ooit te dugten. Het ſtuk der bedoelde Beveiliging, met alle de daar toe noodige maatregelen vastgeſteld Het *Haagſche* Genootſchap van Wapenhandel, wegens de aangebodene Voorzorge bedankt.

XLIV. BOEK. 1787.

zynde, werd de andere Voorzorg noodloos, en vervielen hier door de beraamde maatregelen des Genootſchaps van Wapenhandel. 't Zelve hadt ſchikkingen gemaakt, om, in alle ſtilte, vyftig Man gereed te houden, die, zonder eenige vertooning, zich op een Kamer zouden vervoegen; ten einde, op het eerſte Bevel van hun Ed. Groot Mog. hunne beloofde bereidvaardigheid tot bewaaring en verdeediging der Staatsleden, met de daad te betoonen. Dan het Hof van *Holland* en de Magiſtraat van *'s Gravenhaage*, toonden zich deswegen zo bekommerd, dat zy herhaalde keeren, daar over in onderhandeling traaden met Gecommitteerde Raaden, hun dugten te kennen geevende, of ook dit de Rust zou kunnen ſtooren.

Naa langwylige overleggingen des gehouden bragten hun Ed. Mog. deeze bedenkingen van den Hove van *Holland* en de *'s Gravenhaagſche* Magiſtraat, by monde van den Secretaris ROYER, in den boezem van hun Ed. Gr. Mogenden. De Ridderſchap, met den Baljuw van *'s Gravenhaage*, de Heer van NOORDWYK, aan het hoofd, begreep dat zulks aan het gemelde Genootſchap, moest verboden worden. Dan de Steden *Dordrecht*, *Haarlem* en *Amſterdam*, en de verdere Leden de Meerderheid by hun Ed. Gr. Mog. uitmaakende, bragten voor hun gevoelen uit, dat, hoe zeer door de Verſterking der Bezettinge, de Voorzorgen van het Genootſchap min noodzaaklyk waren, egter Gecommitteerde Raaden, uit naam van hun Ed. Gr. Mog. behoorden gevolmagtigd te wor-

worden, om het Genootſchap, wegens des- XLIV.
zelfs loflyken yver, dank te zeggen, en, BOEK.
uit hoofde van de genomene maatregelen ——
tot bewaaring van de Rust, te verklaaren, 1787.
dat hun Ed. Gr. Mog. altoos in aanmerking
neemende de loflyke beginzels van het Ge-
nootſchap, voor dit maal de gemelde Voor-
zorgen min noodzaaklyk oordeelden. Inmid-
dels drongen de Heeren van de Ridderſchap,
en allerbyzonderst de Stad *Delft*, by monde
van haaren Penſionaris EMANS, aan op Be-
ſluiten van eenen gansch anderen aart, ten
opzigte van dit Genootſchap; doch de an-
dere Staatsleden, inzonderheid *Haarlem* en
Amſterdam, terſtond door andere Staatsle-
den gevolgd, weezen alle voorſlagen van
dien aart af, en werd, na die vry hoog
loopende onderhandeling, het volgende Be-
ſluit gebooren.

„ In agting genomen zynde, dat, of-
„ ſchoon de beraamde Schikking by het
„ Exercitie-Genootſchap, om door eenige
„ Manſchappen uit het zelve, *heden* en *mor-*
„ *gen*, in een byzonder Huis, in ſtilte,
„ eene Byeenkomst te doen houden; ten
„ einde by de hand te weezen, om, wan-
„ neer de nood het vorderde, en zulks van
„ hun mogt gerequireerd worden, medewerk-
„ zaam te kunnen worden gemaakt tot be-
„ waaring van de goede Rust alhier, blykbaar
„ voortgevloeid uit eene heilzaame intentie,
„ om, naar vermogen, voor de Veiligheid
„ van hun Ed. Gr. Mog. Reſidentieplaats
„ te helpen zorgen, en in zo verre beant-
„ woord aan die loflyke gevoelens, waar

XLIV. BOEK. 1787.

„ van het gemelde Genootſchap te meer-
„ maalen profesſie gedaan heeft, evenwel
„ daar de thans alhier genomene maatregels
„ voor compleet voldoende gehouden kun-
„ nen worden, om alle verkeerde Des-
„ ſeinen, zo die onverhoopt lyk geſmeed
„ mogten zyn, te verydelen, de voor-
„ noemde betoonde bereidvaardigheid van
„ het Genootſchap, waar omtrent hun Ed.
„ Gr. Mog. anders ten hoogſten gevoelig
„ zyn, aangemerkt kan worden als over-
„ boodig, en mitsdien, in dit tydſtip, best
„ buiten werking zal worden gelaaten; is
„ goedgevonden en verſtaan, de Heeren
„ Gecommitteerde Raaden by deezen te ver-
„ zoeken en te qualificeeren, om aan de
„ Beſtuurders des Genootſchaps van hun
„ Ed. Gr. Mog. bovengemelde Sentimen-
„ ten kennis te geeven, en hun teffens te
„ communiceeren, hoogstderzelver verlan-
„ gen en verwagting, dat de voorſchreeve-
„ ne by het Genootſchap gemaakte Schik-
„ king en Byeenkomst geen voortgang heb-
„ be, als mede dat, tot voorkoming van
„ alles, wat zelfs maar eenigen ſchyn van
„ iets, dat deezen of geenen in het oog
„ mogt loopen, zou kunnen geeven, de
„ Leden van 't zelve Genootſchap zich van
„ de openbaare vertooning van Tekenen,
„ die hun als zodanigen onderſcheiden, ge-
„ duurende deezen en den volgenden dag
„ te onthouden."

Wel te denken was het dat de Ridder-ſchap, uitgenomen VAN WASSENAAR STARRENBURG hier in niet toeſtemde, dat deeze tot

tot Medeſtanders in die weigering hadt de Steden *Delft*, *Rotterdam*, *Brielle*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik*. *Hoorn* was van oordeel, dat zonder de minſte Dankzegging, 'er ten deezen eene directe Interdictie van de voorgenomene Demarches behoorde plaats te grypen; voor al vermids de Naam van Gecommitteerde Raaden tot dekking van dezelve was misbruikt geworden (*). XLIV. BOEK. 1787.

't Voorgevallene wegens de Publicatie van den Domeinraad des Stadhouders.

Hadden Staaten van *Holland* het noodig gevonden om tegen den aanſtaanden Verjaardag van zyne Hoogheid, de Publicatie tegen allen Oproer en byzonder van het draagen van Oranjeleuzen, te vernieuwen. Zy vernamen, dat by den Domein-raad van den Stadhouder eene Publicatie vastgeſteld was om in de Domeinen van zyne Hoogheid, *Yſſelſtein*, *Leerdam*, *Buuren*, *Kuilenburg* en *Acquoi*, alle Vreugdebedryven op dien Dag toe te ſtaan. Men oordeelde dit, met rede zeer bedenkelyk: vermids de vernieuwing van de voorige Afkondigingen, tegen alle Vrolykheden van dien aart uitgegeeven, eerſtdaags ook te *Leerdam*, een Graaflykheids Leen, gelyk ook te *Yſſelſtein*, ſtondt afgekondigd en aangeplakt te worden; als wanneer deeze twee ſtrydige Publicatien, zo van Leenheer als van Leenman, aanleiding tot verregaande verwarring zouden kunnen geeven. — Gecommitteerde Raaden werden gelast 's Lands Drukker SCHELTUS terſtond voor zich te ontbieden, en hem te gelasten geen reeds gedrukte Publicatie, 't zy aan den

(*) *Reſol. van Holl.* 7 Maart 1787.

XLIV. BOEK. 1787.

den Domein-raad, of aan iemand anders, te laaten volgen. Voorts zou men, op dien eigen dag, hier over, in een Groot Beſogne nader raadpleegen. In dit alles liet de Ridderſchap zich niet in; de Steden *Delft* en *Schiedam* waren van begrip dat dit ſtuk *politer* behandeld moest worden.

Het verſlag hier op uitgebragt, ſtrekte om Gecommitteerde Raaden te gelasten, eene naauwkeurige opgave aan hun Ed. Gr. Mogenden te doen, hoe verre de Regten van den Souverain, en van zyne Hoogheid, over de Steden *Leerdam* en *Yſſelſtein* gaan, en voorts om aan den Geregte van *Leerdam* en *Yſſelſtein*, voor deeze reis, geene Publicatie van hun Ed. Gr. Mog. te zenden; ten einde voor te komen, dat de Bevelen, daar by gedaan, aan geene verſmaading mogten worden blootgeſteld. — Overeenkomſtig hier mede viel het Beſluit. Intusſchen hadt 's Lands Drukker, naa zyn eerſte verſchyning voor Gecommitteerde Raaden, zich andermaal by dezelve vervoegd, met kennisgeeving, dat door hem reeds meer dan honderd Afdrukken aan den Domein-raad waren afgegeeven, waar op hy by het gegeeven Verbod niet gedagt hadt. Gecommitteerde Raaden kreegen last hem andermaal voor zich te ontbieden, en deswegen ten ernſtigſten te onderhouden (*).

De Jaardag des Stadhouders

De Schikkingen op de Wagten in *'s Gravenhaage*, die zeer veelvuldig en ſtrikt waren, en onder andere inhielden, om geene Volks-

(*) *Reſol. van Holl.* 1 en 2 Maart 1787.

Volkszamenrottingen onder de Wagten of Posten te gedoogen; maar daadlyk geweld met geweld te keeren, zonder alvoorens Rapport te doen, onder bedreiging, dat die aan dit Bevel niet gehoorzaamde, daadlyk van zyne Krygsbediening zou afgezet en tegen hem naar regten gehandeld worden, hadden de gewenschte Uitwerking, dat de Verjaardag van zyne Hoogheid, in alle ſtilte afliep. XLIV. BOEK. 1787. loopt in 's *Haage* ſtil af.

Naauwlyks waren de zo veel gerugtmaakende Staatsonderhandelingen, de Verſterking van de Bezetting in 's *Gravenhaage*, die eenen gelukkigen uitſlag hadt, aangevangen, of er viel by de daar toenmaalige Bezetting een ſtuk voor, 't welk vreemd in zich zelve, daar zo groote aandoening en het geheele Land door zo veel gerugts maakte, dat het eene eenigzins breede voordragt verdient. —— Op het Vaandel van het Regiment Lyfgardes te voet der Staaten van *Holland* en *Weſtfriesland*, waar onder, op den achttienden van Sprokkelmaand, de Wagt was afgetrokken, vondt men eenige zwarte ſchrappen of trekken, verbeeldende een Galg, van welke een ſtreep liep, tot aan den Kop van den Leeuw op dat Vaandel geſchilderd. Het Vaandel der Lyfwagt van Staaten van *Holland* met een Galg beſchilderd.

Het Hof van *Holland* liet zich aan deeze ſchenddaad zo zeer gelegen leggen, dat het eene Belooning van duizend Zilveren Ducatons uitloofde aan den Ontdekker van den Daader of Daaders of Medepligtigen van dit vuil bedryf, zodanig dat dezelve in handen des Geregts kwame, en van het misdryf over- Uitgeloofde Belooning des Hofs van *Holland* op de ontdekking van

XLIV. BOEK. 1787.

overtuigd werd, onder toezegging van Naamsgeheimhouding. Ook zeide dat Hof, boven die Geldbelooning, Straffloosheid toe, ingevalle de Ontdekker een Daader of Medepligtige mogt weezen; onder die bepaaling, dat de Daader of Daaders die Straffloosheid alleen te ſtade zou komen, indien hy, of zy, tot het pleegen van die Misdaad, door een of meer anderen mogt zyn aangezet, en den geenen dien hem of hun daar toe aanſpoorde, op eene overtuigende wyze, ontdekte. —— Op een ter Staatsvergaderinge ingekomen Brief van Gecommitteerde Raaden, by welken zy het voorgevallene met het Vaandel bekend maaken, en verklaaren aan het Hof toegeſtaan te hebben eenige vermindering van Straffe te belooven omtrent de Medepligtigen van die ſchennis, werd zulks goedgekeurd; terwyl de Afgevaardigden van *Amſterdam*, geene Straffloosheid konden toeſtaan, 't welk ook vier Steden overnamen.

den Daader.

De Krygsraad der Lyfwagt looft desgelyks eene Belooning uit.

De Krygsraad van deeze Lyfwagt, ten hoogſten misnoegd over deeze gruuwzaame ſchennis, betoonden alle hooge en laage Officieren zich des zeer gevoelig, en waren gereed om alles wat mogelyk was te doen tot ontdekking van den Daader of Daaders; ten welken einde zy honderd halve Ryders aan den Ontdekker uitboden. Een Order, welke zy aan allen, man, voor man lieten bekend maaken.

De Vaandrig VAN DER

Vermoeden viel op den Vaandrig FRANS STEVEN CAREL PHILIP VAN DER HOOP, die met dit Vaandel was ter wagt getrokken.

Dee-

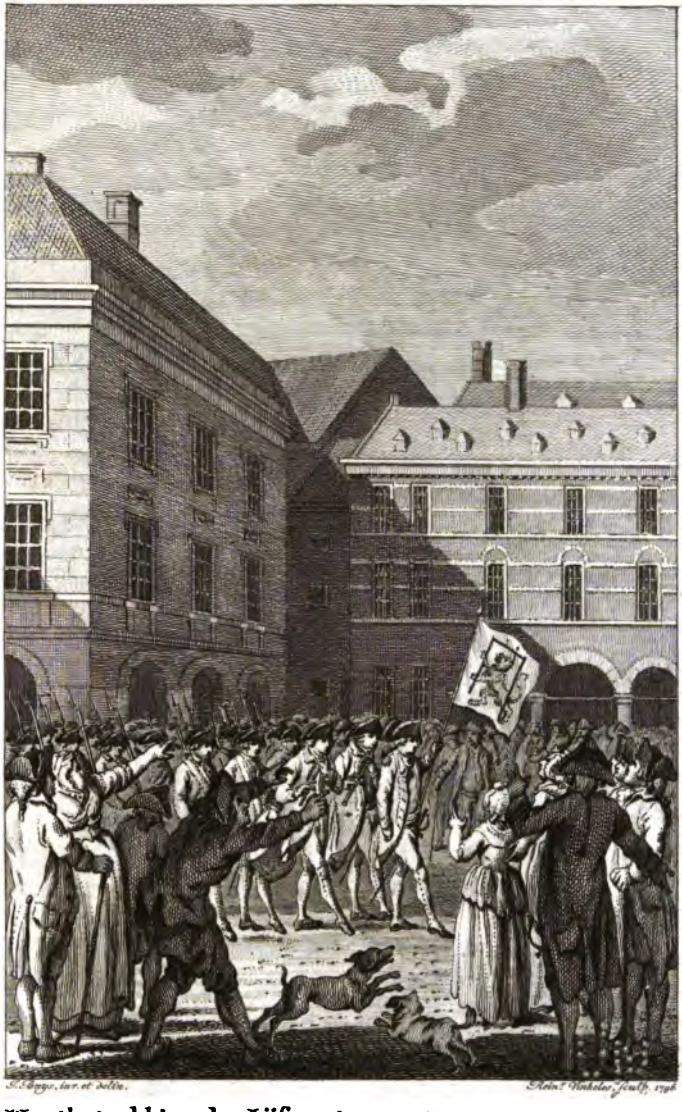

Wagtbetrekking der Lijfwagt van H.E.GROOT MOGENDEN
met een ſchandlijk beſchilderd Vaandel.

Deeze werd, naa het aftrekken van de Wagt, op bevel van den Generaal Majoor KRETSCHMAR, in de Provoost gezet, en vervolgens verhoord door de Raadsheeren LE LEU DE WILHEM en VAN MINNINGEN, benevens den Fiscaal 't HOEN, en een der Secretarisſen van den Hove. —— Gecommitteerde Raaden gaven den gemelden Generaal Majoor last, om van het verrigtte des Krygsraads, in de zaak diens Vaandrigs verſlag te doen, en werden deeze gemagtigd, om alle ſtukken van den Krygsraad, raakende dit ſtuk te vorderen, en den Krygsraad de reden af te vraagen, waarom deeze de Provoost in een Huisarrest hadt veranderd. XLIV. BOEK. —— 1787. Hoop, op wien vermoeden viel, onderzogt.

Van deeze eiſchen onderrigt, en door het Hof, als mede door den Krygsraad vry van die ſchennis verklaard, voorzag VAN DER HOOP, ter zaake van het draagen deezes Vaandels van een vergryp tegen de Hoogheid van den Souverain beſchuldigd, en deswegen ter verantwoording geroepen te zullen worden, welligt voor een Collegie, niet van Judicieele Inſtelling. Althans hy oordeelde, uit dien hoofde, in zyne veiligheid te moeten voorzien, niet om zich aan de Beoordeeling van den Krygsraad of aan die van den Hove te ontrekken; maar zich veilig te ſtellen tegen de uitwerkzels van eene Deligatie, aan welke hy zich, vooral in de tegenwoordige tydsomſtandigheden, niet zou kunnen onderwerpen. In deezer voege ſchreef hy, naa zyne vlugt, aan de Voorzitter des Krygsraads der Gardes VAN DER HOOP vlugt.

KLIV. BOEK. 1787.

des, die deezen Brief ter tafel van hun Ed. Gr. Mog. bragt, dezelve werd daar ter zyde gelegd. Intusschen vernam men dat deeze ontvlugte over *Nymegen* vertrokken en te *Kleef* aangekomen was.

Ingedaagd.

's Gevlugten Vaandrigs Egtgenoote ging den Krygsraad aan met een breedvoerig Verzoekschrift, waar in zy de gemelde reden voor haars Mans vlugt opgeeft. En daar hy, by openbaaren Trommelslag, wegens den Auditeur Militair, ingedaagd was, om op een bestemden tyd, voor den Krygsraad te verschynen, des ontheffing te verzoeken (*). Deeze Indaaging was door den Krygsraad, hier toe door hun Ed. Groot Mog. gevolmagtigd, met alle de daar by gebruiklyke plegtigheden, geschied, wegens Pligtverzuim in het niet aangeeven der Onteering van het Vaandel, waar mede hy vóór zyne zitting in de Provoost aftrok, en voorts over het schenden van zyn Huisarrest.

Vonnis.

Op deeze Indaaging verscheen de voortvlugtige niet, het Verzoekschrift zyner Vrouwe baarde geene uitwerking. De Krygsraad zyns Regiments streek in Bloeimaand vonnis, waar by de geweezene Vaandrig VAN DER HOOP, als infaam gecasseerd, en, ten eeuwigen dage, uit *Holland* en *Westfriesland* gebannen werd. Dit Vonnis aan hun Ed. Groot Mog. ter goedkeuring overgeleeverd, droeg dezelve weg (†).

Al-

(*) Men vindt deezen Brief in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 401.

(†) *Resol. van Holl.* 26 Mey 1787.

XLIV. BOEK. 1787.

Alle de voorzorgen in *'s Gravenhaage* gedraagen, om de Krygsbezetting in tugt te houden, kon niet beletten, of 'er vielen, van tyd tot tyd, vry hoogloopende geſchillen voor tuſſchen de Soldaaten, die hun onderſcheidene begrippen over 's Lands zaaken niet by woorden lieten berusten; maar tot verregaande daadlykheden overſloegen. — Het gedrag eeniger Officieren aldaar was van dien aart, dat, op 't einde van Oogstmaand, Gecommitteerde Raaden gemagtigd wierden op 't zelve een waakend oog te houden, en die zich onbehoorelyk mogten gedraagen, daadlyk in hun dienst te ſchorten, of af te zetten (*). Dan de vast naderende en reeds beſchreevene Omwenteling bragt te wege, dat van deeze genomene Maatregelen weinig of niets kwame (†).

Ongeregeldheden onder het Krygsvolk.

Alleen moeten wy nog hier by voegen, dat *'s Gravenhaage* geen bezoek kreeg van het *Zuidhollandsch* Burger-legertje. Wanneer de Heer CHANGUION, wegens *Leyden* in Gecommitteerde Raaden zittende, den Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG de tyding der aannadering van 't zelve, op den achttienden van Oogstmaand, bevestigde, vergaderden daar op, deeze twee Leden, met de Heeren GEELVINK, VAN THYE HANNES en den Secretaris ROYER. Men beſchikte de wagten des Krygsvolks allerwegen, met last om alle gewapende Manſchap-

Voorzorgen in *'s Haage* tegen het Burgerleger.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 3037. 3035. 4037.

(†) Wy moeten hier weder te rug wyzen op onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 201 *en.*

XLIV. BOEK. 1787.

schappen, die na hier of elders trekken wilden, zulks met geweld te beletten. Een last in de Vergadering 's volgenden daags, in zo verre veranderd, dat de uitgezonde Piketten alleen bevel kreegen, om te verhinderen, dat na *'s Gravenhaage* geen Gewapende Manschappen kwamen. Men droeg alle voorzorge om de Hofplaats tegen het inkomen der Gewapende Burgeren te dekken. Een bedryf, 't geen naar 't verschil der denkwyze goed- of afkeuring wegdroeg.

Adres daar tegen door de Commisie van het Burgercorps.

Van alle deeze Bevelen en Maatregelen gaven Gecommitteerde Raaden kennis aan Staaten van *Holland*. De Commisie der Gewapende Burger-corpsen bleef niet in gebreke een allernadruklykst Adres by hun Ed. Groot Mog. in te leeveren; met klagten over al dien Toestel van Gecommitteerde Raaden, die eer scheen ingetigt tegen een Vyand, dan tegen Burger-corpsen, in Bescherming van den Souverain genomen, en op welken hun Ed. Gr. Mog. zelfs betuigd hadden vertrouwen te stellen. Daar zy hunne Gevoelens oordeelden genoegzaam blootgelegd te hebben in eene Verklaaring ter Staatsvergadering ingediend (*). Verder betuigende dit gedrag van Gecommitteerde Raaden op te neemen als een hoon, en aan te dringen op Satisfactie, vertrouwende, dat hun Ed. Gr. Mog. het Gedrag van Gecommitteerde Raaden, in deezen, ten sterksten zouden afkeuren, en daar over hun ongenoegen betoonen.

De

(*) Zie onze *Vadevl. Hist.* XIV. D. bl. 239.

De Ridderſchap keurde het Gedrag van Gecommitteerde Raaden goed, prees 't zelve, en wilde dat men daar mede voortvoer, en het Burger-corps belaſtte niet verder voort te trekken; met byvoeging om zich op morgen des nader te zullen verklaaren. — *Delft* ſtelde voor 's anderen daags hier over nader te raadpleegen, en inmiddels deeze Gewapende Burgermagt aan te zeggen, niet verder voort te gaan. *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* ſtonden met *Delft* in een begrip. —— Doch *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Gouda*, *Rotterdam*, *Gornichem*, *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende* keurden het Gedrag van Gecommitteerde Raaden af, wilden al dat buitengewoone, en vooral het te velde in Legering leggen, doen eindigen, om allen argwaan weg te neemen, als mede de Magiſtraat van *'sGravenhaage* aangeſchreeven hebben, de Schuttery, niet zonder bevel van Gecommitteerde Raaden, met ſcherp te wapenen, en geene Aanſchryving om op te houden, aan die Corpſen te doen; zich anders verklaarende tegen alle nadeelige gevolgen. De Raadpleeging werd beſlooten met overneeming van alle de Leden, die ieder by hun gevoelen bleeven. 's Anderen daags zou men hier op nader raadpleegen. XLIV. BOEK. 1787. Raadpleegingen by Staaten van *Holland* op dit ſtuk.

Het leedt niet tot den anderen dag dat de Vergadering van *Holland* wederzamenkwam. De Rider VAN WASSENAAR STARRENBERG deedt 's avonds ten elf uuren de Vergadering, op nieuw beleggen, op de aan- Herhaalde Vergadering in den nagt, wegens het voorge-

XLIV. BOEK. 1787.

aankomst van vier Perſoonen uit de Oranje Societeit te *Voorburg*, by hem verſcheenen met klagten, dat het Burger-legertje, met bloote Sabels door het Dorp liep, en veelerlei geweld pleegde; hier tegen verzogt de Ridder Voorziening. Terwyl men daar over zat, want de Vergadering duurde tot één uur in den nagt, vertrokken twee Officieren van het *Haagſche* Genootſchap in aller yl na *Voorburg*, en keerden te rug met een Brief, welke kennis gaf, dat het Burger-legertje in 't gemelde Dorp niets gedaan hadt, dan het Oranje-corps te ontwapenen, de Societeit te ſluiten, en zich van de Papieren daar voorhanden, te verzekeren. De verzogte voorziening werd afgeſlaagen. De Fiscaal LUYKEN ſtelde voor de vier Perſoonen uit *Voorburg* in civiele Bewaaring te neemen; doch dit vondt by Gecommitteerde Raaden geene goedkeuring; zy mogten vertrekken, op hun woord van eer, belovende, den volgenden morgen weder te zullen verſchynen, gelyk zy deeden.

vallene te *Voorburg*.

Geſchil tusſchen KRETZMAR en STARRENBERG.

Intusſchen was de Hoofdwagt met ſcherp gelaaden. De Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG, ontkende aan den Generaal Majoor VAN KRETZMAR bevel gegeeven te hebben om geweld met geweld te keeren. Dit nam gemelde Generaal zo hoog, dat hy in het Collegie van Gecommitteerde Raaden zyn post wilde nederleggen.

De Bevelen van Gecommitteerde Raa.

't Gevolg van dit alles was, dat de Volduuring der bevelen van Gecommitteerde Raaden uit de *Extenſie* geligt werd. Waar op zy, 's anderen daags, de bevelen, betref-

treffende de Veldlegering omtrent *'s Gravenhaage*, en het uit- en intrekken der Gewapende Manſchappen, inhaalden; zo dat 's volgenden daags de Veldlegeringen ingetrokken waren, en de Schuttery niet meer dan de gewoone Wagt hadt (*). XLIV. BOEK. 1787. den ingetrokken.

De Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG, dien wy tot dus lange, eene rol verſchillende van die zyner Mederidderen zagen ſpeelen, verloor door dit bedryf, zyne agting by de Patriotten. Men ſprak van eene zuivering, en wel zeer ſpoedig, in het Lichaam van Gecommitteerde Raaden te willen bewerken, gelyk de *Leydenaaren* omtrent den Heer CHANGUION, wegens hunne Stad in Gecommitteerde Raaden zittende, daadlyk bewerkſtelligden.

'Er liepen gerugten van zwaare beledigingen, hoon en ſmaad den Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG in het Burger-kamp voor *Delft* gelegerd, aangedaan, en dat hy, ten naauwen noode door de vlugt eene te regtſtelling voor den Krygsraad ontkomen was. Eene Bekendmaaking van eenige Opperhoofden deezer Burger Krygsmagt, ſtelden de zaak in deezer voege voor. Dat die Ridder, door de Wagt van de Voorpost was in bewaaring genomen, tot voorkoming van alle Perſoonlyke onaangenaamheden; dat de reden van het zo zigtbaar misnoegen des Volks tegen hem gebooren was uit de gevoelens, welke hy, zints eenigen tyd, ter Staatsvergadering hadt opengelegd, byzonder Het voorgevallene met den Ridder VAN WASSENAAR STARRENBERG in het Kamp by *Delft*.

(*) *Reſol. van Holl.* 20 Aug. 1787.

XLIV. BOEK. —— 1787.

der in het onverſchoonbaar gedrag door hem 's avonds te vooren gehouden, met het in den nagt byeenroepen der Staatsvergadering, op het alzins onwaaragtig voorgeeven, dat door de Schutters, tot het Kamp behoorende, in *Voorburg*, waar 't zelve zich toen bevondt, de verregaandſte Plunderingen en Ongeregeldheden zouden zyn gepleegd; 't welk niet alleen ten hoogſten beledigend was voor dezelve, daar aan dien Ridder, als Lid van Staat, niet onbekend konden zyn de gevoelens, die dezelve bezielden, in hunne Verklaaring ter Staatsvergadering opengelegd, en waar mede het gedrag, door hem, hun ten laste gelegd, geheel ſtrydig was, en alleen gehouden werd door hunne tegenpartyen; maar ook en voornaamlyk, daar 't zelve geheel bezyden de waarheid was.

Waar op door dien Ridder ten antwoord was gegeeven, dat de door hem gedaane Aanklagten ter Staatsvergaderinge hem ten hoogſten leed deeden; daar hy door verkeerde berigten misleid was, welke hy te eenemaal bezyden de waarheid bevonden hadt; naardien hem zedert klaar gebleken was, dat 'er te *Voorburg* geene de minſte ongeregeldheden hadden plaats gegreepen. —— Dat hy erkende hier in de Schuttery beledigd te hebben, en overtuigd te zyn van de goede Orde, welke zy hielden, betuigende geene de geringſte Belediging in zyn Perſoon, met woorden of daaden, van eenigen hunner ontvangen te hebben. Met aanbod van een en ander een Declaratoir in geſchrift, met zyn naam ondertekend, te willen geeven;

voorts

voorts beloovende ter Staatsvergaderinge hunne belangens en de belangen des Volks, van wiens goede oogmerken hy zich verzekerd hieldt, te zullen voorstaan. XLIV. BOEK. 1787.

De Ridder hier op verzogt hebbende na *'s Gravenhaage* te mogen wederkeeren, was hem zulks toegestaan, met aanbod van P. VREEDE om hem in Persoon tot buiten de Voorposten te geleiden. Een aanbod volvaardig aangenomen, en zonder den minsten hinder te ontmoeten volbragt (*).

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 3177.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

VYF EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

XLV. BOEK. *Het voorgevallene te Rotterdam in verband met het voorheen verhaalde. Burger-geconſtitueerden daar aangeſteld. Veeler begeerte om het getal der Vroedſchapsleden op Veertig te brengen. Verzoekſchrift ten dien einde door Geconſtitueerden by Staaten van Holland. De Afgevaardigden van Rotterdam verbaasd over dit Voorſtel. De Meerderheid der Regeeringe leevert by de Staaten een Vertoog daar tegen in. Berigt van de Minderheid der Regeeringe. De Krygsraad in één gevoelen met de Minderheid. Desgelyks de Schepenen. De Krygsraad vervoegt zich tot Schepenen. Aangevoerde redenen voor de Regeeringsvermeerdering. Schepenen trekken zich de zaak der Minderheid aan. Een Gezelſchap van Onder-officieren, de* UNIE *geheeten, opgerigt. 't Zelve onderſteunt de Party der Regeeringsvermeerdering. Sterke taal door hun gevoerd. Eenige Schutters verklaaren zich daar tegen. De Meer-*

Meerderheid wraakt het gedrag van Schepenen. Een Verzoekſchrift om het Oude Getal der Vroedſchappen te behouden. Dreigend Oproer, uit valſche gerugten ſpruitende, en Afkondiging daar tegen. Byzonderheden deeze Afkondiging betreffende. Wederzydſche Bepleitingen deezer zaake by Staaten van Holland. Eene Opregte Vaderlandſche Societeit, ook de Oranje-Societeit geheeten, opgerigt, waar uit geſchillen reezen. Aandrang der Geconſtitueerden by Staaten van Holland op de overweeging van 't Verſlag der Staatscommiſſie, van den Jaare MDCCLXXXIV. *Begeerte dat de Heeren, daar in verdagt voorkomende, geene Staatscommiſſien mogten bekleeden. Verzoekſchrift ten voordeele van de tegenwoordige Regeering door de Hoofden der Opregte Vaderlandſche Societeit. De Verwydering vergroot. Aandrang op de Vermeerdering der Vroedſchapsleden by hun Ed. Groot Mog. Tegenſpraak van die Aandrang. Het voorgevallene deswegen ter Staatsvergaderinge. Haarlems Raadſlag. Geconſtitueerden dringen aan om de Ampten aan Burgers te begeeven, als mede op den Volksinvloed. De zaak der Vroedſchapsleden, weder in 's Gravenhaage ter hand genomen, en uitgebragt Rapport tot de Vermeerdering. Tegenkantingen der Rotterdamſche Afgevaardigden. Zy leeveren eene Tegenverklaaring in. Geconſtitueerden van de Oranje Party in Rotterdam aangeſteld. Verzoekſchrift door hun by Staaten van Holland ingediend. Vervoegen zich tot de Regeering te Rotterdam. De Regeeringsverandering door het afzetten van eenige Leden. Beraamde Aanſpraak des Krygsraads by het afdanken*

XLV. BOEK.

van eenige Regeeringsleden. Schikkingen en voorzorgen, om dit werk zyn beſlag te geeven. Aanſpraak in de Vaderlandſche Societeit. Optocht na het Stadhuis. Hoe daar ontvangen. Willen buiten ſtaan, onder zeker beding. Geſchil deswegen. Nieuwe Vroedſchapsleden gekozen en beëedigd. Andere Heeren ter Dagvaard benoemd. Voorzorgen tegen Oproer gedraagen. De nieuwe Afgevaardigden komen in 's Gravenhaage. Hoe het zich met dit dubbel getal Afgevaardigden toedroeg. Verſchillende gevoelens der Staatsleden. De Meerderheid voor de Nieuwe Afgevaardigden. Tegenverklaaring der Afgezette Raaden, en die het met hun hielden. Het beſluit verwyld. Eenige Regeeringsleden weigeren de Stadsvergaderingen by te woonen. Vruchtloze poogingen om de afgezette Heeren weder in het Stadsbeſtuur te krygen. Benoeming tot eene opengevalle Burgemeesterplaats. Artilleristen en eene Stads Burgermilitie opgerigt. Verzoekſchrift over de Stads Ampten. Een nieuw Stads Regeerings Reglement in bewerking. Verydeld door de komst der Pruisſen. Gevolgen dezer Omwenteling voor de nieuw aangeſtelde Regeeringsleden. Overgave der Stad aan de Pruisſen. Een Eerbetooning aldaar uitgeboefd op een Dichtſtuk de Omwenteling bezingende. Overſchie gemaatigd in de Omwenteling onder de Plaatzen in dien Oord, andere niet. Het voorgevallene te Delft. Vergadering van Schutteryen en Genootſchappen daar gehouden. Brief aan den Amſterdamſchen Burgemeester HOORT van daar geſchreeven. Een Vaderlandſche Societeit, in tegenſtellinge van de andere, opgerigt. Strydige Ver-

Verzoeken door het Genootſchap en de Schuttery by Staaten van Holland. Geconſtitueerden aangeſteld. De Regeering verzoekt en bekomt eenige Ruitery. Een Verzoek om meer Krygsvolks afgeſlaagen. Onrustige, doch ſchielyk bedaarde Beweegeniſen. Verzoek tegen het optrekken van het Exercitie-gezelſchap door het Genootſchap. Het Burger-leger nadert Delft. De Afgevaardigden in 's Gravenhaage doen vergeefsch aanzoek om Krygsvolk. De Delftſche Geconſtitueerden beſluiten door te tasten. Beſluit tot de Afzetting eeniger Regeeringsleden. Maatregelen ten dien einde genomen. Verzogte byſtand. Deeze bekomen, en aanmaadering van het Burger-leger. Raadpleeging over het afzetten eeniger Regeeringsleden. Een Stuk ten dien einde beraamd. Schikkingen met het Burger-leger gemaakt, en de Haagpoort in bezit genomen. Het Burgerleger voor Delft gebragt. Schikkingen met den Bevelhebber MAPPA. *Men vordert eene Vroedſchaps Vergadering. Geconſtitueerden vervoegen zich na het Raadhuis. Brief uit het Burger-leger aan den Raad. De Geconſtituerden in den Raad toegelaaten, en hoe ontvangen. Willen niet vertrekken, of de Heeren, door hun vervallen verklaard, moesten zulks dusgelyks doen. Nader aandrang van het Voorſtel. Onderſcheide gedraagingen der Regeeringsleden. Twee Heeren weigeren hunne Plaatzen te verlaaten; doch doen het eindelyk. Het Afgaan dier Heeren. Naamlyst van nieuwe Regeeringsleden ingediend. Raadpleegingen hier over. Vroedſchapsbeſluit Men neemt er genoegen in. De nieuw verkoorene Heeren op het*

XLV BOEK.

het Stadhuis gebragt. Een hunner weigert. In den Eed genomen. Vreugde deswegen: en Eerbetooningen aan Geconſtitueerden. De afgezette Heeren vervoegen zich te vergeefsch tot Staaten van Holland, by eenen Brieve. Zorg tegen overlast aan de thans onderliggende Party te Delft. Het voorgevallene by de ſtoorenis in het huis der Oranje Societeit. Het Genootſchap in den Eed genomen en de Schuttery ontſlaagen. Stukken Geſchut verzogt en bekomen. Het Burger-leger breekt op. Brief van 't zelve aan de Regeering van Delft. De Delvenaars ſlaan de eiſchen des Konings van Pruiſſen af. Voorſtel van allergeſtrengſte maatregelen, indien de Pruiſſiſche Krygsmagt mogt opdaagen. Hoe dit Voorſtel opgenomen en verſchillend beoordeeld werd. Deels volvoerd. Welk eene uitwerking dit baarde. Ontſlag der gevangen Heeren. Groote verandering aldaar by het naderen der Pruiſſen. Afkondiging om aan dezelven geen wederſtand te bieden. Het Plakaat tegen het draagen van Oranje ingetrokken en de Oranje Vlag uitgeſtooken. Een hoop gemeen Volk uit 's Gravenhaage rukt op Delft aan, dringt ter Stad in, pleegt geweld aan veele Huizen, en boven al aan het Societeitshuis. Uit de Stad gedreeven met verlies aan dooden. Sterke wagthouding. Verwoestingen door de Hagenaars by het te rug trekken aangerigt. Sterke voorzorgen tegen een gedreigde wederkomst. Eenige Pruiſſen trekken door Delft. De nieuwe Kaaden afgezet, de oude herſteld, en het Wapengenootſchap vernietigd. De Genootſchapsleden uit de Schuttery geweerd. Het voorgevallene met BUYSER

en

en VAN DER VELDE. *Schrik in Delft, op de valſche tyding der komst van het Volk des Rhyngraafs* VAN SALM. *Verdere voorzorgen tegen de Patriotten in die Stad gedraagen.*

Volgens ons Plan, in dit gebeurtenisvolle Jaar, voorttreedende, vinden wy het moeilyk eene keuze te doen in de Steden, welke wy te bezoeken en welker byzondere Lotgevallen wy te beſchryven hebben. Gelykſoortigheid van Gebeurtenisſen doet zich in alle zo groote als kleine op, en ſtaan dezelve meer of min in een verband met elkander. Niet ongepast dat wy ons na *Rotterdam* vervoegen, waar reeds over de Regeeringsbeſtellinge, zo veel was voorgevallen, 't geen wy te boek ſtelden; en, by het afloopen des voorigen Jaars, iets grooters en van meer gevolgs in bewerking geraakte, terwyl 't geen daar omtrent voorviel, in zulk eene naauwe betrekking ſtondt tot, en in zulk een verband, met eene groote Regeeringsverandering, welke ten deezen Jaare voorviel, dat wy het Verſlag deswegen, tot dit Tydperk, verſchooven (*).

1787. 't Voorgevallene te *Rotterdam* in verband met het voorheen verhaalde.

Gelyk in veele Steden onzes Vaderlands, hadt men te *Rotterdam*, uit het midden der Burgeren, eenige Perſoonen aangeſteld, om in derzelver naam, by de Regeering hunne Belangen waar te neemen, en ten opzigte van zulke Schikkingen in het Stadsbewind, wel-

Burgergeconſtitueerden daar aangeſteld.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XII. D. bl. 89—100.

XLV. BOEK
1787.

welke zy voor Inbreuken hielden, of als Bezwaaren aanmerkten, de noodig geoordeelde Herſtelling te verzoeken.

Deeze Middelaars post werd bekleed door IZAAK HUBERT en Mr. PIETER DE MONCHY Oud Schepenen, Mr. M. N. BOGAERT VAN ALBLASSERDAM Collonel, THOMAS THEODORE CREMER, Capitein der *Rotterdamſche* Schutterij, DANIEL DE JONG, KORNELIS VAN DEN BOSCH, GERRIT VAN DER POT, Heer van *Groeneveld*, JACOB DE VOGEL, PIETER DE KOKER, GERARD VAN NYMEGEN, CORNELIS VAN DER HOEVEN, JAN VIRULY, en ARNOUT VAN BEFTINGH.

Veeler begeerte om het getal der Vroedſchapsleden op XL te brengen.

Reeds een geruimen tyd geleden, hadt, onder de veelvuldige woelingen, de *Rotterdamſche* Regeeringsbeſtelling betreffende, by niet weinigen het klein Getal van *vier en twintig* Leden, waar uit thans de *Rotterdamſche* Vroedſchap, zints een geruimen tyd, beſtaan hadt, geen gering opzien gebaard. Dit getal was, huns agtens, te gering, naar maate van de grootte en volkrykheid deezer aanzienlyke Koopſtad, welker veelvuldige en groote belangen zy oordeelden, dat raadzaam in meer handen behoorden en moesten geſteld worden; terwyl de menigte van kundige en geſchikte Ingezetenen ruimte tot deeze Vermeerdering aan de hand gaf. Met te meer vertrouwen meenden zy, die in dit begrip ſtonden, op deeze Vermeerdering te mogen aandringen: dewyl de Vroedſchap oudtyds uit *Veertig* Leden zou beſtaan hebben. Zy wenſchten dat dit

dit getal weder op den ouden voet mogt gebragt worden.

By wenſchen liet men het niet langer berusten; maar ſloeg, met Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVI, de hand daadlyk aan 't werk. Daar nu het oude en door hun op nieuw wedergewenscht getal van Vroedſchapsleden, door 's Lands Souverain, volgens gegeeven Handvest, was vastgeſteld, oordeelde men, dat het ingeſloopen Misbruik, alleen door den tegenwoordigen Souverain kon geweerd en het oude Voorregt kon en moest herſteld worden. 1787. Verzoekſchrift door Geconſtitueerden by Staaten van *Holland*.

De bovengemelde Geconſtitueerden der Burgerye, vervaardigden een breed uitgewerkt Verzoekſchrift, ten dien einde, 't welk zy ter Staatsvergaderinge van *Holland* indienden. In het breede haalen zy op het geen, in vroegeren tyde, ten aanziene van de Vermeerdering en Vermindering der *Rotterdamſche* Regeeringsleden plaats gegreepen hadt. Uit de beſchouwing van welke Lotgevallen zy oordeelden ten overtuiglykſte te blyken, dat de Bewaaring van de Regten en Belangen der Stad altoos geſteld geweest was in de *Vergrooting* van het getal der Vroedſchappen; en dat daar en tegen de Heerschzugt en Eigenbaat zich altyd hadt toegelegd op de *Vermindering* der talrykheid dier Vergaderinge, welke in de vroegſte tyden opgerigt, en als een duure gunst van de Lands Heeren verkreegen was, om te ſtrekken tot een beveiligend bolwerk tegen de Overheerſching der Graaven, derzelver Stadhouderen en andere hooge Amptenaaren. Waarom het, huns oordeels, hun Ed. Gr. Mog.

XLV. BOEK. —— 1787.

Mog. niet bevreemden zou, dat zy, om hunne Stad en Burgery, voor het vervolg, zo veel mogelyk, te beveiligen tegen zodanige onaangenaamheden, als byzonder zedert eenige Jaaren herwaards by hun hadden plaats gehad, waar van hun Ed. Gr. Mog. genoegzaam onderrigt waren door de Bezending na *Rotterdam* afgevaardigd, om de Rust en het Vertrouwen te dier Stede te helpen herſtellen (*). —— Deswegen waren zy te made geworden, om, in navolging hunner Voorvaderen, zich tot 's Lands Souveraine Overheid te keeren, met verzoek, dat het getal der *Rotterdamſche* Vroedſchap mogt vermeerderd worden tot het voorige getal van *Veertig Perſoonen*, en dat de zestien ontbreekende Plaatzen, by rechtſtreekſche Aanſtelling van hun Ed. Groot Mog. mogten vervuld worden, met aanſchryving aan den Hoofd-officier om dezelve te beëedigen, en in hun post te doen treeden (†).

De Afgevaardigden van *Rotterdam* verbaasd over dit Voorſtel.

De Afgevaardigden van *Rotterdam* klonk de Voorleezing van dit Verzoekſchrift met bevreemding en ontzetting in de ooren. Zy marden niet om des kundſchap te laaten toekomen aan hunne Mederegeeringsleden, wier ontſteltenis over deezen ſtap de hunne evenaarde. Reden te over hadden zy om te dugten, dat dit Verzoek, met de aangevoerde drangredenen, geen ongunſtig onthaal zou ontmoeten by een groot deel der Leden van de Staatsvergadering.

Ver-

(*) Zie wegens deeze Bezending onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 100 *enz*

(†) *Reſol. van Holl.* 26 Oct. 1787.

Verzogt om binnen zes weeken op dit Verzoekſchrift te berigten, leeverden zy een breedſpraakig Vertoog in, behelzende niet weinige en ſcherpe bedenkingen op het Gedrag der Geconſtitueerden in deezen gehouden, ingerigt om de kragt der door hun aangevoerde redenen te ontzenuwen. Zeer liep hun in 't ooge, dat de Perſoonen als Geconſtitueerden voorkomende, allen niet behoorden tot de *Publieke Kerk*, maar meest Leden waren van eene Godsdienſtoeffening buiten dezelve. By wyze van aanſtipping lieten zy zich uit over 't geen zy verkeerd en misduid oordeelden in het Verzoekſchrift. Vervolgens bepaalden zy zich tot het beantwoorden van de tweevoudige Vraag, —— Of de Inleeveraars des Verzoekſchrifts bevoegd waren om dus een Verzoek by de Staaten des Lands te doen? —— Ten anderen, Of het gedaane Verzoek, in zich zelven beſchouwd, een Onderwerp was, 't welk ter Vergaderinge van hun Ed. Groot Mog. kon gebragt worden, zonder dat het door de Vroedſchap van *Rotterdam* zelve ter Tafel gelegd was? In de Beantwoording hier van overwoogen zy zeer omſlagtig, waar toe dit Verzoek ſtrekte; of de Verzoekers bevoegd waren tot het doen van 't zelve; of het ter Beſchikking ſtondt aan den geenen, welken het Verzoek gedaan werd; en tegen welke Perſoonen het Verzoek was ingerigt? Zy oordeelden door de overweeging deezer Stukken, overtuigend beweezen te hebben, dat de gedaane Vervoeging aan hun Ed. Gr. Mog. niet anders was dan een wet-

XLV. BOEK. 1787. De Meerderheid der Regeering leevert een Vertoog daar tegen by de Staaten in.

XLV. BOEK. 1787.

weelooze en inconſtitutieneele ſtap, waar op niets anders behoorde te volgen dan eene geheele afwyzing.

By dit breed uitgewerkt en ſchrander opgeſteld ſtuk, doorzaaid met de ongunſtigſte aanmerkingen over de Geconſtitueerden, voegden zy ten ſlot, eene aanmerking, reeds in 't voorbygaan meermaalen aangeveerd, welke wy als licht verſpreidende over de geſteldheid deezes tyds, en duidelyk ontdekkende, hoe de Meerderheid der *Rotterdamſche* Regeering dezelve inzag, met de eigene woorden zullen opgeeven: zy lieten zich dus hooren: „ dat, wanneer hier eens ge„ adopteerd wierd het Syſtema, van op der„ gelyke Adreſſen reguard te neemen, en „ dezelve in deliberatie te brengen, de jeu„ kering tot zodanige demarches, als door „ de Requestranten ten deezen gedaan wer„ den, heel ligt alle Steden zou bevangen, „ alzo 'er in een Burgerſtaat geen beſmet„ lyker ziekte is, dan de trek om zich met „ de publieke zaak te bemoeijen, en voor „ Souverain te kunnen ſpeelen: welke ziek„ te, eens gang gekreegen hebbende, zou „ het gewis gevolg daar van moeten zyn, „ dat niet alleen het bezorgen der Stedelyke „ Belangens zou afgetrokken worden van „ de Vroedſchappen; niet alleen het gansch „ bewind der Steden van de Magiſtraaten „ gedetourneerd en overgebragt tot Particu„ lieren, die kunne zinlykheden met ge„ weld zouden doordringen; dat niet alleen „ ter deezer Souveraine Vergaderinge eene „ ſource zou geopend worden van gedu„ rige

„ rige Contestatien tusschen Regenten en XLV.
„ Burgers, met eene erkentenis van het BOEK.
„ Vermogen deezer Vergaderinge, om daar
„ over als Regters te jugeeren, of *ex ple-* 1787.
„ *nitudine potestatis*, te disponeeren, en haa-
„ re Medeleden te distitueeren van hunne
„ Regten, en de Steden van derzelver vi-
„ geerende Octroyen en Privilegien; maar
„ dat deeze geheele Souveraine Vergade-
„ ring, wier Souverainiteit op het repre-
„ sentatief gezag der Vroedschappen, zo
„ als die plaats hebben, voor zo verre de
„ Steden aangaat, gebouwd is, daar door
„ zou ophouden eene Souveraine Vergade-
„ ring te weezen, het representatief lich-
„ haam der Staaten van den Lande, en over
„ zulks ook ophouden de Souverainiteit in
„ zich te bevatten, welke nergens te vin-
„ den zou zyn; vermids de Vroedschappen,
„ alhier door hunne Gemagtigden verga-
„ derd, als dan ook niet meer zouden repre-
„ senteeren de Ingezetenen hunner respec-
„ tive Steden, en 'er voor hun niets anders
„ zou overblyven, dan hunne plaatzen te
„ verlaaten, en in te ruimen voor een *nieuw*
„ *soort van Representanten*, welken, hoe ge-
„ ring ook het getal hunner Constituanten
„ zou mogen weezen, in vergelyking tot
„ de totaliteit der Burgerstaaten respective-
„ lyk overal in de Steden, zich bevoegd zul-
„ len rekenen Commissien, met betrekking
„ tot de algemeene zaak aan te neemen, en
„ dus op eene indirecte wyze, den tytel en
„ grond, op welken de Leden van deeze
„ Vergadering, eene Souveraine Vergade-

XLV. BOEK

„ ring van dezelve maaken, te verydelen „ en te vernietigen."

1787. Berigt van de Minderheid der Regeeringe.

Omtrent gelyktydig kwam ter tafel van hun Ed. Gr. Mog. een Berigt van de Minderheid der *Rotterdamſche* Regeering, beſtaande uit twee regeerende Burgemeesteren, twee Oudburgemeesteren, nevens vier Leden der Vroedſchap, die een rechtſtreeks daar mede ſtrydig gevoelen uitbragten. De Inleeveraars des Verzoekſchrifts, doorgaans zo laag geſteld, en niet zelden vinnig doorgeſtreeken, in het Berigt der Meerderheid, komen in dat der Minderheid voor als onder zich tellende veelen der Notabelſten uit de voornaame Kooplieden en andere gequalificeerde Burgers en Inwoonders, aan welken men, met geen regt, de bevoegdheid kon betwisten om 's Lands Souverain aan te gaan met zodanig een Verzoek, als zy ten gemeenen beste van de Stad en Burgery, overeenkomſtig met de oude Privilegien, oordeelden. —— Zy erkenden de deugdlykheid der door hun aangevoerde Bewysſtukken uit de Stadsregisters, en ondersteunden dezelve. Om deeze redenen keurden zy het gedaan Verzoek der Geconſtitueerden, billyk, nuttig, gegrond, en hunner ondersteuninge waardig (*).

De Krygsraad in een gevoelen met de

De toenmaalige geſteldheid van den grooten Krygsraad te *Rotterdam* liet geen twyfel over, welk eene zyde dezelve in dit geſchil zou kiezen; dat het berigt van de Meerderheid der Vroedſchappe door denzelven zou ge-

(*) *Reſol. van Holl.* 4 Dec. 1786.

gewraakt, dat de Minderheid, met de begeerte der Geconſtitueerden inſtemmende, goedgekeurd en onderſteund zou worden. Zich de zaak der Vermeerdering van de Vroedſchapsleden ten ernſtigſten aantrekkende, gingen zy Schepenen aan, om derzelver tusſchenkomst te verzoeken tot bewerking van dit by hun verlangde herſtel. XLV. BOEK. 1787. Minderheid.

Deeze oordeelden zich verpligt mede werkzaam te zyn tot die Grondwettige Herſtelling, zonder welke zy dagten dat te *Rotterdam* de rust en het vertrouwen nimmer behoorlyk gevestigd konden worden, en die Stad nooit zou herwinnen den invloed welk een aanzienlyk en vermogend Lid van de voornaamſte der Vereenigde Gewesten in 's Lands Vergadering kon en behoorde te hebben, „ en alleen verlooren hadt door de „ laagheid van een onwaardig gedeelte haarer Repreſentanten," gelyk zy zich uitdrukten. Deſgelyks de Schepenen.

Naa vinniglyk de Stellers van het Berigt der Meerderheid te hebben doorgeſtreeken, vervoegden de Leden des Krygsraads zich tot Schepenen, om derzelver tusſchenkomst te verzoeken tot zodanig een Adres, als de Vroedſchap zelve hieldt en opgaf voor een Conſtitutioneel middel, om verandering in het getal der Vroedſchapsleden te bekomen. De Krygsraad vervoegt zich tot Schepenen.

Voorts ontleeden zy het Berigt der Meerderheid; verdeedigen het gedrag door Geconſtitueerden gehouden; en door de Minderheid der Vroedſchappe goedgekeurd. Waar op zy voortgaan met het inleeveren van eenige Bedenkingen, ten aandrange van het Aangevoerde redenen voor de Regeeringsvermeerdering.

XLV. BOEK. 1767.

Verzoek ter Vermeerdering van Regeeringsleden. Inzonderheid beweerende, dat dit bedryf geene volſlaagene omverwerpinge was van de Regeeringsgeſtelteniſſe deezes Gewests, hoedanig men het wilde doen voorkomen. Zy hielden ſtaande, dat de Meerderheid der Vroedſchap de Staatsleden door een enkele ſchynreden tragte te verblinden; en merkten aan, dat het aankwam op het gewigt der redenen, die voor de Vermeendering van het aantal Vroedſchapsleden pleiten. Ten aanziene des Voorſtels van Geconſtitueerden zelve, merkten de Krygsraad op, dat het mogelyk met al te veel *Diſcretie* en *Menagement* voor zommige Leden der Vroedſchap was voorgeſteld; waarom zy een veel ſterker taal voeren, en de harde woorden tegen de Geconſtitueerden gebezigd, te rug kaatzen. Vervolgens door een opgehangen lyst van het getal der Vroedſchapsleden in de *Hollandſche* Steden aantoonende, dat de ondervinding leerde, hoe een aantal van Veertig Leden niet te groot is om met orde te werk te gaan, en dat, wanneér men derzelver grootte en vermogen onderling vergeleek, het getal van Vroedſchapsleden overal, *Amſterdam* alleen uitgezonderd, naar evenredigheid, veel grooter was dan te *Rotterdam*; waar op zy woordlyk laaten volgen. „ Uit de meerdere grootte en magt van eene Stad, pro„ fiueert ook natuurlyk meer omſlags en „ werks voor de Regeeringsperſoonen, wier „ getal dan ook, uit dien hoofde, zo veel „ mogelyk behoort gelyk te ſtaan met de „ be-

„ bezigheden, waar toe zy den noodigen tyd moeten kunnen vinden, om tot elk object afzonderlyk te kunnen vacceren, en zich te applicceren. —— Uit de eene Kamer in de andere over en weder te gaan, ten einde twee of meer zaaken te gelyk af te doen, is, (behalven de van ouds afgekeurde laagheid van *gevouwen* Daggelden te trekken,) oorzaak, dat alles gebrekkig en oppervlakkig behandeld wordt. XLV. BOEK. —— 1787.

„ Wy bedoelen hier niet enkel de Admiraliteits Ampten van de Heeren VAN DER „ HEIM, D'ESCURY, VAN TEYLINGEN „ en VAN BASEL, welker incomptabiliteit is gedemonstreerd by een Request, „ dat door de *eengezindheid* van de Meerderheid tot nog geen effect heeft mogen „ forteeren. Maar wy hebben thans het „ oog op de verbaazende Lyst van Posten „ en Commissien, welke door de vier en „ twintig tegenwoordige Heeren Vroedschappen thans waargenomen en meest al „ van de Regeering onaffcheidelyk geacht „ deeld worden; terwyl het egter eene „ Physique onmogelykheid is, op onderscheidene tyden en plaatzen, tot die Functien vereischt wordende, perfoonlyk te „ vacceren en werkzaam te zyn in dier voege als het belang van elke zaak vordert."

Uit deeze, met de Naamen daar by gevoegde Tafel van *zes en negentig* Posten, behalven *vier* Admiraliteits Ampten, en buiten de *drie* thans openstaande Commissien van de Stad in de Generaliteits Rekenkamer,

XLV. BOEK. 1787.

Staaten Generaal, Admiraliteit in *Zeeland*, en het Ampt van Rentmeester der Kerken, thans door een Oud-vroedſchap bekleed, bleek dat *vier en twintig* Menſchen moesten waarneemen *honderd* onderſcheiden bedieningen. —— Zy erkenden dat eenige der opgenoemde Posten min gewigtig en voordeelig waren dan andere, ja dat zommige voor enkele Lastposten moesten gehouden worden; doch dit nam, huns oordeels, niet weg, dat tot elk derzelven tyd en moeite vereischt wierd.

Weshalven zy beſlooten, dat 'er meer dan genoegzaame redenen voor handen waren, om hun Ed. Agtb., die gelegenheid hadden om alles van naby te zien, en te kennen, te overtuigen, van de nut- en noodzaaklykheid der Vermeerdering van de Vroedſchap, en gevolglyk van de onvermydelyke verpligting van Schepenen, als onzydige Mederegenten, om dezelve tot ſtand te helpen brengen op zodanig een voet, en door zodanige middelen, als men raadzaamst vondt (*).

Schepenen trekken zich de zaak der Minderheid aan.

Schepenen van *Rotterdam* overwoogen dit Adres. By hun kwam bovenal in bedenking — Of hun Collegie geregtigd was om zich in te laaten tot een Verzoek van dien aart, als het Adres inhieldt? —— Ten anderen, of eene Vroedſchaps Vermeerdering der Stad van die nutheid en noodzaaklykheid moest gehouden worden, dat zy het der moei-

(*) Men vindt het geheel in 't *Beroerd Nederland* V. D. bl. 200—234.

moeite waardig oordeelden, van hunne zyde, tot de bevordering daar van, mede te werken? —— Een bevestigend Besluit volgde, naa ryp beraad, op beide deeze Vraagen, zodanig ingerigt, dat hun Ed. Agtbaare verklaarden, ten aanziene van de Vermeerdering der Vroedschap in het uitvoerig Berigt aan 's Lands Staaten gezonden, niet zo zeer ontdekt te hebben, eene Ontkenning van de nut- of noodzaaklykheid dier Vermeerderinge, dan wel van de Bevoegdheid der Personen, die dit Verzoek hadden ingediend. — Hier uit werd eene derde Vraag gebooren, raakende de wyze op welke aan het Verzoek hun voorgesteld, zou kunnen voldaan worden? Omtrent dit stuk verklaarden zy zich onverschillig, 't zy men verkoos, dat Schepenen te gader met de Vroedschap hunnen wensch aan den Souverain voordroegen; of dat de Vroedschap zulks alleen by 's Lands Hooge Overheid bewerkte; mits men met de zaak zelve allen mogelyken spoed maakte. Dit berigt ontving de Vroedschap op den naast laatsten dag des Jaars MDCCLXXXVI. XLV. BOEK. —— 1787.

Een Genootschap van Onder-officieren, de *Unie* geheeten, opgerigt.

Te midden van alle deeze handelingen, dit genotelig stuk betreffende, was in *Rotterdam* een Gezelschap opgerigt van eenige Onder-officieren der Schutterye, aan 't welk zy den naam van *de Unie* gaven. Deeze *Unie* bestondt in byeenkomsten van *Ongewapende* Leden der Schuttery, was ondergeschikt aan, en goedgekeurd door den grooten Krygsraad, aan welk Collegie het Beheer der Schuttery door de Wethouderschap was aanbevolen, zo nogthans, dat dezelve, noch

XLV. BOEK. —— 1787.

geheel, noch gedeeltlyk, in de Wapenen kon of mogt komen dan op Order van de Wet, of van Burgemeesteren.

Een Afgevaardigde uit dit Gezelschap aan den Grooten Krygsraad, hadt, in eene Aanspraak, het oogmerk eener wel ingerichte Schutterye ontvouwd, en beweerd, dat dit zich niet slegts bepaalde by de Behandeling van het Geweer; maar wyders ten oogmerke hadt om te dienen als een Lyfwagt voor de Waarborgen van Regten en Vryheden, en de Bevorderaars eener Grondwettige Herstellinge; en gevolglyk van ter zyde gerechtigd om op zaaken van Regeering een waakend oog te houden. Op deeze veronderstelling steunde de Inlevering van een Verzoekschrift, uit naam deezer *Unie* aan den Grooten Krygsraad, ingerigt om de Vermeerdering der Vroedschapsleden te helpen voorstaan en bevorderen.

Ondersteunt de Party der Regeerings vermeerdering.

Zeer heftige taal voerden deeze Leden der *Unie*, in dit Stuk, opgesteld „ om het Regt „ der Schutterye te handhaaven, voor al „ tegen de willekeurige en Aristocratische „ Principes der Meerderheid van de *Rotterdamsche* Vroedschap, met welke, naa zo „ veele aanhoudende teleurstellingen, het „ geduld geheel ten einde liep."

Sterke taal door hun gevoerd.

In deeze vlaage van ongeduld is hunne taal: „ Den braaven Stadgenooten, die „ zich, zints Jaaren, afgesloofd en gepynigd hebben, om het welzyn van deeze „ Stad te bevorderen, vergt men thans te „ vergeefsch, zich langer in de baaren van „ eene Aristocratische zee te laaten slinge-

„ ren,

„ ren, daar hun het gevaar van te zullen XLV.
„ vergaan, elk oogenblik bedreigt, en hun BOEK.
„ ſchiet thans niets anders over dan tot uiter- ——
„ ſtens over te gaan. —— Zommigen hun- 1787.
„ ner, geheel raadloos wat te beginnen,
„ ſtaan, als het eenigſte middel, voor, om
„ zulke Vertegenwoordigers, die het ver-
„ trouwen van Braaven reeds ontelbaare maa-
„ len verbeurd hebben, van hunne Raads-
„ plaatzen te ontzetten, en dezelve te ver-
„ vullen met waare en opregte Volksvrien-
„ den; terwyl anderen, welken nog eene
„ meerdere toegeevenheid is overgebleeven,
„ omzien na middelen om de zulken nog
„ te ſpaaren, door dat Collegie te vermeer-
„ deren met belangloozе Vaderlanders, die
„ de liefde, de agting en het vertrouwen
„ aller Braaven overwaardig zyn; ten ein-
„ de, door zodanige Vermeerdering, de
„ ſtem van onze tegenwoordige waardige
„ Volksvrienden, welke thans geheel on-
„ derdrukt wordt, in de Raadzaal te ver-
„ heffen, en die der Volksonderdrukkeren
„ te ſmooren."

Zich beklaagd hebbende over het mislukken hier van, door de handelwyze der Meerderheid in dit geval gehouden, en het ingediend Berigt, vaaren zy voort. „'Er is dus,
„ onder alle de ſchreeuwende bedryven,
„ zints Jaaren gebezigd, geen gevonden,
„ het welk de hartader van *Rottes-burgers*
„ nader treft dan juist 't geen in dit Berigt
„ wordt gemanifesteerd. Wanneer de klaag-
„ ſtem tot 's Lands Vaderen wordt ge-
„ ſmoord, dan wordt ras onze Vrye Repu-

„ bliek

XLV. BOEK. 1787.

„ bliek herſchaapen in eene ergere dan *Ve-*
„ *netiaanſche*, en het vrydenken zal dan wel-
„ haast eene doodzonde worden: dan wordt
„ de anders vrye *Nederlander*, nu aan ſlaaf-
„ ſche ketenen geſlooten, jaloers op den
„ Onderdaan van een Alleenheerſcher; want
„ de klaagſtem van deezen wordt nog ge-
„ hoord, en menigmaal nog verhoord."

Voorts opgemerkt hebbende, hoe zy, als Burgers en Schutters, niet alleen *bevoegd*; maar zelfs *verpligt* waren zich deeze zaak aan te trekken, en tegen alle zodanige willekeurige Overheerſching ten allerſterkſten te verzetten, en den wettigen Volksvertegenwoordigenden Souverain te beſchermen, en te verdeedigen, waar toe zy zich door hunnen Eed verbonden hadden, laaten zy deeze zwaar bedreigende taal volgen. „ Maar de „ Wapenen zyn hun nog tot een grooter „ einde toevertrouwd. Het Heilig Regt „ te beſchermen, en tegen alle aanrandin- „ gen te beveiligen, dit is de groote taak „ van een Republicainsch Schutter. Voor „ dit Regt is hy verpligt altoos te waaken, „ en *Hem*, die 't zelve aanrandt, al ware hy „ ook op den Stoel der Eere gezeten, als „ een Vertreeder van dit Regt, indien het „ de nood vordert, het Staal door zyn eer- „ loos hart te drukken.

„ Het was egter," laaten zy 'er op volgen „ verre van hun, dat zy zulke geweldige „ middelen zouden begeeren aan te wenden, „ zo lange 'er nog zagtere middelen onbe- „ proefd waren; maar zy meenden, nog- „ thans, dat, daar de Meerderheid der

„ Vroed-

„ Vroedſchapsleden zich zelven meer en XLV.
„ meer ontmaskerden; daar zy thans de BOEK.
„ grondzuil der Vryheid aantasten en ge- ——
„ heel poogden omver te rukken, men 1787.
„ zulke openbaare en geweldige Aanrandin-
„ gen van het Heilig Regt der Burgers,
„ hun ſlegts toevertrouwd, met geen min-
„ der ſterke middelen, behoorde tegen te
„ gaan."

Op deeze gronden waren zy den Krygsraad aan, als de wettige Repreſentanten der Schutterye, om mede te werken tot ondersteuning van het Verzoek ter Vermeerdering van de Vroedſchapsleden, of anderzins zulke ſterkere Middelen te beraamen, als men, naar tydsomſtandigheden, voeglyk zou vinden.

Een aantal van zes en veertig *Rotterdamſche* Schutters deedt zich by naamen in het Dagblad dier Stad kennen, als niet inſtemmende met het daar in geſtelde, en geen deel hebbende aan de verfoeilyke uitdrukkingen, welke, huns agtens, daar in voorkwamen, waar mede zy hunne Naamen voor uitgeſchrapt hielden. Dan de Bewerkers van dit Voorſtel aan den Krygsraad bleeven niet in gebreke van zich tegen deezen, in dat zelfde Nieuwspapier, te verdeedigen (*). Eenige Schutters verklaaren zich daar tegen.

In deeze gedaante vertoonde zich de ſtaat der zaake, by het afloopen van het Jaar MDCCLXXXVI, en den aanvang van het Jaar, 't welk wy thans meer bepaald beſchryven; alleen was die hertred noodig om den zamen- De Meerderheid wraakt het gedrag der Schepenen.

(*) Zie *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 81—84.

XLV BOEK. 1787.

menhang der zaake en de voldoening aan onze belofte. Het ſchryven der Schepenen aan Burgemeesteren en Vroedſchap, overeenkomſtig het bovengemelde (*), hadt by derzelver Meerderheid geenen ingang. In eenen Brieve den achtſten van Louwmaand MDCCLXXXVII, weezen zy de bedoelde Zamenwerking, ten beoogden einde, van de hand, als die, huns oordeels, ſteunde op eenige misvattingen en verkeerde onderſtellingen in den Brief der Schepenen. Terwyl zy niet nalieten, zich by Schepenen te beklaagen over het Adres door den Grooten Krygsraad by Schepenen gemaakt, en boven al wegens dat uit de *Unie* der Schutterry, welke beide, en boven al het laatſte, zy oordeelden „ van zodanig een aart en „ natuur, en in zodanige termen gecou„ cheerd te zyn, dat zy vermeenden veel „ eer reden te hebben van te kunnen en „ moeten verwagten, dat hun Ed. Agtb. „ als adminiſtreerende de Juſtitie, derzelver „ gevoeligheid daar over zouden hebben „ doen blyken, dan daar van gebruik ge„ maakt om dezelve onder hun oog te bren„ gen, en te doen dienen tot Adminiculen „ of Objecten, waar op hun Ed. Agtb. der„ zelver demarche in deezen by de Vroed„ ſchap gedaan, fundeerden (†)."

Een Verzoekſchrift.

In dit geſchil der Regeeringsleden kon het niet uitblyven, dat de Gemeente party koos, en

(*) Zie hier boven bl. 121.

(†) Deeze geheele Brief is voorhanden in 't *Beroerd Nederland* VI. D. bl. 11 *enz.*

en was dit althans te *Rotterdam* onvermydelyk, waar wy te meermaalen de heffe des Volks op de been zagen. Een Verzoekſchrift ſtrekkende om de Vroedſchap op het oude getal van vier en twintig te houden, lag ter teekeninge, en hadt geen geringen toeloop van de zodanigen, die der *Oranje-party* waren toegedaan. Hier uit ontſtonden, op den negenden van Louwmaand, zo groote beweegenisſen, dat de Schuttery en het Genootſchap in de Wapenen kwam, en de Stadspoorten op het klinket geſlooten werden.

Verzoekſchrift om het oude getal der Vroedſchappen te houden.

Men hadt niet nagelaaten allerlei gerugten, ten nadeele van de bedoelde Vermeerdering der Vroedſchapsleden onder den man te ſtrooijen; het meest ingang vindende was, dat zulks geene andere bedoeling hadt, dan om de gevestigde Regeeringsgeſtelteniſſe te verbreeken, en den Hervormden Godsdienst te ondermynen. Althans Burgemeesters en Schepenen noemden, in eene Afkondiging, 's volgenden daags gedaan, de verſpreide maaren „ Uitſtrooizels en Gerugten, welk „ de Muitzugt te baate neemt, om, onder „ het looze masker van eenen gewaanden „ Godsdienſtyver, de verfoeilykſte oog„ merken te verbergen, eene niet doorzien„ de Gemeente te misleiden, en door het „ aanſtooken van het felſte vuur van Twee„ dragt en Geweld, de beste poogingen tot „ beſcherming van den waaren Hervorm„ den Godsdienst en herſtel der Burgerlyke „ Vryheid, te dwarsboomen en te veryde„ len." Dit bewoog hun Ed. Groot Agtb. om

Volgend Oproer, uit valſche gerugten ſpruitende, en Afkondiging daar tegen.

XLV. BOEK. 1787.

om by eene Waarſchuwing eene Belooning van honderd Gouden Dukaaten te belooven aan den Aanbrenger van de Autheurs of Verſpreiders van dergelyke alzins onwaarachtige, haatlyke, en niets dan Oproer ademende verdichtzelen, en tevens de goede Burgery te vermaanen, om, door dergelyke Voorgeevens, zich niet te laaten misleiden.

Byzonderheden deezeAfkondiging betreffende.

De Burgemeesters BICHON en VAN DER HOEVEN, die, ten tyde der rustſtoorende beweegenisſen, ſchoon in de Stad en op Straat zynde, niet verſcheenen waren op een Vergadering door den Hoofdſchout belegd, weigerden in te ſtemmen *met* ja verklaarden zich *tegen* het eerſte Lid deezer Afkondiginge; ook weigerde de eerstgemelde, ſchoon het zyne beurt was, over de Afleezinge te ſtaan. Beiden begeerden zy niet in te ſtemmen met het Beſluit der Wet, om deeze Afkondiging, op den volgenden Zondag, van de Predikſtoelen te doen afleezen. De Voorzittende Burgemeester verliet de Kerk, ten zelfden ſtonde dat de Afkondiging zou geſchieden; en werd dezelve, ten blyke van minagting, in verſcheide Kerken, gedaan op zulk eene wyze, en onder zo veel gehoest, gekuch, geſchoffel en geraas, 't welk zo onmiddelyk naa het eindigen der Voorleezing ophieldt, dat al dit bedryf aan niets anders dan aan een moedwillig opzet der des ongezinden kon toegeſchreeven worden.

Wederzydſche Bepleitingen

Met dit alles groeide de verwydering tuſſchen de *Rotterdamſche* Regeeringsleden, van dag tot dag, aan, en klonk dezelve meer

meer en meer het Land door. De Voorſtanders van de Vermeerdering der Vroedſchapsleden werden te raade dezelve by 's Lands Vadereh uitdruklyk te verzoeken. Hunne Tegenſtanders hielden zich vast aan het gevoelen, wegens de onwettigheid van eene zamengevoegde Vergadering uit Vroedſchappen en Schepenen beſtaande, tot het bewerken van de begeerde verandering. Breedvoerige Brieven van wederzyden ter Staatsvergaderinge ingediend, waar in elk zyne zaak met klem bepleit, doch ter overneeminge in onze Geſchiedenis, te veel en te breedſpraakig zyn, ſtrekken hier van ten bewyze. Het geheele beloop deezes geſchils wordt daar in van wederzyden opgegeeven, met een pleit voor elks vermeend regt (*). — Geen ongunſtig onthaal ontmoette ter hooge Staatsvergadering de zaak der Minderheid, of de voorgeſlaagene Vermeerdering der Vroedſchapsleden. XLV. BOEK. —— 1787.

Te midden deezer woelingen poogden de Voorſtanders van het thans plaats hebbend getal eene ſterkte te zoeken in het middel, 't welk zo veel ſteuns gaf aan de zaak hunner Partye. Men werdt te raade eene *Oprechte Vaderlandſche Societeit* aan te leggen, in tegenſtelling van de *Vaderlandſche Societeit*. Aan 't hoofd van deeze nieuwe ſtondt JAN CORNETS DE GROOT, de Boezemvriend van den Ridder BENTINCK, dien wy in *'s Gravenhaage* met dien zelfden arbeid, tot

Eene *Oprechte Vaderlandſche Societeit*, ook de *Oranje-Societeit* geheeten, aangelegd.

(*) Men vindt dezelve in 't *Beſoerd Nederland* bl. 17—27.

XLV. BOEK. 1787.

het zelfde einde, werkzaam zagen (*). Deeze, eerlang bekend onder den naam van de *Antidotaale* of *Oranje Societeit*, gaf voor niet minder dan de *Vaderlandſche Societeit*, het algemeen welzyn te bedoelen, en was de yver der Leden om Tekenaars te winnen *tegen* dan de andere om die te krygen *voor* de Vermeerdering der Vroedſchap niet minder. —— Deeze nieuw opgerigte Societeit was der andere Partye zodanig tegen den borst, dat zy 'er tegen werkten door eene tweede Burger Societeit, beſtaande uit Leden van minderen doene aan te leggen, die ook toeloop kreeg. Dit was zeer geoorloofd; maar eenigen drongen aan op 't ſluiten van de Oranje Societeit; doch het werd, door den Burgemeester ELZEVIER en den Hoofdofficier GEVERS van de hand geweezen, die aanmerkten, dat zulks niet kon geſchieden, zonder dat andere Societeiten desgelyks geſlooten werden. Eene aanmerking door driftigen die Heeren euvel geduid. —— De Wethouderſchap vorderde egter, met het begin van Herfstmaand, dat deeze Societeit, binnen een bepaalden tyd, opgave zou doen van de Naamen, Woonplaatzen en Hoedanigheden der Perſoonen, die op de oude Conſtitutie en Qualificatie daar toe ingetekend hadden, mitsgaders de Naamen der Societeitsleden. Wanneer, over deeze eiſchen in de Societeit zou geraadpleegd worden, vaardigde men derwaards eenige Geregtsdienaars en Schutters. Dit zag dezelve als

(*) Zie hier boven bl. 73.

als zeer vernederende aan, en oordeelde zich daar van te moeten verſchoonen, deezen eisch aanmerkende als eene moeilykheid, welke men haar wilde aandoen; om dat zy in denkwyze van de Regeering verſchilde. En is hier van, door de kort daar op volgende Staatsomwenteling, niets gekomen. XLV. BOEK. 1787.

Niet vreemd was het, dat veelen in *Rotterdam*, zints lange, reikhalsden, de daadlyke uitwerking te zien van de Staatscommisſie, in den Jaare MDCCLXXXIV te dier Stede gezonden (*). De Geconſtitueerden bekroop geene ongegronde vrees, dat eerlang, van wegen die Stad, eenigen ter Dagvaard zouden gemagtigd worden, welke zy, volgens de voordragt van eenige byzonderheden, in de uitgegeevene *Verzameling van Echte Stukken deezer Staatscommisſie*, tot die post, onbevoegd aanmerkten. Dit bewoog hun, als een geſchikt middel daar tegen, te baate te neemen het indienen van een Verzoekſchrift aan 's Lands Staaten, om de overweeging van het uitgebragt Verſlag hunner toenmaals Afgevaardigden, hoe eer hoe liever, ter hand te neemen. Aandrang der Geconſtitueerden by Staaten van *Holland* op de Overweeging van het Verſlag der Staatscommisſie des Jaars 1784.

„ Zy hielden zich," om hunne eigene woorden te bezigen, „ volſtrekt overtuigd, „ dat verſcheide der thans fungeerende Raaden in de Vroedſchap zich hadden ſchuldig gemaakt aan zodanig Wangedrag en „ Verzuim, en daar door het vertrouw n der Begeerte dat de Heeren daar in als vasdagt voorkomende,

(*) Van deeze Commisſie hebben wy een breedvoerig Verſlag gegeeven in onze *Vaderl. Hiſt.* V. D. bl. 329. *en*z. X. D. bl. 184. XII. D. 100 *en*z.

XLV. BOEK. 1787.

geene Staatscommissie mogten bekleeden.

„ der voornaamſte Burgery in zo verre ver-
„ beurd, dat het Beſtuur der Stedelyke zaa-
„ ken, noch de Stem der Stad over 's Lands
„ belangen, niet meer kon worden over-
„ gelaaten aan een Collegie, waar in zul-
„ ke Raaden, met hunne Afhangelingen
„ of blinde Naavolgers, de Meerderheid
„ uitmaakten en alle cordaate poogingen
„ hunner Medeleden, op de hardnekkigſte
„ wyze, dwarsboomden." — Zy beweer-
den verder, zich op het Verſlag van de Be-
zending beroepende, „ dat daar in de mees-
„ ten der *Veertien* Raaden, en bovenal de
„ Burgemeester VAN DER HOEVEN, de
„ Oud-burgemeester VAN DER HEIM, en
„ Vroedſchappen D'ESCURY, VAN TEY-
„ LINGEN, MOSSEL, VAN HOGENDORP,
„ VAN STAVEREN en VAN BASEL, in zulk
„ een licht voorkwamen, dat zy daar op
„ mogten wyzen, en het gansch onnoodig
„ oordeelden 'er iets meer by te voegen tot
„ regtvaardiging van hun begrip, dat de
„ Vroedſchap van *Rotterdam* ten ſpoedig-
„ ſten van die Leden gezuiverd, of immers
„ van derzelver overheerſchenden invloed
„ ontheeven behoorde te worden."

Op een ſpoedig in 't werk ſtellen van Staatshandelingen over het meergemelde Verſlag, aangedrongen hebbende, verzogten zy, „ dat inmiddels, als Gedeputeerden der Stad
„ *Rotterdam* niet ontvangen mogten wor-
„ den, die Raaden, tot wier laste in het Rap-
„ port eenig Accuſatie van Wangedrag of
„ Pligtverzuim vervat was, en dat daar van,
„ vóór den eerſten February, aan Burge-
„ mees-

„ meesteren en Vroedſchap Aanſchryvinge „ mogt gedaan worden.'

XLV. BOEK.

1787.

De Hoofden en Beſtuurders der nieuwlings aangelegde *Oprechte Vaderlandſche Societeit* oordeelden in deezen niet te moeten ſtilzitten, of hunne gevoelens voor de inſtandhouding der Stadsregeering op den ouden voet, te verbergen. Ten deezen einde overhandigden zy in Louwmaand een Verzoekſchrift aan Staaten van *Holland*, waar in zy de bedoelingen en 't gedrag der Geconſtitueerden, en allen die deeze zyde hielden, in den zwartſten nagt poogen te plaatzen. Boven al vonden zy zich bewoogen om niet langer te zwygen, door den onvoorbeeldigen ſtap hunner Partye, om de Remotie voor te ſtellen van den Burgemeester, die, volgens het beſtendig gebruik binnen *Rotterdam*, ter Staatsvergaderinge ſtondt afgevaardigd te worden, met de Remotie van nog eenige anderen door hun opgegeevene Leden der Vroedſchap. „ Dit hadt hun ge„ drongen,' gelyk zy ſpraaken, „ om hun„ ne Stem en die van een groot gedeelte „ hunner braave Medeburgeren te moeten „ opheffen tot die Illuſtre Vergadering van „ hun Ed. Gr. Mog. zich ten vollen ver„ zekerd houdende, dat hunne gezonde „ Staatkunde niet zou toelaaten, dat zulk „ een gering getal onvergenoegde Ingezete„ nen, welker meerendeel, als niet behoo„ rende tot de Publieke Hervormde Kerk, „ volgens 's Lands Conſtitutie, niet admiſſi„ bel is in eenig Polietiek Stedelyk Beſtuur „ of tot Adminiſtratie en Juſtitie, zo veel

Verzoekſchrift ten voordeele van de toenmaalige Regeering door de Hoofden der *Oprechte Vaderl. Societeit.*

XLV. BOEK. 1787.

„ invloeds zou hebben op het Beſtuur der „ Stad, dat te hunner contemplatie, de „ dienst van zo veele waardige Regenten, „ zou worden inutiel gemaakt, en daar „ door de gevoeligſte ſlag toegebragt aan „ eene overgroote meerderheid van braave „ en ſtille Burgers, die hunne Regenten in „ 't algemeen als zodanig eerbiedigen en ge„ hoorzaamen, en wien het, hoe wars ook „ van al wat naar eenige Oppoſitie zweemt, „ ondraagelyk zou vallen om langer gebukt „ te gaan onder de harde middelen, waar „ door hunne ſtem wordt geſmoord, en „ hunnen rechtmaatigen yver voor het be„ houd van hunne zo aanzienlyke Stad en „ voor de Conſervatie van haare wettige „ Privilegien wordt uitgedoofd."

De verwyderring vergroot.

Zich voorts verdeedigd hebbende tegen het ongunſtige, 't welk in het Staats-rapport door de Bezending uitgebragt, tegen eenige Regeeringsleden mogt voorkomen, betuigden zy hunne begeerte, dat de Verzoeken ter Afzetting van eenige Vroedſchapsleden mogt van de hand geweezen worden.

De kloove tuſſchen de Leden der *Rotterdamſche* Wethouderſchap, wel verre van te vermaauwen, vergrootte van tyd tot tyd. Het geringe uitzigt op een minzaam vergelyk, verflaauwde langs hoe meer. De bemoeijing der Schepenen met de zaak der Vroedſchap, werd by verſcheide Leden als wederregtlyk aangemerkt; die daarenboven oordeelden, dat zo in de byeenroeping, als in de handelwyze zelve dier zamengeſtelde Vergadering van Schepenen en Raaden, ver-

verſcheide onregelmaatigheden, aanloopende tegen de Orde van Regeering, hadden plaats gegreepen. Geen ander middel bleef 'er dus over dan zich te beroepen op 's Lands Hooge Overheid, en voor dezelve, hun gedrag, als mede de beweegredenen daar toe, open te leggen, en langs dien weg hun dus verre gehouden gedrag te verdeedigen. Van wederzyden deedt men dit. XLV. BOEK. —— 1787.

Een zeer breedvoerig Stuk van Burgemeesteren, Schepenen en Raaden, voor de Vermeerdering der Vroedſchap pleitende, den zes en twintigſten van Louwmaand gedagtekend, kwam ter tafel van hun Ed. Gr. Mog., behelzende eene ontvouwing van de geheele toedragt deezer zaake tot op dien tyd, en eene ſchets zo van de verbittenis, welke tusſchen de Raadsleden der andere Partye toegedaan, plaats hadt, als van hunne gedraagingen in vroegere dagen des Stadsbeſtuurs, en 't geen zy in de thans hangende zaake gedaan hadden. Uit welk alles, op eene zeer ſcherpe wyze voorgeſteld, zy ten ſlot zeggen, dat een van beiden zou moeten volgen, „ Of onze Stad moet, door „ *veertien* aan elkander verbondene Perſoonen *despotiek* worden geregeerd; en die „ *veertien* Perſoonen moeten juist byna alle „ *die* weezen, welke door het Rapport van „ Heeren Commisſarisſen van U Ed. Gr. „ Mog. aan Hoogstdezelven genoegzaam „ kenbaar geworden zyn —— Of 'er moet, „ ingevolge der door ons gedaane vertoo„ ning in deezen eene Vermeerdering der „ Vroedſchap worden toegeſtaan, en door

Aandraag op de Vermeerdering der Vroedſchapsleden by hun Ed. Groot Mog.

XLV. BOEK. 1787.

„ U Ed. Gr. Mog. vervuld; ten einde het „ gantſche Corpus deezer Stad, zo in de „ Staatsvergadering, en de déliberatiefs over „ Staatszaaken, als in de aanſtelling der Ma„ giſtratuur en verdere Stadsbelangens, tot „ het privative departement der Vroedſchap „ behoorende, te repreſenteeren. En het „ is in het *laatſte* dat wy, tot nut en rust „ van onze Stad, en ter voldoening aan den „ vry algemeenen wensch van veelen der „ notabelſte onzer Medeburgeren, op het „ yverigſte, van U Ed. Groot Mog. blyven „ verzoeken: terwyl wy de pernicieuste „ ſuites, welke uit eene langere continuatie „ van het *eerſte* noodwendig, zo wel voor „ Land als Stad moeten proflueeren, ge„ rustlyk aan het doorziend oog en de over„ weeging van U Ed. Gr. Mog. overlaa„ ten, en ons, uit dien hoofde, vleijen, „ zo wel met eene ſpoedige als favorabele „ diſpoſitie."

Tegenſpraak van dien Aandrang.

Het leedt maar weinig tyds of dit Stuk werd gevolgd door een Berigt van Burgemeesters en Vroedſchap ter hooge Staatsvergaderinge ingeleeverd, 't welk zeer breedſpraakig was, en niet min dan het evengemelde ſtuk vol ſchamperheden. 't Zelve behelsde deeze drie hoofdzaaken — *Voor eerst* een wydluftig vertoog over de onbevoegdheid der geenen, die zich Burgemeesteren, Schepenen en Raaden noemden, tot het doen des Verzoeks aan Staaten van *Holland* voorgeſteld. —— *Ten tweeden* poogden de Stellers het gebrek aan bevoegdheid van hun Ed. Gr. Mog. om zich de zaak in geſchil, raa-

raakende de Vermeerdering der Vroedſchaps- XLV.
leden aan te trekken, te betoogen. — *Ten der-* BOEK.
den behelsde 't zelve eenige Bedenkingen en ——
Bezwaarenisſen over de buitenſpoorigheden 1787.
tegen hun en hun Gezag in 't werk geſteld.
In welk laatſte zy geenzins onopgemerkt
lieten de Taal in het Stuk van de Leden der
Unie gevoerd (*).

In het Beſogne over dit Stuk gehouden, waren *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Gouda* en *Alkmaar* voor het Verzoek, om, by voorraad, eenige Leden der *Rotterdamſche* Regeeringe als Afgevaardigden ter Staatsvergadering niet toe te laaten. Terwyl de Ridderſchap, *Delft*, *Amſterdam*, *Rotterdam*, *Hoorn* en *Enkhuizen* voor het tegendeel ſtemden. Ten aanziene van deeze Meerderheid bleef niet onopgemerkt, dat men zorg hadt gedraagen, om de Afgevaardigden van *Amſterdam*, die uit de Penſionarisſen VAN BERCKEL en VISSCHER beſtonden, zeer onverwagt te vermeerderen, met eenige Heeren, die van een verſchillend gevoelen dier Penſionarisſen waren, en dus de Stem van *Amſterdam* aan eene andere zyde deeden vallen, dan dezelve anderzins zou geſtaan hebben. — De Stem van *Rotterdam*, daar in uitgebragt door den Burgemeester BICHON en den Penſionaris NEDERBURG, bleef niet vry van berispende aanmerkingen. De zaak werd door Elf Steden overgenomen. Het voorgevallene deswegen ter Staatsvergadering.

By deeze overneeming gaven die van *Haarlem* te verſtaan, „ dat zy, zo wel als *Haarlems* Raadſlag „ de

(*) Zie hier boven bl. 122.

XLV. BOEK. 1787.

„ de Afgevaardigden van *Dordrecht*, *Ley-*
„ *den*, *Gouda* en *Alkmaar* in het Beſogne
„ van begrip waren geweest dat ter Staats-
„ vergadering behoorde geadviſeerd te wor-
„ den, om aan Burgemeesteren en Vroed-
„ ſchappen der Stad *Rotterdam* aan te ſchry-
„ ven, dat het hun Ed. Gr. Mog. aange-
„ naam zou zyn, indien, hangende Hoogs-
„ derzelver *Deliberatien over het Rapport*
„ *van Heeren Gecommitteerden tot het onder-*
„ *zoek van de zaaken te Rotterdam*, immers
„ by proviſie, van wegen de gemelde Stad,
„ geene Heeren als Gedeputeerden ter Pro-
„ vinciaale Vergadering verſcheenen, welke
„ in die *Deliberatien* zo merkelyk geintres-
„ ſeerd zyn, of op welken, uit hoofde der
„ zaaken en omſtandigheden, ten hunnen
„ opzigte, in dat Rapport gedetailleerd,
„ thans in meerderen of minderen graad,
„ een Wantrouwen van veele notabele Bur-
„ gers en Ingezetenen rust, en wel byzon-
„ der de Heeren VAN DER HOEVEN, VAN
„ DER HEIM, D'ESCURY, VAN TEYLIN-
„ GEN, MOSSEL, VAN HOGENDORP, VAN
„ STAVEREN en VAN BASEL; en dat hun
„ Ed. Gr. Mog. vertrouwden, dat aan dit
„ hun verlangen, en daar mede overeen-
„ komſtig zynde verwagting, beide voort-
„ ſpruitende uit eene waare zugt, om, zon-
„ der verkorting van het Regt der gemelde
„ Stad en van derzelver Regeeringsleden,
„ en zonder aan iemand van hun eenige
„ ſletriſure te willen toebrengen, alle an-
„ derzins te vreezene verwarringen en nieu-
„ we misnoegens voor te komen, by welge-
„ mel-

„ melde Heeren Burgemeesteren en Vroed- XLV.
„ ſchappen, door het maaken der meest BOEK.
„ gepaste ſchikkingen, gereedlyk zou wor- ——
„ den voldaan. —— Doch dat vyf andere 1787.
„ Leden van het Beſogne van een verſchil-
„ lend gevoelen geweest zynde, en con-
„ form derzelver Sentiment, op grond van
„ eene daar by gevoegde *Computatie* der
„ Stem van *Rotterdam*, die door eene
„ Vroedſchaps Reſolutie punctueel bleek
„ bepaald te weezen, het Rapport zynde
„ opgemaakt, zonder daar by van het te-
„ genovergeſtelde gevoelen iets te gewaa-
„ gen, zy Heeren Gedeputeerden, in dee-
„ ze ſituatie en behandeling van zaaken,
„ zich verpligt vonden het zelve alzo uit-
„ gebragte Rapport copielyk over te nee-
„ men, ten einde daar omtrent het goed-
„ vinden van Heeren hunne Principaalen
„ te verſtaan (*)."

Terwyl deeze groote zaak dus hing, bleeven Geconſtitueerden onledig, met, op het voorbeeld van *Haarlem*, aan te dringen om de Stads Ampten en Beneficien, met uitſluiting van Vreemdelingen, alleen te geeven aan geboôren Burgers, immers aan de zodanigen, die een aanmerkelyk getal van Jaaren binnen de Stad gewoond hadden, en de gemeene Lasten helpen draagen. Zy verzogten Burgemeesters en Raaden, dat deeze Schikking by hun ten ſpoedigſten in overweeging genomen, en deswegen de vereischte vaſtſtelling mogt gemaakt worden.

Geconſtitueerden dringen aan om de Ampten aan Burgers te geeven.

Niet

(*) *Reſol. van Holl.* 30 Jan. 1787.

XLV. BOEK. —— 1787.

Niet min yverig betoonden zich deeze Geconſtitueerden in den aandrang op het *Haarlemſch* Voorſtel, wegens den Volksinvloed, en waren onder de geenen, die door een Verzoekſchrift by Staaten van *Holland* deeze belangryke zaak ondersteunden.

Op den Volksinvloed.

De zaak der Vroedſchapsleden weder in 's *Haage* ter hand genomen. En uitgebragt Rapport tot de Vermeerdering.

Het ſtuk der Vermeerdering van de Vroedſchapsleden, ſchoon in ſchynbaare rust, ſliep niet. Aangeſchreeven onder de zaaken, die ter nadere Raadpleeginge moesten dienen, haalde men 't zelve, den zeventienden van Lentemaand, te voorſchyn. — Met de Ridderſchap en de Afgevaardigden van *Rotterdam* begreepen die van *Delft*, *Hoorn*, en *Enkhuizen*, dat de voorgeſlaagene Vermeerdering moest van de hand geweezen worden: terwyl die van *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam*, *Gouda* en *Alkmaar*, een tegenovergeſtéld begrip in het Beſogne over deeze zaak gehouden voor het hunne verklaarden, en dus de Meerderheid van ééne Stem op hunne zyde hadden. De Raadpenſionaris bragt daar op ter tafel van hun Ed. Groot Mog. een Verſlag van alles wat omtrent deeze zaak voorheen ter Vergadering was ingekomen, en het jongſte gevoelen daar op ingediend, hier in beſtaande; „ dat de Meerderheid van hun. „ Heeren Gecommitteerden hadt geconſi„ dereerd, dat, gelyk de buitengewoone „ Voorziening van hun Ed. Gr. Mog. tot „ het zenden van eene Staats-commiſſie na „ *Rotterdam*, om aldaar Onderzoek te doen „ en middelen tot herſtel van de Rust te „ beraamen, manifeſtelyk mede daar toe

„ hadt

„ hadt gediend om het aldaar *ſubſiſteerend* XLV.
„ *Wantrouwen* weg te neemen, het mitsdien BOEK.
„ niet anders dan overeenkomſtig met het ——
„ gemelde heilzaam oogmerk kon worden 1787.
„ beſchouwd, dat in dit zelfde Principe
„ ſteeds worde voortgewerkt, om dus het
„ Plan van Herſtelling op eene convenabele
„ wyze te voltooijen. Terwyl het uit alle
„ de in deliberatie zynde Stukken, maar
„ al te klaar bleek, dat het misnoegen en
„ wantrouwen binnen de Stad *Rotterdam*,
„ wel verre van genoegzaam geappaiſeerd
„ te zyn, integendeel als nog ten ſterk-
„ ſten plaats greep; en, zo daar in niet
„ voorzien werd, voor de ſchroomlykſte
„ gevolgen moest doen vreezen.

„ Dat ondertusſchen de voornaame Sour-
„ ce hier van gelegen zynde in eene te On-
„ yredenheid van verſcheide notabele Bur-
„ gers, over diverſe Leden van de Regee-
„ ring, en een gedeclareerd Mistrouwen
„ omtrent derzelver Directie; terwyl we-
„ derom anderen hun genoegen over die
„ zelfde Regeeringsleden hadden aan den
„ dag gelegd, even dit Verſchil van Sen-
„ timenten niet weinig ſcheen aan te pry-
„ zen de verzogte, en, naar de geſteld-
„ heid van *Rotterdam* zeker ten eenemaal
„ voor 't vervolg, zo wel als voor het te-
„ genwoordige geſchikte Vermeerdering der
„ Vroedſchapsleden tot het conſtitutioneele
„ getal van *Veertig Perſoonen*. Als zynde
„ daar in gelegen een gepaste Middelweg
„ tusſchen de Gevoelens der twee Partyen:
„ naardien dus aan de begeerte van hun,

„ die

XLV. BOEK. 1787.

„ die de tegenwoordige Leden van Regeering wenschten geconferveerd te zien, „ geen atteinte zou worden toegebragt, en „ daar en tegen teffens te gemoet zou worden gekomen aan de zulken, wier wantrouwen op verſcheiden der tegenwoordige Regenten, door eene Augmentatie van derzelver getal aanmerkelyk zou verminderd worden.

„ Dat, in deeze geſteldheid van zaaken, „ daar eene conſequente behandeling aan „ de zyde van hun Ed. Groot Mog. van „ Hoogstdezelven volſtrekt vordert, om „ zich van het beraamen van verdere Middelen tot Herſtelling der Rust en van het „ Vertrouwen binnen *Rotterdam* niet te „ onttrekken, het voorgeſlaagene Middel „ van Vermeerdering der Vroedſchappen, „ en wel op die wyze als het geproponeerd „ is, niet dan als alzins gepast hadt kunnen voorkomen; te meer, daar het zelve gebouwd werd op expreſſe Privilegien, en wel op zulk een, het welk niet „ alleen de waare en oude Conſtitutie der „ Regeering aldaar uitmaakt, en als het eigendom van de Burgery, en niet van de „ Vroedſchap, moet worden geconſidereerd; „ maar ook ten *eeuwigen dage* gegeeven „ zynde, volgens de gronden onzer Regeering, en conform de Principes van „ het Verbond der Unie, nimmer heeft „ kunnen vernietigd worden; doch, in tegendeel, van die permanente kragt is, „ dat, wanneer zelfs eenige laatere Octroijen, (ſchoon op Verzoek en met bewil-

„ li-

„ liging der Stad, en in zo verre wettig- XLV.
„ lyk verleend,) het effect daar van mogten BOEK.
„ hebben geſuſpendeerd, het zelve nog- ——
„ thans altoos, met regt, kan worden ge- 1787.
„ reclameerd, en op zodanig een reclame,
„ op nieuw in obſervantie en werking be-
„ hoort te worden gebragt. Terwyl, wy-
„ ders, dit voorgeſlaagen middel ook over-
„ eenkomt met de actueele Volkrykheid en
„ Uitgebreidheid der voorſchreeve Stad, en
„ daarenboven, behalven door zo veele
„ notabele Burgers en Ingezetenen, mede
„ wordt aangedrongen door een niet onaan-
„ zienlyk gedeelte der Vroedſchapsleden
„ zelve, mitsgaders door het geheele Col-
„ legie van Schepenen, die met den Heer
„ Hoofd-officier, en twee fungeerende Bur-
„ gemeesters gepaard, genoegzaam het ge-
„ heele Illuſter Collegie van de Magiſtraat,
„ en dus zeker, althans in een geval, ge-
„ lyk hier voorhanden is, daar het aankomt,
„ niet alleen op het handhaaven, maar zelfs
„ op het herſtellen van de Rust en het
„ Vertrouwen, waar omtrent hun Ed. Gr.
„ Mog. zelve reeds werkzaam geweest zyn,
„ de hoogſte attentie verdienen.

„ En dat zy Heeren Gecommitteerden,
„ op deeze gronden van gedagten waren
„ geweest, dat hun Ed. Gr. Mog. zouden
„ behooren te reſolveeren, om het Collegie
„ van de Vroedſchap der Stad *Rotterdam*
„ te augmenteeren tot het Primitif-conſti-
„ tutioneele Getal van Veertig behoorelyk
„ volgens de oude Privilegien gequalifi-
„ ceerde Perſoonen; als mede om tot dat

„ ein-

XLV. BOEK. 1787.

„ einde de zestien daar aan ontbreekende „ plaatzen te vervullen, by eene directe „ Aanstelling van hun Ed. Gr. Mog. zelve, met aanschryving aan den Hoofd„ officier der gemelde Stad om de alzo tot „ Mede-vroedschappen aangestelde Persoo„ nen te beëedigen, en in functie te doen „ treeden."

Tegenkantingen der *Rotterdamsche* Afgevaardigden.

In de Onderhandeling, welke deeze Raadslag uitbragt, hadden de *Rotterdamsche* Afgevaardigden en de Staatsleden, die met hun in één begrip stonden, hunne Tegenredenen en Bedenkingen ingebragt, welke zy ter Staatsvergaderinge niet agterhielden, en hoofdzaaklyk nederkwamen, op de meermaals aangedrongene Onbevoegdheid der Persoonen, die dit Verzoek deeden. — Op de strydigheid van dit Verzok met het Octroy des Jaars MDCXV. Wel inzonderheid beweerden zy, dat hun Ed. Gr. Mog. het handhaaven der Privilegien bezwooren hebbende, niet in het vermogen waren, om eenig Privilegie, buiten bewilliging van die aan welken het gegeeven was, voor al in weerwil van eene Stads Regeering, mede een integreerend Lid der Souverainiteit, eenigzins te veranderen, veel min te vernietigen, zonder zich aan het verwyt van Geweld en Overheersching schuldig te maaken. —— Dat eindelyk de Vroedschap, schoon dit Verzoek alleen aan dezelve gedaan ware, 't zelve niet in opmerking kon neemen, ten gevalle van een klein gedeelte haarer Burgery, die zich over haare Medeburgers een Gezag scheenen te willen aan-

„ maa-

maatigen, waar tegen zich een veel groo- XLV.
ter en niet min aanzienlyk gedeelte der Bur- BOEK.
gery verzette.

Hier by lieten de Afgevaardigden van 1787.
Rotterdam het niet berusten. Naa verloop Leeveren eene Tegenverklaring in.
van weinige dagen, leeverden zy ter Staatsvergaderinge eene Verklaaring in, dat zy zich, in gevalle 'er, omtrent de Vermeerdering der Vroedſchapsleden, een vast Beſluit, ſtrydig met hun gevoelen, mogt genomen worden, ten allen tyde, daar tegen ten kragtigſte zouden verzetten: terwyl zy de ſchroomlyke gevolgen, welke daar uit zouden kunnen voortvloeijen voor rekening lieten der Staatsleden, die 'er in geſtemd hadden (*).

De Verdeeldheid binnen *Rotterdam* reeds Geconſtituceerden van de Oranje Party aangeſteld.
zo groot, groeide, onder dit alles, aan. Elke Party zogt zich te verſterken door het winnen van Aanhangers. Stonden de twee Societeiten, de *Vaderlandſche*, en nieuwlings gevestigde *Oprechte Vaderlandſche Societeit* als tegen elkander gekant (†), uit de laatſte werd ook een Lichaam van *Geconſtitueerden* geboren: beſtaande in een elftal Oudſchepenen, met naame JOHANNES HOOG, DIRK LODEWYK VAN CATTENBURG, ABRAHAM VERSTOLK, JAN CORNETS DE GROOT, JAN DANIEL DE LOCHES, CORNELIS VAN HEUSDE, EWOUD VAN SON, JOHAN PHILIP DE MONTE, ADRIANUS HA-

(*) *Reſol. van Holl.* 17 en 21 Maart 1787.
(†) Zie hier boven bl. 130.

XLV. BOEK

HAVART, WILLEM SUERMONDT en MARINUS HOOG.

1787.

Verzoekschrift door hun by Staaten van *Holland* ingediend.

Deeze Heeren Hoofden en Beſtuurders der laatstgemelde Societeit, die wy reeds een Verzoekſchrift zagen indienen tegen de Vermeerdering der Vroedſchappe (*), traden, den drie en twintigſten van Lentemaand, met een Verzoekſchrift aan Staaten van *Holland*, in de hoedanigheid van *Geconſtitueerden*, te voorſchyn, wier getal van Conſtituanten dagelyks aangroeide, en dat der andere Partye reeds merkelyk overtrof. In deeze hoedanigheid beriepen zy zich op het voorheen ingediend Verzoekſchrift, en deeden een uiterſte pooging, om den gunſtigen ſtand, waar in ter Staatsvergaderinge, de Tegenparty zich naa het Verſlag op den zeventienden ſtondt, te doen keeren.

Zy beriepen zich op alles wat zy, en de Regeeringsleden, die hunne zyde hielden, reeds ingebragt hadden; en betuigden zich niet te kunnen onthouden van deeze bedenking aan te voeren, „ dat het voor „ onwederſpreekelyk wordt gehouden, dat „ Privilegien aan Steden verleend, de ei„ gendom zyn van de Burgery in het ge„ meen, dat dezelve daar van, tegen haar „ wil en dank, niet kon worden ontzet. — „ Dat het derhalven in de magt niet ſtondt „ van een gedeelte, om daar van, in weer„ wil, en dus in prejudicie van het andere, „ te renuncieeren, veel weiniger dat die „ faculteit zou kunnen worden toegekend, „ aan

(*) Zie hier boven bl. 133.

„ aan het minder gedeelte, het welk, uit XLV.
„ byzondere inzigten van Eigenbelang of BOEK.
„ Partyzugt, zulks van hunne Convenientie
„ mogt oordeelen." 1787.

In de toepaſſing deezer algemeene Stelling op het geval in *Rotterdam*, maakten zy geene zwaarigheid te beweeren, en hier toe gaf de byzondere geſteltenis der Burgerye te *Rotterdam*, vry veel gronds, „ dat, „ indien Staaten van *Holland* de zaaken geſchikt mogten vinden om door eene algemeene Volksoproeping te doen kenbaar worden de gevoelens van alle welgezetene Burgers en Inwoonders, en dezelve, volgens de Opinie der Meerderheid, „ te beſliſſen, het overwigt van het getal „ der geenen, welke met de tegenwoordige Conſtitutie der Vroedſchap te vrede „ zyn, en de gemeene belangens aan dezelve, zodanig die Vergadering thans geſteld is, gerustlyk toevertrouwen, nog „ veel ſterker zou blyken."

Wyders vleiden zy zich, niet zonder vrugt, hun Ed. Gr. Mog. in bedenking te kunnen geeven, „ welke ſchroomlyke gevolgen in eenen Burgerſtaat te duchten „ waren, wanneer Costumen en Gebruiken, welke de Burgery van jongs af gewoon is, met genoegen te beſchouwen „ en met yver te bemiinnen, op eenmaal „ veranderd worden, en dat ten believen „ van weinigen, in tegenſtelling van het „ geheele lichaam; — vooral wanneer zich „ de mogelykheid en waarſchynlykheid „ voordoet, dat verſcheidene onder hun,

XLV. BOEK. 1787.

„ die na Verandering ſtaan, de aanlokkende voordeelen, welke zy daar van verwagt hadden, by de uitkomst misſende, berouw zullen krygen van de daaden, waar toe zy zich geleend hadden. —— „ En welk gevaar loopt dan niet de Burgerſtaat van in nieuwe beweeging te geraaken? Terwyl elke Verandering, welke niet door eene ontegenzeggelyke, ja algemeen, en wettig erkende noodzaakklykheid gedreeven wordt, het haare zal toebrengen om de Conſtitutie in een wankelen ſtaat, en de Burgery in eene dobberende onzekerheid te doen vervallen, over 't geen men voor de beſte Inrigting houden moet, en welke nieuwe bronnen van onrust en wantrouwen worden 'er dan niet telkens geopend, die den bloei en welſtand wegſleepen, en de vermogendſte Staaten en Steden doen inſtorten?"

Dit alles nader aangedrongen en op het tegenwoordige geval toegepast hebbende, gronden zy daar op hunne begeerte, dat het Verzoek der Vroedſchaps Vermeerdering, by Staaten van *Holland* mogt van de hand geweezen worden (*).

Vervoegen zich tot de Regeering van *Rotterdam*.

Om dit Verzoekſchrift de bedoelde uitwerking te doen erlangen, vervoegden zich deeze Oudſchepenen wyders by Burgemeesters en Vroedſchappen van *Rotterdam*, met bede om hunne medewerking, hun teffens onder 't oog brengende, dat zy alle mogelyke en gepaste middelen geliefden aan te wen-

(*) *Reſol. van Holl.* 23 Maart 1787.

wenden, dat niet één eenige der tegenwoordige Privilegien buiten werking mogt geſteld worden; met byvoeging, „ dat hun „ Ed. Gr. Agtb. Hun en hunne Conſtituanten niet minder agtende dan hunne „ anders denkende Medeburgers, op geene „ Verzoeken der laatstgemelden zouden disponeeren, of dezelve helpen bevorderen, zonder Hun, in hun belang en dat „ van hunne Conſtituanten, daar op te „ hebben gehoord." XLV. BOEK. —— 1787.

De Beweegenisſen, hangende dit geſchil binnen *Rotterdam* voorgevallen, in de Dagbladen vermeld, werden, naar de Party, die dezelve opgaf, vergroot of verkleind, en hoedanig ze ook mogen geweest hebben, kwamen ze niet in vergelyking met het geen te dier Stede, op den drie en twintigſten van Grasmaand, voorviel. Wanneer men een ſtap deedt van welke de Stad niet alleen, maar 't geheele Land, waagde, en die daarom meer byzonder verdient gemeld te worden. —— Dat dezelve in verband ſtondt met de Regeeringsveranderinge, weinig dagen te vooren in *Amſterdam* volbragt, lydt geen twyfel; wel of 'er een Afſpraak ter Bewerkſtelliginge plaats hadt, gelyk zommigen voorgeeven. Zeker gaat het dat in *Rotterdam* zelve, zo als uit het voorvermelde ten overvloede blykt, de zaaden niet alleen geſtrooid waren, maar rypten om een Oogst van de ontzettendſte voorvallen eerlang op te leeveren. De Regeeringsveranderingdoor het afzetten van eenige Leden.

Daags vóór dien zo veel betekenenden dag vergaderde de groote Krygsraad der Beraamde Aan-

XLV. BOEK. 1787

Spraak des Krygsraads tot het afdanken van eenige Regeeringsleden.

Rotterdamsche Schutterye, en besloot, dat 's anderen daags eene aanzienlyke Bezending uit denzelven zich zou vervoegen ter Vroedschapskamer, om, by monde van den Secretaris H. A. KREET, een Voordragt te doen, waar uit wy, als geheel ter overneeminge te lang, het voornaamste moeten uitkippen. De Aanhef luidde. „ Edele Gr. „ Agtb. Heeren! Het is in myne Qualiteit als Secretaris van den Grooten Krygsraad deezer Stad, en op expresſen last van „ het zelve Collegie, waar van eene aanzienlyke en talryke Commissie, geadsisteerd met de Geconstitueerden van een „ aantal andere, waar onder veelen van de „ notabelste Kooplieden, Burgers of Ingezetenen deezer Stad, op eene solemneele „ wyze alhier verscheenen is, dat ik op „ my heb moeten neemen aan dit Collegie, „ uit onzer aller naam, het volgende voor „ te draagen.

„ Alles wat binnen deeze Republiek, „ binnen deeze Provincie, ja binnen deeze „ Stad, zedert eenigen tyd geschied, geschreeven en openlyk gezegd is, en speciaal de gewigtige Gebeurtenis onlangs te „ *Amsterdam* voorgevallen, moet U Ed. Gr. „ Agtb. en alle andere Leden der Regeeringe overtuigd hebben, dat de blinddoek „ van de oogen der Natie nu geheel is afgevallen, en dat het tydstip gebooren is, „ waar in niemand zich vleijen kan langer „ te kunnen tegenhouden zodanige hervormde of nieuwe Inrigtingen, als dienstig geoordeeld worden, niet om de oude

„ Con-

„ Conſtitutie te veranderen; maar om de- XLV.
„ zelve te zuiveren van de gebreken door BOEK.
„ *Non obſervantie* van de Conſtitutie in de ——
„ Regeeringsvorm ingeſlooperi." 1787.

Dit, op, zyns bedunkens, genoegzaame gronden beweezen, en opgehaald hebbende, wat 'er al te vergeefsch, door een aantal *Rotterdamſche* Burgers, tot hier toe, beproefd was om een gewenscht Herſtel te bekomen: een Herſtel, 't welk op goeden voet ſtondt, wanneer de Meerderheid der onzydige Leden van het Groot Beſogne een gunſtig Verſlag gegeeven hadden op het in Louwmaand ter Staatsvergaderinge ingediend Verzoekſchrift, en waar op geen verwerpend Verſlag zou uitgebragt weezen, indien, gelyk de Heer KREET zegt „ de „ Heeren Afgevaardigden van *Rotterdam* „ geen middel gevonden hadden, om hun„ ne eigene Stem, in hunne eigene zaak, „ te doen computeeren, en de Stemmen „ der cordaate *Amſterdamſche* Penſionariſen „ te doen zwygen, door de overmagt der „ drie gedeclareerde Volksvyanden, die „ toen in den Raad der Stad *Amſterdam* „ dezelfde verderflyke rol ſpeelden als de „ Leden, welke in dit Collegie alles dwin„ gen naar hun wil, of eigenlyk naar den „ wil van den Meester, aan wiens begeer„ tens zy zich, op de laagſte wyze, verſlaa„ ven. —— Die Volksvyanden hebben te „ *Amſterdam* het loon hunner ſchandelyke „ werken ontvangen, door den Krygsraad „ en de notabele Burgery dier Stad, wel„ ke, op laatstleden Saturdag, zich open-

XLV. BOEK. 1787.

„ lyk voor de Regten des Volks in de bres-
„ ſe geſteld en aan hunne Regenten getoond
„ hebben het onderſcheid te kennen tus-
„ ſchen de Conſtitutie of Regeeringsvorm
„ van onze Republiek, en die van *Venetien*,
„ met aan den Raad van *Amſterdam* dee-
„ ze Voordragt te doen (*)."

Dit Stuk opgehaald hebbende, vervolgde de Heer KREET. „ Dezelfde redenen
„ doen den Krygsraad en de met haar in-
„ ſtemmende Burgery, ook heden in deeze
„ Kamer dezelfde woorden gebruiken. Zy
„ houden voor ten uiterſten nadeelig het
„ langer aanblyven van de Heeren Mr. JACOB VAN DER HEIM, Mr. JOHAN ADRIAAN VAN DER HOEVEN; Jr. JOHAN
„ MARTEN, Baron COLLOTT D'ESCURY;
„ Mr. IZAAK VAN TEYLINGEN; JOHAN
„ FRANÇOIS VAN HOOGENDORP, Mr. REINIER FREDERIK VAN STAVEREN, en
„ Mr. ANTHONY WILHELMUS SENN VAN
„ BASEL, en verklaaren dezelve, van nu af
„ niet meer te zyn Raaden in deeze Vroed-
„ ſchap, en dieshalven te begeeren en te
„ verwagten, dat zy zich, van dit oogen-
„ genblik, van de waarneeming van alles,
„ wat tot die Posten behoort, of waar toe
„ die Qualiteit vereischt wordt, (waar on-
„ der de Krygsraad en Geconſtitueerden
„ niet rangeeren de Ampten van Bailluw
„ en Dykgraaf van *Schieland*,' als tot welke
„ de

(*) Hier liet de Heer KREET het te *Amſterdam* ingediende Stuk volgen, 't welk in onze *Geſchiedenisſe* te dier Stede plaats zal vinden.

„ de radicaale Qualiteit van Vroedſchap niet XLV.
„ wordt gerequireerd,) zullen onthouden, BOEK.
„ zonder zich, op eenige wyze, tegen deeze ——
„ Verlaatinge, waar door zy ook *ipſo facto* 1787.
„ van hunnen gedaanen Eed ontſlaagen zyn,
„ te verzetten, direct noch indirect: in
„ welk geval de Krygsraad hun by deezen
„ toezegt te zullen zorgen voor de volko-
„ mene veiligheid van derzelver Perſoo-
„ nen, Huisgezinnen en Goederen, en niet
„ te zullen toelaaten, maar met alle de
„ magt hunner Schuttery en verdere wel-
„ dendende Medeburgeren te keer te gaan
„ allen geweld en overlast of hinderniſ,
„ welke hun, (ſchoon onvermoedelyk,)
„ door zommige onbezonnen of driftige
„ yveraars, of ook door kwaadwilligen,
„ die daar door onze goede zaak zouden
„ tragten te benadeelen, aangedaan of be-
„ dreigd zouden mogen worden.

„ Het Regt tot de Vervulling der vaceе-
„ rende Vroedſchaps-plaatzen competeert,
„ uit den aart der zaake, en uit kragte der
„ primitive Inſtellinge van dat Collegie,
„ aan de Burgery zelve; doch is, by vol-
„ gende Handvesten, en ſpeciaal ook by
„ het laatſte Octroy van MDCXV, gede-
„ mandeerd aan de overige Leden van dit
„ Collegie zelve; dit Octroy is door de
„ wederzydſche Partyen nog onlangs gere-
„ clameerd, en erkend in obſervantie te bly-
„ ven, zo lang 'er, op eene legaale wyze,
„ geene verandering in gemaakt wordt.

„ De Krygsraad en Burgery verzoekt
„ dieshalven, de niet verlaatene en thans

XLV. BOEK. 1787.

„ álhier preſente Leden deezer wettig geconvoceerde Vroedſchaps Vergadering, „ om, vóór het ſcheiden derzelve, nieuwe „ Raaden aan te ſtellen en te beëedigen; „ en inſteert daar op ten ſterkſten en ernſtigſten: dewyl dit Collegie thans, voor„ al in de critique omſtandigheid onzer Re„ publiek, te zwak is, om het gewoone „ tydsverloop, of het ſtellen van dagen ter „ Vervulling, te kunnen lyden, welke, vol„ gens de Privilegien, wel binnen de zes „ weeken *moet*, doch ook ten allen tyde „ en dus ook ilico *mag* geſchieden; terwyl „ 'er thans ook te minder reden van uitſtel „ is, om dat de Krygsraad en Burgery U „ Ed. Agtb. hoofd-voor hoofd, op den „ Eed, by de aanvaarding uwer Posten, „ tot nakoming van Stads Privilegien, ge„ daan, *ſommeert*, om zich, in de te doene „ Suppletie te gedraagen conform de Let„ teï van evengemelde Octroy van MDCXV, „ en dus geene Electie aan den Heer Stad„ houder deezer Provincie over te laaten, „ waar toe zyne Hoogheid zelf door het „ geeven eener zogenaamde *Acte van Præ„ juditie*, by de Electie van den jongſten „ Raad, den Heer VAN YZENDOORN, ge„ toond heeft geen Regt te hebben, —— „ zynde de Krygsraad en de Burgery het „ in dit opzigt volkomen eens met de woor„ den in eene Misſive van deezen Raad „ aan hun Ed. Gr. Mog. van twee April „ deezes Jaars voorkomende. —— *Dat de „ minſte inbreuk op de Privilegien, in weerwil „ van de Geprevilegeerden, (dat is in deezen*

„ *de*

„ *de Burgery, voor of in wier naam dat Oc-*
„ *troy gevraagd is,) al was het onder clau-*
„ *ſule van non præjuditie, is hoogſtſchadelyk,*
„ *en verborzaakt verwarring — door dezelve*
„ *in haare werking te herſtellen, loopt een*
„ *Souverain*, (en even min een Vroedſchaps
„ Collegie) *geen het minſte gevaar om zich*
„ *te compromitteeren — zich daar aan ſtip-*
„ *telyk te houden, is de eenige middelweg,*
„ *om zo wel hun, die dezelve reclameeren,*
„ *als hun, die daar van verſchilten, tot rust*
„ *te brengen.*

„ Die Rust, op algemeene Eendragt en
„ Vertrouwen gevestigd, wenſchen en bid-
„ den wy, dat de God onzer Vaderen een-
„ maal aan dit goede, doch thans onge-
„ lukkig Land, zal herſchenken.

„ Daar toe bezweeren wy alle de aanbly-
„ vende Leden van deezen Raad het hun-
„ ne aan te wenden; de tegenwoordige
„ Gebeurtenis en het volgende Gedrag van
„ Ulieden, van de nieuw aan te ſtellene
„ Raaden en van ons allen, zal veel, zeer
„ veel, kunnen toebrengen, om het ſubſi-
„ ſteerend Wantrouwen en Ongenoegen
„ weg te neemen, en de van ons in mee-
„ ning verſchillende Medeburgers met ons
„ weder te vereenigen, en in de oude
„ vriendſchap en gemeenzaamheid te doen
„ verkeeren.

„ Laaten wy allen, myne Heeren! hun
„ door ſpreekende daaden overtuigen, dat
„ wy tot den tegenwoordigen ſtap niet ge-
„ komen zyn uit eigenbelang, noch uit
„ perſoonleele haat tegen de verlaaten Hee-

„ ren,

XLV. BOEK. 1787.

„ ren, of iemand hunner; maar alleen uit
„ een opregt bezef van de volſtrekte nood-
„ zaaklykheid en gevolglyke pligt, om dit
„ voor ons onaangenaam middel te gebrui-
„ ken, als het eenige waar door te keer
„ gegaan konden worden die Machinatien,
„ waar mede onze Partyen op het punt
„ ſtonden aan onze Vryheid een laatſte en
„ onherſtelbaare wonde toe te brengen.

„ Wy, Ed. Gr. Agtb. Heeren! betuigen
„ hier, ten aanhooren van het Alwetend Op-
„ perweezen, het welk onze harten, onze
„ innigſte gedagten kent, dat wy geene
„ Nieuwigheden bedoelen, noch na eenige
„ Veranderingen ſtaan, dan alleen in het
„ herſtel van bevoorens wettig bezetene,
„ doch verwaarloosde Regten — dat wy
„ het Stadhouders-ampt niet vernietigd,
„ noch op eenen anderen Perſoon overge-
„ bragt, noch ook tot een ydelen Eertytel,
„ zonder magt of invloed, gemaakt willen
„ hebben — dat wy de Heerſchende Kerk
„ niet benadeeld, maar in tegendeel, ge-
„ handhaafd willen hebben by de openlyke
„ Godsdienſtoefening en Leere in het laat-
„ ſte Nationaale Synode te *Dordrecht* vast-
„ geſteld, behoudens de Christlyke Ver-
„ draagzaamheid jegens de andere Gezin-
„ ten, welke by den Souverain zyn toe-
„ gelaaten of geconniveerd — maar dat
„ ons voornaamſte verlangen tendeert om
„ eene Regeering te hebben, beſtaande
„ uit Perſoonen, die hunne Aanſtelling niet
„ aan eenen Stadhouder of eenig ander In-
„ dividu, aan wien zy uit dien hoofde ver-

„ pligt

„ pligt, en dus afhangelyk zyn, te dan- XLV.
„ ken hebben; maar alleen aan de agting BOEK.
„ en genegenheid, welke zy, door hunne ——
„ Talenten en Daaden, by hunne Mede- 1787.
„ burgers hebben verkreegen en behouden.
„ En, op dat van deeze onze verrigting
„ en betuiging openlyke en zekere kennis
„ gedraagen moge worden, verzoeken wy,
„ dat deeze onze Voordragt, waar van wy,
„ ten dien einde, een Afschrift overgee-
„ ven, in het Register van dit Collegie
„ worde geinsereerd en van Stadswege ge-
„ drukt; gelyk wy teffens verzoeken, dat,
„ ter geruststelling van ons en de verdere
„ Leden van den Krygsraad, benevens on-
„ ze Schutters en andere met ons instem-
„ mende Burgers en Ingezetenen, eene
„ nieuwe Deputatie uit dit Collegie ter
„ Vergaderinge van hun Ed. Groot Mog.
„ gezonden worde, met Revocatie van
„ de voorige; en dat de Resolutien, by
„ U Ed. Gr. Agtb. op heden te neemen,
„ staande de Vergadering gerefumeerd, en
„ by Copie authenticq aan ons medege-
„ deeld worden, eer wy van elkanderen
„ scheiden."

De gesteldheid veeler gemoederen in *Rotterdam*, waar de Party voor de toenmaalige Regeering niet ontkend kon worden zeer sterk te weezen, en ook mogelyk meer dan in eenige Stad van *Holland*, Burgers van aanzien en vermogen onder zich te tellen, gaf gronds te over om te vreezen, dat de Volvoerders van dit zo veel inhebbende Besluit, zeer groot gevaar liepen, om gestoord,

Schikkingen en Voorzorgen om dit werk zyn beslag te geeven.

XV. BOEK. 1787.

zo niet geſtuit, te worden in deeze bedoelde Regeerings-verandering. Zo dat het, uit dien hoofde, hoogstnoodzaaklyk was, tegen allen toeleg van dien wederſtreevenden aart, te zorgen, om allen Oproer, ter ſtaavinge van de toenmaalige Regeering, krägtdaadig te beletten. Ten deezen einde verſcheenen, den volgenden Dag, reeds ten zeven uuren, op last der Heeren van de Wet alle Burger-compagnien in de wapenen, en vervoegden zich na die wyken der Stad, waar het meeste gevaar van Opſtand der ſmalle Gemeente te dugten was, en men meermaalen de Oproerkreet eerst hoorde aanheffen.

Aanſpraak in de Vaderlandſche Societeit.

Niet lang naa deeze verſchyning der Burgeren in hunne volle wapenrusting, vergaderden de Leden der Vaderlandſche Societeit, te hunner gewoone Vergaderplaatze. Een der Geconſtitueerden, (zo wy des wel onderrigt zyn, gelyk wy meenen,) de Heer CORNELIS VAN DEN BOSCH, deedt aldaar, om het hart zyner Medegenooten ter volvoeringe van het beraamde Plan te bemoedigen, en tot het bedaard ten einde brengen van dit hachlyk werk aan te zetten, tot de zamengevloeide menigte, deeze bewaarenswaardige Aanſpraak.

„ Myne Heeren, waarde Medevaderlanders
„ en Stadgenooten! Naa het oefenen van
„ een taai geduld, en het vergeefsch aan-
„ wenden van alle zagter middelen, ter red-
„ dinge van onze pericliteerende Vryheid,
„ is eindelyk het tydſtip gekomen, waar
„ in men zich volſtrekt genoodzaakt ziet,

„ wil

„ wil men niet alles verlooren geeven, tot het doen van eenen ſterken en zeer gewigtigen ſtap. De *Wel Ed. Manhafte Krygsraad* deezer Stad, en Heeren *Geconſtitueerden*, zyn gereſolveerd, met goedkeuringe en Medewerking hunner *Conſtituanten*, op heden, eenige Leden der Vroedſchap te removeeren. — Zy zullen dit doen op den voorgang van het magtig *Amſterdam*, alwaar zulks voorleden Saturdag geſchied is. — God zy geloofd, dat dit aldaar is geëffectueerd: dewyl aan den eenen kant onze toeſtand geen verder uitſtel gedoogt, en aan de andere zyde deeze Demarche alhier, zonder van het Soutien van *Amſterdam* ter Staatsvergaderinge verzekerd te zyn, hoogſt gevaarlyk zou weezen, en ligtelyk gevolgen kunnen hebben, die behoorelyk ingedagt, den ſtoutmoedigſten moeten doen zidderen!

„ Thans kunnen wy, met gegronde hoop van Stad en Vaderland 'er door te behouden, tot deezen allergewigtigſten ſtap overgaan. — Laat het ons doen, myne Heeren! met moed, maar teyens met bedaardheid en bezadigdheid. Dat niemand uwer zich eenig Woord ontvallen laate, veel min eenige Daad veroorloove, waar door blaam op deeze onze verrigting zou kunnen gelegd worden. Dat niemand de Heeren, die geremoveerd zullen worden, met hand of vinger aanraake, of eenig bits woord toevoege. Dat niemand zynen anders denkenden

„ Me-

XLV. BOEK. — 1787.

XLV. BOEK. 1787.

„ Medeburger by deeze gelegenheid tergo
„ of onheusch bejegene; maar veeleer ee-
„ nige belediging, hem van dien kant aan-
„ gedaan, zo veel mogelyk zy, grootmoe-
„ diglyk verdraage. —— Dat alle Schut-
„ ters, die in de wapenen zullen komen,
„ zich diep in den geest prenten hunne
„ verpligting tot ſtrikte obedientie aan hun-
„ ne Officieren, en dus geen geweld ge-
„ bruiken, dan op derzelver uitdrukkelyken
„ last.

„ Vergunt my, myne Heeren! ulieden
„ te herinneren, dat wy *Chriſtenen* zyn;
„ dat 'er zelfs *Chriſten Leeraars* onder ons
„ gevonden worden. Als zodanig voegt
„ het ons, te deezer gelegenheid, te geden-
„ ken aan de Schriftuurlyke Les, *Alle bit-*
„ *terheid en toornigheid, en gramſchap, en*
„ *geroep, en laſtering zy van u geweerd met*
„ *alle boosheid.* —— Onze zielen, myne
„ Vaderlandſche Broeders! moeten thans
„ niet met haat, met bitterheid, met wraak-
„ zugt, vervuld zyn. Daar door zou dee-
„ ze onze anders wettige en pryslyke ver-
„ rigting bezoedeld en mishaagelyk in de
„ oogen van het Opperweezen worden, in
„ wiens ontzaglyke tegenwoordigheid, wy
„ dit gewigtig werk ſtaan ten uitvoer te
„ brengen, en wiens dierbaaren Zegen wy
„ noodig hebben, zullen wy wel ſlaagen,
„ en 'er de gewenſchte gevolgen van ver-
„ wagten mogen.

„ Dat dan alleen waare Vaderlandsliefde,
„ dat dan alleen de overtuiging van de on-
„ vermydelyke noodzaaklykheid, waar in

„ wy

„ wy ons bevinden, om tot zulk eenen al- XLV.
„ lergewigtigſten ſtap over te gaan, willen BOEK.
„ wy Stad en Land behouden, onze dryf- ——
„ veer zy, zonder inmengzel van eenigen 1787.
„ perſoonlyken haat, of wraakgierigheid;
„ zo mogen wy vertrouwen, dat ons be-
„ dryf welgevallig zal zyn aan den Opper-
„ regeerder der Wereld, en met zyne God-
„ lyke Goedkeuring en Zegen zal bekroond
„ worden. —— Dat dan, (dit wenſchen,
„ dit bidden wy,) 's Hemels gunſtryke
„ Voorzienigheid onze gewigtige onderneê-
„ ming voorſpoedig maake. Dat zy onze
„ Tegenpartyders met ontzag, met vreeze,
„ vervulle. Dat zy de manhafte Schutte-
„ ry bevryde van de droevige noodzaak-
„ lykheid om geweld met geweld af te kee-
„ ren. —— God geeve dus dat alles geluk-
„ kiglyk, en in eene bedaarde orde, afloo-
„ pe, en dat wy en ons Nageſlacht, de ge-
„ zegende vrugten voor het lieve Vader-
„ land, van deeze onze verrigting, met blyd-
„ ſchap en dankbaarheid, plukken mogen:
„ Het zy zo!"

Aan deeze bemoedigende en tot rustige bedaardheid vermaanende Aanſpraak hegtte de Volksredenaar een verſlag van 't geen te doen ſtondt, reeds breeder beſchreeven, in het opgegeevene Vertoog van den Secretaris KREET.

Onbezweeken in het voorneemen, en geſterkt door deeze bemoedigende Aanſpraak, zag men 's morgens, ten tien uuren, de Commisſie van den Krygsraad, de Geconſtitueerden, en een zeer groot aantal Con- Optocht na het Stadhuis.

XLV. BOEK. 1787.

ſtituanten, Leden der Vaderlandſche Societeit, welke laatstgemelden allen in ſtaatlyk zwart gekleed waren, in geregelde trein na het Stadhuis trekken. Eene Bende der gewapende Schutterye ging deezen optocht voor, en werd die trein door een gedeelte daar van opgeſlooten. In deezer voege naderde men onbelemmerd het Stadhuis.

Hoe daar ontvangen.

De Afgevaardigden uit den Krygsraad, en de Geconſtitueerden, in de Vroedſchaps Vergadering gehoor verzogt en verkreegen hebbende, deedt de Heer KREET, Secretaris van den Krygsraad de daags te vooren ontworpen en bepaalde Aanſpraak, waar van wy hier boven het hoofdzaaklykst gedeelte plaatſten (*).

Met welk eene ontroerende huivering dezelve van veelen gehoord werd, valt gereedlyk te raamen. De Heer KREET hadt naauwlyks den last, hem opgelegd, volvoerd, of de Vroedſchap verzogt, dat de Commiſſie zou buiten ſtaan, en hier door aan de Vergadering gelegenheid geeven, om over den gedaanen Voorſlag te raadpleegen.

Willen buiten ſtaan onder Voorwaarde.

Bereidvaardig toonden zich de Afgevaardigden om aan dit Verzoek der Vroedſchappe te voldoen; doch onder ééne voorwaarde, en anders niet: dat naamlyk de zeven *Rotterdamſche* Raaden, met naame in de Aanſpraak genoemd, welker Afzetting begeerd werd, desgelyks de Vroedſchaps Kamer verlieten: naardemaal zy die Heeren aanmerkten als werklyk van hunne Posten ver-

(*) Zie hier boven, bl. 149.

verlaaten, en by gevolge in geenen deele geregtigd om deel te neemen in de raadpleegingen. XLV. BOEK.

Tegen deezen eisch verklaarden zich die Raadsleden met allen ernst, en op 't sterkst. De overige zeven Raaden, die, tot dus lange, met hun de Meerderheid hadden uitgemaakt, beriepen zich, ter afweeringe van dien eisch, op het Staatsbesluit van den negenden van Oogstmaand des Jaars MDCLVIII, ingevolge van 't welke de Leden der Regeeringe geene Magt of Regt hadden om hunne Mederaaden van derzelver Posten te verlaaten. —— Dan de Afgevaardigden van den Krygsraad en de Geconstitueerden gaven hier op, ter wegneeming van deeze zwaarigheid, te kennen, dat de Heeren, naar hun begrip, aan zulk een Inbreuk, in geenen deele schuldig konden gerekend worden: naardemaal zy het daar voor hielden, dat de Verlaating der zeven gemelde Raaden van derzelver Posten, niet door de *overige Leden van de Vroedschap*; maar door de *Burgery* zelve, was geschied. — Zy vertrokken. 1787. Geschil deswegen.

Overeenkomstig met het Voorstel lieten de Afgevaardigden niet af ten sterksten aan te dringen, om onverwyld over te gaan tot de Verkiezing van Nieuwe Raaden. Het hadt veel werks in, eer men hier tot eene bepaaling kon komen. Naa lang woordwisselens benoemden de aanblyvende Vroedschapsleden de Heeren Mr. JAN WYNAND RAM, *Heer van Ameyde en Heerlaar*, J. D. HUICHELBOSCH VAN LIENDER, MICHIEL MARINUS DE MONCHY, W. A. C. TOP, Nieuwe Vroedschapsleden verkooren.

XLV. BOEK. 1787.

PIETER ELLINCKHUIZEN, AARNOUT VAN BEEFTING, en DANIEL JACOB ELBERVELDT. Eenige Bevelhebbers der Schutterye haalden onmiddelyk deeze Heeren van hunne Huizen, geleidden hun ter Raadzaale, waar zy onverwyld in den Eed genomen werden.

Andere Heeren ter Dagvaard benoemd.

By deeze Afzetting en Aanſtelling van Vroedſchapsleden lieten de Afgevaardigden van den Krygsraad en de Geconſtitueerden het niet berusten; ook kon zulk half gedaan werk aan hun oogmerk in geenen deele beantwoorden. Zy verzogten, onmiddelyk naa dat de nieuwe Raaden Zittinge hadden genomen, dat de tegenwoordig Afgevaardigden der Stad *Rotterdam* ter Vergaderinge van *Holland* mogten opontbooden, en andere Heeren, in hunne plaats, derwaards gezonden worden. Aan deeze hunne begeerte werd onmiddelyk voldaan, door vier Heeren ter Staatsvergadering te ſchikken, in ſtede van die thans ter Dagvaard waren.

Voorzorgen tegen Oproer genomen.

Door alle de genomene voorzorgen liep deeze groote gebeurtenis af, zonder dat men, in die anders zo gereed tot Oproer uitbarſtende Stad, eenige daadlyke opſchudding vernam; ſchoon het aan gemor niet mangelde. Ondanks dien ſtillen afloop oordeelde men het noodig, nog eenigen tyd, gewapende Schutters, dag en nagt, de wagt te doen houden, voor het Stadhuis; twee Metaalen Veldſtukken waren by 't zelve tot meerder beveiligings geplaatst. —— Om de Schutters, die door deeze wagten te betrekken,

ken, hunne Kostwinning verzuimden, in dit nadeel voor hunne Huisgezinnen, te gemoet te komen, hadden de Leden der Vaderlandsche Societeit een Fonds, waar uit zy, onder geheimhouding van de Naamen der trekkenden, schavergoeding konden krygen voor hun tydverlet. XLV. HOEK. —— 1787.

De vier nieuw benoemde *Rotterdamsche* Afgevaardigden, waren alle oude aangebleevene Leden der Vroedschap, de Heeren BOGAARD, ELZEVIER, REEPMAAKER en HOOGSTRAATEN, en werden hunne Geloofsbrieven aan den Raadpensionaris gezonden. Zy kwamen den vier en twintigsten van Grasmaand in *'s Gravenhaage*, en deeden de voorheen Afgevaardigden, de Heeren VAN TEYLINGEN, VAN DER HOEVEN, en VAN YZENDOORN, uit de vertrekken gaan; die daar op andere verzogten, en verkreegen. De nieuwe Afgevaardigden komen in *'s Haage*.

Deezé dubbele Bezending uit *Rotterdam* baarde, 's volgenden daags, een wel te wagten; doch zeer vreemd, verschynzel. De oude Afgevaardigden droegen zorge om een geruimen tyd vóór het uur der Vergaderinge te verschynen, en op de gewoone plaats zitting te neemen. De nieuwe Afgevaardigden kwamen, op 't gewoone uur, en zetten zich desgelyks neder. De Vergadering werd geopend met het leezen van het nieuwe Credentiaal voor de nog overige dagen der loopende Maand, waar by de last der voorige Afgevaardigden werd ingetrokken. — Men voegde daar nevens de voorleezing eens Briefs der Burgemeesteren van Hoe het zich met de dubbel Afgevaardigden toedroeg.

XLV. BOEK. 1787.

Rotterdam, kennis geevende van het jongst te dier Stede voorgevallene in de Regeeringsverandering. — En werd dit vervangen door een anderen Brieve van de zeven afgezette en zeven met hun inſtemmende nog aangebleeven Raaden der Stad *Rotterdam*, waar in zy, op hunne wyze, verſlag deeden van het gebeurde, met byvoeging dat het zelve door het grootſte gedeelte der Burgerye gewraakt wierd; voorts betuigende, dat, daar zy de nieuwe Afgevaardigden niet hadden helpen benoemen, zy ook vertrouwden, dat hun Ed. Gr. Mog. dezelve niet voor wettig zouden erkennen; belovende een nog breeder verhaal. — Deeze laatstgemelde Brief werd ondersteund door een Verzoekſchrift van den Heer Hoog met de zynen, op een zelfde leest als die Brief geſchoeid.

Verſchillende gevoelens der Staatsleden.

Tegenovergeſtelde Begripen niet alleen waren er te voorzien; doch tevens dat de kans, aan welke zyde de ſchaal der Meerderheid zou overſlaan, twyfelachtig was. Niemand bevreemde het begrip der Ridderſchappe, dat het oude Credentiaal moest gelden, en het nieuwe, als door Dwang in de wereld gekomen, voor van geener waarde gehouden worden. — Even zeer was te raamen, dat *Dordrecht* een tegenovergeſteld gevoelen zou uitbrengen. De Afgevaardigden dier Stad verklaarden, dat er te *Rotterdam* geen Geweld hadt plaats gegreepen, dat de Burgery verſcheenen was, met de Verklaaring, dat eenige Regeeringsleden derzelver Vertrouwen verlooren hadden,

den, en dus hunne Plaatzen niet konden behouden: te meer, dewyl de Vroedſchappen niets anders dan de Repreſentanten der Burgerye waren, die derzelver Qualificatie kon intrekken; dat de Souverain zich met deeze zaak niet kon bemoeijen, vermids die louter Domeſtiek was: en dat zy, wat hunne Stad betrof, het laatſte Credentiaal erkenden. —— *Haarlem* was eenſtemmig met *Dordrecht*. —— *Delft* begreep, dat gewoonlyk wel het laatſte Credentiaal gelden moest; doch dat dit onwettig was in de wereld gekomen; en wilde dus de oude Bezending alleen zitting vergunnen. —— *Leyden* en *Amſterdam* voegden zich met *Dordrecht* en *Haarlem*. —— *Gouda* wilde het overneemen. —— De beiderlei Afgevaardigden van *Rotterdam*, eischten elk voor zich het regt van ſtemmen. — *Gornichem*, *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* volgden *Delft*; doch *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende* hielden het met *Dordrecht*.

De Meerderheid voor de Nieuwe Afgevaardigden.

By eene nadere Omvraage drong *Dordrecht* op het maaken van een Beſluit, 't welk, met negen ſtemmen tegen acht, ten voordeele van de Nieuwe *Rotterdamſche* Bezending werd opgemaakt. Men zogt dit te ontgaan door het uitſtel wegens *Gouda* verzogt. Dan *Dordrecht* eischte, dat het gevallene Beſluit ſtand zou houden. *Amſterdam* bragt in 't midden, daar over geene langere raadpleegingen te zullen dulden, en de jongſt Afgevaardigden van *Rotterdam*, dat de Raad dier Stad niet zou gedoogen,

XLV. BOEK. 1787.

dat derzelver Credentiaal aan Raadpleegingen onderworpen wierd. — De Ridderſchap wilde zich tegen alles aankanten, en geen Beſluit van iets, hoe genaamd, toelaaten. BENTINCK beweerde, op een dreigenden toon, „ dat men lang genoeg on„ derdrukt was, dat het zo niet langer gaan „ moest!" — Dan de Meerderheid volhardde in het genomene Beſluit; waar by zich *Gouda* 's anderen daags voegde (*).

Tegenverklaaring van wegen de Afgezette Raaden, en die het met hun ſtonden.

De beloofde nadere vervoeging der *Rotterdamſche* Regeeringsleden, zo die afgezet waren, als die hunne zyde hielden, verſcheen den derden van Bloeimaand ter tafel van hun Ed. Gr. Mog. Zich niet alleen beklaagende over de, huns oordeels, met de Stads Octroyen ſtrydige handelwyze door den Advocaat KREET, diens Lastgeeveren en Medeſtanderen; maar ook, dat acht hunner Mede-raaden, op dien alzins veel gewaagden en onbeſtaanbaaren ſtap deezes Advocaats, met diens Aanhang, zich gereed getoond hadden om onmiddelyk, ondanks de ernſtige Tegenverklaaringen van alle de aanweezende Raaden, voort te vaaren tot eene vermeende Aanvulling, daar in volgende de opgaave van Perſoonen, die door gemelden Advocaat werden voorgedraagen. Weshalven zy aanmerkten, dat de daaden hunner Mede-raaden en die van den Heer KREET zo zeer aan den anderen verknogt waren, dat ze niet wel onderſcheiden konden worden: weshalven zy de *Pretenſe Remo-*

(*) *Reſol. van Holl.* 24 en 25 April 1787.

matie, welk eene *Tournure* men daar aan ook zou tragten te geeven, even zo zeer voor het werk hielden van hunne Mederaaden als van den Heer KREET met de zynen. Zich voorts beklaagende over de voorbeeldlooze verhaasting met welke dit alles was toegegaan, en het verzuim van veele gewigtige byzonderheden by de aanſtelling van nieuwe Vroedſchapsleden, in gebruik en noodzaaklyk.

XLV. BOEK. 1787.

Zy voegen 'er hun klagten nevens, over het houden der Vroedſchaps Vergaderingen, en het daar behandelen der gemeene Belangens van den Lande met die nieuwe Leden als wettig verkooren. — Zich in geene wederlegging van het voorgeſtelde door den Heer KREET inlaatende, betuigen zy in 't algemeen, „ niet te kunnen gelooven, dat, „ welk een Invloed aan het Volk zou mo„ gen of kunnen toegeſchreeven worden, „ (tot het onderzoek van welk gewigtig „ Onderwerp, Deliberatien by U Ed. Gr. „ Mog. zyn aangelegd,) daar uit af te lei„ den, of, by voorraad vaſt te ſtellen is, „ de actueele bevoegdheid, om, zonder „ het Volk gehoord te hebben, willekeu„ rig eene onwettige Volksrepreſentatie op „ zich te neemen, of die toe te kennen „ aan Burger-Krygsraaden, het zy alleen „ het zy met eenige andere Burgers, ten „ dien effecte, dat deeze, hoe zeer door „ Schutter- en Burger-eed aan de Regee„ ringen verbonden, zich niet ſlegts ne„ vens, maar ook boven dezelve ſtellende, „ vermogend zouden zyn de Regenten in

XLV. BOEK. 1787.

„ de Steden af te ſtellen, en ook wederom „ anderen aan te ſtellen, of te doen aanſtellen."

Eedshalven oordeelden zy zich verpligt de oude Vroedſchapsleden alleen te moeten erkennen, en met hun, als zodanigen te raadpleegen. Weshalven zy verzogten, door de ſpoedige en onverwylde tusſchenkomst van hun Ed. Gr. Mog. in ſtaat geſteld te worden om hunne Posten als Vroedſchappen, nevens hunne wettige Mede-raaden, vry en onbelemmerd te kunnen waarneemen, op dat zy niet in de noodzaaklykheid zouden gebragt worden om toevlugt tot middelen van Regten te neemen.

Het Beſluit verwylt.

In weerwille hier van bleeven de Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Amſterdam*, *Rotterdam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Monnikendam* en *Purmerende*, de zaak der *Rotterdammeren* als louter Domeſtiek beſchouwen. *Gouda* voegde er zich by. Doch *Leyden* ſpeelde eene zonderlinge rol, en begreep eene zaak te moeten overneemen, in de voorige Vergaderinge door dezelve als *Huishoudelyk* beſchouwd, een gedrag door de Vroedſchap goedgekeurd. Men meende deeze Verandering te moeten toeſchryven aan de tegenwoordigheid des Heeren VAN HALTEREN, die de Vergadering als Toehoorder bywoonde. De Ridderſchap met *Delft* namen het desgelyks over; de overige Staatsleden bleeven het gebeurde als wederregtlyk aanmerken; zo dat hier omtrent geen Beſluit viel (*).

Doch

(*) *Reſol. van H.H.* 3 Mey 1787.

Doch 's anderen daags trok *Leyden* de Overneeming weder in; waar door de Meerderheid van *Holland* andermaal het gebeurde te *Rotterdam* als *Domeſtiek* beſchouwde. 't Kwam dus aan op het uitbrengen der Stemmen van de overneemende Ridderſchap en *Gornichem*, om allen aanzoek der Heeren van hunne Posten afgezet, af te weeren. En ſchoon *Gornichem* ongereed bleef, koos de Ridderſchap de zyde van *Delft* en met die Stad ſtemmende Steden. Naa zo veel haspelings werd eindelyk de *Rotterdamſche* zaak met elf Stemmen Domeſtiek verklaard (*). XLV. BOEK. 1787. De zaak Domeſtiek verklaard.

De Leden der *Rotterdamſche* Vroedſchap, die zelve niet waren uitgezet; doch de uitzetting hunner Mede-regenten voor wederregtlyk en gewelddaadig hielden. Te weeten de Heeren C. VAN DER STAAL, C. GROENINX VAN ZOELEN *van Ridderkerk*, J. MOSSEL, J. G. VAN MIEROP, en P. VAN YZENDOORN, betuigden, in eenen Brieve aan Burgemeesteren, gedagtekend den zesden van Bloeimaand, dat zy de Vroedſchaps Vergaderingen, in welke de nieuw verkoozene, in ſtede van de afgezette Leden, geroepen werden voor onwettig, en het geen daar beſlooten mogt worden voor van geener waarde hielden; weshalven zy daar in niet zouden verſchynen, gereed om dezelve weder by te woonen als 'er geene andere dan alleen wettige Leden, geroepen werden; laatende alle de verwarringen en na- Eenige Regeeringsleden weigeren de Stadsvergaderingen by te woonen.

(*) *Reſol. van Holl.* 4, 9, en 11 Mey 1787.

XLV. BOEK. 1787.

nadeelige gevolgen, welke uit het niet zamenroepen der wettige Vroedſchaps Vergaderingen mogten veroorzaakt worden, ter verantwoording van Burgemeesteren. —— Eene dergelyke Verklaaring deeden, 's volgenden daags, de drie Burgemeesters J. BICHON, H. VAN BEEFTINGH en J. A. VAN DER HOEVEN.

Vrugtlooze poogingen om de Afgezette Heeren weder in 't Stadsbeſtuur te krygen.

De Afzetting der zeven Raaden, door Staaten van *Holland*, geheel *Huishoudelyk* verklaard zynde, vervoegden zich de Heeren, die van hunne posten vervallen verklaard waren, nevens de Regeeringsleden, die hunne zyde hielden, met eenen Brieve, aan Schout, Burgemeesteren en Schepenen, vorderende, dat zy, door derzelver gezag, de wettige Vroedſchap wilden handhaaven, en bezorgen dat deeze mogt belegd worden op den voet van den laatstleden drie en twintigſten van Grasmaand, dat aan derzelver Leden de vrye toe- en teruggang ten Raadhuize, en vrye raadpleeging werd toegelaaten. Dit verzoek werd, den laatſten dier Maand, van de hand geweezen, met vermelding, dat het geen op den drie en twintigſten van Grasmaand geſchied was, niet meer veranderd kon worden. —— Gelyk dit zonder uitwerking bleef, zo was het ook gelegen, met een Adres, door JOHANNES HOOG, A. VERSTOLK en hunne Medeſtanderen, te zelfder plaatze ingediend, by 't welk zy, in naam hunner Conſtituanten, de Uitzetting der zeven Raaden afkeurden, en verzogten, dat hun Ed. Gr. Agtb. de noodige middelen van herſtel, wilden

den aanwenden, en te wege brengen dat de uitgezette Raaden, met de overige wettige Vroedſchapsleden, hunne Posten konden hervatten, en zonder belemmering uitoefenen. XLV. BOEK. —— 1787.

Inmiddels hadt de Vroedſchap eene Benoeming gemaakt van twee Heeren, om uit dezelve één te kiezen, om de Burgemeestersplaats, door het afzetten van J. A. VAN DER HOEVEN opengevallen, den nog voorhanden zynde tyd te vervullen, en deeze Benoeming gezonden aan Staaten van *Holland*, om uit een opgegeeven Tweetal de verkiezing te doen, uit aanmerking van de nog hangende raadpleegingen, over het vermeende Regt des Stadhouders tot het doen der Verkiezinge. — De Heeren Capiteins, die uit den Krygsraad, door de jongst gemaakte Regeeringsverandering, in dezelve gekomen waren, werden door anderen vervangen, overeenkomſtig met de Ordonnantie op de Schuttery. Benoeming tot een opengevallene Burgemeestersplaats.

De Burgerwapening werd verſterkt door het oprigten eener Compagnie Artilleristen uit de Schuttery. Desgelyks beſloot de Vroedſchap, op Stads kosten, eene Stads Burger-militie aan te werven, ſterk omtrent twee honderd Mannen, voor zo langen tyd men zulks noodig oordeelde; ook werd de Schuttery met nieuwe Leden vermeerderd. In het uittrekken en bezetten van Posten waren die van *Rotterdam* voorbeeldlyk yverig. En liet de Krygsraad niet na de ſterkſte maatregelen te beraamen tegen allen die binnen *Rotterdam* zich als Hoofden of Mede- Artilleristen en Stads-Burger-Militie opgerigt.

XLV. BOEK. 1787.

destanders vertoonden van de Gewelddaadigheden, in verscheide *Gelderſche* en *Zeeuwſche* Steden reeds ondernomen. — Van de nieuw aangeworvene Stads Burger-militie toogen 'er, van tyd tot tyd, uit, om Oproerigheden in nabuurige Streeken te stuiten.

Verzoekschrift over de Stads Ampten.

De Vaderlandsche Burger-Societeit leeverde een Verzoekschrift in, de Stads Ampten betreffende, by 't welk zy wilden, dat, uit hoofde der tegenwoordige tydsomstandigheden, de Uitsluiting der Vreemdelingen, zich alleen voor 't vervolg zou bepaalen; als mede dat de *Roomschgezinden* tot alle Burgerlyke Ampten, (buiten het Raadhuis en de Kerk,) zouden toegelaaten worden.

Een nieuw StadsRegeerings Reglement in bewerking.

Eenige Regeerings- en Krygsraadsleden, als mede twee uit de Geconstitueerden, waren desgelyks, in Oogstmaand, yverig bezig met, op 't voetspoor van *Haarlem*, een Nieuw Stads Regeerings-reglement te ontwerpen. Een taak niet geheel volvoerd,

Verydeld door de komst der *Pruisſen*.

door de Aankomst der *Pruisſiſche* Benden, het ongeloof in welker komst, hier, by veelen, zo sterk was als elders in den Lande; doch welhaast, voor de overtuigendste blyken, moest zwigten. Het verstrooide Burgerleger gaf eene volle verzekering aan de steeds vermeerderde tydingen van den Aantocht der *Pruisſiſche* Legerbenden; en dit aan de talryke Voorstanderen dier Partye de stoutmoedigheid om met Oranje-linten opgepronkt, voor den dag te treeden, zonder zich te bekreunen aan de daar een geruimen tyd lang streng uitgevoerde Placaaten tegen die

die dragt, welke welhaast zo algemeen werd, dat, wie het waagde zich zonder Oranje-teken te vertoonen, groot gevaar liep van zeer onaangenaame ontmoetingen der geenen die nu het lang geſmoord *Oranje boven!* uitſchreeuwden. Dus moest een Vrycorporist, van dit teken niet voorzien, den ſmaad gedoogen, dat men niet alleen hem zyn Rotting ontweldigde, maar ook den ſtaart uit het hair ſneedt; men lag hem ten laste nog onlangs op de Verdoemenis van den Prins een glas gedronken te hebben. De ontrustende beweegingen en baldaadigheden namen van hand tot hand toe. Om dezelve te ſtuiten werd een gedeelte van het Stads Krygsvolk, dien eigen morgen van den achttienden September in *Rotterdam* te rug gekomen, kort naa den middag, onder de wapenen gebragt, en daar mede het Stadhuis bezet; in den vooravond toogen nog zes Compagnien Burgers derwaards; en beraamde de Wethouderſchap de noodige maatregelen om het plunderen van Huizen, en het beledigen van Perſoonen, te voorkomen.

Een Ronde van Oranjegezinde Burgers, die zich der Wethouderſchap hadden aangeboden, om, in deeze omſtandigheid, met de Schuttery, ter bevordering van de Rust, mede te werken, alleen met Sabels gewapend, ter onderſcheidinge een Oranje cocarde met een groenen tak op den hoed draagende, kreeg eenig verſchil by het Stadhuis met de Waardgelders, die hun niet wilden laaten voorbytrekken; doch dit werd by-

XLV. BOEK. 1787.

bygelegd, en zy trokken door. Een Patrouille der Schuttery, ſchoot een Vrouw dood; wat aanleiding tot dit ſchieten gegeeven hadt, bleek niet ten vollen; het kwetzen eens Burgers door een ſchot in de wang, gaf aanleiding tot het doen eenet Publicatie tegen dusdanige ongeregeldheden.

Gevolgen deezer Omwenteling voor de nieuw aangeſtelde Regeeringsleden.

Hier op werden de hekken in *Rotterdam* geheel verhangen. De in Grasmaand afgezette Regeeringsleden, nevens die men hunne Plaatzen niet hadt doen verlaaten, verſcheenen ter Raadsvergaderinge. Deeze Vroedſchap zondt terſtondt nieuwe Afgevaardigden na *'s Haage.* —— Niet weinigen der nieuwe Regenten van hunne Posten geweerd, en anderen, die veel deels, zo in de voorheen te *Rotterdam* bewerkte Regeeringsverandering, als in andere Staats- en Stads-verrigtingen tot de Grondwettige Herſtelling behoorende, genomen hadden, verlieten niet alleen eene Stad waar zy zich niet veilig oordeelden; maar ook het Vaderland. Weshalven *Rotterdam* zich over het gemis van niet weinigen zo der aanzienlykſte als nuttigſte Burgeren te beklaagen hadt. Terwyl eenigen onder de Kooplieden en gegoede Burgers der nu onderliggende Partye toegedaan, zich verheugden, en over de hulpbetooning van anders denkende Burgers in het bewaaren van goed en leeven, hunnen dank betuigden.

Overgave der Stad aan de *Pruiſſen.*

Aan den naderenden Hertog van *Brunswyk* hadt men uit *Rotterdam* eenen Brieve, den twintigſten van Herfstmaand, afgevaardigd, by welken men betuigde, dat de Re-

Regeering dier Stad bereid was, dien Vorst de Poorten te openen, en hun, die van wegen zyne Majesteit den Koning van *Pruissen* en zyne Doorlugtige Hoogheid, den Prins van *Oranje*, zouden komen, als Vriend, te ontvangen. Met Verzoek, dat de Hertog VAN BRUNSWYK, of zyn Lasthebbende, zo dra mogelyk, twee honderd of twee honderd en vyftig Huzaaren wilde zenden, met bevel om eene gestrenge Krygstugt te onderhouden, en in affpraak met de Regeering te handelen. Onder verzekering, dat, op dien dag, de Regeering op den ouden voet zou herfteld zyn (*). —— De verzogte Huzaaren, en meer dan die, kwamen; doch wel verre van eene gestrenge Krygstugt te onderhouden, stelden zy zich baldaadig aan. De Burgemeester ELZEVIER, en de Heer VAN RYKEVORSEL hadden daar van de onaangenaamste proeven door Geldafpersingen en smaadlyke Behandelingen. Beklag werd van geen herstel of betering gevolgd. XLV. BOEK. —— 1787.

Een Gezelschap Beminnaars der Dichtkunde in de *Maasstad*, loofde, korte dagen naa de Omwenteling, een Gouden Gedenkpenning uit ter waarde van vyftig Dukaaten aan den Maaker van het beste Dichtstuk op deeze Omwending in den Lande. — Zonderling was het verzoek, „ dat elk, „ die met zyn Pen en Gedrag getoond hadt „ eenigen haat te hebben tegen de gevestigde. Eene Eerbelooning aldaar uitgeloofd op een Dichtstuk de Omwentelingbezingende.

(*) PRAU *Geschiedenis van den Veldtocht der Pruissen in Holland* II. D. Bylage bl. 19.

XLV. BOEK. 1787.

„ tigde Oude Conſtitutie, de Regeering „ deezer Landen en het Doorluchtig Huis „ van den Heere Prinſe van *Oranje*, geene „ Vaarzen zondt: dewyl dezelve niet zou„den kunnen bekroond worden, al ware „ het dat hunne Dichtkunde zulks verdien„de: dewyl men bedoelde, dat het Op„regte Hart, zo wel als de Dichtkunst, „ſpreeken zou." —— Geene onduistere aanduiding dat men ſchroomde van de zyde der Kunst door eenen Patriottiſchen Dichter den prys te zullen zien behaalen, zo die anders dus eene Stoffe begeerde te bezingen. In de daad, men telde zo verre de beste Dichters en Dichteresſen aan die zyde, dat een der bekwaamſte Dichteren, tot de thans bovenliggende Party behoorende, ten dien tyde, betuigende. „ Wie „ zal deeze Stoffe bezingen, gelykt 't be„hoort; onze beste Dichters zyn ten Lan„de uit, of hebben een afkeer van zulk „ een Onderwerp!"

Overſchie gemaatigd by de Omwenteling, onder de plaatzen in dien Oord; andere niet.

't Nabuurig *Overſchie*, waar de talryke Prinsgezinde Party, zich zo vaak op eene doorſteekende wyze liet zien, en met zo veel moeite was te onder gehouden (*), gaat den lof naa van Gemaatigdheid by deeze keer der zaaken. Men wil dat de Inwoonders zich verbonden, om alles te vergeeven, en te zorgen, dat een ieder vryelyk door dat Dorp zou kunnen trekken, al ware het dat hy zich niet vrywillig van ee-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 372. en XIV. D. bl. 338.

eenig Oranjeteken hadt voorzien (*). —— Geen zo goed gerugt gaat andere Plaatzen in dien Oord na. Te *Krimpen* op de *Lek* —— dwong men den geweezen Schout en den rustenden Predikant, een Perſoon in hunne plaats te ſtellen, en andere Patriotten werden in Perſoon genoodzaakt, de Dorpsklok ter eere van den Prins, te trekken. —— Niet ver van *Kapellen* op den *Yſel*, in de Buurt de *Keeten* genaamd, werden twee Huizen van Patriotten uitgeplunderd; en een *Schoonhovenaar*, die aldaar by het *Nieuwe Veer* met een Koekkraam en voor een Patriot bekend ſtondt, door eenige Huzaaren, deerlyk afgeklopt (†). Misbandelingen van deezen aart, in die ſtreek, waren veelvuldig.

Het voorgevallene te *Delft*.

Een ander tooneel van Regeeringsverandering, en Ommekeer deedt zich op te *Delft*. Te dier Stede hadden, uitwyzens de vroegere Gebeurtenisſen, de Voorſtanders der Grondwettige Herſtelling, veel te kampen, en de tegenſtand, welken zy ontmoetten, vuurde hunnen yver aan, zo dat zy het aangevangen werk, met verdubbelden moed, voortzetten (§). Veelvuldige behandelingen van de gewigtigſte punten ter Staatsvergaderinge van *Holland* hebben ons getoond, hoe de Afgevaardigden dier Stad altoos de zyde der Ridderſchappe hielden, terwyl een gedeelte der Bur-

(*) *N. Nederl. Jaarb* 1787. bl. 4798.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 799.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 59.

XLV. BOEK. Burgerye zich des geheel te onvtede vertoonde.

1787. Vergadering van Schutteryen en Genootſchappen daar gehouden.

Met het einde van Sprokkelmaand hieldt men te dier Stede, voor 't eerst, op 't Genootſchaps-ſocieteits-huis, eene Vergadering van Schutteryen, Gilden, Gewapende Burger-corpſen, Vaderlandſche Societeiten en Gezelſchappen. Deeze Vergadering, welke eenige dagen aanhieldt, was als 't ware een middelpunt, waar in alles, wat zich heftig voor het Patriotismus verklaarde, verzamelde. De Beſluiten daar genomen, ſchoon toen niet aan den dag gebragt, en de Raadpleegingen daar gehouden, waren van dien eigen aart, als wy te meermaalen uit ſoortgelyke Vergaderingen hoorden voortkomen. Men behoeft des niet te twyfelen, als men den Brief van daar aan den *Amſterdamſchen* Burgemeester HOOFD afgevaardigd, leest (*).

Brief aan den *Amſterdamſchen* Burgemeester HOOFD van daar geſchreeven.

„ Te midden van de donkerſte uitzigten
„ en eene diepe bekommering over den
„ hachlyken toeſtand, in welken de goede
„ zaak van Vryheid en Vaderland allengs
„ zich gebragt ziet, voelden wy ons, op
„ het onverwagtst, verkwikt door een ſtraal
„ van hoope, ons toelichtende in de groo-
„ te en heilryke Gebeurtenisſe, waar van
„ het magtig *Amſterdam* zo onlangs ten
„ tooneele ſtrekte, — eene Gebeurtenis,
„ waar van de gevloekte Deelgenooten
„ ee-

(*) Ter gelegenheid dat hy zich de Volkszaak zo zeer hadt aangetrokken, als wy beſchreeven hebben in het XV. D. bl. 327. 339.

„ eener heillooze zamenzweering tegen XLV.
„ 's Volks duurgekogte Regten en Vryhe- BOEK.
„ den, door een naderenden val bedreigd ——
„ worden. 1787.

„ Met eenen edelen nayver bewonderen
„ wy in die heuchelyke omwenteling, den
„ cordaaten moed, en de bedaarde ſtand-
„ vastigheid eener Burgerye, die door haar
„ eigen vermogen en aanzien, zo wel als
„ om den invloed haarer Vertegenwoordi-
„ gers ter Hooge Staatsvergaderinge, als
„ 't ware alleen geroepen ſchynt om een
„ luisterryk voorbeeld te geeven aan alle
„ haare weldenkende Landgenooten; maar
„ Wel Edel Geb. Heer! met nog hooger
„ bewondering, met verrukking en eerbied,
„ ſtaaren wy vooral op de Grootheid van
„ Hem, wiens deugd eerst de harten dier
„ Burgerye deedt ontbranden, en aan wiens
„ gadelooze Vryheid- Stad- en Vaderlands-
„ liefde zy ook, in de eerſte plaats, den ge-
„ lukkigen uitſlag haarer poogingen ver-
„ ſchuldigd is.

„ Vergun, Wel Ed. Geſtr. Heer! ver-
„ gun ons dien Vader des Volks in u hul-
„ de te doen, en onze volle zielen lugt
„ te geeven door de vuurigſte dankbetui-
„ gingen. —— Gy kent de waarde van
„ Burgertraanen —— met zulke traanen
„ beſproeijen wy het Offer onzer Vader-
„ landſche harten, en de Almagtige alleen
„ weet, hoe op dit oogenblik die harten
„ te uwaards gloeijen, en eeuwig gloeijen
„ zullen van de zuiverſte liefde en dank-
„ baarheid, zo wel als van eenen heiligen

XLV. BOEK. 1787.

„ yver ter beſcherming van dat dierbaar „ gryze Hooft, 't geen zy als het Palla- „ dium van *Amſterdams*, van *Nederlands* „ Vryheid eerbiedigen, en voor welks be- „ houd zy by deezen de vuurigſte wen- „ ſchen ten Hemel zenden (*)."

Eene Vaderlandſche Societeit in tegenſtelling van de andere opgerigt.

Even als in eenige andere Steden zo was men in *Delft* mede bedagt om der *Vaderlandſche Societeit*, dat groote ſteunzel der Grondwettige Herſtellinge, een tegenwigt te geeven, door het oprigten eener Societeit, die zich onderſcheidde met de Benaaming van de *Waare Delfiſche Vaderlandſche Societeit*. Het kon deezen aan geen Leden in een zo zeer verdoelde Stad ontbreeken, en roemde dezelve reeds by den aanvang, dat vier van de zes Kerkleeraaren, zich als Leden hadden laaten inſchryven.

Strydige Verzoeken door het Genootſchap en de Schuttery by Staaten van *Holland*.

Het Genootſchap van Wapenhandel, 't welk, naa zo veel tegenſtreevens, als ons de Gebeurtenisſen van vroegere jaaren leeren, een veel beduidenden invloed verkreegen hadt, zogt nog meer ſterkte te bekomen, en vervoegde zich by Staaten van *Holland*, met verzoek om twee Stukken Kanon uit 's Lands Magazyn te mogen hebben, zich teffens aanbiedende om de bewaaring van dat Magazyn in hunne Stad op zich te neemen. Dit Verzoekſchrift werd

(*) Twee Brieven, op een zelfden toon als deeze geſtemd, vaardigden zy af, een aan den Collonel GOUDOEVER, verdere Capiteinen *enz.* en aan de Leden der Burger-ſocieteit, 't Exercitie-gezelſchap en de Vaderlandſche Societeit.

werd in handen van Gecommitteerde Raaden gesteld. — Welhaast kwam ter tafel van hun Ed. Gr. Mog. een Verzoekschrift van den Capitein en Hoofdmannen der *Delftsche* Schuttery om dit Verzoek des Genootschaps tegen te werken; terwyl, ten gelyken tyde, de Minderheid des *Delftschen* Krygsraads in een Verzoekschrift 's Lands Staaten onder 't oog bragt, dat de Schuttery te dier Stede buiten staat was, om, naar behooren, dienst te doen. Beide deeze Verzoekschriften werden in dezelfde handen gesteld als het eerste des Genootschaps. Welk Genootschap, gelyk andere, Manschappen na *Woerden* afzondt, die met alle openbaare Krygseere uit en weder binnen trokken. XLV. BOEK. —— 1787.

In eene Stad, waar de Verdeeldheid zo sterk als ergens heerschte, werd men bedagt, om, gelyk elders, Geconstitueerden uit het lichaam der Burgerye aan te stellen, en te raade, om in eene zaak als deeze, waar in geene Partyschap te passe kwam; maar die zy, door de vereeniging der gezamenlyke Burgerbelangen, aanzagen als iets, 't welk een gezegend middel ter uitrooijing der jammerlyke verdeeldheden worden kon, zich niet te bepaalen tot de Leden van het Genootschap; maar ook andere braave Medeburgers, tot hetzelve niet behoorende, tot deeze nieuwe en gewigtige post te benoemen. —— De Heeren ter bekleedinge van dezelve der Burgerye voorgesteld, waren REYER VAN DEN BOSCH, JAN WILLEM RAVESTEYN, THEODORUS Geconstitueerden aangesteld.

XLV. BOEK. 1787. HOOGEVEEN, WILLEM BUYS, GERARDUS VERBEEK, AARNOUD WILLEM VAN HAARTEN, JOOST VRYDAG, FREDERIK CORNELIS ZWAANSHALS, HENDRIK SNEP, WYBO FYNJE en WILLEM NOODT A. Z. Met het einde van Hooimaand kreeg deeze Aanſtelling haar beſlag, en werd deswegen de Vroedſchap plegtig kennis gegeeven. Een der eerſte verrigtingen beſtondt in eene openbaare uitnoodiging aan de Medeburgers en Landgenooten, die eenige egte Stukken, de Stads Regeering, Burgery en Schuttery van *Delft* betreffende, onder zich mogten hebben, dezelve aan dit Collegie mede te deelen.

De Regeering verzoekt en bekomt eenige Ruitery.

Terwyl dit in bewerking was, verzogt de Meerderheid der Regeeringe vyftig Man Ruitery, ter handhaaving van de rust binnen *Delft*. Gecommitteerde Raaden vaardigden 'er twintig derwaards, met één Officier, één Wagtmeester, en één Trompetter. De Graaf VAN BENTINCK, over deeze het bevel voerende, verſcheen 'er gansch onverwagt, en werd met zyn Volk door de Regeering in den Eed genomen. —— Dit baarde veel agterdenkens, en niet minder opſpraaks, by de Gewapende *Delftſche* Burgers, die niet aflieten zich ſterker dan ooit in den Wapenhandel te oefenen, maar ook, ten deezen daage, eene Burger Ruitery begonnen op te richten.

Een Verzoek om meer Krygsvolks af

Een der *Delftſche* Burgemeesteren wordt verhaald, zou zich, in 't laatst van Hooimaand, by Gecommitteerde Raaden vervoegd hebben om vermeerdering van Krygsvolk te

te verzoeken. Men vroeg hem reden áf, waarom 'er toch in *Delft* Krygsvolk noodig ware? Geen antwoord hier op geevende, hieldt men by hem aan, of 'er dan in die Stad eenig daadlyk Oproer plaats hadt, of te vreezen ware? Op de onverwagte betuiging, dat het in de Stad zeer ſtil was, drong men hem nader; waar op hy ſprak van het aanſtellen van *Geconſtituëerden*, van *removeeren*; doch alles op eene zo duistere en ingewikkelde wyze, dat 'er geen reden altoos voor de nieuwe aanvraage om Krygsvolk in kon gevonden worden. Men voerde hem desgelyks te gemoete, dat reeds op verſcheide Plaatzen Geconſtitueerden waren aangeſteld, zonder dat de Regeeringen het noodig geoordeeld hadden, daar tegen Krygsvolk te vraagen; een verzoek, 't welk alleen te paſſe kwam in gevalle van Oproer, wanneer 't zelve, door de voorhanden zynde middelen, niet genoegzaam kon geſtuit worden; een geval 't welk tegenwoordig, naar 's Burgemeesters eigen betuiging, te *Delft* geen plaats hadt, en waar tegen te dier Stede genoegzaame bedwangmiddelen voorhanden waren. Dit verzoek werd des geheel van de hand geweezen.

XLV. BOEK. 1787. geſlaagen.

Niet lang egter leedt het, of 'er ontſtonden van die rustſtoorende onaangenaamheden, welke 'er voortyds meermaalen plaats greepen. By eene openbaare Afvuuring des Genootſchaps, op den dertienden van Oogstmaand, ſtondt, onder het te rug trekken, in den zamengevloeiden hoop van

Onrustige, doch ſchielyk bedaarde Beweegeniſſen.

XLV. BOEK. 1787.

toekykeren, een Perſoon met een Goudsbloem in de hand, welken hy een jongen onder de neus hieldt, met de woorden *ruik eens!* Een tergend bedryf voor de Genootſchapsleden. Onmiddelyk reedt een hunner Ruiteren na den man toe, hem gebiedende die bloemen terſtond weg te doen. Deeze kleine gebeurtenis deedt meerder onlusten gebooren worden; de Goudsbloemen, voor de glazen veeler *Oranjegezinden* geplaatst, gaven aanleiding om daar de glazen in te ſlaan. De Bevelhebber der weinige Ruiters deedt zyn Volk opzitten, onder kennisgeeving aan den voorzittenden Burgemeester, en de gedaane rondens herſtelden de rust.

Verzoek tegen het optrekken van het Exercitie-gezelſchap, door het Genootſchap.

Eene verbreeking daar van zagen de Genootſchapsleden te gemoete, wanneer, ruim ter helft van Oogstmaand, een Exercitie-gezelſchap te dier Stede (*), uit de Aanhangers van *Oranje* beſtaande, by de Regeering verzogt, om, even als het Genootſchap, met ſlaande Trom door de Stad na de plaats hunner Wapenoefeninge te mogen trekken. Hier tegen verzette zich het Genootſchap van Wapenhandel, met eene Verklaaring by de Regeering ingeleeverd. „ Zy wilden," zo drukten zy zich uit, „ het Exercitie-gezelſchap gaarne voor „ zo verre in deszelfs waarde laaten; dat „ zy 'er geene directe Beſchuldigingen „ te-

(*) Van 't zelve als tweedragtig met het andere Genootſchap, hebben wy geſprooken in onze *Vaderl. Hiſt.* XII. D. bl. 75.

„ tegen aanvoerden; doch zy vonden zich XLV.
„ genoodzaakt aan te merken, dat het be- BOEK.
„ ſtaan van dit Exercitie-gezelſchap, door ——
„ bykomende omſtandigheden, allen voor- 1787.
„ zorg en waakzaamheid van de Leden
„ des Genootſchaps vereischte, en dat zy
„ het zich zelven zouden te wyten heb-
„ ben, wanneer zy door onoplettenheid
„ en verwaarloozing van eigen Defenſie,
„ de Slachtoffers werden van eene Party,
„ die tot nog toe haare grootſte ſterkte
„ in Oproer, Plundering en Burgermoord
„ gezogt, en helaas! maar al te dikwyls
„ gevonden hadt."

De *Omſtandigheden*, door hun bedoeld, geeven zy op, als dat verre het grootſte gedeelte der Leden, zo niet het geheele Exercitie-gezelſchap, Ondertekenaars waren van een Verzoekſchrift ten behoeve van WILLEM DEN V. —— Dat, verder, de woorden en daaden van de meeste Leden, zo al niet met het zelfde oogmerk als het oproerig Gemeen, ten minſten op de zelfde wyze, door het draagen van *Oranje* vercierzels, openlyk getoond hadden tot die Party te behooren, dewelke elders, met dergelyke Leuzen opgepronkt, de goede Orde omgekeerd en vernieling aangerigt hadden. —— Zy herinnerden hoe de trekking van dit Exercitie-gezelſchap, in den voorleeden Jaare, het muitzieksſte gedeelte van *Rotterdam*, *'s Haage*, en *Overſchie*, na *Delft* lokte, en oorzaak geweest was van veele beweegenisſen, die

den

XLV. BOEK. 1787.

den optogt van dit Exercitie-gezelſchap vergezelden.

Deeze Omſtandigheden deeden hun dugten voor Oproer, en dat zy, in zulk een geval, de eerſten zouden zyn, die der woede ten doele ſtonden, en ook de eerſte, die 'er de Slagtoffers van zouden worden. Dit hadt hun doen bedagt weezen op de zekerſte middelen ter zelfverdeediging, ten einde niet weerloos overvallen te worden. Weshalven zy verklaarden, „ vastlyk beſlooten te hebben zich in tyds te zullen „ wapenen tegen dien Dag, op welken de „ Trekking van het Exercitie-gezelſchap „ ſtondt plaats te hebben; dat zy alle gewapende Medebroederen, in deeze Provincie, ten dien einde hadden ingeroepen, om gelykerhand te waaken tegen „ allen Oproer, dat ter gelegenheid van „ gemelde Trekking in deeze Stad zou mogen ontſtaan; en om, (uit hoofde eener „ plegtige Verbintenisſe van alle Gewapende Burger-corpſen aangegaan,) als dan „ de Oproermaakers naar verdienſten te behandelen, en voor al om de bronnen des „ kwaads, om de eerſte oorſprongen deezer ſchroomlyke Onheilen, die zeer wel „ van de ongelukkig misleide menigte te „ onderſcheiden waren, aan te tasten en „ uit te rooijen."

Dit verklaarden zy hun opzettelyk voorneemen te zyn, en daar toe reeds alle toebereidzelen gemaakt te hebben. Intusſchen verzekerende, dat zy, van hunne zyde, geen

geen de minſte aanleiding zouden geeven, tot verbreeking van de goede orde en rust binnen *Delft*; maar, in tegendeel, gereed waren om alles tot behoud van dezelve te zullen opofferen. XLV. BOEK. 1787.

„ Egter konden zy," dit zyn hunne eigene woorden, „ niet ontveinzen, dat de „ gevolgen, die de Trekking van het Exer„ citie-gezelſchap zou kunnen —— ja ge„ wisſelyk naa zich zou ſleepen, hun voor„ kwamen allerbloedigſt en doodlykſt te „ kunnen zyn, — en zy lieten deeze ge„ volgen voor rekening van hun, die 'er „ direct of indirect de oorzaaken van wa„ ren, welke zy niet verkoozen nader aan „ te wyzen." —— Dit hadt ten gevolge, dat het verzoek van het Exercitie-gezelſchap werd afgeſlaagen.

Dan eer de twee en twintigſte van Oogſtmaand, de dag ter Optrekkinge van 't zelve beſtemd, aanbrak, zag men een geheel ander tooneel opgeſchooven om en in *Delft*. Op den negentienden dier maand kwam te *Delft* de tyding, dat het Burger- of het Vliegend Legertje, by *Woerden* te velde gelegen hebbende, van daar was opgebrooken, en thans by *Voorſchooten* zich onthieldt, onledig om de Landlieden, die tot de andere Party behoorden, te ontwapenen. Men ſprak veel van deezen en geenen toeleg dier verzamelde en geheel in Legerorde geſchaarde Burgeren. Het Burger-leger nadert *Delft*. Vergeefſche aanzoek om Krygsvolk.

Geen wonder dat de Afgevaardigden van *Delft* ter Staatsvergaderinge een dugten aangreep, dat het op hunne Stad mogt gemunt

XLV. BOEK. 1787.

munt weezen, om 'er, of de Regeering te veranderen, of de tegenwoordige Regenten, die dus lange de bevordering der Grondwettige Herſtelling hadden tegengewerkt, tot het neemen van andere maatregelen te noodzaaken. Zy vroegen om verſterking van Krygsbezetting. Dit werd door de Meerderheid afgeſlaagen.

De *Delftſche* Geconſtitueerden beſluiten door te tasten.

Schoon het den Leden van het Exercitiegezelſchap niet gelukt was den bedoelden Optocht te verwerven, wil men dat zy niet in gebreke bleeven, om hunne oogmerken door te zetten, met een aantal gewapende Oranje-gezinden van elders na *Delft* te doen aanrukken, en een vernielenden ſlag aan hunne Party toe te brengen. Om deezen te ontgaan, vergaderden de *Delftſche* Geconſtitueerden. Deezer jongſte beſluit was geweest, zodanige Hervormingen te onderneemen, die zigtbaar ſtrekten ten voordeele van alle hunne Medeburgeren zonder onderſcheid, en de goedkeuring van allen, hoe verſchillende ook in hunne denkbeelden over de Staatkunde, moesten verwerven. Dan, zo als tegenwoordig de zaaken geſchaapen ſtonden, begreepen zy het tydſtip daar te zyn om door te tasten, en in den hachlyken kans van alles te verliezen, een ſtouten ſtap te moeten doen, om alles te winnen.

Beſluit tot de Afzetting van eenige Regeeringsleden.

De ontvange tyding dat het Burger-leger, onder bevel van den *Delftſchen* Burger MAPPA, te *Voorſchooten*, en dus niet wyd van de Stad, zich hadt nedergeſlaagen, ſterkte dit moedig voorneemen, en deedt een beſluit van den allerernſtigſten en verui-

uitziendſten aart gebooren worden. Dit besluit was, om, overeenkomſtig de onbepaalde Volmagt, door de Conſtituanten gegeeven, om alles in hunnen naam te doen, wat zy, naar hunne beste kennis en geweeten, begreepen, heilzaam voor Stad en Vaderland te zyn, het kwaad in den wortel aan te tasten, door de Afzetting van eenige Regenten, die zy oordeelden voornaamlyk het vertrouwen der Burgerye verbeurd te hebben, en de vervulling van derzelver plaatzen door andere gequalificeerde en vertrouwde Perſoonen, de minderheid des *Delfſchen* Raads, wier Vaderlandſche poogingen dus verre verydeld waren, een beſluisſenden ſteun by te zetten, en door deezen ommekeer, zo al niet eene Eenſtemmigheid, ten minſten eene volkomene Meerderheid in den Raad, ter bevordering van de waare belangens der Stad, en voor die des Vaderlands ééne Stem meer in *Hollands* hooge Staatsvergadering te verkrygen. XLV. BOEK. 1787.

Maatregelen ten dien einde genomen.

Wel te voorzien was het, dat deeze Burgerſtap geweldigen wederſtand zou ontmoeten, en dus dat zy, die denzelven ten oogmerke hadden, in de eerſte plaats, moesten zorgen voor eene welverzekerde zelfverdeediging. — Ten deezen einde vervoegden zich de Geconſtitueerden, tot de Commisſie van Directie van het Vaderlandsch Genootſchap, dien nagt vergaderd, en gaven daar, onder verbintenis van de ſtrikſte geheimhouding, opening van hun voorneemen, en verzogten drie Leden uit die

XLV. BOEK. —— 1787.

die Commisſie om hun als Raadgeevers en Medehelpers te dienen, benevens eene vrye beſchikking over de gewapende Magt des Genootſchaps, welke in hun Societeitshuis, in volle wapenrusting gereed ſtondt, om den ganſchen nagt, en verder zo veel langer als noodig was, wagt te houden.

Verzogte Byſtand.

Een en ander ontmoette eene volvaardige toeſtemming, en onmiddelyk werden de raadpleegingen tuſſchen de gemelde Heeren aangevangen. Het eerſte beſluit was eene Expreſſe na het Kamp te *Voorſchooten* af te vaardigen, om den aanmarsch en byſtand van deeze Burgermagt te verzoeken. Men zondt desgelyks Expreſſen na de Genootſchappen in de Nabuurſchap van *Delft*, met een dergelyk verzoek.

Deeze bekomen, en aanmaderring van het Burgerleger.

's Morgens vroeg bekwam men de ontwyfelbaar verwagtte verzekering, dat de gevraagde byſtand verleend zou worden, gelyk ook 's naamiddags, 's avonds, en vroegtydig den volgenden morgen, uit *Rotterdam*, *Schiedam*, *Vlaardingen*, *Maasſluis*, *Delftshaven*, *Nooddorp*, *Watering* en *Poeldyk*, gewapende Burgers kwamen aanrukken, die langs de Stad heenen trokken, en zich buiten de *Haagpoort*, digt by, doch niet op, Stads Grondgebied, nederſloegen; terwyl voorts het Burger-leger van *Voorſchooten* opgebrooken, met al den toeſtel, een Veld ruim een half uur van *Delft* betrok. In een aldaar gehouden Krygsraad, by welken twee Afgevaardigden uit de *Delftſche* Geconſtitueerden zich tegenwoordig bevonden, bepaalde men, dat dit Leger

ger zich 's anderen daags 's morgens vroeg- XLV.
tydig op marsch zou begeeven, en op 't BOEK.
Genootschaps Exercitie-veld, onder de rook ——
der Stad, nederslaan. 1787.

Terwyl dit buiten geschiedde, was men binnen bezig met raadpleegen, welke Regenten nog zouden kunnen gespaard, en hoe veelen, en welken men oordeelde dat noodwendig van hunne Regeeringsposten verlaaten verklaard moesten worden, als mede welke de geschiktste en vertrouwdste Burgers waren, om derzelver plaatzen te vervullen. —— Dit laatste hadt niet weinig moeite in: want schoon het te *Delft* geenzins ontbrak aan den Vaderlande welgezinde Persoonen, behoorden deezen veel al tot dien rang van Burgeren, waar uit men, om het toen heerschend vooroordeel van Standsonderscheidingen, niet al te sterk tegen te werken, met geene welvoegelykheid, dan alleen in den uitersten nood, Stads Regenten kon kiezen. Men besloot ter Vroedschaps Vergadering het volgende Stuk in te leeveren. Raadpleegingen over het afzetten eenige Regeeringsleden.

„ Het Collegie Geconstitueerden van Een Stuk
„ een notabel aantal Burgers en Ingezete- ten dien
„ nen der Stad *Delft* en derzelver Jurisdic- einde be-
„ tie, vindt zich door de tegenwoordige be- raamd.
„ klaaglyke tydsomstandigheden, in de on-
„ aangenaame, doch volstrekte, noodzaak-
„ lykheid gebragt, om, zo voor zich, als
„ uit naam hunner Constituanten, aan de
„ Ed. Agtb. Raad te moeten verklaaren.
„ Dat zy den hachlyken toestand, waar
„ in deeze Provincie zich thans bevindt,

XLV. BOEK. 1787.

„ ten aanziene van derzelver inwendige
„ geſteldheid, door de ſteeds toeneemende
„ Partyſchappen, die het ganſche Staats-
„ gebouw, en met hetzelve de Burgerlyke
„ Vryheid den laatſten en onherſtelbaaren
„ ſlag dreigen, in alle deszelfs omſtandig-
„ heden, voornaamlyk moeten toeſchryven
„ aan de helaas! genoeg bekende denk- en
„ handelwyze van die Regenten, welke de
„ onvermoeide poogingen der braave Meer-
„ derheid van *Holland's* Staatsvergadering,
„ en die der cordaate aan eed en pligt ge-
„ trouwe Burgeren, ter redding van hun
„ Vaderland, door openlyke en regelrechte,
„ of wel door ſlinkſche en zydelingſche
„ wegen, tegenwerken, en ten grooten dee-
„ le verydelen.

„ Dat zy, tot hun grievende ſmart, het
„ ongeluk hebben, dat verſcheide Leden
„ van den Ed. Agtb. Raad deezer Stad,
„ dit verderflyk Systema adopteeren, on-
„ geagt de van tyd tot tyd hier tegen in-
„ gebragte vertoogen, door zo veele no-
„ tabele Burgers en Ingezetenen deezer
„ Stad.

„ Dat de jammerlyke gevolgen hier van-
„ thans tot zulk eene aanmerkelyke hoogte
„ geklommen zyn, dat zy deeze Provincie,
„ en met haar het geheele lieve Vader-
„ land, onherſtelbaar verlooren agten, by
„ aldien niet, door een cordaaten ſtap der
„ goede Burgery, ook hier, gelyk elders
„ met heuchlykſt gevolg geſchied is, dit
„ kwaad tot in den wortel worde uitge-
„ rooid.

„ Dat

„ Dat zy daar toe, als het geſchiktſte en XLV.
„ zagtſte middel tevens beſchouwen, dat BOEK.
„ die Leden van deezen Raad, welke voor- ——
„ naamlyk als de Hoofdbewerkers van de 1787.
„ voorſchreevene onheilen hier ter Stede
„ te houden zyn, daadlyk van hunne Pos-
„ ten als Raaden worden ontſlaagen.

„ Dat zy uit dien hoofde, proviſioneel,
„ by deezen plegtig verklaaren, de Heeren
„ Mr. JOAN CAREL VAN ALDERWERELD,
„ Mr. ADRIAAN VAN DER GOES, Mr.
„ THOMAS VAN LIDTH DE JEUDE, Dr.
„ WILLEM VERBRUGGE, Mr. AART VAN
„ DER GOES, Mr. HERMANUS JOHAN-
„ NES VAN ROOYEN, Mr. ALEXANDER
„ WILLEM VAN HOEKE, Mr. CANZIUS
„ ONDERDEWYNGAARD, Dr. BINKE LAM-
„ BRECHTS, Mr. ENGELBERT PAAUW en
„ Mr. DIEDERIK LEENDERT VAN BLOM-
„ MESTEYN, als uit hoofde bovengemeld,
„ het vertrouwen der goede Burgery en
„ Ingezetenen deezer Stad geheel verloo-
„ ren hebbende; voor ontſlaagen en ver-
„ laaten te zyn van hunne Posten; decla-
„ reerende Hun niet langer te houden als
„ Raaden deezer Stad, of Hun als zoda-
„ nige Repreſentanten meer te zullen er-
„ kennen; vorderende van voornoemde
„ Heeren daadlyk hunne Zitplaatzen te ver-
„ laaten, zich uit deeze Raadzaal te ver-
„ wyderen, en te onthouden van alle zo-
„ danige Verrigtingen, als met de Raads-
„ post of als Repreſentant deezer Stads
„ Burgery en Ingezetenen, direct of zyde-
„ lings, eenige betrekking heeft, ten ein-

XLV. BOEK. 1787.

„ de zich te wagten voor de onaangenaame gevolgen, die daar uit zouden moeten reſulteeren.

„ Dat zy voorts, daar in dit tydſtip, „ meer dan ooit, de belangen van Stad en „ Land vorderen, dat de dus vaceerende „ Raadsplaatzen immediatelyk behooren te „ worden vervuld, gereed zyn, de aanblyvende Raaden hier toe in ſtaat te ſtellen, door een zodanig getal van gequalificeerde Perſoonen, als zy zich durfden vleijen, met het vertrouwen der goede Burgery en Ingezetenen deezer Stad vereerd te zyn, en welke zy, zo dra de van hun Post ontſlaagen Heeren uit de Vergadering zouden geweeken zyn, aan den agtbaaren Raad zouden communiceeren."

Schikkingen met het Burgerleger gemaakt, en de *Haagpoort* in bezit genomen.

Op den beſtemden dag, den één en twintigſten van Oogstmaand, welke naa zo veel druktens en toebereidings daagde, waren de gewapende Leden des Genootſchaps reeds vroegtydig in gereedheid. De Geconſtitueerden desgelyks by tyds vergaderd, ontvingen welhaast, door de uitgezette Posten, kundſchap, van den aantocht der Burger-bende langs den *Haagweg*. Allernoodzaaklykst was het zich van eene gemeenſchap met dit Leger te verzekeren, en tot dat einde de *Haagpoort* te bezetten, welke tot nog bewaakt en bewaard werd door Burger-ſchutters, die de Regeering in de wapenen hadt doen komen. Om deeze Poort te bezetten, werd de Capitein der Grenadier-Compagnie met zyn Manſchap en

en eene Musketier Compagnie afgevaardigd. By dezelve genaderd, liet hy den wagthoudenden Officier deezer geſlootene Poort vraagen, of hy met zyn Volk 'er door kon trekken? Gereed was de toeſtemming, ſpruitende uit den waan, dat deeze Burgers na buiten zouden trekken om zich met het Burger-leger te vereenigen. De Poort werd geopend, de Bende kwam aan, de wagthebbende Schutters plaatſten zich aan wederzyden; doch zo ras was dezelve niet onder de Poort, of de Bevelvoerende Officier geboodt *Halt!* Verbaasdheid greep de Poortbewaakers aan. Een hunner verweet den Commandant, *dat hy de Poort overweldigd hadt!* doch kreeg ten antwoord. *Gy vergist u, wy zyn ze ingemarcheerd!* XLV. BOEK. 1787.

De van hun Poort ontzette Burgers droopen de een na den ander af. De Krygsraad kwam by een; doch durfde het niet waagen de Schutters op te roepen. 'Er heerschte eene diepe ſtilte binnen *Delft*, alleen afgebrooken door de patrouilleerende Manſchappen te paard en te voet, van het Genootſchap. Het gering aantal Ruiters, in de Stad geroepen om alle beweegingen te keeren, bleef volſtrekt werkloos, alleen ſteegen zy te paard en ſtelden zich voor hun Kwartier.

Het Burger-leger voor *Delft* gebragt.

Intusſchen hadt het Genootſchap twee Officieren, en Geconſtitueerden twee Leden uit hun midden afgevaardigd, om het vast naderend Burger-leger te gemoet te gaan, te verwelkomen en op het Exercitieveld des Genootſchaps te geleiden. De

XLV. BOEK. 1787.

aantocht van dit Leger, met al den Legertrein, en de Hulpbenden uit nabuurige Steden en Plaatzen, die zich met hetzelve vereenigd hadden, leeverde een vertooning op, door deezen met uitgelaaten vreugde, door geenen met krimpenden angst, beſchouwd. Welhaast bereikten zy het Exercitie-veld, waar de Tenten ylings werden opgeſlaagen, en het Leger weldra in volle orde te velde lag.

Schikkingen met den Bevelhebber MAPPA.

De Opperbevelhebber deezer Burgerbende, de Heer MAPPA, droeg terſtond de noodige voorzorg om de gemeenſchap tuſſchen dit Leger en de Stad geheel vry en onverlet te houden. In 't byzyn der vier gemelde *Delftſche* Afgevaardigden, hieldt men op 't open veld Krygsraad, en beraamde de ſchikkingen, om de *Delftſche* Burgery, in gevalle dezelve, op deezen dag, in 't volvoeren haarer oogmerken, eenigen overlast of geweld werd aangedaan, ten ſpoedigſten by te ſpringen.

Men vordert eene Vroedſchaps Vergadering.

De Afgevaardigden uit de Stad waren niet te rug gekeerd met verſlag van deeze verrigtingen en gemaakte beraamingen, of Geconſtitueerden ſchikten uit hun midden eene Bezending aan den Voorzittenden Burgemeester, met verzoek om nog dien Voormiddag, Vroedſchaps Vergadering te laaten beleggen. Wel eenige zwaarigheid maakte deeze om aan dit Verzoek te voldoen; doch op den ſterken aandrang, dat zulks hoogſtnoodzaaklyk was, dat hy geene vryheid hadt zulks te weigeren; en dat hy de gevolgen van zodanig eene weigering voor zy-

zyne rekening zou moeten neemen, liet hy zich eindelyk overhaalen en de Vroedſchap werd tegen half twaalf beſchreeven. XLV. BOEK.

Het geheele Genootſchap, voor zo verre het zich in de Stad bevondt, werd op de Loopplaats byeengeroepen, en trok ſtaatlyk op, om de Geconſtitueerden af te haalen, na het Raadhuis te geleiden, en tegen allen overlast te dekken. Deftig was deeze trein, en de ſtilte, onder welke dezelve voorttrok, zette 'er iets treffends aan by. Aan 't Stadhuis gekomen, ſchaarde zich het Genootſchap in orde voor 't zelve; en begaven zich de Geconſtitueerden na boven. Een der Capiteinen van de twee Compagnien Schutters, die 's nagts de wagt gehad hadden, en nog in de wapenen gebleeven waren, vroeg wat hunne begeerte was? Op het antwoord, dat zy eene Commisſie by den Raad hadden af te leggen, verklaarde de Capitein, Orders te hebben om alle *ongewapende* Lieden, die iets te verrigten hadden, door te laaten. By de Raadkamer gekomen, lieten zy eene Commisſie van vier uit hun midden aandienen. In de Schepenskamer geleid, moesten zy daar een geruimen tyd toeven, terwyl men raadpleegde *of*, en *op welk eene wyze* deeze Commisſie in de Vergadering zou toegelaaten worden? 1787. Geconſtitueerden vervoegen zich na het Raadhuis.

Een Officier uit het Kamp bragt eenen Brief aan den Raad, met deeze kennisgeeving, „ dat het Burger-leger in de nabuurſchap deezer Stad gearriveerd was, en „ gecampeerd lag, dat de Raad verzekerd Brief uit het Burger-leger aan den Raad.

XLV. BOEK. 1787.

„ kon zyn, dat het zelve, ingevolge van „ zyne openlyk gedeclareerde gevoelens, „ niets anders bedoelde dan de rust en „ veiligheid der Provincie op het nadruk„ lykst te maintineeren, en wel verre van „ iets ter nadeele deezer Stad te willen on„ derneemen, in tegendeel bereid was, om „ den Raad, en de weldenkende Burgery, „ met al hun vermogen te beſchermen en „ te ondersteunen."

In den Raad toegelaaten, en hoe ontvangen.

Kort naa het ontvangen van deezen onbeantwoord gelaaten Brieve, werd de Commisſie der vier benoemde Leden verzogt in de Raadkamer te komen. Binnen getreeden, vonden zy ſtoelen gezet, en werden, door den Voorzitter KRAAYVANGER, verzogt plaats te neemen. Verſlaagenheid was op de aangezigten der Vergaderinge te leezen. Eenige oogenblikken gezeten hebbende, rees de Voorzitter der Geconſtitueerden op, met kennisgeeving dat zy aan hun Ed. Agtb. eene Verklaaring van het uiterſte gewigt hadden voor te draagen: welke hy den Heer W. FYNJE, Secretaris van Geconſtitueerden, verzogt voor te leezen. Die daar op het Stuk der Afzetting eeniger Raaden behelzende, mededeelde (*). — De Aandoeningen welke deeze Voorleezing verwekte, laaten zich gereeder verbeelden dan beſchryven, inzonderheid by dat gedeelte waar in de Naamen der van hun post verlaatene Heeren werden opgenoemd. Verſcheide Raaden na-

(*) Zie hier boven bl. 39.

namen de pen op om die Naamen op te tekenen; ten welken einde de Voorleezer dezelve by tusschenpoozen opgaf. De voorgeleezene Verklaaring werd den Voorzittenden Burgemeester overgehandigd. XLV. BOEK. —— 1787.

Hier op verzogt deeze de Commisie buiten te staan, om den Raad vrylyk over dit Stuk te laaten raadpleegen. De Secretaris van Geconstitueerden, antwoordde, „ dat de Commisie daar toe bereid was; „ doch dat die Raadpleegingen enkel ge„ houden konden worden, door die Hee„ ren, die werklyk Raaden van *Delft* wa„ ren; dat de zo even geremoveerde Hee„ ren die qualiteit niet meer bezaten, als „ door dit Declaratoir van hunne Posten „ ontslaagen zynde; dat derzelver Remotie „ geen Verzoek, maar een uitdruklyk ver„ klaarde Wil der Burgery zynde, geen „ voorwerp van Deliberatien zyn konde; „ en dat de Commisie niet eerder vertrek„ ken zou, dan naa dat de geremoveerde „ Heeren zich uit de Raadzaal verwyderd „ hadden." —— De Voorzittende Burgemeester met deeze verklaaring niet weinig verlegen, poogde de Commisie tot andere gedagten te brengen; doch deeze herhaalde op eene bevestigende toon, „ dat „ dit haare stellige Last was, van welken „ zy niet mogten afgaan!" Willen niet vertrekken of de Heeren door hun vervallen verklaard moesten zulks desgelyks doen.

Dit verklaard besluit wekte weder eene vlaag van stilte. De Secretaris der Geconstitueerden nam deeze gelegenheid waar, om de dringende redenen der Burgerye tot deezen stap, wat breeder te ontwikkelen, Nadere aandrang van het Voorstel.

XLV. BOEK. —— 1787.

te regtvaardigen, en den Raad te doen gevoelen, met welk eene gemaatigdheid en menschlievenheid, zelfs in deezen gehandeld was. Men hadt, gaf hy te verſtaan, *allen* geſpaard, die met mogelykheid geſpaard konden worden, en ſlegts juist *zo vele* Heeren geremoveerd, als volſtrekt noodzaaklyk was, om, en hier ter Stede, en in *Hollands* Staatsvergadering, eene Meerderheid ten goede te bekomen, en de deerlyke, ja byna doodlyk gewordene verdeeldheid in het Stads- en Staatsbeſtuur voor te komen; dat dus het algemeen belang, zonder eenige perſoneele inmengzels, de zuivere beweegredenen en het rigtſnoer zynde, van dit, in deezen hoogen nood, waarlyk allerzagtſte middel, zy ook vertrouwden, dat de geremoveerde Heeren, die nu zagen met hoe veel orde, ſtilte en bezadigdheid dit werk behandeld werd, niet gaarne voor hunne verantwoording zouden willen neemen, wanneer zy, alleen hun perſoneel belang in 't oog houdende, door hunne weigering, om aan de begeerte der goede Burgery te voldoen, de publieke rust in gevaar brugten.

Onderſcheide Gedraagingen der Regeerings-leden.

Deeze nadere aanſpraak hadt verſchillende uitwerkingen. De Voorzittende Burgemeester KRAAYVANGER was zeer getroffen, wenkte den Secretaris FYNJE tot zich, en betuigde, met traanen in de oogen, „dat „ hy, by de voorleezing van het Declara„ toir, verwagt hadt ook zyn Naam onder „ de geremoveerde Raaden te zullen hoo„ ren opnoemen; dat hy geen oogenblik „ geaarzeld zou hebben om zyn Post ne-

„ der

„ der te leggen, wanneer hy de ſmertlyke verzekering hadt, dat hy zynen Burgeren niet langer aangenaam was; dat hy, reeds zo hoog bejaard, voor zich zelven in de tegenwoordige Troubelen, niets liever dan zyn ontſlag en rust verlangde, en niet begrypen kon waarom men hem, wiens denkwyze bekend was, meer dan anderen ſpaarde." —— Hier op betuigde de Secretaris, „ dat men te midden „ in zyne verſchillende denkwyze, zyn „ goed hart gezien hadt, dat zyne herhaalde verklaaringen dat hy geen *Burgemeester*, maar *Burgervader* was, eenen „ diepen indruk gemaakt hadden, en men „ overtuigd was dat hy alle zyne Burgers „ lief hadt!" —— De Grysaart, daar op met veel aandoenings hem de hand drukkende, boezemde met een zugt uit —— „ Ja! dat weet GOD in den Hemel!"

XLV. BOEK. 1787.

Een algemeen en ernſtig zwygen volgde op deeze betuiging des Voorzitters. De Afgezette Heeren zagen elkander eene poos als vertwyfeld aan. Eindelyk nam Burgemeester VAN ALDERWERELD het woord op, en verklaarde, zo veel men uit zyn voordragt, door de ontſteltenis eenigzins verward, kon opmaaken, hoofdzaaklyk, „ dat hy niet wist, wat hy de goede Bur„ gery misdaan hadt; dat hy dezelve al„ toos hadt voorgeſtaan, en zyn Post vol„ gens eed en pligt hadt waargenomen; „ doch dat hy die gaarne wilde afſtaan, „ en liever zelve het Sacrifice zyn, zo de „ rust der Stad 'er door bevorderd kon

„ wor-

XLV. BOEK. 1787.

„ worden." —— Dewyl niemand hier op iets ten antwoord gaf, begreep de Secretaris van Geconſtitueerden, als dus verre het woord gevoerd hebbende, deeze betuiging niet onbeantwoord te moeten laaten. Hy gaf de Grootmoedigheid van den Burgemeester den verdienden lof, verklaarende deezen zyn Afſtand te houden voor de beste daad, die hy in zyn ganſche leeven verrigt hadt.

Zeven der tien tegenwoordige van hun Ampt verlaatene Heeren, (zynde de Heer PAAUW afweezig,) volgden het voorbeeld van Burgemeester ALDERWERELD. Elk hunner deedt eene Verklaaringe waar in zyn character doorſtak. De Oud-burgemeester VERBRUGGE boezemde eenen ſterken Eed uit; de Heer VAN ROOYEN badt, met veel ontroerings, „ dat GOD, indien „ hy ooit tegen zyn Geweeten gehandeld „ hadt, oogenbliklyk aan Hem een Teken „ mogt ſtellen!" met bygevoegde bede aan Geconſtitueerden, „ dat, wanneer zyn bloed „ geſtort wierd, ten minſten zyne Vrouw „ en onnozele Kinderen mogten geſpaard „ worden!"

Twee Heeren weigeren hunne Plaatzen te verlaaten; doch doen het mede.

Dan, ſchoon de meesten der andere Heeren by hunnen Afſtand, verklaard hadden de wyze van dien voor *Wederregtlyk* te houden, en zich alleen, uit liefde tot de Rust, te onderwerpen, waren 'er nogthans twee die volſtrekt weigerden, hunne Redoen het geeringsposten en Zitplaatzen te verlaaten, naamlyk C. ONDERDEWYNGAARD en B. LAMBRECHTS. De eerſte hunner betwistte der

der Burgerye het Regt om eenen Regent te ontlaan, wilde zyn Ontslag van niemand anders dan van den Raad, die hem hadt aangesteld, ontvangen, en begeerde tot een grondslag van dat Ontslag gelegd te hebben, dat hy zich, als een onwaardig Lid gedraagen hadt; verklaarende boven dien, zynen zetel niet te zullen verlaaten, „ ten „ zy Geconstitueerden hem aanzeiden, dat „ hy met geweld daar van zou worden „ afgerukt." —— De ander, B. LAMBRECHTS, verklaarde met veel drifts, „ dat „ hy in eeuwigheid van zyne Plaats niet „ dagt op te staan!" —— Doch, wanneer naa het verloop van weinige minuten, de overige Afgezette Raaden, zelfs de Heer ONDERDEWYNGAARD, kort daar naa goedvondt de Raadkamer te verlaaten, dagt de Heer LAMBRECHTS het raadzaam hun voorbeeld te volgen. XLV. BOEK. —— 1787.

Afgaan dier Heeren.

Wanneer deeze Heeren de zaal van het Raadhuis overgingen, wilden de wagthebbende schutters, onbewust van 't geen binnenskamers was voorgevallen, naar gewoonte de Krygseere bewyzen; dan een der aftreedende Heeren, hun een wenk geevende, zeide, „ Geene Honeurs! wy zyn „ thans niet meer dan enkele Burgers, ge„ lyk gy!" —— Vry en onbelemmerd gingen zy voorts na huis. Het Genootschap hadt zulke maatregelen genomen, dat hun zelfs niet door eenen enkelen onverstandigen yveraar, hoedanigen 'er altoos onder een grooten hoop gevonden worden, de allerminste onaangenaamheid werd aangedaan.

XLV. BOEK. daan. Hun werd, in alle opzigten, dezelfde Burgerlyke Beleefdheid als voorheen beweezen.

1787. Naamlyst van nieuwe Regeerings-leden ingediend.

Naa het vertrek deezer Heeren uit de Raadkamer, leeverden de Geconſtitueerden de Naamlyst, van welke zy in hunne Verklaaring geſprooken hadden, aan de gebleevene Raadsleden over. Deeze beſtondt uit de volgende Elf Perſoonen, welke zy verlangden, dat de plaats der nu afgetreedene Vroedſchapsleden zouden bekleeden. Dr. THEODORUS VAN HOOGEVEEN, REYER VAN DEN BOSCH, Mr. REYER GESTERANUS, Mr. WILLEM BUIS, Mr. CORNELIS VAN DER SLYDEN, Mr. ARNOLDUS VAN OS, Mr. RYKLOF JOHAN TIQUET, LAMBERTUS SANDERUS, Dr. MARTINUS URBANUS VAN IPEREN, FREDERIK CORNELIS ZWAANSHALS, en GYSBERTUS VAN HASSELT.

Raadpleegingen hier over.

Eene heuſche onderhandeling tuſſchen de aangebleevene Vroedſchapsleden liep over de verzogte Aanſtelling, en de beste wyze om dezelve ſtand te doen grypen. Geconſtitueerden begreepen, dat daar de geregelde Invloed des Volks op de Benoeming van Regenten nog niet bepaald was, de Raad zelve de Aanſtelling zou doen; doch hier in vonden hun Ed. Agtbaaren eenige zwaarigheid, en verlangden, dat de Aanſtelling onmiddelyk door Geconſtitueerden, uit naam der Burgerye, zou geſchieden; in welk geval de Beëediging en Zittingneeming terſtond, zonder eenige zwaarigheid, zou kunnen volgen. Geconſtitueerden, door

door deeze ſchikking meer verkrygende dan zy, voor dit maal, bedoeld hadden, konden zich dezelve gereedlyk laaten welgevallen. De punten van overeenſtemming, om dit werk te gemaklyker te doen afloopen, voorloopig bepaald zynde, werden Geconſtitueerden verzogt eenigen tyd buiten te ſtaan, ten einde de Raad hier op nader zou raadpleegen, en beſluiten. —— De Penſionaris EMANTS, die by den Raad de post van Secretaris waarnam, en tegen wiens bekende begrippen deeze geheele handel rechtdraads aanliep, wel verre van eenige beletzelen in den weg te werpen, werkte, in tegendeel, yverig mede om alle zwaarigheden uit den weg te ruimen, en bragt dus niet weinig toe tot den gemaklyken en goeden uitſlag deezes Bedryfs: terwyl tegen de Afzetting eenige Heeren zich verklaarden, en betuigden de nieuwe Aanſtelling te zullen aanzien, en anderen verkoozen zich in geene Raadpleegingen op dit werk in te laaten. XLV. BOEK. —— 1787.

De vier Leden der Geconſtitueerden weder binnen geroepen zynde, werd hun woordlyk dit Vroedſchapsbeſluit voorgeleezen. „ Op het voorgeſtelde gedelibereerd „ zynde, is goedgevonden en verſtaan, de „ Remotie aan te zien, en zonder zich in „ de Aanſtelling in te laaten, aan de Ge„ conſtitueerden te declareeren, dat hun „ Ed. Agtb. geene zwaarigheid maakten, „ dezelve aangeſteld zynde, in den Eed „ te neemen." Vroedſchapsbeſluit.

De

XLV. BOEK. 1787.

De vier Gelastigden verzogten dit Besluit aan hunne Mede-geconstitueerden in Schepenskamer te mogen mededeelen, en met hun daar over te raadpleegen. Deeze begreepen eenpaarig dat de Raad zich niet wel anders kon uiten. Weshalven de Voorzitter der Geconstitueerden by het wederkeeren in de Vroedschaps Vergadering, de vergenoeging en dankbaarheid van het Collegie over dit Besluit betuigde, en verklaarde dat het Collegie, in den naam der Constituanten, de Elf voorgeslaagene Heeren als Raaden van *Delft* aanstelde, en voorts verzogt dat hun Ed. Agtb. deeze Heeren, op de gewoone wyze, wettige kennis van deeze Aanstelling geliefden te laaten geeven, en hun ten Raadhuize te ontbieden, om dezelven vervolgens onmiddelyk te beëedigen en Zitting te laaten neemen. Het den Raad in de keuze laatende, of de Commisie by die Beëediging zou tegenwoordig zyn, dan niet. —— Het verzogte werd toegestaan, en de Raad verkoos, dat de Commisie by die Beëediging zou tegenwoordig weezen; deeze vervoegde zich daar op weder in Schepenskamer.

Men neemt 'er genoegen in.

Denieuw verkoozene Heeren op het Stadhuis gebragt. Eén hunner weigert.

Het leedt niet lang of negen der benoemde Heeren, (twee waren uit de Stad,) kwamen op het Raadhuis, en werden ingeleid by de Geconstitueerden, die hun voorloopig kennis van hunne Aanstelling gaven. Ongemeen groot was de aandoening en verbaasdheid dier Heeren, die zulks ten onverwagtste overkwam. Het kostte

niet

niet weinig moeite om zommigen hunner tot het aanvaarden van die Post over te haalen; doch de nadruklyke voordragt van hunne verpligting om het dus verre welgeſlaagde werk niet te ſtremmen, en te verydelen, door Vaderlandlievende en Godsdienſtige bedenkingen, ten ſterkſten aangedrongen, deedt hun eindelyk het gewenscht Beſluit neemen; uitgezonderd de Heer TIQUET, die volſtandig bleef weigeren, en zelve den Raad, des kennis gegeeven hebbende, vertrok. XLV. BOEK. 1787.

Wanneer de acht overige Heeren hunne toeſtemming gegeeven hadden, liet de Commisſie zich by den Raad aandienen, en gaf berigt van het voorgevallene. Waar op de Penſionaris EMANTS, uit naam van den Raad, Geconſtitueerden verzogt, zo ſpoedig kon geſchieden, een ander Perſoon, in ſtede van den Heer TIQUET, aan te ſtellen; ten einde dezelve, zo mogelyk, gelyktydig met de twee thans afweezige Heeren, zou kunnen beëedigd worden, en Zitting neemen. In diens plaats werd, korte dagen daar naa de Heer WILLEM VAN DER DOES, verkooren.

Voorts werden de acht nieuw aangeſtelde Heeren binnen geroepen, en verzogt, zich ſtaande te plaatzen tegen over den Voorzittenden Burgemeester, (deeze plaats bekleedde thans de jongſte Burgemeester VAN DER BURG; dewyl KRAAYVANGER, zich deezer zaake onttrokken hadt,) terwyl de vier Geconſtitueerden op hunne ſtoelen zaten. De Secretaris der Geconſti- In den Eed genomen.

XLV. BOEK. 1787.

tueerden deedt daar op, des door den Raad verzogt, eene Aanſpraak aan de acht Heeren, hun plegtig kennis geevende van het oogmerk hunner verſchyninge te dier plaatze. —— De Heer VAN OS, een weinig voorwaards treedende, deedt eene allerbeweeglykſte Aanſpraak. De overige Heeren betuigden allen desgelyks hunne vrywillige aanvaarding van de hun opgedraagene Post. De Burgemeester las hun den Vroedſchaps Eed voor, met de vraage of zy bereid waren, denzelven af te leggen? 't geen zy allen met eene buiging beantwoordden. De Penſionaris EMANTS vroeg de Geconſtitueerden, in welk eene rangſchikking zy wilden dat de Heeren zouden beëedigd worden? Zy verzogten dat men de ingediende Naamlyst zou volgen: en geſchiedde de Eedſtaaving in deezer voege.

Vreugde deswegen en Eerbetooningen aan Geconſtitueerden.

Terwyl de nieuwe Raaden Zitting namen, gaf de Commisſie der Geconſtitueerden, de Raadkamer verlaatende, onmiddelyk kennis van het volle beſlag des werks aan den Heer A. W. VAN HAEFTEN, Major des Genootſchaps, 't welk al dien tyd voor het Stadhuis geſchaard ſtondt. Onmiddelyk deedt hy een Muzyk aanheffen, 't geen de zegevierende Party verrukkend, doch de onderliggende haatlyk in de ooren klonk.

Onverwyld werd 'er een Boode met de tyding van het gebeurde aan de bevelvoerende Officieren van het Burger-leger afgevaardigd, die ſtrikt zorg gedraagen hadden, dat geen enkel Gewapend Vreemdeling

ling zich, geduurende deeze verrigting, in de Stad bevondt.

Kort hier op ſcheidde de Raad, en werd, by het uitgaan, door de Schutters op de Zaal, en door het Genootſchap op de Markt, onder een nieuwen aanhef van de Muzyk, begroet. — Naa het vertrek van den Raad begaven zich de Geconſtitueerden desgelyks na buiten, en ontvingen, als nu in die hoedanigheid erkend, zo van de Schutters op de Zaal, als van het Genootſchap op de Markt de Krygseere. Zy werden, naa dat het Genootſchap zich tot den aftocht hadt gereed gemaakt, door den Adjudant weder in den trein geleid, en op de ſtaatlykſte wyze, met vliegend Vaandel en ſlaande Trom, by tusſchenpoozen, door Muzyk afgewisſeld, na hun Vergaderingshuis, vergezeld: waar op zy, eerst by het Genootſchap zelve, en vervolgens nevens eene Commisſie, uit deszelfs Politiek en Militair Departement, een Bezoek van Dankbetuiging by hunne Medevaderlanderen in de Legerplaats gingen afleggen. 1787.

De Elf afgezette Raaden vervoegden zich onmiddelyk, by eenen Brieve, aan Staaten van *Holland*, zich beklaagende over de handelwyze ten hunnen opzigte gehouden; oordeelende, dat de Afzetting, en de grond, waar op dezelve verrigt was, de aandagt van hun Ed. Gr. Mog. naa zich moest trekken; terwyl zy het omtrent hun verrigtte voor van geene beduidenis verklaarden, in de hoope, dat hun altoos de weg zou openſtaan om zich nader by 's Lands Hooge

De Afgezette Heeren vervoegen zich tot Staaten van *Holland* by eenen Brieve.

XLV. BOEK. 1787.

Magten te vervoegen, en zodanige voorſtellen te doen, als zy, overeenkomſtig met den aart der zaake, noodig zouden oordeelen.

Staaten van *Holland* beſlooten by meerderheid, de zaak in deezen Brieve en de Bylaagen wegens het voorgevallene, vermeld, voor louter Huishoudelyk, te verklaaren, en dus niet geſchikt ten voorwerpe der Raadpleeginge van hun Ed. Groot Mogenden; weshalven de Brief en de Bylagen voor vervallen werden aangemerkt. De Heeren van de Ridderſchap leeverden hier op hunne Tegenverklaaring in, gelyk ook de Afgevaardigden der Steden *Brielle*, *Hoorn*, *Enkhuizen*, *Edam* en *Medemblik* (*).

Zorg tegen overlast aan de thans onderleggende Party in *Delft*.

Groote verlegenheid en angst vervulde de thans onderliggende Party. Zeker ſtonden de voornaamſte Hoofden bloot voor overlast, welke hun door onverſtandige heethoofden zou kunnen worden aangedaan. Dit poogde men te voorkomen. Alle de Leden des Genootſchaps, tot eene algemeene Vergadering zamenroepen, verbonden zich vrywillig, hoofd voor hoofd, op het plegtigst, om hunne *Oranjegezinde* Medeburgers voor allen overlast te beveiligen, onder verband, dat elk, die deezen pligt mogt ſchenden, als een onwaardig Lid des Genootſchaps, uit hetzelve zou gezet worden. — Van dit Beſluit deedt men ſpoedig kennis geeven aan eenigen der voornaam-

(*) *Reſol. van Holl.* 31 Aug. 1787.

naamſten, te hunner gerustſtellinge. Men nam dit in dank aan. Eenigen, die hier in geene genoegzaame gerustſtelling vonden, verzogten en verkreegen van het Genootſchap Schildwagten voor hunne Huizen. Een vreemd vertoon, in de daad, hier en daar in de Stad Gewapende Vaderlanders te zien, als Beſchermers der geenen, die nog kortling hun ondergang gezogt hadden; doch nu zich zo deemoedig als voorheen trots en verbitterd vertoonden. XLV. BOEK. —— 1787.

Een aanvanglyke ongeregeldheid leeverde zelfs, in de gevolgen, een bewys op van het volvoeren der vastgeſtelde beteugeling van allen overlast. Het Huis, waar de Voorſtanders des Stadhouders gewoon waren te vergaderen, onder den naam van de *Oranje-Societeit* bekend, bleef thans onbezogt. De Raad hadt, onder behoorlyke bepaalingen, aan die van het Burger-leger vryen toegang tot de Stad verleend. Zy zagen dit Huis aan als een openbaar Huis, waar zy ververſchingen mogten vraagen en konden bekomen. Hun getal groeide zo ſterk aan, dat alle de vertrekken welhaast vol waren. Men eischte, tegen betaaling, drank en andere behoeften. Onder de woelende menigte hief men Vaderlandſche Liedjes aan, en bedreef vrolykheid, die zo ligt in ongebondenheid uitſpat. Ook verſpreidde zich welhaast het gerugt, dat de Oranje-Societeit door de Patriotten ingenomen, ja overweldigd was. **Het voorgevallene by de ſtoorenis in het Huis der *Oranje Societeit*.**

Geconſtituueerden ten dien ſtonde juist vergaderd, vaardigden terſtond twee hunner Le-

XLV. BOEK. 1787.

den derwaards, waar by zich een Lid uit de Directie van het Genootſchap voegde, die eerst den doodlyk ontſtelden Bewoonder van het Huis en diens Huisgezin gerust ſtelden; en voorts de daar vergaderden onder 't oog bragten, dat dit Huis, geen openbaare Herberg zynde, tegen wil en dank van den Eigenaar, niet mogt bezet worden. Zy lieten zich terſtond overreden om 't zelve te verlaaten. Intuſschen hadden de Officieren van het Genootſchap, zonder van die Bezending iets te weeten, uit eigen beweeging, eene Wagt ter beveiliging voor beide de uitgangen van dit Huis geplaatst. Deeze voorzorgen bewoogen den Bewooner, vol aandoeding, uit te roepen, „ Goede GOD! wat komt my over, „ myne Vrienden verlaaten my! en myne „ Vyanden beſchermen my!"

Het Genootſchap in den Eed genomen en de Schuttery ontſlaagen.

Het Vaderlandsch Genootſchap te dier Stede werd door den Raad gewettigd, en in den Eed genomen; de Stads Schuttery afgedankt, en uit den Eed ontſlaagen. 't Geen een nieuwen dag van plegtigheid was, en in alle bedaardheid afliep. De Leden des Genootſchaps maakten ſchikkingen om de Dag- en Nagtwagt te doen waarneemen: gewillig, naa reeds zo veel gedaan te hebben, de laſtpost aanvaardende, om geregeld om de vyf dagen, vier en twintig uuren wagt te houden, tot zo lang 'er eene nieuwe Schuttery zou weezen opgerigt. Om een Reglement hier voor te ontwerpen, werden onverwyld eenige Leden uit den Raad benoemd, met eene Commis-

missie uit de Geconstitueerden. Welker getal, vier verminderd zynde door de Verkiezing tot Raaden in de Vroedschap, aangevuld werd, met vier anderen; de Heeren J Hoogeveen, Conrector der Latynsche Schoole, C. van Egmond, J. Vaillant en J. de Vroom. XLV. BOEK. 1787.

Tot verdere bewaaring van de rust en de veiligheid der Stad, besloot de Raad, op verzoek van Geconstitueerden en den Krygsraad, van Gecommitteerde Raaden, uit 's Lands Magazyn, twee Stukken Geschut ten gebruike te vraagen. Onverwyld werd hier in bewilligd, en, op de daar toe noodige orders, twee Stukken, met al derzelver toebehooren, door een Detachement van het Genootschap, ten overstaan van twee Geconstitueerden, afgehaald, door Trekpaarden uit het Kamp verschaft, na de Groote Markt gebragt, en voor het Raadhuis geplant. Stukken Geschut verzogt en bekomen.

Het Genootschap van Wapenhandel, 't welk zo veel gedaan hadt tot het daarstellen deezer Regeeringsverandering, kon de opspraak van kwaade bedoelingen niet ontgaan; van deeze zuiverden zy zich door eene Bekendmaaking in de Dagpapieren geplaatst (*).

Buiten tegenspraak was de Verzameling van Burgeren, in de ontzettende gedaante eens Legers, omstreeks *Delft* zich te nedergeslaagen hebbende, een sterk werkend middel om aldaar de beschreevene Veran- Het Burgerleger breekt op.

de-

(*) *N. Nederl Jaarb.* 1787. bl. 3024.

XLV. BOEK. 1787.

dering tot ſtand te brengen. Deeze zo verre volklonken zynde, maakte het aanſtalte om te vertrekken, en brak den dertigſten van Oogſtmaand op, naa een verblyf van tien dagen, geduurende welken tyd het zeer veel bezigtigings hadt van door nieuwsgierigheid derwaards gelokten.

Brief uit hetzelve aan de *Delftſche* Regeering.

Bewaarenswaardig is de Brief door een der Officieren van dit Burger-leger aan de Regeering van *Delft*, by het vertrek, geſchreeven. „ Toen wy," luidt dezelve woordlyk, „ naby uwe Stad het Burger-„ kamp nederſloegen, hadden wy de Eer „ U Ed. Gr. Agtb. by een Declaratoir „ onze oogmerken bekend te maaken. „ Thans, daar wy gereed ſtaan op te breeken, kunnen wy niet afzyn U Ed. Gr. „ Agtb. onze welmeenende gelukwenſchingen toe te brengen, over de gelukkige „ Gebeurtenisſen in uwe Stad, die wy zo „ van naby hebben mogen beſchouwen, „ en die, met zo veel reden, door al wat „ braaf is in den Lande, ten hartlykſten „ wordt toegejuichd. Het ſtrekt ons tot „ eene byzondere Satisfactie, ons te mogen vleijen, dat veelligt onze tegenwoordigheid iets heeft mogen toebrengen, „ tot de bewaaring van de Rust en Eens-„ gezindheid. Immers ſmaaken wy dit genoegen, dat wy, al dien tyd, ons hebben gereed gehouden, om dezelve te herſtellen, zo zy onverhooptlyk was gebrooken geworden. En het is uit hoofde van dit zelfde beginzel, dat ons bezielt, en ſteeds het doelwit onzer poo-

„ gin-

„ gingen zyn zal, dat wy, vóór en aleer wy ons van deeze Stad verwyderen, in den ſchoot van U Ed. Gr. Agtb. deeze onze gevoelens hebben willen nederleggen, en tevens dezelve van onze ſerieuſe intentie kennis geeven, dat wy even zo bereid blyven, en ons gereed houden, om de Rust in uwe Stad, niet tegenſtaande onze kleine verwydering van dezelve, terſtond te komen herſtellen, en met kragt daar te ſtellen, zo ras iets tegen dezelve mogt ondernomen worden."

XLV. BOEK. —— 1787.

Ongetwyfeld zouden zy hier in woord gehouden hebben, indien alleen binnenlandſche tegenſtand zich verzet hadt tegen die thans te *Delft* de overhand gekreegen hadden. Doch de tyd brak welhaast aan, dat buitenlandſche Magt der Tegenpartye de gewapende hand boodt. De Raadſlagen te deezer Stede, by de onvangene tyding der Eiſchen des Konings van *Pruiſſen*, waren ſterk. Het gevoelen der Geconſtitueerden, ten Raadhuize ontboden om zich by eene Commisſie te voegen, die over deeze Eiſchen zat, kwam hier op neder, „ dezelve volſtrekt „ af te ſlaan, en liever alles op te offe„ ren, dan ons vry en aanzienlyk Gemee„ nebest de Wet te laaten voorſchryven." Dit werd, door de opgeroepene Burgery, in zo verre dezelve opkwam, toegeſtemd. — De Afgevaardigden der Stad *Delft* ſtelden ter Staatsvergaderinge voor, „ om die „ Provincie of Provincien, welke aan de „ *Pruiſſiſche* Troepen den vryen Door-

De *Delvenaars* ſlaan de eiſchen des Konings van *Pruiſſen* af.

XLV. BOEK. „ tocht na *Holland* verguńden, als *Vyanden van den Staat*, en *vervallen van het* „ *Bondgenootſchap* te verklaaren.'

1787. Sterk en ſtreng waren veelal de Maatregelen te *Delft* genomen; doch de Verklaaring der Leden des Genootſchaps van Wapenhandel, in dit tydsgewrichte, ging alles, wat wy tot nog van dien aart te boek ſloegen, wyd en verre te boven. —— Naa aangeduid te hebben, dat zy de Eiſchen des Konings van *Pruiſſen*, zo vernederend en onbillyk vonden, dat geen *waar*, en vooral geen *gewapend* Vaderlander, dezelve zonder Verontwaardiging en regtvaardige Gramſchap hooren of herdenken kon; dat deeze Eiſchen, wel verre van den rechtſchaapen Patriot vreeze aan te jaagen, hem veel eer op zyne eigene Waardy, op de Eere van zyn Vaderland, en op het Welzyn van het Algemeen, bedagt deeden zyn, en by tyds die maatregelen neemen, welke de goede zaak des Volks verdient, en zyner waardig bevonden worden —— veronderſtelden zy, dat waardige Repreſentanten van vrye Burgers nimmer zouden toeſtemmen om die Eiſchen in te willigen, en rekenden zich verpligt den Raad van *Delft* het algemeen Beſluit door de Genootſchapsleden genomen, bekend te maaken; ten einde de Raad, waar in de Leden een volkomen vertrouwen ſtelden, zodanige Maatregelen zou kunnen neemen als de nood des lieven Vaderlands vorderde.

Voorſtel van allergeſtrengſte Maatregelen, indien de *Pruiſſiſche* Magt mogt opdaagen.

Waar op zy dus voortvaaren, 't zyn de eigene woorden. „ By het afſlaan deezer

„ ver-

„ vernederende Eiſchen, zou het mogelyk XLV.
„ kunnen gebeuren, dat de Koning van BOEK.
„ *Pruiſſen*, welke deeze Eiſchen aan een ——
„ Vry Volk heeft durven doen, zyne Mi- 1787.
„ litaire Magt gebruikte, om, ware het
„ mogelyk, met Geweld, ons te dwingen
„ om dat geene te accordeeren, waar toe
„ geen Eerlyk, geen Vry Volk, en Moe-
„ dig Vaderlander immer vrywillig beſlui-
„ ten kan.

„ In zodanig een geval, Wel Ed. Agtb.
„ Heeren! heeft het Genootſchap van Wa-
„ penhandel beſlooten, om met alle mo-
„ gelyke Magt, uit te trekken, en deeze
„ Provincie ten dienſte te ſtaan, op alle
„ zulke Plaatzen als de nood zal verei-
„ ſchen, en bevonden zal worden ter
„ meeste afweeringe van vyandelyk ge-
„ weld te kunnen ſtrekken; niet twyfe-
„ lende of de Gewapende Burgermagt van
„ *Holland* zal met zulke of dergelyke kragt-
„ daadige poogingen desgelyks den alge-
„ meenen Vyand te keer gaan, en zyne
„ heillooze oogmerken helpen verydelen;
„ het Genootſchap althans zal, van zyne
„ zyde, alles te werk ſtellen, om hunne
„ Gewapende Medebroeders hier toe aan
„ te ſpooren.

„ Dan, daar het zeer hachlyk en on-
„ voorzigtig gehandeld zou weezen, deeze
„ Stad van alle Gewapende en Weldenken-
„ de Vaderlanders te ontblooten, daar 'er
„ met zekerheid een Aantal van den Aan-
„ hang van *Oranje* in deeze Stad zou over-
„ ſchieten, die, wanneer de Gewapende

„ Magt

XLV. BOEK. 1787.

„ Magt van het Genootſchap was uitgetrokken, zich denklyk, of liever zeker, „ verzetten zou, zo tegen de waardige „ en Vaderlandlievende Leden van deezen „ Agtbaaren Raad, als tegen de Vrouwen, „ Kinderen, en verder agterblyvende Vrienden der uitgetrokken Manſchappen, welken als dan zeer ligt ten prooije der verbitterde Oranje-yveraaren zouden kunnen worden; zo heeft het Genootſchap, ter gerustſtelling van deezen Ed. Agtbaaren „ Raad, en verdere Weldenkenden, tevens beſlooten, om, in gevalle de Inval door „ *Pruiſen* geſchiedt, zich direct meester „ te maaken van, en te arreſteeren alle „ zodanige Lieden, zonder aanzien van „ Perſoonen, die by het Genootſchap bekend ſtaan voor Aankleevers en Handhaavers van de ſnoode en verraadelyke „ belangens en oogmerken van WILLEM „ DEN V.

„ Deeze gearresteerde Perſoonen zal het „ Genootſchap met zich tegen den Vyand „ aanvoeren; alle Dienſten, tot welken zy „ zonder vrees gebruikt kunnen worden, „ opleggen; hun aan het heetſte vuur „ blootſtellen, en, in gevalle de goede Party moest bukken, gemelde gearresteerde „ Perſoonen, de eerſte Slagtoffers der Nederlaage doen worden.

„ Insgelyks, zo naa de uittrekking de „ Aanhang van *Oranje* in deeze Stad, den „ Ed. Agtb. Raad, of de goede Burgery, „ iets in t allerminst mogt beledigen, of „ geweldig attaqueeren, zullen de gearres-

„ teer-

„ teerde en medegevoerde Perſoonen, daar XLV.
„ voor aanſpraaklyk geſteld worden, en BOEK.
„ voor alles moeten boeten, wat hun Aan- ——
„ hang in deeze Stad, tegen den Ed. Agtb. 1787.
„ Raad, of goede Burgery, misdoet, en de
„ billyke Straffe hunner Aanſtookingen en
„ Volksmisleidingen, zonder eenige Form
„ van Proces, daadlyk ontvangen."

Hoe dit voorſtel opgenomen en verſchillend beoordeeld werd.

Deeze Verklaaring werd aan het opgebrooken Burger-leger voorgeleezen, en algemeen, door het driemaal aanſlaan der Wapenen, toegejuichd, ten teken van daar mede in te ſtemmen, en dezelve als zyn eigen Beſluit aan te neemen. —— Men las dezelve, in de Nieuwspapieren, met wydverſchillende aandoeningen. Veele Voorſtanders van de zaak der Patriotten zelve, huiverden, op het verneemen van zulke ſtappen, die eene ongehoorde verdelging der Party dreigden. En valt het ligt te raamen, welk eene uitwerking dit Stuk moest baaren binnen *Delft* zelve, waar men by ondervinding wist, dat het Genootſchap het niet by *dreigen* liet berusten, doch het *doen* 'er byvoegde. De verſlaagenheid was onbeſchryfbaar groot. Veelen der voornaamſte Aanhangeren van *Oranje* koozen terſtond de Party om de Stad te verlaaten.

Deels volvoerd.

Doch de tyd gedoogde niet, dat allen, of de meesten, dit redmiddel te werk konden ſtellen. Waar van het gevolg was, dat veelen de uitvoering van deeze ſchrikbaarende Verklaaring deels ondervonden. Naa de bevestigende Tyding, dat een gedeelte van het *Pruiſiſch* Krygsvolk, tegen

Gor-

XLV. BOEK. 1787.

Gornichem in optocht, en tot op een kleinen afſtand van die Stad genaderd was, nam men maatregels om het verklaarde voorneemen daadlyk te volbrengen, het Arrest aan te zeggen, en de Gevatten terſtond na de Hoofdwagt op het Stadhuis te brengen. Dit viel te beurt aan de Heeren H. J. VAN ROOYEN, A. W. VAN HOEKEN, C. ONDERDEWYNGAARD, B. LAMBRECHTS, alle afgezette Vroedſchappen; J. L. D. BRUYN, geweezen Secretaris der Stad; P. SONNE, Beſtuurder van het *Delfiſche* Exercitie-gezelſchap; A. VAN DYK, die vlugtende met een Rydtuig, agterhaald werd; J. NIEUWENHUYZEN; WOUTER LEEUWE, deeze laatſte in plaats en tot zo lange zyn Meester C. VAN DER WINKEL in hunne handen zou zyn. De verdere Afgezette Raaden, en anderen, hadden reeds hun heil in de vlugt gezogt, en deeden dit niet weinigen, door de nagt begunſtigd, terwyl de geſtrengſte Huisbezoeking, met de ſcherpſte bedreigingen tegen de Verbergers, geſchiedde.

Welk eene uitwerking dit baarde.

De dag brak aan, en het vlugten nam een einde. Zommiger Huizen waren met wagten van het Genootſchap omzet; deeze ook ſtonden by de geſlootene Poorten; zonder verlof mogt niemand ter Stad uit; de Schuiten werden opgehouden, en mogten op het uur niet afvaaren, voor de Schuit, die eerst moest komen, daar was. De Godsdienstoefening ging beevend toe, daar men in de Kerk rondzag of 'er ook in waren, die men gaarne in handen zou heb-

hebben; de Leeraars ontvingen een Brief- XLV.
je, by 't welk zy gelast werden met het BOEK.
volmaakſte Gebed te beſluiten. De Raad ——
vergaderde dien dag verſcheiden keeren, 1787.
ook des avonds. By de Regeeringsleden
was wel geneigdheid om de Gevangenen te
ontſlaan; doch het Genootſchap weigerde
hier in te bewilligen. Alleen verwierf de
Regeering, dat de Gevangenen, in een der
vertrekken van het Raadhuis, hunne Slaap-
plaatzen hadden; en ook verlof kreegen
om iets van hunnen toeſtand, die zeker
zeer benaauwend was, aan Egtgenooten en
Kinderen, te doen weeten.

Naa het ſlyten van een bangen nagt en Ontſlag der gevangen Heeren.
dag werden de gevangene Heeren, op het
onverwagtst, uit hun Arrest ontſlaagen, en
onder eenen toevloed van aanſchouweren,
door eenigen Genootſchapsleden, na hunne
Huizen geleid; naa vooraf een Geſchrift
te hebben moeten tekenen, by 't welk zy
beloofden niet uit *Delft* te zullen gaan.

Welhaast greep 'er een ontzettende lot- Groote verandering aldaar, by het naderen der *Pruisſen*.
wisſeling plaats. Den eigen avond der ſlaa-
king deezer Heeren, liepen 'er voor de
Patriotten allerontzettendſte tydingen in van
den voortdringenden aanmarsch der *Pruiſſiſche* Legerbenden, het verlaaten van *Utrecht*,
en 't lot van *Gornichem*. Eenigen der voor-
naamſte Bewerkers der Regeeringsverande-
ring, maakten zich weg. Het te rugkee-
ren van het Burger-leger vermeerderde de
verſlaagenheid. De Genootſchapsleden na-
men wel het beſluit om, met het Burger-
leger, ten wederſtand der *Pruiſſen* uit te trek-
ken;

XLV. BOEK. 1787.

ken; doch dit zou *Delft*, waar de Schutterij was afgedankt, geheel van wagt ontbloot hebben. De Regeering verboodt, derhalven, het uittrekken, en ontsloeg de Leden des Genootschaps van Wapenhandel uit den Eed, als Genootschappers, en werden zy, als Burgers en Schutters, in Stads Eed genomen; in gevolge van welken zy, by het spoedig vertrek des Burger-legers, in de Stad bleeven.

Afkondiging om aan dezelve geen wederstand te bieden

Het geheel gelaat der dingen veranderde. Het luiden der groote Klok ging eene Afkondiging voor, dat men, by het inkomen der *Pruisische* Troepen, daar tegen geen den minsten wederstand zou bieden; en vóór dien tyd, of geduurende het verblyf deezes Krygsvolks te deezer Stede, zich stil en vreedzaam gedraagen.

Het Plakaat tegen het draagen van *Oranje* ingetrokken, en de Oranjevlag uitgestooken.

Op den negentienden van Herfstmaand kwam 'er, 's morgens vroeg, een Staatenboode, met last, om het Plakaat tegen het draagen van Oranjetekenen van de voorgaande maand op te heffen. Dit geschied zynde, werden de Oranjevlaggen van de Toorens, en andere openbaare Gebouwen, uitgestooken. Niemand vertoonde zich op Straat, dan met Oranje vercierd, en men hoorde de Stad weergalmen van *Hoezee! Vivat Oranje! Oranje boven!* Zamenschoolende Volkshoopen liepen, onder dit geroep, met vlaggen langs de Straaten. Veelen der pas uitgeweekene Voorstanders van den Stadhouder keerden, vol blydschaps, weder.

Een hoop geweerd

Kortstondig was die vreugde. Dezelve werd gestoord door de ontzettende tyding, dat

Haagſche Plunderbende te DELFT.

dat 'er een hoop gemeen Volks, uit het nabuurig *'s Gravenhaage*, op weg was, om in *Delft* een plunderrol te ſpeelen, van welke zy reeds een voorſpel vertoond hadden onder den weg in de Herberg de *Koetswagen*. Men vondt zich in de grootſte verlegenheid, hoe deeze woelende hoop te weeren. In deezen nood deedt de Regeering, by klokkengelui, de afgezette Burgery oproepen, met verzoek dat ieder op zyn Loopplaats zou verſchynen, en de Stad, in deezen dreigenden nood en verwarring, byſtand bieden. De Burgery voldeedt hier aan. XLV. BOEK. 1787. Gemeen volks uit *'s Haage* rukt op *Delft* aan.

De ontzettende tyding, dat de hoop volks, die men op omtrent vier honderd man ſchatte, het op *Delft* gemunt hadt, werd op den middag, waar bevonden. Daar die zich voor de *Haagſche Poort* vertoonde in eene ſchrikbaarende gedaante, eenigen met Grenadiers mutzen, anderen met hoeden op, wel voorzien van Geweeren en Patroontaſſen; die dit misten voerden Bylen, Stokken, Vlaggen, en uit aller oog was de Plunderzugt te leezen. De geſloote *Haagſche Poort*, by welke men hun, met vriendlyke woorden, zogt op te houden, werd welhaast met geweld opengebrooken, en gaf doortocht aan een woesten hoop, die onder het geweldig ſchieten met kogels, de Stad inſtroomde. Dringt ter Stad in.

Wederſtand bieden was der ontwapende Burgery, in den beginne, volſtrekt onmogelyk. Terwyl deeze zich, zo goed als in die verwarring geſchieden kon, wapende, Geweld aan veele Huizen gepleegd

XLV BOEK. —— 1787.

en ſchikking maakte om baat te trekken van het kanon voor 't Stadhuis geplaatst, was het ingedrongen Gepeupel reeds bezig met plunderziek geweld te pleegen, in verſcheide gedeeltens der Stad. Een twintigtal Huizen moest der woede van die toomlooze bende ten doel ſtaan. En wist men zeer wel die uit te kippen, waar Patriotten woonden, ſchoon zy by vergisſing ook de ſchendzieke handen ſloegen aan het Huis eens Oudburgemeesters; dan zy betuigden verkeerd geweest te zyn, en verzogten dat de Heer DE RÖVER, de ſchade zou gelieven op te geeven, met toezegging van betaaling; doch hy vorderde dezelve niet. Door goede woorden, door een drinkpenning, door ruim wyn te ſchenken, en ſmeekende voorſpraak, bleeven eenigen der met Plundering gedreigden verſchoond, of leeden weinig overlasts.

Bovenal in het Societeitshuis.

Bovenal ſtondt ten doel hunner losgelaate woede het Societeitshuis. Het daar voorſtaande Wagthuis werd in 't water geſmeeten; dien weg ging ook het ſtukkengeſlaagen huisraad; bovenal haalde deeze Plunderzieke Bende het hart op in eene kamer vol Delfts aardewerk, met het zinnebeeld der Vryheid, en dergelyke cieraaden, beſchilderd, daar gereed om eerstdaags verloot te worden. Dit werd in een oogenblik vergruisd. Het Huis geheel uitgeplunderd, zou nog verder ſchennis geleden hebben, indien de Burgery geen wederſtand geboden hadt, zich van 't kanon en klein geweer bedienende. Het geweldig

dig ſchieten, deedt kogels in de huizen vliegen. Op den ſtoep van het Societeits-huis werd een *Haagſche* Plunderaar doodgeſchooten; niet weinigen kwamen 'er met wonden af.

Uitgedreeven, met verlies aan dooden.

De geboden tegenſtand werd ſterker: dewyl de Burgery meer en meer in de wapenen kwam, en eindelyk de woedende hoop tot wyken noodzaakte. Onder dit wyken geraakte dezelve meer en meer in verwarring, en het doodſchieten van twee der vlugtende verhaastte de ſchreeden der anderen, die welhaast tot aan de vest vervolgd, geen andere uitkomst zagen, dan het water aan het zogenaamde *Duivelsgat* in te gaan; hier ontkwamen veelen het met zwemmen, terwyl de Burgers op hun ſchooten; eenigen verdronken, welker Lyken vervolgens werden opgevischt; zommigen ſloopen nog ter *Haagpoorte* uit: zo dat *Delft*, vóór drie uuren 's namiddags, zich van dit ſchuim verlost zag.

Sterke wagthouding.

Alle de Poorten waren geſlooten, de Valbruggen opgehaald, en met Burgerwagten bezet. By de *Haagpoort* plaatſte men een ſtuk Geſchut. Geſtadige Ronden gingen 'er door de Stad van gewapende Burgers, door de Magiſtraat verzogt in 't geweer te blyven, met toezegging, dat zy noodige ververſching op het Stadhuis zouden vinden. Men bragt derwaards in bewaaring eenige Perſoonen, verdagt van deel gehad te hebben aan de Plundering; doch deezen werden 's anderen daags geſlaakt. — Dien eigen avond kreeg de Stad eenig

XLV. BOEK. 1787.

de Bezetting werd met Staaten Krygsvolk dien eigen dag 's avonds verſterkt.

Op den middag geſchiedde de Afzetting der Nieuwe Veertig Raaden, en de Herſtelling der afgezetten in hunne posten. Waar op onmiddelyk de vernietiging volgde des Genootſchaps van Wapenhandel. — Met den avond bedankte de Regeering de Burgery voor de betoonde getrouwe dienſten; met verzoek van de wagten nog waar te blyven neemen; onder toezegging dat men vervolgens over gewigtige zaaken met de Burgery zou handelen. Deeze ging 's avonds ten negen uuren, naa dat zy drie en dertig uuren lang in het geweer geſtaan hadt, uit elkander: terwyl egter twee Compagnien dien nagt nog de wagt moesten betrekken.

De Nieuwe Raaden afgezet en de Oude herſteld. Het Wapengenootſchap vernietigd.

Naa het bedaaren van dit gewoel, door Oproerkraaijers veroorzaakt, 't geen een algemeenen nood ſcheen te dreigen, kwam zeer eigenaartig de oude wrok boven. Veelen oordeelden nu, op hunne beurt, te mogen weigeren het betrekken van eenige Wagten met de Leden van het vernietigd Genootſchap, als mede met de zodanigen, die de Acte van Qualificatie op de Conſtitueerden getekend hadden. De veranderde Regeering was dit gedeelte der Burgerye ten wille, en werd, den één en twintigſten van Herfstmaand, openlyk afgekondigd, dat alle de Leden van het vernietigd Genootſchap, 's avonds vóór zeven uuren, hunne Geweeren op het Stadhuis moesten bezorgen,

De Genootſchapsleden uit de Schuttery geweerd.

gen, dat zy als Schutters van hun Eed ontſlaagen en buiten dienst geſteld waren. Een lot thans juist vier weken geleden het anders denkend gedeelte der Burgerye overgekomen. XLV. BOEK. 1787.

De Secretaris van het vernietigd Genootſchap F. W. BUYSER, kreeg, in den nagt tusſchen den één en twee en twintigſten, een bezoek van eenige Gewapende Burgers, gedekt door een gedeelte Voetvolk en eenige Ruitery; doch dit talryk bezoek moest, naa verſcheide maalen aangeſcheld en geklopt te hebben, onverrigter zaake aftrekken. Dan werd 's voormiddags gemelde Heer, met twee Stadsbodens, op het Stadhuis gebragt, en naa eenigen tyd verhoord te zyn, ontſlaagen. Doch de Goederen, tot het vernietigde Genootſchap behoorende, en op het Stadhuis gebragt, moesten daar blyven. —— Dien zelfden morgen werd ook N. VAN DER VELDE *Pz.*, een geweezen Officier van het vernietigd Genootſchap, door een Stadsbode in zyn huis onder bewaaring van een Burgerwagt geſteld: terwyl het Krygsvolk het huis van vooren bezette. Voorts bragt men hem op 't Stadhuis, en naa verhoord te zyn, ging hy, vergezeld van een Boode, na de Societeit van het vernietigd Genootſchap, om 'er eenige aanwyzingen te doen; doch hy werd weder op vrye voeten geſteld. — Gaarne zou men W. FYNJE ook gevonden en als een Hoofdbewerker van veele bedryven der Patriotten binnen *Delft*, behandeld hebben; doch hadt deeze reeds, by de eerſte Hetvoorgevallene met BUYSER en VAN DER VELDE.

XLV. BOEK.

wisseling des lots, zyn heil, nevens anderen, in de vlugt gezogt.

1787.

Groote angst beving, op nieuw, de Inwoonders van *Delft*, wanneer 's morgens vroeg, op den twee en twintigsten van Herfstmaand, een Postboode te Paard ter Stad inkomende, de schrikbaarende tyding bragt, dat een gedeelte Volks des Rhyngraave VAN SALM na die Stad in aantocht, en dezelve het deerlykst lot beschooren was. Een lot, 't geen, volgens die maare, het Dorp *Zoetermeer*, slegts twee uuren van *Delft* gelegen, reeds bezuurde, en daadlyk door hun werd uitgeplunderd; dat de vrees, in de omliggende Dorpen, elk deedt vlugten; ook kwamen 'er, ter staaving van dit ontzettend gerugt, daadlyk verscheide Vlugtelingen ter Stede in. Men draalde niet een Postboode na *'s Gravenhaage* af te vaardigen. De geheele Stad geraakte in rep en roere. De Burgertrommen sloegen onmiddelyk alarm, om de ganſche Burgery in de wapenen te roepen; men voorzag het Krygsvolk van scherpe Patroonen; op de wallen aan de *Rotterdamſche* en *Oostpoort* plaatste men het kanon. Terwyl men dus alles in een staat van Verdeediging bragt, toogen eenige Ruiters uit op kennisneeming. Zo veel schriks, opschuddings en toeſtels was alles: want het bleek, by nader onderzoek, dat 'er aan de geheele vertelling geen woord waarheid was.

Schrik in *Delft* op de valſche tyding der komst van het Volk des Rhyngraafs.

Verdere voorzorgen tegen

Van deeze vreeze eener stoorenis van buiten ontheeven, was men nog voor we derstreeving van binnen bedugt. Om dee-

ze

ze te voorkomen, geſchiedde de geſtrengſte Huisbezoeking na Geweer en verder Krygstuig. Het gevondene werd in het Stadhuis gebragt. Men droeg allen voorzorg om de Vergaderingen der Leden des afgeſchaften Genootſchaps kragtdaadig te weeren, en herhaalde het bevel tot opbrenging der Geweeren, door eene zeer geſtrenge Afkondiging. Ook werden verſcheide Schutters ontſchutterd, ſchoon zy geen Leden des Genootſchaps geweest waren; maar voor 't zelve getekend hadden. XLV. BOEK. 1787. de Patriotten in de Stad gedraagen.

De ſpyt, welken de thans te ondergebragte Party gevoelde, werd vermeerderd door eene Illuminatie, op den vyf en twintigſten van Herfstmaand. In het bevel daar toe was wel het dwingen verboden; doch, wie durfde zyn Huis onverlicht laaten! — Geene ſtoorenis ſchynt ook dit bedryf vergezeld te hebben. Naa eene week in onophoudelyke woelingen doorgebragt, met bykans volkomen ſtilſtand aller bedryven, ſchikte zich ieder weder tot den gewoonen arbeid, en werd hier mede, dit afwisſelend tooneel van Staats- en Burgerbedryven, wat *Delft* betreft, voor zo verre onze Geſchiedenis thans loopt, beſlooten. Illuminatie te *Delft*.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZES EN VEERTIGSTE BOEK.

INHOUD.

XLVI. BOEK. *Het Vliegend Zuidhollandsch Leger trekt voort. Het voorgevallene te Hondsholredyk met* DOUGLAS. *Ontwapent onder den weg Oranjegenootſchappen. Ongeregeldheden door t zelve gepleegd, en hoe verſchoond. Vlaardingen zeer Prinsgezind, ſchoon men 'er anderen aantrof. De Oranje Party tragt zich te verſterken. Een Geſchrift ten voordeele van den Prins aangeboden en getekend. Voorzorgen der Genootſchapsleden tegen oproerig Geweld. De Verandering der Regeering, op de aankomst van het Burger-leger, van korten duur. De oude Regeering herſteld. Dergelyke Onlusten te Maasſluis. Brielle zeer Oranjegezind. 's Prinſen Jaardag duar luidrugtig gevierd. De Regeering beſchuldigd van verlof gegeeven te hebben tot het draagen van Oranje. De Schuttery verklaard haar genoegen over de tegenwoordige Regeering. De Patriotten 'er zeer in den haat. Hoogloopend Op-*

Oproer by het wederkeeren der gewapende Manſchap. De Minderheid der Regeeringe doet des klagten by hun Ed. Gr. Mogenden. De Vroedſchap HOYER *als Capitein afgezet. Voorzorgen tegen de komst van het Vliegend Leger gedraagen. Voorſtel van eenen nieuwen Eed. Werkzaamheid der Minderheid hier tegen. Verzoekſchrift der Patriotten, de Regeeringsverandering betreffende, door de Staaten toegeſtaan. Het in verdeediging ſtellen der Stad tegengewerkt. Men vaart voort tot het noodloos werd. Hoe het zich daar by de Staatsomwenteling toedroeg. Mishandelingen den Leeraar* HUIGENS *te Hellevoetſluis aangedaan. Geweldig Oproer aldaar. Vorderring om een Verzoekſchrift, ten voordeele van den Prins te tekenen. Voorzorgen om het geweld te Hellevoetſluis te ſtuiten. Eene Commiſſie derwaards gezonden. Geſteldheid te Dordrecht omtrent de Staatsgeſchillen. Geſchil over de Regeeringsverkiezing. Verzoekſchrift der Oranjegezinden de Regeeringsperſoonen betreffende. Sterk Verzoekſchrift daar tegen. Welk eene uitwerking dit baarde. De Dordrechtenaars trekken uit tegen de Oproerigen in den omtrek. Oproerigheden in Oud-Beyerland. Beſluit der Dordrechtenaaren om derwaards te trekken. Optocht en Verrigtingen. Wederkomst met gevangene Oud-Beyerlanders. Verdere uittochten ter Ontwapening der Landlieden. Oogmerk deezer Uittochten. Sterke voorzorg te Dordrecht tegen Oproer en Plundering. Geſteldheid te dier Stede by de Aannadering der Pruiſen. Dordrecht in haat by den Hertog* VAN BRUNSWYK. WINSIN-

GE-

GERODE *nadert de Stad, en eischt dezelve op. Groote ontſteltenis en verwarring in de Stad. Beſluit om dezelve over te geeven. Binnenkomst der Pruiſſen. Overgaave der Stad. Slaaking der Oranjegezinden. Hoe het in Gouda geſteld was. Affcheid der uittrekkende Gouwenaaren van de Stadsregeering. Strydig verzoek van de Patriottiſche en andere Party. Eene gedeeltlyke Inwilliging aan de Patrioten. Deeze voldoet niet. Nadere aandrang van het Vroedſchapsbeſluit wegens de Rotterdamſche Afgevaardigden ter Staatsvergadering. Geconſtitueerden daar aangeſteld. Hoe de Omwenteling daar bewerkt. Vergezeld van veel Gewelds en Plunderings. Aan* J. BLAAUW *durft de Regeering geene verzekering van Lyfsveiligheid geeven. Lyfsveiligheid durft men desgelyks aan* PLEMPER DE BREE *niet beloven. Verregaande moedwil en ſchennis te Gouderak. Geſteldheid te Leyden. Aldaar gemaakte bepaaling omtrent Requesten en Adreſſen. Verſchil deswegen in den Raad. Geconſtitueerden mengen zich in deeze zaak. Ook de Burger Krygsraad. Geen voldoende uitſlag. Herhaalde en geraagde pooging. Vreugde daar over. Het Voorſtel, wegens het ſtemmen der Vroedſchapsleden met Briefjes, verworpen. Het Studenten Genootſchap van Wapenhandel neemt ſterk op. Waarſchuwing van den Senaat tegen het uittrekken der Studenten. Veelen toogen egter uit. Aanmaaning van wegen het Gerecht aan de Leydſche Burgers om uit te trekken. De Prinsgezinden rigten een Societeit op, en leggen een Verzoekſchrift ter tekeninge. Sterke Verbin-*

te-

tenis tusschen de Patriotten. Men wil de Oranjegezinden uit de Schuttery geweerd hebben. Volvoering dier Ontschutteringe. De Oranje Societeit geslooten. Misnoegen tegen P. CHANGUION. *By de Omwenteling in 't eerst vry bedaard. De Gewapende Societeiten vernietigd De Studenten vernietigen hun Wapenhandelend Genootschap. Verzoek der Studenten om van de Academie de Oranjevlag te laaten waaijen. Voorzorg der Regeeringe omtrent verborgene Wapenen en Krygsvoorraad. Gewelddaadigheden door eene scherpe Afkondiging tegengegaan. Gesteldheid in Rhynland. Een Oranjevoorstander uit Voorburg in hegtenis gebragt. Vuil Plakschrift op verscheide Dorpen. Wat te Alphen met het Burgerleger voorviel. Het gebeurde ten huize van* DE SUPERBIELLE. *Plunderingen te Rhynsburg. Verdeeldheid der Regeeringe te Schiedam. Het voorgevallene aldaar, wegens de versterking van de Bezetting in 's Gravenhaage. Men oordeelt 'er niet te moeten stilzitten. Burgers verzoeken Vroedschaps Vergadering. Volvoering van eene Bezending. Antwoord hun gegeeven. Onvoldoenend gekeurd en een ander verkreegen. Nieuwe Afgevaardigden na 's Gravenhaage. Ongenoegen der Schiedammeren over het gedrag van* DE GREEVE. *Verzoekschrift der Schiedamsche Burgeren. Overlevering van het Verzoekschrift. Verwyl des Antwoords Gunstig verslag. De Verklaaring van Burgemeester* DE GREEVE *onvoldoende gekeurd en eisch omtrent dien Burgemeester. Geconstitueerden te Schiedam aangesteld. Regeeringsverandering, en het zenden der Benoeming aan*

XLVI. BOEK.

aan Staaten van Holland. Wederſtreeven van het tekenen eens Verzoekſchrifts in eenige Ambagtsheerlykheden. Verbintenis der Patriotten. Komst der Pruiſen aldaar. Schoonhoven ſtelt laat Geconſtitueerden aan. Hoe het zich daar by de inkomst der Pruiſen toedroeg. Hoe te Leerdam 's Prinſen Jaardag gevierd. Woelen tegen de Patriotten. Verzoekſchrift aan de Regeering tegen dezelven ingerigt, en om Oranjevlaggen te laaten waaijen. 't Zelve wordt ingewilligd. Geweld en Plundering hier op gevolgd. Burgers uit Vianen, en Krygsvolk trekken na Leerdam. Vinden de Stad geſlooten en eiſchen ingelaaten te worden. Wegneeming der Oranjetekenen en gevangenneeming van twee Regeeringsleden. De Burgemeester KNYFF *op de Voorpoort in 's Gravenhaage gevangen gezet. Omwenteling te Leerdam. Uittochten uit Vianen tegen Oproerigen. Gevangenneeming des Drosſaarts van Asperen. Vianen hadt by de Omwenteling veel te lyden. Het Gedrag van Yſelſteyn in deezen. Woerden by de Omwenteling. Overgang tot Noordholland. Geſteldheid van Hoorn. Eene Verklaaring voor de toenmaalige Regeering gunſtig aangenomen. Oproerigheden aldaar. Vorderingen door het Gepeupel gedaan, door de Magiſtraat ingewilligd en daar op volgende Oproerigheden. Veelen verlaaten Hoorn, en Gecommitteerde Raaden vergaderen te Alkmaar. De Staaten beſluiten Krygsvolk derwaards te zenden. Het verzoek, om des verſchoond te worden, afgeſlaagen. Rondgaande Brief van Hoorn aan de Steden. Wederſpreeking hier van. Wederſchryven van Haar-*

Haarlem op den rondgaanden Brief. Tegenwerkingen van Partyen Het Krygsvolk gereed na Hoorn te trekken. De optocht derwaards. Aankomst te Hoorn. Verrigtingen daar op gevolgd. Strydige poogingen der Partyen. Regeeringsverandering door hun Ed. Gr. Mogenden. De Hoofd-officier verzoekt ten koste van den Lande te mogen procedeeren Geconſtitueerden te Hoorn benoemd. Eenige Regeeringsleden afgezet. Nieuwe Afgevaardigden na 's Gravenhaage benoemd. Het gebeurde by de Omwenteling. Het voorgevallene te Enkhuizen. Het gebeurde te Edam. Hoe het te Purmerende geſchaapen ſtondt. Wat te Medemblik voorviel. Wat aan de Zaan geſchiedde.

1787. Het vliegend Leger trekt voort.

Het *Zuidhollandsch* Burger-leger, 't geen te *Delft* zo veel toebragt om de Regeeringsverandering door te zetten, gelyk wy, in het laatstvoorgaande Boek, gezien hebben, bedoelde zeker dit zelfde te bewerken in de Steden van *Holland*, zo die ſtem in Staat hadden als andere, waar de Oranje Party de bovenhand hadt; terwyl 't zelve het Platteland doortrekkende, op de Dorpen de Oranjegezinde Genootſchappen, ſtoorde, en ontwapende.

't Voorgevallene te *Honsholredyk* met Douglas.

Van voor *Delft* opgebrooken, nam het den weg over *Ryswyk*, *Wateringen* en *Honsholredyk*: waar zy den ouden Bailjuw en 's Prinſen Rentmeester, ABRAHAM DOUGLAS in verzekering namen. Een bedryf, waar over allen van zyne Party bitter klaag-

XLVI. klaagden, en 't zelve met de zwartſte kleu-
BOEK. ren ſchilderden: waar tegen de Commisſa-
—— risſen, en de Krygsraad van het Burger-
1787. leger zich verdeedigden, met aan te mer-
ken, dat dit vatten, by alle weldenkende Burgers van *Hondshoirsdyk*, en andere Ingezetenen van het *Westland*, die 'er zich tegenwoordig bevonden, een algemeen genoegen en niet weinig aandoenings verwekte: daar elk nu hoopte eene billyke wedervergelding en wraak te zullen kunnen neemen, wegens alle de mishandelingen, hun, zedert zo lange aangedaan; doch waar omtrent de Heer DOUGLAS alle aangewende poogingen hadt te leur geſteld. Hier door ſcheen het geſchaapen, dat, op dit oogenblik, het verbitterd ongenoegen tot daadlykheden zou overſlaan, welke van zeer onaangenaame en heillooze gevolgen voor den gevatten Bailjuw zou hebben kunnen weezen; doch dat de Gecommitteerden en eenige Officiers daadlyk waren toegeſchooten, om alle buitenſpoorigheden te voorkomen: waar in zy ook gelukkig ſlaagden, met dit gevolg, dat, op het eenſtemmig verzoek der Burgery, en van den gevatten Bailjuw, dezelve in bewaaring en hoede van het Corps werd geſteld, en voorts, zonder eenig perſoonlyk leed te ontmoeten, met zyne toeſtemming, gebragt werd na de Buitenplaats des Heeren VAN DER POT, *Endeldyk* geheeten, waar men hem, onder de bewaaring van eene genoegzaame Wagt ſtelde. Van dit voorval werd terſtond kennis gegeeven aan een der Hee-

Heeren Gecommitteerde Raaden, en aan den Fiscaal LUIKEN. XLVI. BOEK. 1787.

Van *Hondsholredyk* rukte de Burger-bende voort tot door *Naaldwyk*, waar dezelve zich nederſloeg, en van daar, zo in *Naaldwyk*, *'s Graveſande* en verdere omliggende Plaatzen, de door 't zelve noodig gekeurde uittochten deedt, overal de Gewapende *Oranje* Genootſchappen en Societeiten vernietigde, en de Geweeren in bewaaring nam. 't Geen, door de aangejaagde ſchrik bykans overal geſchiedde zonder eenigen noemenswaardigen tegenſtand te ontmoeten. Ontwapent onder den weg de Oranje-genootſchappen.

Niet vry, ondertuſſchen, bleef het Gedrag deezes omtrekkenden Burger-legers van Ongeregeldheden, door de Party zeker ten breedſten uitgemeeten, en op de haatlykſte wyze voorgedraagen, ongeregeldheden nooit te verſchoonen. Derzelver optelling zou een zo verveelende als noodlooze arbeid weezen. De Hoofden des Burger-legers lochenen ze niet; maar drukten zich deswegen woordlyk in deezer voege uit. — „ Hoe jammer! dat niet alle Vaderlanders, in deeze Oorden woonende, zich by de gelukkige Omwenteling, die in het *Weſtland* plaats heeft, met de noodige gelaatenheid gedraagen, en alles aan de Directie, die by het Kamp plaats heeft, verbleeven hebben, zonder deeze vooruit te loopen. Hoe zeer zouden dan niet de klagten over eenige geringe Exceſſen, hier en daar gepleegd, zyn voorgekomen; en men niet noodig hebben, tot verſchooning te verzoeken, dat de Ongeregeldheden door 't zelve gepleegd en hoe verſchoond.

XLVI. BOEK. 1787.

„ weldenkende Natie haar oog daar op ves-
„ tige, dat Ingezetenen, hier zo lange ge-
„ drukt en mishandeld zynde door hunne
„ Tegenpartyen, zich nu, op hunne beurt,
„ niet genoeg hebben kunnen maatigen; en
„ zeer ligt hebben kunnen slaagen, om ee-
„ nige weinigen der driftigsten uit het Kamp
„ in hunne onberaadene ondernemingen,
„ mede te sleepen. — Welk een oneindige
„ moeite zou dan Krygsraad, by hunne
„ veelvoudige en aanhoudende bezigheden
„ niet zyn bespaard, die zy nu moeten
„ aanwenden om die klagten te onderzoe-
„ ken, te vereffenen, en op zodanig eene
„ wyze uit den weg te ruimen, dat, aan
„ de eene zyde, hier door de roem van
„ onze Vaderlandsche poogingen niet be-
„ vlekt worde, geen smet op hunne slap-
„ pen agterblyve; en aan de andere zyde
„ de noodige Orde en Geschiktheid stand
„ houde (*)."

Vlaardingen zeer Prinsgezind.

Wy mogen *Vlaardingen*, de laatste plaats waar dit Burger-leger, de Regeering veranderde, niet onopgemerkt voorbytreeden. Het hier voorgevallene, ten deezen Jaare, is daar toe te belangryk, en leevert ons eene Schildery van eene Plaats op, onder sterken invloed der Stadhouderlyke Partye staande.

Schoon

(*) Zie dit geheele Berigt in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4633. *enz.* By deezen Schryver kan men ook te regt om een verhaal aan te treffen van de verrigtingen deezer Burger-bende, waar in niets gespaard wordt om derzelver bedryven, met eene zwarte koole te tekenen.

Schoon de Patriottiſche Party verre weg te dier Stede de zwakſte was, zag men 'er niet alleen een Burger-ſocieteit, maar ook een Genootſchap van Wapenhandel opgerigt. Slegts honderd en vyftig beliep het getal der Tekenaaren eener Verklaaringe daar ontworpen, om, door alle betaamlyke middelen, zo veel mogelyk, de hand te leenen tot herſtel van 't geen zy, na ryp beraad, ſchadelyk oordeelden voor de Burgery. Deeze verkooren eerlang Burger-gecommitteerden ter voltrekking van dat plan. XLVI. BOEK. —— 1787. Schoon men 'er anderen aantrof.

Terwyl deeze Burgers daar mede onledig waren, beſpeurde men meer dan gewoone beweeging onder de Inwoonders van *Vlaardingen*, der tegenovergeſtelde Party met ſterken yver toegedaan, en zeker verbitterd door een Verzoekſchrift den Stadhouder betreffende, door de Geconſtitueerden en een aantal Burgers, in 't begin van Zomermaand, by Staaten van *Holland* overgeleeverd (*). Deeze woeling kon de aandagt der Patriottiſche Ingezetenen niet ontglippen, en ward dezelve te meer opgewekt, zints zy verſtonden, dat by die Party een plan beraamd was, om, met allen ſpoed, en wel binnen het verloop van veertien dagen, de *Vlaardingſche* Schuttery te regelen; een werk waar tegen men, nu twee Jaaren geleden, van dien kant, met allen yver, gearbeid hadt. De Meerderheid De Oranjeparty tragt zich te verſterken.

(*) Wy hebben het voornaamſte daar uit opgegeven in onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 249.

XLVI. BOEK. 1787.

heid der Regeeringe was dit Plan toegedaan, ten ſpyt zo van de Minderheid, als van eenige Hoofden des Krygsraads, en het Gewapend Genootſchap. Deezen konden niet nalaaten, ter oorzaake van het klein getal hunner Medeſtanderen, voor zich zelven en hunne zaak, de heillooſte gevolgen in 't verſchiet te beſchouwen.

Een Geſchrift ten voordeele van den Prins aangeboden en getekend.

Deeze gevolgen kwamen hun welhaast meer onmiddelyk onder 't ooge. De dag naderde op welken de Haringbuizen jaarlyks ter Neeringe in Zee ſteeken; een Vreugdedag, wanneer het meeſte Zeevarende Volk aan wal is, en vol vrolykheid. Zeker Regtsgeleerde, die op andere plaatzen voor den Stadhouder ſterk geyverd hadt, verſcheen tegen dien tyd te *Vlaardingen*. Terſtond daar op zag men door de welbekende Hoofden der Oranjegezinden, een Geſchrift ter tekeninge aanbieden, behelzende een *Verzoek tot Herſtel der Conſtitutie, gelyk die geſteld was in den Jaare* MDCCLXVI; *met eene daar aan gehegte Concept Qualificatie voor Geconſtitueerden tot verkryging van eene onbepaalde Magt om het boyengemelde, in naam der Conſtituanten, te doen beſtaan.* Om dit te doen tekenen, bevlytigden zich boven al twee voornaame Reeders in de Haringbuizen, NICOLAAS HOOGENDYK en ALEWYN VAN DER WERF. Deezen onder het ter Haringvangst vaarende Volk een groot aantal Afhangelingen hebbende, konden niet misſen veelen aan hun ſnoer te krygen. By menigte tekenden zy een Geſchrift, waar eerstgemelde

veel

veel invloeds hebbende Haringbuisreeder, ter voorbeeldlyke aanspooring, zyn Naam eerst onder gezet hadt. By deeze Vischers voegden zich allen, die kleine Stadsbedieningen hadden. Ook liep men, om de Tekenaars te vermeerderen, rond aan de Huizen der meest afhangelyke Inwoonderen. XLVI. BOEK. —— 1787.

Dit bedryf geschiedde niet alleen openlyk, maar ging gepaard met eene drift, die dikwyls het voorteken is van muitery, en zo ligt 'er toe overslaat. De overweeging van dit gevaar deedt het Gewapend Genootschap op eigen verdeediging, met ernst, bedagt weezen. 't Zelve besloot het uiterste te waagen, het liep zo 't wilde, geweld met geweld te keeren, en zonder marren, by de eerste schennis der openbaare Rust, 'er op in te schieten. —— Geen bedekte toeleg. Het Genootschap deedt door uit hun Afgevaardigden des de weete, zo aan den Substituut Bailjuw, aan een der Burgemeesteren, als aan de Heeren van de Wet, ten einde men de geschiktste middelen zou beraamen ter bewaaringe van de algemeene Rust. Hier van kreegen zy toezegging. Tevens boodt het Genootschap zich aan tot het betrekken van de Burgerwagt. Men bedankte voor dit aanbod. Voorzorgen der Genootschapsleden tegen oproerig Geweld.

Deeze openlyke handelwyze om zich tegen de andere, niet min openlyke, aan te kanten, wanneer 'er eenig Geweld met de dus verre in 't werk gestelde poogingen, ten voordeele van den Stadhouder gepaard ging, bragt de Hoofden dier Partye zo wel als de Regeering in de uiterste verlegenheid. Eenig Krygsvolk derwaards gezonden, en de Rust bewaard gebleeven.

XLVI. BOEK. 1787.

heid. Men kende de Genootſchapsleden, voor lieden van moed, die doen op zeggen lieten volgen. De Regeering verzogt byſtand by Gecommitteerde Raaden, die, reeds berigt van de woelingen te *Vlaardingen* ontvangen hebbende, derwaards zes Ruiters, onder eenen Wagtmeester, afzonden. Ondertuſſchen was het Genootſchap twee nagten, op een haarer looppkatzen, by een, en vaardigde, van tyd tot tyd, Ronden uit om tegen allen onraad op de hoede te zyn. *Zy* vernamen met het uiterſte genoegen, dat de Genootſchappers te *Schiedam* en *de Kethel*, op den eerſten wenk, te hunner hulpe, gereed ſtonden.

Onder alle deeze toebereidzelen en werkzaamheden naderde de met zo veel ſchriks te gemoet gezienen Zeildag der Haringbuizen. Het gelukkige gevolg was, dat de rust bewaard bleef, en de Haringbuizen in zee liepen, zonder dat onder de zaamengevloeide menigte der toekykeren iets wat naar gewelddaadigheid geleek, voorviel.

Veranderring der Regeering op de komst van het Burgerleger. Van korten duur.

Geen geringe ſteun wagtte de Patriotti-ſche Party van het naderend Burger-leger, 't welk den veertienden van Herfstmaand, daar binnen trok: een ſteun welke dezelve ook kreeg. Immers toen marden de Geconſtitueerden met, om, op naam der Burgerye, zes Leden van den Raad, die, hunne oordeels, het vertrouwen der Burgerye verlooren hadden, af te zetten, en by voorraad vier nieuwe Raaden aan te ſtellen, terwyl men de twee overige openſtaande poſten, tot den gewoonen dag der Magiſtraats-

staatsverandering, onvervuld liet. —— XLVI.
Deeze bleeven ook van dien kant, onvervuld. Naardemaal het Burger-leger, op —— BOEK.
de ontzettende tyding, dat verlatinge van 1787.
Utrecht, den zeventienden der gemelde maand, met al den Legertoeftel grootendeels uittrok. De nog agtergebleevenen door den Alarmklok opgewekt, vlieten *Vlaardingen* in den volgenden nagt.

Onbeschryflyk groot was de spyt en verslaagenheid der Patriottische *Vlaardingeren*. De Hoofden des Genootschaps namen, op de meer en meer toeneemende gerugten, versterkt door het gezigt der Oranjevlaggen op de Kerktoorens eeniger omliggende Plaatzen, de vlugt: terwyl hunne Manschap, voor 't Raadhuis in de wapenen staande, een goed heenkomen zogt. Welhaast stak men de Oranjevlag mede te *Vlaardingen* uit: en met deeze Ommeweteling kwamen de voor weinig dagen afgezette Regeeringsleden in hunne posten weder. De oude Regeering herfteld.

In het nabuurig *Maasfluis* hadt men, schoon in mindere maate, denzelfden tweestryd als te *Vlaardingen*. Geconstitueerden en het Genootschap van Wapenhandel, werden tegengewerkt, door de Oranje Societeit; doch verdien de eerstgemelden, zo lang de Patriottische Party boven dreef, ondersteuning van hooger hand, te midden van veelvuldige onlusten. Gecommitteerde Raaden stonden aan het Genootschap tweed Veldstukjes toe. Doch om hier by niet stil te staan, en meer betekenende voorvallen te vermelden. Dergelyke onlusten te *Maasfluis*.

XLVI. BOEK. —— 1787.

Er valt geen twyfel aan of het Vliegend *Zuidhollandsch* Leger hadt den toeleg, om in den *Brielle* het zelfde te bewerkſtelligen, 't geen het te *Vlaardingen* laatst volvoerde. Althans 'er liepen vry zekere gerugten, dat deeze Stad aan de beurt lag, om, door dit middel, eene Regeeringsverandering te ondergaan, die de Patriotten zeker allernoodwendigst keurden; dewyl deeze Stad zo zeer, indien niet meer dan eenige andere in *Holland*, de bedoelingen der Patriotten wederſtreefd hadt. Onze Geſchiedenis ſpelde den naam dier Stad menigvoud, als met die der Ridderſchappe vereenigd; ook ſtak zy in het voorſtaan des Stadhouders boven andere uit. Het kort beloop van het daar gebeurde ten deezen Jaare zal 'er een nieuw blyk van opleeveren.

Brielle zeer Oranjegezind.

's Prinſen Jaardag daar luidrugtig gevierd.

Des Stadhouders Jaardag, ten deezen Jaare, meest overal ſtil doorgebragt, klonk hier zeer luidrugtig, door 's morgens, op den middag, en 's naamiddags, het Geſchut van Stads Wallen telkens elfmaal los te branden; door het Klokkenſpel den geheelen morgen. —— Eenigen kwamen, op dien dag, ſluipswyze, anderen meer openlyk, met Oranjeſtrikken te voorſchyn. 's Avonds ſloeg men tot balddaadigheden over. In ſpyt van de Souveraine bevelen daar afgekondigd, ſchoot men onophoudelyk, en wierp allerlei ſlag van Vuurwerken, onder het uitbraaken der ſchriklykſte Vloeken tegen de Patriotten. Men ſchreeuwde, in tegenwoordigheid van den Stedehouder BRENDER à BRANDIS en diens Dienaaren,

Oran-

Oranje boven! Diens verzoek, om van ſchieten af te laaten, werd beantwoord, door hem eenige Zwermers na 't hoofd te werpen. Op de vraage, *wie zulks deedt?* gaf een dier Onverlaaten ten antwoord, *Ik doe het!* En bleef hy, ondanks die tergende bekentenis, op vrye voeten. —— De Dagbladen van dien tyd melden, dat de Kerkleeraar VAN DE KASTEELE 's volgenden daags, openlyk GOD dankte, *dat men weder aan den Jaardag van Neerlands waardigen Erfſtadhouder hadt mogen gedenken!* met veele andere bewoordingen, die grooten opſpraak verwekten; gelyk ook diens Dankzegging op den naastvolgenden Zondag, toen hy, naa in zyne Leerreden heftig tegen de Patriotten uitgevaaren, hun voor *Oproermaakers* en *Zeloten* geſcholden te hebben, den Hemel dankte; *dat het in deeze Stad zo rustig en zonder beroering was;* ſmeekende *dat het eerlang in allé Steden van ons Vaderland zo mogt weezen!* XLVI. BOEK. —— 1787.

De Regeering beſchuldigd van verlof gegeeven te hebben tot het draagen van *Oranje.*

Van meer belangs was de Voordragt des Advocaat Fiscaals LUYKEN, by Gecommitteerde Raaden, op den achtentwintigſten van Grasmaand, naa het ſcheiden van der Staaten Vergadering, dat de Regeering in den *Brielle*, ſtrydig met der Staaten Publicatie, verlof zou gegeeven hebben om in hunne Stad Oranjetekenen te draagen. —— Gecommitteerde Raaden deeden deswegen eene Aanſchryving. Meer dan twee honderd Burgers toonden zich des gebelgd, en begeerden in een Verzoekſchrift, by Gecommitteerde Raaden aan te dringen, dat

XLVI. BOEK. 1787

de Advocaat Fiscaal LUYKEN gelast mogt worden de egte Berigten, op welke diens Voorstel gegrond was, aan hun Ed. Mog. over te leveren; ten einde ze vervolgens aan de Regeering van *Brielle* mogten gezonden worden. —— Burgemeesters schreeven daar op een Brief aan Staaten van *Holland*, verklaarende niet onverschillig te zyn, over die verdenking, en te vertrouwen dat hun Ed. Gr. Mog., onverminderd het verdere onderzoek, Gecommitteerde Raaden zouden gelasten hun een Afschrift van die Berigten te doen geworden.

De Schuttery verklaart haar genoegen over de tegenwoordige Regeering.

Middelerwyle hadt de *Brielsche* Schuttery aan de Regeering eene Verklaaring ter hand gesteld, by welke zy betuigde, zich tegen alle Nieuwigheden in de Regeering van Land en Stad, met alle magt, te zullen verzetten; verzoekende dat de Regeering, wegens de Stad *Brielle*, nimmer zou afgaan, van de thans plaats hebbende Regeeringsvorm onder den Souverain de Staaten deezer Provincie, met handhaavinge van den Prins Erfstadhouder in alle diens Waardigheden. —— Dit stuk, door ruim drie honderd Schutters en Ingezetenen onderteekend, vondt zo gereeden ingang by de Magistraat, over welks bestuur die Burgers zich zo zeer voldaan verklaarden, dat er eene allergunstigste aanneeming op volgde.

De Patriotten 'er zeer in den haat.

Dan, hoe zeer verre de Meerderheid der *Brielsche* Regeering met die betuigingen, en dit gedrag, zeer in haaren schik was, klaagde de Minderheid by Staaten van *Holland* over de woelingen van de Party, by

haar

haar met den naam van de *verdorvende* be- XLVI.
ſtempeld. —— Het ontbrak, in die Stad, BOEK.
niet aan Patriotten, ſchoon zy verre weg ——
het minſte getal, en in de Regeering, en 1787.
in de Burgery, uitmaakten. Men vondt er
een Genootſchap, zints lange, en van de
oprigting af, in haat by de Meerderheid
der Regeering, en niet min by het meeren-
deel der Burgerye, die zich herhaalde kee-
ren aan oproerige Bedryven ſchuldig maak-
te (*). Leden van dit Genootſchap trok-
ken, gelyk andere door den Souverain ge-
wettigde Genootſchappen, na *Utrecht*, el-
kanderzaaloſende.

Over dit in- en uittrekken was te meer- Oproer,
maalen geſchil ontſtaan met de wagthou- by het
dende Krygslieden, en hadden de Genoot- wederkeeren
ſchapsleden kortlings zich genoodzaakt ge- der uit-
vonden de Barriere over te klimmen. getrok-
Een verſpreid gerugt, in 't laatſt van Bloei- ken Ge-
maand, dat in den *Briëlle* een aantal ge- wapende
wapende Patriotten van andere Steden ston- Man-
den te komen, om de Meerderheid der ſchap.
Vroedſchap uit te zetten, hadt dezelve de
ſtrikſte bevelen doen geeven, om geene
Gewapende Manſchappen binnen te laaten.
't Genootſchap de wederkomſt van afgelo-
ſte Leden wagtende, liet, om onaangenaam-
heden te voorkomen, den Bevelhebber des
Krygsvolks weeten, dat men deeze Bur-
germanſchap verwagtte, voorzien van een
blyk van de Plaats van waar zy kwamen;
en

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* X. D. bl. 210. XII.
D. bl. 113.

XLVI. BOEK. 1787.

en beſtaande uit *Brielſche* Burgers, met verzoek om de noodige orders te ſtellen, dat zy onverhinderd wierden binnen gelaaten.

Ondanks dit verzoek vonden deeze Burgers, ſchoon vergezeld door twee Vroedſchapsleden, de Barriere wederom geſloten, als zy in den laaten naamiddag, onder een vallenden ſtortregen en opkomenden ſtorm, aankwamen. Men ging, drie Schildwagten by de Barriere geſteld hebbende, verſlag doen van het verzoek om binnen gelaaten te worden. Dan door dien een der Burgemeesteren uit de Stad, en de ander nergens te vinden was, verliep 'er anderhalf uur eer het verlof kwam, om één voor één ter Stad te mogen inkomen. — Dit marren hadt aan het Gepeupel de ſchoonſte gelegenheid gegeeven om zamen te rotten, en zich te verlustigen met de hoonendſte uitjouwingen der voor de Barriere ſtaande Genootſchapperen, die deezen hoon moesten verduuren van meer leeds dreigend Gepeupel, deels opgeſchikt met Oranje Kamiſoolen en Oranje Daſſen, alles wat men, zonder tegen de letter van het Placaat te zondigen, van die kleur durfde draagen.

Eindelyk wierd de Barriere geopend, en traaden de Burgers, volgens order, één voor één binnen, gevolgd door een dringend, dreigend, ſchreeuwend, vloekend, Gepeupel; 't geen nu en dan een ſteen ſmeet, en het voorneemen ſcheen te hebben om, op de hooge Brug, die Manſchap in 't naauw te brengen; maar, zich digt

ſlui-

ſluitende, kwamen zy dezelve behouden over. Dit verdubbelde de woede van 't Gepeupel, 't geen op een geſchreeuw, *Val aan! Val aan! Slaa toe!* eenige Leden aanrandde; doch die door het ſlaan met de Geweeren hunner Medebroederen ontzet werden. —— Om deeze ſtoornis te voorkomen, beval een der Officieren halt te houden! zich te richten, en de Bajonetten op te ſteeken! Dit bevel werd, door 't gejuil, van eenigen niet recht verſtaan; deezen meenden dat zy last kreegen om te laaden. Het gezigt hier van deedt de zamengeſchoolde menigte, onder een woest geſchreeuw, wyken; zo dat zy onverhinderd konden voorttrekken tot het Societeitshuis, waar geheel het Genootſchap ongewapend vergaderd was. XLVI. BOEK. 1787.

Voor dit Huis verzamelde zich de oproerige hoop, die haare verbittering, door yſſelyk ſchelden, toonde. In deezen toeſtand beſloot men, dat de ongewapende Leden gelyklyk zouden uitgaan, om zich, des noods, ter zelfverdeediging gereed te maaken; terwyl de Gewapenden het Huis zouden blyven beſchermen.

Intusſchen hadden twee Leden van de Minderheid der Vroedſchappe, die by den intocht geweest waren, de Heeren HOYER en VAN DE STRUITEN, zich by den Commandant STURLER vervoegd, en op noodige voorziening tegen verder geweld aangedrongen; waar op eenig Krygsvolk, tot het doen van Ronden, te voorſchyn kwam; doch

XLVI. BOEK. 1787.

doch het Oproer groeide 'er tegen aan. De Magiſtraat vergaderde, en liet eene Waarſchuwing leezen *om uit een te gaan.* Wel verre van hier aan te gehoorzaamen, bleef de hoop zamengerot, ſloeg aan 't zuipen, boodt den Soldaaten, die de Ronden deeden, drank aan, en voorzag zich verder van alles wat ter Plundering kon dienen. Hier van maakte het een aanvang met de glazen van het Societeitshuis in te werpen, en poogingen te doen om de deur open te ſlaan; met bedreiging, om allen, die 'er zich in bevonden, van kant te helpen. Eindelyk, om tien uuren werd dit Huis door Grenadiers bezet; en op aandrang der Minderheid van de Vroedſchap, werden de aldaar posthoudende Burgers, door ander Krygsvolk, na hunne Huizen begeleid. 't Geen hun niet voor alle aanranding beveiligde, en hunne Huizen, naa het vertrek der Soldaaten, aan het inſlaan der glazen bloot-ſtelde, aan welk woest bedryf de Huizen veeler Patriotten dien bangen nagt ten doele ſtonden.

De Minderheid der Regeering doet des klagten.

De Minderheid der Regeeringe vervoegde zich, benevens eenige Ingezetenen, met een Verzoekſchrift by de Staaten van *Holland*, klaagende over de ongeregeldheden, welke te dier Stede, van tyd tot tyd, voorvielen, inzonderheid over de jongſte zo hoog loopende. Men beſloot hetzelve te ſtellen in handen van de Magiſtraat, om te dienen van berigt; met aanſchryving aan Burgemeesteren om zorge te draagen dat

'er

'er geene verdere baldaadigheden voorvielen (*).

XLVI. BOEK. 1787.

De Vroedſchap Mr. WILLEM HOYER, die by beide de gevallen aan de Barriere zich tegenwoordig bevondt, en was Capitein van een der Burgeryaandelen. De Officieren en Rotsgezellen van 't zelve, leeverden klagten tegen hem in, dat hy zich, als Opperhoofd van een Corps, geheel van de Stads Schuttery afgezonderd, aanſtelde, en zich de voorſte gedroeg in alle de bedryven der Genootſchapsleden, ſtrydig met de waarſchuwingen der Magiſtraat. Zy ſchilderden hem af als de éénige oorzaak der jongſte oproerigheden, en ongeſchikt, om in geval van Alarm, zich aan 't hoofd zyns Vaandels te vervoegen; weshalven zy diens afzetting als Capitein verzogten, en een ander in diens plaats te mogen kiezen. Een verzoek zeer bereidvaardig ingewilligd (†).

De Vroedſchap Hoyer als Capitein afgezet.

Zo ras men in den *Briele* de Regeeringsverandering te *Delft* vernam, te wege gebragt onder dekking van het Burger-leger, vreesde de Meerderheid der Regeeringe, ook een bezoek, ten dien zelfden einde, van deeze gewapende Burgermagt te zullen krygen; die met de Patrioten te dier Stede, welke hun zo veel moeite baarden, zamenſpannende, een dergelyke rol als te *Delft* mogt ſpeelen. —— De Regeering nam daar op maatregelen, zo met

Voorzorgen tegen de komst van het vliegend Leger gedragen.

(*) *Reſol. van Holl.* 1 Juny 1787
(†) *N. Nederl Jaarb.* 1787. bl. 413a.

XLVI. BOEK. 1787.

met de Stads Burgery, als met de Krygsbezetting, door Eed aan dezelve verbonden, om zulks te voorkomen. Men oefende de Burgery in den Wapenhandel; floot de Poorten; haalde de Bruggen op; plantte het Kanon op de Stads wallen, nam Kanonniers aan, en deelde ſcherpe Patroonen uit.

Voorſtel van een nieuwen Eed. Werkzaamheid der Minderheid hier tegen.

Men ging nog een ſchrede verder, en ſtelde, by eene buitengewoone Oproeping, de Schuttery voor, eenen nieuwen Eed te doen, met uitſluiting der belofte van Getrouwheid aan hun Ed. Gr. Mog. Van alle deeze maatregelen in den *Brielle* door de Regeering genomen, indien het Burgerleger zich aldaar mogt vertoonen om de Regeering te veranderen, gaf de Minderheid, nevens eenige Burgers, verſlag aan Staaten van *Holland*, met verzoek om voorziening tegen die Beſluiten der Meerderheid, en dat, hangende de Raadpleegingen, het invoeren van dien Eed, zonder reſumptie, mogt worden opgeſchort. Hun Ed. Gr. Mog., zonden aan de Meerderheid dit Verzoekſchrift om berigt, en ſchorten inmiddels het doen van dien zonderlingen Eed op (*).

Verzoekſchrift der Patriotten de Regeerings-verande-

Kort daar op leeverde het Genootſchap van Wapenhandel en de Burger-ſocieteit aan Staaten van *Holland* een Verzoekſchrift in, by 't welk zy de Handvesten, Octroijen en Privilegien der Stad *Brielle* inriepen, in het benoemen en aanſtellen der Re-

(*) *Reſol. van Holl.* 1 Sept. 1787.

Regeeringsleden: met bygevoegd verzoek, dat, hangende der Staaten raadpleeging daar over, de Aanſtelling van Schepenen, voor den eerſten van Wynmaand, de gewoone dag der Magiſtraatsverandering, mogt blyven opgeſchort. — De Staaten verleenden deeze Opſchorting, en ſtelden verder het Verzoekſchrift in handen van Burgemeesteren en Vroedſchappen om berigt. — De Afgevaardigden van *Briëlle*, die gaarne hunne zaak *Domeſtiek* verklaard gezien hadden, lieten tegen dit Beſluit aantekenen, „ dat zy 't zelve voor nul, kragtloos en „ van onwaarde hielden, als ſtrydig tegen „ de Handvesten, Privilegien en Octroyen „ hunner Stad, welke zy, ten dien opzigte wel expreſſelyk reclameerden, met „ reſerve van zodanige Demarche als de „ Heeren hunne Principaalen, tot maintien „ hunner Stadsregten en Privilegien, zouden oordeelen te behooren; de gevolgen, welke uit deeze zaak zouden kunnen reſulteeren, overlaatende voor rekening en verantwoording van die Leden, welke tot die pretenſe Reſolutie hadden geconcurreerd, en van den Heer Raadpenſionaris, die, niet tegenſtaande de Overneeming en de Protesten van Heeren Gedeputeerden, als mede van de Heeren van de Ridderſchap, die informeele Concluſie hadt opgemaakt (*)."

XLVI. BOEK. 1787. ring betreffende, door de Staaten toegeſtaan.

De Commisſie tot Verdeediging van *Holland* en de Stad *Utrecht* van de bedryven verdeedder Het in

(*) *Reſol. van Holl.* 5 Sept. 1787.

XLVI. BOEK. — 1787.

der *Brielsche* Regeering ter in verdeediging stelling haarer Stad onderrigt, gaven Staaten van *Holland* te kennen, dat de Commies van den *Brielle* Geschut op de wallen hadt doen brengen, zonder dat men wist op wiens last, of met welk oogmerk, hy zulks gedaan hadt: met verzoek dat deeze gelast mogt worden, dit Geschut weder in het Magazyn te brengen, en 't zelve, zonder byzonderen last, 'er niet weder uit te haalen. Gecommitteerde Raaden kreegen bevel deswegen kundschap in te winnen, orders te stellen, en onverwyld verslag te doen.

diging stellen tegen gewerkt.

Men vaart 'er mede voort tot het noodloos wordt.

De Meerderheid, schoon dus tegengewerkt, bleef volstandig in het doorzetten van het eens gevormd plan, en het neemen van maatregelen, om zich met kragt te verzetten tegen de Burger-societeit, het Gewapend Genootschap, en de mogelyke onderneemingen van het Burger-veldleger, die waarschynlyk, zo niet zeker, tot daadlykheid zouden gekomen weezen, indien het in den verderen Optocht niet gestuit ware door de komst der *Pruissen*, gelyk wy hier boven zagen (*).

Hoe het zich daar by de Staatsomwenteling toedroeg.

Geene Omwenteling werd, door der *Pruissen* Inval, in den *Brielle* te wege gebragt. De Meerderheid der Regeeringe behieldt nu het kussen: en zag veele Leden der Minderheid, met eenige Burgers, die nevens hun voor de Grondwettige Herstelling geyverd hadden, na elders de wyk nee-

(*) Zie hier boven bl. 247.

heemen. Groot was de Vreugdeviering over deeze Gebeurtenis, gelyk op 's Prinsen Jaardag deezes Jaars het Geschut drie keeren op dien dag gelost werd. In welk bedryf de Kanonniers geholpen werden door een Corps Vrywillige Artilleristen, nu zeer onlangs tegen de gevreesde komst van het Burger-leger, tot stand gebragt. Thans geschiedde zulks onder een afwisselend Muzyk, 't welk ook de Muzikanten van de *Zwitzersche* Krygsbezetting, daar met moeite gehouden, door de Straaten, op de *Turksche* wyze maakten, afgewisseld door het Vreugdegeroep der Burgeren. XLVI. BOEK. 1787.

Welhaast volgde de vernietiging des gehaaten Genootschaps van Wapenhandel, en het ophaalen der Geweeren, op last der Regeeringe. Het kon niet missen of de gerugten spraaken sterk van allerlei Krygstuig en Schietgeweer, by de Patriotten te deezer Stede gevonden; doch het bleek, dat 'er niets van dien aart, 't welk eenigen naam verdiende, daadlyk voor den dag kwam. Nu konden de Kerkleeraars in den *Brielle*, waar van één, op den achtsten Maart, met zo veel aanstoots voor de Patriotten, zich in den Gebede hadt laaten hooren (*), geheel onbeschroomd spreeken; waar omtrent zy op den eersten Zondag naa de Omwenteling niet in gebreke bleeven.

Het aan den *Brielle* nabuurig *Hellevoetsluis* leeverde, ten deezen Jaare, schuwe Mishandelingen toe-

(*) Zie hier boven bl. 248.

XLVI. BOEK. —— 1787.

den Leeraar Huigens te *Hellevoetsluis* aangedaan.

tooneelen op, van Oproer en Geweld. Byzonder ſtondt de Kerkleeraar HUIGENS, bekend voor een allervuurigſt Yveraar der Patriottiſche Partye, daar aan ten doele. Men wil dat hy zich op eene onvoorzigtige wyze zou uitgelaaten hebben tegen een hoop beſchonken Volks, die Oranjeliedjes zingende, zyne Wooning voorby ging, welke zy niet alleen met plundering dreigden; maar dermaate haavenden, dat hy zyn geplunderd Huis, in 't holſte van den nagt, met Vrouw en Kind moest verlaaten, en in de Barakken eene ſchuilplaats zoeken. Doch ook daar vondt hy geene veiligheid. De woede ſloeg de hand aan den gehaaten Man, met ſlaagen in 't aangezigt en op de borst. Voor nog erger bedugt, beſloot hy de wyk te neemen; maar in ſtede van veiligheid te vinden, liep hy een nieuw gevaar in den mond. Den weg neemende door den *Brielle*, waar hy te over bekend ſtondt voor een der vuurigſte Patriotten, hieldt men het Paard zyns Rydtuigs vast, en ſcheurde hem, onder het uitſlaan der ſchriklykſte vloeken en bedreigingen, daar uit. Naa ſlaan en ſchoppen te hebben moeten verduuren, ſcheen men geen ander oogmerk te hebben dan om hem in 't water te ſmyten. Vry zeker zou de Heer HUIGENS hier zyn leevenseinde gevonden hebben, hadt de menschlievende tuſſchenkomst des Burgemeesters VAN DAM, der woede dien prooy niet ontrukt, en voorts, onder het geleide van een Corporaal en vier Soldaaten, tot aan het Hoofd doen brengen.

Naast

1787.

Naast deezen Leemar was men te *Hellevoetſluis* ſterkst verbitterd tegen een Timmermans Baas, aan wiens Huis, by het inſlaan der glazen van een groot aantal Huizen, zo men wil, eene ſchade van twaalf duizend Guldens werd toegebragt, door dien men het geheel uitplunderde, ſchoon de bedreiging om het tot den grond af te breeken, agter bleef. Men zou zeker het leeven deezes Mans, noch dat zyner Zoonen geſpaard hebben, waren zy hunne Vervolgers niet over de daken ontkomen: want ter zelfverdeediging op de Plunderaars ſchietende, hadden zy 'er eenigen zwaar, ja doodlyk, gekwetst. Gewelddig Oproer aldaar.

Naa dat deeze geest des Oproers eenigzins bedaard was, ontboodt men de Genootſchapsleden, om een Verzoekſchrift ten voordeele van zyne Hoogheid te tekenen, met bygevoegden eisch, dat zy hunne Geweeren moesten overleeveren. Bedreiging van plundering was de drangreden, welke zy tot het een en ander bezigden. Verre de meesten, door vreeze geprangd, voldeeden aan deezen dubbelen eisch. Vordering om een Verzoekſchrift ten voordeele van den Prins te tekenen.

De Raaden ter Admiraliteit op de *Maas* gaven onverwyld kennis van deeze verregaande Rustverſtooringen en Gewelddaadigheden, en eischten, zich beklaagende dat 'er niets gedaan was om de woede te keeren, om onverwylde voorziening. Men beſloot den Bevelhebber des Krygsvolks aan te ſchryven, om aan de Juſtitie en de Bediendens der Admiraliteit, alle hulp te verleenen, des noods geweld met geweld Voorzorgen om dit geweld te ſtuiten

XLVI. BOEK. 1787.

te keeren: en voorts Gecommitteerde Raaden te magtigen, om door alle gepaste middelen mede te werken tot herſtel der zo deerlyk geſtoorde Rust, en den Commandant te gelasten, om de Bevelen van Gecommitteerde Raaden vaardig en ſtipt na te komen, wilde hy zich aan de hoogſte ververont waardiging van hun Ed. Gr. Mog. niet blootſtellen.

Eene Commissie derwaards gezonden.

Men liet het daar by niet berusten; maar beſloot eene Commisſie derwaards te zenden, ten onderzoek van de daar voorgevallene Oproerigheden. Deeze werd bekleed door de Heeren BACKUS en CLOTTERBOOKE, wegens *Dordrecht* en *Haarlem* zitting hebbende in Gecommitteerde Raaden, vergezeld van den Fiscaal LUIKEN, en twee Boden van Staat. —— Wanneer Gecommitteerde Raaden, omtrent de Volmagt hun Ed. Mog. gegeeven, wegens het onderzoek van het gebeurde te *Hellevoetſluis*, verklaaring vroegen, of daar onder ook begreepen was, dat Commisſarisſen, die derwaards ſtonden te vertrekken, de magt hadden, om de Schuldigen, wanneer zy mogten ontdekt worden, in hegtenis te doen neemen, begreepen dertien Steden dat zulks met de meening des Beſluits overeenkwam; doch de Ridderſchap, met *Delft*, *Brielle*, *Hoorn*, *Edam* en *Medemblik* namen deezen Brief over (*).

Geſteldheid te

Wanneer wy ons te binnen brengen hoe in *Dordrecht*, van tyd tot tyd, ſterke Ste-

de

(*) *Reſol. van Holl.* 30 Juny 1787.

delyke ſtappen gedaan waren (*); en hoe deeze oudſte Stad van *Holland* ter Staatsvergaderinge zich met den volſten nadruk voor eene Grondwettige Herſtelling liet hooren, kunnen wy ligt raamen, hoe dit ten deezen Jaare voortduurde, ja opwakkerde. De Meerderheid der Regeeringe was der Patriottiſche Partye toegedaan, blykens de uitgebragte ſtem dier Stad in de neteligſte Staatstwisten ter Vergaderinge van *Holland*, geduurende de veelvuldige en hoogloopende Regeeringsgeſchillen. Deeze Meerderheid der Regeeringe werd geruggeſteund door waakzaame en met haar medewerkende *Goede Luiden van Achten*, die wy te meermaalen zagen, dat, te dier Stede, eenen grooten invloed hadden; een invloed, welken zy, ondanks veele tegenwerkingen, behielden: daar de Tegenparty 'er op uit was om de Gilden over te haalen, om, by eene aanſtaande verandering deezer *Achten*, eene geheel andere Benoeming daar te ſtellen, en dien invloed te ſtuiten.

XLVI. BOEK. 1787. *Dordrecht* omtrent de Staatsgeſchillen.

De thans in deeze post geſtelden, vervoegden zich, by eenen Brieve aan Staaten van *Holland*, met verzoek, om zelve den Burgemeester uit de Gemeente te mogen *kiezen* (†), of anders uit den Eed deswegen gedaan, ontſlaagen te worden. Een ver-

Geſchil over de Regeeringsverkiezing.

(*) Zie onder andere onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 33.

(†) Zie wegens de Verkiezing van deezen Burgemeester aldaar onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 135.

XLVI. BOEK. 1787.

verzoek hun terſtond toegeſtaan. — Dan hun ſchryven, wegens eenen misſlag in eene gezondene Benoeming tot Burgemeesteren ingeſloopen, waar by toe zou kunnen komen, dat op den Heer M. ONDERWATER de keuze viel, werd voor Bekendmaaking aangenomen, gelyk mede de Brief van zes en twintig Gildens te *Dordrecht*, ten zelfden einde ſtrekkende, met bygevoegd verzoek, dat de Heer ONDERWATER niet mogt gekoozen worden; dewyl hy, in deezen tyd, der Burgerye niet aangenaam was (*). En werd, op het nader ſchryven van zeven Regeeringsleden, tot groot misnoegen van veelen, de Heer ONDERWATER gekoozen (†).

Verzoekſchrift de *Oranjegezinde* Regeeringsperſoonen betreffende.

Eene meer openlyke pooging om de Patriotten tegen te werken, deeden eenige *Dordrechtſche* Burgers, wanneer zy, naa de voorgevallene Afzettingen eeniger Regeeringsleden te *Amſterdam* en te *Rotterdam*, een kort Verzoek tegen de Uitzetting van Regenten aan de Leden van den Oudraad inleeverden, by 't welk zy verklaarden, „ dat zy, vernomen hebbende, dat in verſcheide Steden van deeze Provincie, op „ naam der Burgeryen, Verzoeken werden gedaan, welke met de generaale gedagten van allen geenzins overeenſtemden, en niet weetende of dit ook mogelyk binnen deeze Stad zou kunnen „ plaats hebben, namen zy de vryheid zich

(*) *Reſol. van Holl.* 21 Maart 1787.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 631. 647.

„ zich te keeren tot hun Wel Ed. Groot XLVI.
„ Agtbaaren, inſtantelyk verzoekende, dat BOEK.
„ op geene Adresſen of Verzoeken, hoe ——
„ ook genaamd, betreffende zo het Lichaam 1787.
„ van de Regeering als der Burgery, en
„ op naam der Burgery gedaan worden-
„ de, eenig het minſte reguard geno-
„ men, of aan dezelve gedefereerd mogt
„ worden, alvoorens de Ondergetekenden
„ als Medeburgers en Inwoonders, aan
„ wien het belang der Stad, zo wel als
„ het welzyn van hunne Regenten en Me-
„ deburgers, ten hoogſten ter harten ging,
„ daar op gehoord worden, en dus ieder
„ voor zich zelven hunne manier van den-
„ ken zou kunnen te kennen geeven. Ver-
„ zoekende mitsdien dat dit zou mogen
„ aangenomen worden voor een Antido-
„ taal, of Tegenwerkend Verzoek."

Duidelyk genoeg was de bedoeling deezer Burgeren, in dit ſchraale, en weinig omkleede Stuk, om het gevoel der andere Partye op te wekken. Zy marden ook niet om, ter zelfde tafel, een Verzoekſchrift in te dienen, uit naam van de Leden der gecombineerde Vergadering, repreſenteerende de zamenverbonden Gilden, de drie Schutteryen en de Officieren der Burgerwagten. In t zelve komen zy, op 't onbewimpeldst, en met kragt van taal, voor de zaak uit. — Naa eene Inleiding over de noodzaaklykheid van de gepaste zamenwerking aller Leden eener Maatſchappye, tot ſtuiting van ſchadelyke Tweedragt, en verbanning van Vooroordeel en zelfzoekenden Eigenbaat; Sterk Verzoekſchrift daar tegen.

XLVI. BOEK. —— 1787.

beginzels waar op de werkzaamheid rustte van den weldenkenden Burger en eerlyken Vaderlander, welke zy betuigen de gevoelens te zyn, met welke hunne harten doortrokken waren, en die zy vertrouwden, dat door geen eerlyk *Nederlander* konden gewraakt worden, vaaren zy woordlyk in deezer voege voort.

„ Daar wy nu, zo wel onze eigene verpligting als die van onze Vertegenwoordigers kennen, en de Braafheid en Trouw in den eenen, zo wel weeten te eerbiedigen, als wy het tegenovergeſtelde in de anderen afkeuren en veragten, zo erkennen wy met blydſchap reden te hebben om, boven anderen van onze Zusterlyke Steden, op veele weldenkende Vaderlandſche Regenten te mogen roem draagen; terwyl wy, aan den anderen kant, geen minder reden vinden om ons te bedroeven, dat 'er onder het midden van onze Regenten ook zulken gevonden worden, die, gansch verſchillende gevoelens koesterende, zich als 't ware ſchynen verbonden te hebben om ſteeds tegen de begeerte des Volks, en die der beste Regenten, aan te druisſchen, en derzelver billyke poogingen te vertraagen: waar uit niet anders dan onheilen voortvloeijen, die de ſchroomlykſte gevolgen zouden kunnen naa zich ſleepen: dewyl de Burgers, eenmaal afgeſloofd door zorg en waakzaamheid, naa het uitoefenen van het taaiſte geduld, zich in het einde veelligt wraak zouden kunnen verſchaffen.

„ Wy

„ Wy behoeven niet lang bewyzen te zoeken, om de waarheid van onze billyke klagten te ſtaaven. —— Want, om niet eens te ſpreeken van het gemanifesteerd gevoelen, 't welk die bedoelde Regenten niet alleen aankleeven; maar, by alle voorkomende gelegenheden, zelf openlyk aan den dag leggen; behoeven wy ons ſlegts te herinneren alle de middelen, die men heeft in 't werk geſteld om onze regtvaardige poogingen, tot herſtel der verloorene Vryheid, te verydelen, om onze billyke begeerte te vertraagen, onzen arbeid moeilyk te maaken, en waar het mogelyk daar door uit te werken, dat wy, even als in vroegere dagen, van onze Vryheid niets dan den blooten naam overhielden. XLVI. BOEK. —— 1787.

„ Getuigen hier van onder andere is de herſtelling van byna alle de Privilegien onzer Stad. —— Een ieder weet met hoe veel zorg en moeite dezelve herkreegen zyn, uit de handen van hun, die dezelve, overeenkomſtig hunne duure verpligting, handhaaven en beſchermen moesten, niettegenſtaande het blykbaar was, dat de dugtigheid van onze billyke vorderingen den geenen het best bekend waren, die dezelve het meest betwisten (*).

„ Ge-

(*) Wy zouden hier op verſcheide Deelen onzer *Vaderl. Hiſt.* kunnen terug wyzen; dan wy vergenoegen ons alleen met dit te doen, op het voorgevallene in het laatst verloopene Jaar. Zie het XII. D. bl. 33—51.

XLVI. BOEK. 1787.

„ Getuigen hier van is de jongſte Miſ-
„ ſive aangaande de Verkiezing van Bur-
„ gemeesteren aan hun Ed. Gr. Mog. door
„ zeven Leden uit het midden van U Ed.
„ Gr. Agtb. geſchreeven; waar in niet al-
„ leen de bolwerken der Vryheid, onze
„ Privilegien en Accoorden, geheel tegen
„ onze belangen verklaard en uitgelegd
„ worden; maar ook de poogingen ter
„ verkryging van de by ons en de gan-
„ ſche Natie zo gewenſchte *Grondwettige*
„ *Herſtelling*, als een bron van verwarrin-
„ gen beſchouwd, en aldus aan 's Volks
„ hooge Vertegenwoordigers wordt voor-
„ gedraagen (*).

„ Getuigen hier van, de menigvuldige
„ Tegenkantingen en Protesten, zedert de
„ jongſt verloopen Jaaren aangetekend in
„ de Notulen van U Ed. Groot Agtb.
„ Vergadering, waar uit volkomen blyk-
„ baar is, dat die der bedoelde Regenten
„ meest allen rechtſtreeks aanloopen tegen
„ het hartlyk verlangen des Volks, en het
„ gemanifesteerde gevoelen der braafſte
„ Regenten — Protesten, die alleen ſchy-
„ nen ingerigt te weezen om de heerſch-
„ zugtigen onder de Nakomelingſchap, de
„ middelen in de hand te geeven, om de
„ herſtelde Voorregten, by eene vroegere
„ of laatere gelegenheid, weder te ver-
„ drukken en te onder te brengen.

„ De herdenking, Ed. Gr. Agtb. Hee-
„ ren! van deeze Bezwaaren, om geen
„ groo-

(*) Zie hier boven, bl. 263.

„ grooter aantal op te haalen, heeft het billyk ongenoegen van de weldenkende Burgery onzer Stad dermaate ontſtooken, dat het zelve, gevoegd by onze vuurige verlangens om de hoogst noodzaaklyke Eendragt in de Raadzaal, en het Vertrouwen tuſſchen het Volk en zyne Vertegenwoordigers eens eindelyk herſteld te zien, ons reden genoeg geeven zoude, om de jongſte ſtappen van onze naburige Steden na te volgen. XLVI. BOEK. 1787.

„ Dan, Ed. Gr. Agtb. Heeren! hoe zeer wy ook de bedoelde Verrigtingen van onze *Amſterdamſche* en *Rotterdamſche* Medeburgeren goedkeuren, gelyk wy onze gevoelens daar omtrent openlyk aan den dag hebben gelegd, betuigen wy, egter, dat wy in deeze Stad, even als zy, niet dan ongaarne, en in den hoogſten nood, daar toe zouden beſluiten.

„ Op hoe veele redenen onze bekommering op zommige Leden der Vergadering ook gegrond zy, wy kunnen egter niet vermoeden, dat zy nu, daar zy het Vaderland in eenen byna voegen ſtaat voor hunne oogen zien nederdiggen, niet mede zouden toeſchieten om hetzelve te redden. —— Neen, wy vleijen ons, dat het eindelyk ook hun medelyden zal gaande maaken, en dit belet ons te vreezen, dat wy immer tot dien altoos noodlottigen, maar dan noodzaaklyken, ſtap, gebragt zullen worden.

„ Wy

XLVI. BOEK. 1787.

„ Wy verwagten, ô, Agtbaare Vaderen! dat eenmaal het gewenschte tydſtip daar zal weezen, waar in de algemeene belangen des Volks, door elk van U Ed. Gr. Agtb., als om ſtryd, zullen ter harte genomen worden; en, in die hoope is het dat wy wenſchen, dat ons verlangen den behoorelyken indruk zal maaken op de harten van U Ed. Groot Agtb., en voor al op die geenen, die zich, tot nog toe, tegen de poogingen des Volks, en der beſte Regenten verzet hebben.

„ En, zo 't ons verhoopt onder U Ed. Gr. Agtb. nog mogten gevonden worden, welken zouden kunnen weigeren gehoor te geeven aan onze begeerten, verzoeken wy de zodanigen, met allen ernſt, lieven den hun toevertrouwden Poſt van Regent, uit eigen beweging, te willen nederleggen, dan dat zy, door hunne halſtarrigheid, het Volk doen beſluiten, om hun tot den Kring te doen wederkeeren, waar uit zy tot den Eerepoſt van Regent verkoozen zyn.

„ Terwyl wy daar en tegen, ten aanhooren van een Alweetend God, welmeenend belooven, dat wy die geenen van U Ed. Gr. Agtb. die zich met de daad Voorſtanders betoonen van 's Volks dierbaare Voorregten, als onze Vaders beſchouwen zullen, met eene opregte toegenegenheid agtervolgen, en hun, (is 't nood) met de wapenen in de vuisten, als Mannen van Eer, tegen allen

„ aan-

„ aanval verdeedigen; ja dat wy liever ons „ leeven gewillig voor hun zullen opoffe- „ ren, dan dat wy gedoogen zouden, dat „ zy, in hunne Perſoonen of Goederen, „ van wie het ook zyn mogt, immer be- „ nadeeld wierden (*)."

XLVI. BOEK. —— 1787.

Eene taal geſchikt om 't hart der Patriottiſche Regenten te ſtyven; maar dat der andere Partye te verſchrikken. Dit laatſte ſchynt nogthans het geval van eenige *Dordrechtſche* Regenten niet geweest te hebben; althans wy vinden opgetekend, dat deeze nadruklyke Verklaaring maauwlyks in den Oudraad geleezen was, of eenige Regenten, wel verre van door dezelve getroffen te zyn, toonden daadlyk hoe weinig indruks zulks op hunne harten maakte, door het gedrag der *Dordrechtſche* Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge in de zaak van *Rotterdam*, wegens het aanneemen der nieuwe Afgevaardigden, niet alleen af te keuren; maar zelfs, naar ouder gewoonte, eene ſterke Tegenverklaaring in de Beſluiten des Raads te laaten aanteekenen (†).

Welk eene uitwerking dit baarde.

Terwyl de *Dordrechtenaars* voor geene andere Stedelingen behoefden te wyken in na *Utrecht*, *Woerden*, en andere Plaatzen te trekken, kreeg hun dapperheid een ſteun, toen de Oudraad beſloot aan ieder der drie Schutteryen, twee Metaalen Drieponders ten geſchenke te geeven. Deeze kwamen hun

De *Dordrechtenaars* trekken uit tegen Oproerigen in den omtrek.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 625-633.
(†) *Post van den Neder-Rhyn* XI. D. bl. 284.

XLVI. BOEK. 1787.

hun welhaast te ſtade. —— Meermaalen hebben wy de *Dordrechtſche* Burgers volyverig gezien, om ook, in den omtrek, oproerig geweld te bedwingen (*). Dit was thans weder het geval.

Oproerigheden in *Oud Beyerland.*

In den omtrek van *Dordrecht* bleef de Prinsgezinde Party heftig woelen. Zulks greep inzonderheid plaats in *Oud Beyerland*, waar men Verzoekſchriften tekende, vol betuigingen, dat men met de Regeering, zo als die zints ruim dertig Jaaren geſteld geweest was, zich geheel te vrede hieldt. Zy vonden tegenkanting by het Genootſchap van Wapenhandel daar ter Plaatze. Hier uit reezen opſchuddingen. De Voorſtanders van *Oranje* zich van hunne Medeburgeren de wet niet willende laaten voorſchryven, ſtelden zich tegen het Genootſchap in de weere, en ontwapenden 't zelve. By welke ſchermutzelingen, de wederzydſche wrok tot verregaande gewelddaadigheden overſloeg.

Beſluit der *Dordrechtenaaren* om derwaards te trekken.

Te midden van Hooimaand ontving de Krygsraad der drie vereenigde Schutteryen te *Dordrecht*, door twee Booden de tyding, dat men op verſcheide Dorpen de hevigſte beweegingen van Oproer beſpeurde. Oranjevlaggen van Molens en Toorens uitgeſtooken, dienden tot leuzen. Meer bepaald kreeg men kundſchap, dat op *Oud Beyerland* Geweld en Plundering reeds werklyk de handen repten, en de Patriotten het onderſpit delfden.

De

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* VII. D. bl. 306.

De Krygsraad, aan Stads Voorzittenden Burgemeester van deeze berigten kennis gegeeven hebbende, verzogt het Defensieweezen van *Dordrecht* te laaten beleggen. Dit in aller yl op 't Raadhuis vergaderd zynde gaven de Heeren J. DEKKER en D. CRANS hun voorneemen te verstaan, om met eenige Manschap, onder bevel van den eerstgenoemden, uit te trekken; ten einde het Oproer te stuiten, en de Plundering in *Oud Beyerland* te doen ophouden: ten welken einde zy twee der zes Veldstukken, dien dag juist aangekomen, verzogten. XLVI. BOEK. 1787.

Naa deeze vergunning, maakten zy de noodige toebereidzels, en trokken 's nagts over twaalf uuren uit. Vroegtydig op *'s Gravendeel* gekomen, vonden zy het Geschutschap onder de wapenen, met den Schout en Secretaris KLUIT aan 't hoofd. Te *Myns Heeren Land* verstonden zy, met meer omstandigheden, de waarheid, dat op *Oud Beyerland* alles in rep en roere was. — In 't gezigt van dat Dorp, tusschen zeven en acht uuren genaderd, schaarde zich de *Dordrechtsche* Manschap in Slagorde, en dekte het Geschut. Men begon eerlang den aanval. Eenige Voorvegters uit het Dorp, verciérd met *Oranje*, gewapend met Sabels en Messen, kwamen op de *Dordrechtenaars* aantrekken; doch werden welhaast ontwapend en aan het Kanon vastgemaakt. Deeze schermutzeling werd van veel ernstiger gevolgen. Uit *Oud Beyerland* schoot men op de *Dordrechtsche* Burgers, die het, van hunnen kant, met Pe- Oprocht en Verrigtingen.

XLVI. BOEK. 1787.

lottons beantwoordden. Het schieten uit alle hoeken van het Dorp, als mede uit verscheide Huizen, nam hand over hand toe. Hier op besloot de Aanvoerder der Burgermagt het Geschut te ontdekken, en hetzelve los te branden. Dit hevig vuur, door klein Geweer ondersteund, deedt de aandringende verwoede menigte te rugge deinzen, en, in 't einde, met agterlaating van eenige dooden, door zommigen op zes gerekend, terwyl men een aantal gekwetsten telde.

Naa dit treffen, tusschen Burger en Burger, een deerlyk schouwspel voorwaar! rukten de *Dordrechtenaars*, die één gekwetsten bekomen hadden, voort, en plantten het Kanon over de Haven van het Dorp. De Patriottische Dorpelingen, die, in den wederstand tegen hunne Mededorpelingen, te kort geschooten, ontwapend en gevlugt waren, kwamen daar op uit hunne schuilplaatzen te voorschyn, en vereenigden zich met die te hunner verlossinge uitgetrokken, en tegen hunne Party zo fel in de weere waren. Zy bleeven niet in gebreeke om de Huizen hunner voornaamste Tegenstanderen aan te wyzen. Een gedeelte deezer door de *Dordrechtenaaren* opgeligt en gevangen zynde, bezogt men ook de Oranje-Societeit van dat Dorp, en vondt, nevens een groot aantal Geweeren en Krygsvoorraad, ook eenig Geld en Papieren, 't welk men buit maakte.

Van *Schiedam* kwamen ook eenige Manschappen toeschieten. Dan, by hunne aankomst,

kolfst; was het geweld reeds gedempt. Nogthans waren deezen niet te vergeefsch uitgetoogen: dewyl zy te *Rhoon*, eenige Boeren, welke aldaar, op het kloppen van de Klok, mede op de been geraakt waren, met voorneemen om de Plunderaars te helpen, gevat en na *Schiedam* opgebragt hadden. XLVII. BOEK. 1787.

De *Dordrechtsche* Manschap kwam 's avonds ten elf uuren, onder het licht van flambouwen, en eene algemeene toejuiging binnen. De vervoering der veroverde Goederen na het Raadhuis, op een daar toe geschikte wagen, ging vervolgens met veel omslags en vertoons toe, in tegenwoordigheid van Schout en Geregte van *Oud Beyerland*. Ruim dertig Gevangenen werden in een Schip na *Dordrecht* opgezonden, en nog eenige anderen kwamen, van tyd tot tyd, derwaards en in hegtenis. Op de Dorpen des Eilands *Overflakkee*, in de *Wilmstad*, de *Klundert*, in de *Fynard*, te *Dirkland*, en elders in dien omtrek, zouden de *Dordrechtenaars* veel werks gevonden hebben tegen de daar heevige bewaegingen van plunderingen en mishandelingen der Patriotten. Doch hunne magt was te klein om zo veel te omvatten, te meer, daar zy, behalven andere uittochten, na *Woerden* en *Utrecht*, gestadig een zeker getal Schutters en Kanonniers te *Heusden* hielden. Wederkomst met gevangene *Oud Beyerlanders*.

Gehoel hielden zy het, egter, by voorgemelden uittocht na *Oud Beyerland* niet staande. Behalven eene Bezending van Ge- Verdere Uittochten, en Onruste-

XLVI. BOEK. —— 1787. peningen der Landlieden.

wapende Manschap in Hooimaand na *Werkendam*, waar zy een Heelmeester, VAN DYK geheeten, 's nagts uit zyn Bedde ligtten, met zyne Papieren na *Dordrecht* overbragten en in bewaaring plaatsten: dewyl deezen Man naaging, dat hy een Verzoekschrift ter handhaaving der Oranje-regeering ter tekening gelegd, zelve getekend hadt, en anderen getragt ter tekening over te haalen —— behalven deeze deeden de Gewapende *Dordrechtenaars*, in Herfstmaand, eenen nog veel geruchtsverwekkenden Uittocht. Niet minder dan honderd tachtig Schutters, met twee Veldstukken en twee en twintig Kanonniers, trokken den elfden der gemelde Maand ter Stad uit. Derzelver bestemming werd geheim gehouden. Hier toe hadt zich ieder Schutter in de Vergadering op zyn Schuttersseed verbonden. Doch wanneer de uitgetoogen Manschap den volgenden dag 's avonds by flambouwenlicht weder binnen trok, bleek dat zy niet vrugteloos of om eene kleinigheid uitgeweest waren. Dit toonden drie opgehoopte Boeren-wagens met Geweeren, en drie Prinsevlaggen. De uitgetoogen Manschap hadt zich op zekere hoogte gesmaldeeld, en de Boeren in de *Alblasserwaard*, als mede aan den *Bout* by *Gornichem*, *Hardinxveld*, *Werkendam*, *Giessendam*, *Sliedregt*, *Papendrecht* en meer Plaatzen, ontwapend.

Oogmerk deezer Uittochten.

Behalven dat de *Dordrechtsche* Burgers, door deeze en mindere Uittochten, het klein getal van Patriotten, op de meeste dee-

deezer om hun liggende Plaatzen, uit den druk hielp, of voorkwam dat zy niet wel verdrukt konden worden door de veel grootere meerderheid van Oranjegezinden in dien omtrek, willen zommigen, dat men bedoelde voor te komen, het vereenigen dier Landlieden, om, by de eene of andere gunſtige aanblik voor hunne Partye, de Stad *Dordrecht*, te bezoeken. XLVI. BOEK. 1787.

Wat hier van weezen moge, de *Dordrechtſche* Regeering, bedugt voor Oproer en Geweld in de Stad en op Stads Grondgebied, liet daar tegen eene allerſterkſte Afkondiging doen met het begin van Hooimaand. By dezelve gaven zy den Burgeren en Ingezetenen volkomen vryheid, om, ingevalle van plunderzieken aanval op hunne Huizen of Goederen, gebruik te maaken van het Regt van Zelfverdeediging, zonder met kwetzen, of dooden der Geweldenaaren, iets te verbeuren. — Desgelyks kreegen de Officieren der Burgercompagnien en Schutteryen de uitgeſtrekſte volmagt ter dempinge van Oproer en ſtuiting van Geweld; en wanneer het, langs den gewoonen weg van het in verzekering neemen der Daaderen niet mogt kunnen geſtuit worden, t zelve onmiddelyk met Geweld te keer te gaan, zonder aanſpraakelyk te weezen, wegens het kwetzen of dooden dier tegenſtanderen (*). Sterke voorzorg te *Dordrecht* tegen Oproerigheid en Plundering.

On-

(*) *Verzameling van Stukken* by J. A. DE CHALMOT XXII. D. bl. 173.

XLVI. BOEK. —— 1787.

Onder zo veel woelens, ſtryds en voorzorgs, naderde *Dordrecht* de Omwenteling, welke te dier Stede een zwaaren ſchok gaf. De ongeloovigheid in de komst der *Pruiſſen* moest wyken, op de veelvuldige Vlugtelingen, die uit reeds door dit Krygsvolk vermeesterde Steden en Plaatzen te deezer Stede kwamen. De uiterſte verſlaagenheid, door geene tegenredenen op te beuren, was 'er het gevolg van. Aangeboden hulp van derwaards gevlugte Patriotten werd, naa veel en hoogloopend twisten, van de hand geweezen. Inmiddels kwamen de *Dordrechtſche* Burgers in de wapenen. Aan den *Riesdyk*, de eenige plaats, waar het ſterk omwaterd *Dordrecht*, kan genaderd worden, waren Batteryen opgeworpen, met geſchut beplant. Men ſloot de Stadspoorten van die zyde en liet Ronden gaan.

Geſteldheid te dier Stede by de aanmadering der *Pruiſſen*.

Dordrecht in haat by den Hertog VAN BRUNSWYK.

De Hertog VAN BRUNSWYK hadt het inneemen van *Dordrecht* aan den Capitein VAN WINSINGERODE toevertrouwd, die op zyn weg derwaards, de Patriotten, die zich, uit weerwraak, op den hertocht, aan zwaare plunderingen gezegd worden ſchuldig gemaakt te hebben, zo veelen hy 'er kon krygen, hadt doen vatten, en geſtreng kastyden. *Dordrecht* was zeer in haat, by den Hertog, bekend voor den zetel der yverigſte Patriotten, en een Stad, die, door den invloed van haaren Penſionaris DE GYZELAAR, niet weinig hadt toegebragt om de gedaane Eiſchen zyner *Pruiſſiſche* Majeſteit te verwerpen.

On-

Onder den weg nam dit Legerhoofd twee Schepen op de *Merwe*, die een gedeelte der Bezettinge van *Gornichem* ingeſcheept hadden; doch door het bekomen van eenige ſchade *Dordrecht* niet hadden kunnen bereiken. Deeze verlaatene Vaartuigen, waar in zy eenige ſtukken yzeren Geſchut vonden, als mede twee anderen met Kruid gelaaden, waren gereede pryzen. De *Hollandſche* Capitein D'ANKERS, die de ligging van *Dordrecht* zeer wel kende, hadt last om WINSINGERODE in de tocht op *Dordrecht* te helpen. De *Pruiſſen* zetten zich tegen over de gemelde *Rietdyker Poort*, waar men blyk van beoogden tegenweer vondt. XLVI. BOEK. 1787. WINSINGERODE nadert de Stad.

Vervolgens deedt de Capitein WINSINGERODE den Trommel ſlaan om *Dordrecht* ter overgaave op te eiſchen. Op het geluid van den *Pruiſſiſchen* Tromt klom een aantal Volks in de Schuiten, om by deezen te komen: en was derzelver menigte zo groot, dat de Krygsbevelhebber het niet geraaden vondt ze allen te ontvangen. Alleen hieldt hy eenige Vaartuigen, ten middel om de Stad aan te vallen, ingevalle zy zich niet wilde overgeeven. De Capitein belaſtte de Inwoonders, aan de Magiſtraat te verklaaren, dat de Hertog hem gezonden hadt om *Dordrecht* in te neemen: dat, byaldien de Stad zich gewillig onderwierp, dezelve geen leed zou wedervaaren; dat hy de Brenger was van een Brief des Hertogs voor de Regeering, en wagtte dat dezelve zou worden afgehaald. De Magi- Eiſcht dezelve op.

XLVI. BOEK. —— 1787.

ſtraat liet derzelven vraagen, en kreeg de Boode ook mondlyken last, dat men de Orde in de Stad te herſtellen, en de Poorten den *Pruiſſen* te openen hadt, wilde men geene vyandlyke behandeling afwagten.

Groote ontſteltenis en verwarring in de Stad.

Middelerwyl was alles binnen *Dordrecht* in de grootſte ontſteltenisſe en opſchudding. Veelen pakten hunne goederen, maakten zich ter vlugt gereed, eenigen vingen die werklyk aan; terwyl anderen zich met Oranjelint verciérden, en een dag vol vrolykheids te gemoete zagen uit een Ommekeer, veelen hunner Medeburgeren zo grievend. Ten blyk dat men geen wederſtand zou bieden, werden de Uitleggers en de Batteryen verlaaten, de laatſte in aller yl door de Gemeente geſlecht. —— Eenige Heeren uit den Oudraad begaven zich na den *Rietdyk*, werwaards de Schutters mede optrokken. Eene groote menigte Volks, der Oranjepartye toegedaan, was ook daar verzameld. De blykbaar zeer onrustige Menigte zogten die Regeeringsleden in kalmte te brengen, met de woorden *Mannen weest gerust!* Dit verwekte een luidrugtig en herhaald *Hoezee!* Eenigen der gewapende Schutteren, dit voor een Oproerkreet houdende, gaven vuur, dat vyf Perſoonen het leeven kostte, en eenigen kwetſte. Een Bakker, daar omtrent woonende, ſchoot uit zyn venſter onder den hoop, die daar op ten diens huize indrong, en deezen Man dermaate mishandelde, dat hy 'er het leeven by inſchoot. Geen verzamelen der gewapende Burgeren volgde op het ſlaan van alarm; de

de meeste Officieren waren reeds ter Stad uitgeweeken. XLVI. BOEK.

Naa een beraadslaaging der Regeeringe, op den ontvangen Brief en mondelinge Boodschap, kwam dezelve overeen, om de Stad aan de *Pruisen* over te geeven, en iemand tot den Capitein WINSINGERODE af te zenden. De avond viel reeds, toen deeze by dit Legerhoofd kwam, met de boodschap, dat *Dordrecht* hem de Poorten zou openen, en de Stadsregeering Afgevaardigden zenden, om het Verdrag der Overgave op te stellen. Deeze Bezending bestondt uit zes Persoonen, met HUGO REPELAAR, bekend voor der Oranjepartye toegedaan, aan 't hoofd. Het liep tot negen uuren in den avond eer men dit werk aanving, en tot één uur over middernagt eer de Daadiging getekend was (*). 1787. Besluit om de Stad over te geeven.

Zo dra het Verdrag der Overgaave getekend was, verzogten de Afgevaardigden den Binnenkomst der *Pruisen*.

(*) De Artykelen van Capitulatie, op welke de Stad *Dordrecht* toestondt om Garnisoen van zyne *Pruisische* Majesteit in te neemen, zyn zonderling genoeg om aan den voet deezes blads gemeld te worden.

Art. I. Dat de Stad zal blyven onder de Souveraineiteit van de Staaten van *Holland*.	Ik bemoei my daar niet mede.
II. Dat het Garnisoen niet te groot zal zyn.	Toegestaan.
III. Dat de Stad in 't bezit van alle haare Privilegien blyven zal.	Toegestaan.

XLVI. BOEK. 1787.

den Capitein WINSINGENRODE, dat hy, 's anderen daags, met eenig Krygsvolk in de Stad zou komen. Hy deedt zulks onder een aanhoudend geroep *Vivat de Koning van Pruiſſen! Vivat Oranje!* De Huzaaren binnen gereeden doorkruisten de Straaten, en

IV. Dat de Regeering en alle Amptenaars in Functie blyven zullen.	Toegeſtaan, geduurende de myn verblyf en tot dat Z. D. H. VAN BRUNSWYK 't anders zal goedvinden.
V. Dat de Belastingen ten voordeele van de Stad geheeven worden.	Dit ſtaat niet aan my.
VI. Het Geſchut en de Krygsbehoeften, behoorende aan de Algemeene Staaten zullen derzelver eigendom blyven.	Tot dat de Hertog komt.
VII. Men maakt ſtaat dat de Troepen eene gezette Krygstugt zullen bewaaren, en zorgen dat de Burgers in en rondom *Dordrecht* geen ſchade lyden aan Leeven of Bezittingen	Toegeſtaan.
VIII. Dat de Troepen gebruikt zullen worden tegen allen, welke de Rust willen ſtooren, 't zy Burgers of Huislieden.	Toegeſtaan.
IX. Dat ieder de Stad vry zal mogen in en uitgaan.	Toegeſtaan.
X. Dat de Scheepvaard onbelemmerd blyve.	Toegeſtaan, en men zal de Schippers eene Inſtructie geeven ter voorkoming van Deſenie.

XI.

en riepen de Burgers toe, dat niemand, wilde hy niet in ſtukken gehouwen worden, zich onder de wapenen zou vertoonen, dat ieder zich fijn zou hebben te gedraagen, en dat de minſte wanorde met den dood zou geſtraft worden. — Ontelbaar was de menigte op ſtraaten vergaderd, en het geraas zo groot, dat de Huzaaren veel moeite hadden het te ſtillen. Deeze veelvuldig-

XLVI. BOEK. 1787.

XI. In geval men te *Gorkum* eenige Krygsgevangenen mogt gemaakt hebben, die Burgers van *Dordrecht* zyn, verzoekt men dat ze vry gegeeven worden.

Ik zal myn best doen by Z. D. H. De Regeering zal van haaren kant, 't zelve doen, om van de Straf te bevryden, die gevangen zitten om de zaak van *Oranje*, bovenal die van *Oud Beyerland* en *Werkendam*.

XII. Men verzoekt, dat de Burgery haare wapenen behoude, onder eene plegtige verklaaring dat 'er geen gebruik van gemaakt zal worden tegen de Troepen; maar in tegendeel tot bewaaring der Publieke Rust.

Alle Gewapenden moeten zonder onderſcheid, de Wapenen terſtond nederleggen; naamlyk, de Oude Burgery ontdoet zich alleen van ſcherpe Patroonen en van de Bajonetten; maar de Nieuwe Burgery, *Sabuttery* genaamd, zal terſtond haare Wapenen op 't Stadhuis brengen. Deezen avond kunnen ze nog aan den Doele blyven; maar morgen moeten ze op 't Stadhuis gebragt worden.

XIII. Men verzoekt op het ernſtigſte om Schildwagten voor de Stadscomptoiren en de Bank.

Toegeſtaan.

XLVI. BOEK. 1787.

digheid van Volk werd voor geen gering gedeelte veroorzaakt, door de menigte der Dorpelingen, derwaards toegevloeid, in de hoop om zich te wreeken op de Patriotten, wegens de ontwapeningen en te onderbrengingen van hunne Party, gelyk wy verhaald hebben, op veele Dorpen in de nabuurſchap aangericht. Doch zy vonden zich in die verwagting bedroogen.

Overgave.

De geheele Regeering was op het Stadhuis vergaderd en ging den Capitein WINSINGERODE te gemoet, verzekerd dat diens bevelen ſtipt zouden worden nagekomen. De Burgers werden ontwapend en de verdagte Huizen onderzogt. Men bragt de Wapenen op het Stadhuis, en overhandigde aan den *Pruisſiſchen* Capitein de Sleutels der Stad, van het Arzenaal en de Magazynen. — Naar 's Hertogs bevel werden de Arzenaalen ſtipt bewaakt: en vervolgens de wapenen, die uitwyzens het merk, *Holland* toebehoorden, zo hier als elders, voor goeden Prys verklaard en na *Wezel* opgezonden. — Groot en luidrugtig waren de Vreugdebetooningen in het op den twintigſten 's avonds verlichte en met Eereboogen opgevulde *Dordrecht*.

Slaaking der gevangen *Oranjegezinden*.

Ingevolge van het XI. Artykel des Verdrags, werd de *Werkendamſche* Heelmeester VAN DYK ontſlaagen, en met een koets aan den *Rietdyk* gebragt. — Het aantal van *Oud Beyerlandſche* Boeren, wier Regtsgeding aangevangen, en tegen zommigen van welken reeds eisch van Straffe door den Bailjuw gedaan was, uit dien zelfden hoof-

hoofde, op vrye voeten geſteld, keenden, wegens deezen voor hun zo gunſtigen lotwisſel hoogst verblyd, niet weinig met het toenmaalig zegeteken van Oranjelinten verciérd, te rugge.

XLVI. BOEK. 1787.

Gouda behoorde tot de Steden, waar de Patriots- en Oranje-gezindheid by de Regeering ſoms elkander opwoogen. Waar de Wapenhandel nu eens ſterk begunſtigd, dan weder flauw ondersteund werd (*). Thans deelde het Vrycorps deezer Stad in de algemeene uittochten.

Hoe het te *Gouda* geſteld was.

Byzonder ſterk en de geſteldheid van *Gouda* affchetzende is de Verklaaring, welke deeze *Goudaſche* Manſchap deedt, toen dezelve onder het Geleide van den Commandant C. J DE LANGE VAN WYNGAARDEN, op aanzoek der Commiſſie van *Weerden*, in Zomermaand gereed ſtondt uit te trekken. Zy laaten zich dus hooren.

Affcheid der uittrekkende *Gouwenaaren* van de Regeering.

„ Edele Groot Agtbl. Heeren! Wy vinden
„ ons in de indiſpenſabele noodzaaklykheid
„ tot kennis van U Ed. Groot Agtb. te
„ moeten brengen, dat wy, in de hoeda-
„ nigheid van Leden van het Wapenge-
„ noottſchap BEENDRAGT MAAKT MAGT
„ hebben ontvangen, eene Miſſive van
„ Heeren Gecommitteerden van de Ed. Gr.
„ Mog. Heeren Staaten van *Holland* en
„ *Weſtfriesland*, ter Defenſie van deeze
„ Provincie en van de Stad van *Utrecht*,
„ gedagteekend *Woerden* den negentienden
„ deezer, waar by hun Ed. Mog. ons
„ rang-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XII. D. bl. 88.

XLVI BOEK 1787

„ rangschikkende onder die braave en Ge-
„ wapende Burgeryen, aan welke het Va-
„ derland reeds zo veel te danken heeft,
„ en hun verzoek by dat van de Com-
„ missie der Gewapende Burgercorps voe-
„ gende, ons ernstig exhorteeren, van zeer
„ spoedig, met zo veel Manschap uit ons
„ Corps, als mogelyk is, op te komen.
„ Zy wyzen ons tot het bezef onzer dure-
„ re verpligting, en tot de te verwagten
„ uitkomst van onzen yver en moed, tot
„ de behoorelyke Belooning, die een waar
„ Vaderlander van zyne aangewende moei-
„ tens zal onderwinden.

„ Wy moeten zeggen, Ed. Gr. Agtb.
„ Heeren! dat dus geroepen te worden,
„ van wegen de Vaderen des Vaderlands,
„ tot den Optocht te besluiten, dat besluit
„ oogenblikkelyk werkstellig te maken, by
„ ons eene en dezelfde zaak was. — Wy
„ staan dus gereed, Ed. Gr. Agtb. Hee-
„ ren! toe te vliegen waar de Nood ons
„ roept, 't zy binnen, 't zy buiten deeze
„ Provincie. — Wy stellen onze Perso-
„ nen, tot behoud der gemeene zaak,
„ ter dispositie van die hoogstaanzienlyke
„ Deputatie. — Wy moeten ons thans
„ afrukken van Vrouwen, Kinderen, Nast-
„ bestaanden, Eigendommen en Bezittin-
„ gen, om dat alles voor den dienst van het
„ Vaderland zwigten moet. — Wy be-
„ veelen U derhalven, Ed. Gr. Agtb. Hee-
„ ren! die dierbaare Panden. Zorgt en
„ blyft zorgen voor de rust en veiligheid
„ deezer Stad, op dat aan dezelve, gedu-
„ ren-

„ rende ons afzyn, van de Slaaven der XLVI.
„ Heerschzugt, of hunnen veragtlyken BOEK.
„ Aanhang, geen leed worde aangedaan. ——
„ Hier door zal onze yver en moed te 1787.
„ meer worden aangevuurd tot de bevor-
„ dering van 's Lands welzyn.

„ Wy insteeren met dat gevoel, 't geen
„ waare Vaderlanders en Egtgenooten om-
„ trent hunne dierbaarste Panden moet be-
„ zielen, dat U. Ed. Agtb. voorkomen,
„ dat eenig leed gedreigd, of daadlyk ge-
„ ploegd worde, aan die Perſoonen, die
„ Goederen, welke wy, voor eenigen tyd,
„ moeten verlaaten, of ook in 't byzonder
„ aan die braave Regenten en Stadgenoo-
„ ten, welken met ons op de zelfde wys
„ over den Politieken toeſtand van ons
„ Vaderland denken, en dat wy nimmer
„ ongelukkig mogen ondervinden, dat wy
„ aan de agtloosheid of menagement van
„ U. Ed. Gr. Agtb. voor geweldzoekende
„ en onderneemende Lieden, te wyten zou-
„ den hebben, de onbehoorlykheden, die
„ aan voorgemelde dierbaarste Panden mog-
„ ten zyn gepleegd; op dat, by onze te
„ rugkomst, de getergde woede van Lie-
„ den, die 's Lands Vyand te gemoet dur-
„ ven trekken, en te keer gaan, niet uit-
„ berſte tot eene gedachte wederwraak,
„ die de rampzaligſte gevolgen voor de
„ Bewerkers en Begunſtigers van boven-
„ gemelde Violentie zou na zich ſlee-
„ pen!" —— Wy hebben deeze Uitge-
trokkenen by de *Goejanverwelle Sluis* ont-
moet, waar zy een der hoofdrollen ſpeelden

in

XLVI. BOEK. 1787.

in het aanhouden der Prinsesse. Eenigen tyd daar naa deedt het van daar een uitstap na *Haastrecht*, en ontwapende het *Oranjecorps*.

Strydige Verzoekschriften der Patriottische en der andere Party.

De Patriottische Party binnen deeze Stad trok zich de zaaken van 's Lands Regeering aan. Dit bleek inzonderheid toen een gedeelte des Krygsraads en der Burgerye de Vroedschap; in 't laatst van Grasmaand, aanging met te verzoeken dat hun Ed. Agtb. gelieften mede te werken, — *Voor eerst*, dat de Magistraatsbestelling te *Rotterdam*, niet door den Prins, maar door hun Ed. Gr. Mog. geschiedde; — *Ten tweeden*, dat de Vroedschap dier Stad van vier en twintig tot veertig vermeerderd mogt worden; — En *ten derden*, dat de *Goudasche* Regeering haare Goedkeuring gave aan de Regeeringsveranderingen te *Amsterdam* en *Rotterdam* in deeze Maand tot stand gebragt. — Met deeze Verzoeken, ingediend door eene Commissie, begeleid van Gewapende Burgers en Genootschapsleden, die het Stadhuis bezette, vondt zich de Vroedschap niet weinig verlegen: te meer, daar bykans ten zelfden tyde, eenige Gecommitteerden uit het anders denkend gedeelte der Burgerye; doch zonder flatie, en zonder wapenen, met een Tegen-verzoekschrift verscheen.

Eene gedeeltelyke inwilliging aan de Patriotten.

De raadpleegingen, 's voormiddags reeds begonnen, want de Vroedschap was ten negen uuren, toen de optocht tot geleide van de Bezending eenen aanvang nam, vergaderd, duurden tot in den agtermiddag

eer

eer de van ongeduld brandenden iets van den uitſlag vernamen, en dit betrof alleen het eerſte Lid, 't welk toegeſtaan werd. — Het leed tot 's avonds om negen uuren, toen men vernam, dat het tweede Lid afgeweezen was — en men moest tot over elf uuren in den nagt verbeiden eer men berigt kreeg van het Vroedſchapsbeſluit om de zaak van *Amſterdam* en *Rotterdam* over te neemen. XLVI. BOEK. 1787.

Deeze voldoet niet. Verdere aandrang.

Gansch onvoldaan over de weigering van een der gedaane Verzoeken, leeverden zy eene Tegenverklaaring in, met vermelding, dat zy, ingevolge van de verpligting, welke het Eerſte Artykel der *Unie van Utrecht* hun oplag, des goedvindende, zodanige ſtappen tegen dit Beſluit zouden te werk ſtellen als zy vermeenden, tot voldoening aan hun pligt, te moeten doen. — De eisch dat deeze Tegenverklaaring in de Vroedſchaps Aantekeningen zou worden ingeſchreeven, werd ingewilligd; en het Verzoek der andere Burgeren ter zyde gelegd.

Vroedſchaps Beſluit wegens de *Rotterdamſche* Afgevaardigden.

Wanneer op den volgenden dag 's avonds de Afgevaardigden ter Dagvaard onverwagt t'huis kwamen, verſpreidde zich welhaast de maare, dat 'er twee der Gedeputeerden van *Rotterdam* ter Staatsvergaderinge verſcheenen waren, en dat de Steen van *Gouda* zou moeten beſlisſen of het Credentiaal der oude Raaden zou gelden, dan of het nieuwe, door den tegenwoordigen Raad verlengd, moest erkend worden. Na eene Avond-raadpleeging hier over gehouden,

XLVI. BOEK. 1787.

werd bekend, dat met veertien tegen zeven ſtemmen het beſluit genomen was, om de Afgevaardigden te gelasten, dat zy, zonder zich tot de hoofdzaak in te laaten, het nieuwe Credentiaal der *Rotterdamſche* Afgevaardigden zouden aanneemen, en het oude verwerpen (*). —— Dit gaf eenige gerustſtelling.

Geconſtitueerden daar aangeſteld.

Om, gelyk in veele andere Steden Zaakbezorgers der Burgerye te hebben, koos men te *Gouda*, met den aanvang van Zomermaand de Heeren W. VAN DER WACHT, PH. POLYN, A. P. ELSNERUS, C. VERZYL en J. VAN HOUTEN. De zaak der Patriottiſche Party ſcheen dus toe te neemen, en meer ſterkte te krygen; maar was zulks kortſtondig.

Hoe de Omwenteling aldaar bewerkt.

Binnen *Gouda*, waar veele het grootſte gedeelte der Inwoonderen aan den Stadhouder verkleefd was, en des veelvuldige blyken gegeeven hadt, ſtak de menigte, op het hooren der Aanmaderinge van de *Pruiſſiſche* Krygsmagt, den een tyd lang nedergeboogen hals omhoog. ——. De Vroedſchap DEKKER ſtelde zich aan t hoofd en bewerkte, in korten tyd, de by zyne Party lang gewenſchte Omwenteling.

Vergezeld van veel Geweld en Plunderings.

In eene Stad, zo vol Gepeupel als *Gouda*, t welk wel bedwongen, maar geenzins van Oranjegezindheid veranderd was, kon men niet anders verwagten, dan hoogloopende opſchuddingen, aangelegd om hun-

(*) Zie dit geval in 't breede in onze *Vaderl. Hiſt.* hier boven bl. 165.

hunne Party te vernederen, en den smaad welke 't zelve zich geduurende eenige jaaren aangedaan oordeelde, met woeker van wraak betaald te zetten. —— De hollende losbandigheid woedde tegen de Patriotten, met uitgelaaten geweld van plunderen en mishandelen. Geen Patriot was zyns leevens veilig; althans de Regeering durfde 'er niet voor instaan. XLVI. BOEK. —— 1787.

Van dit laatste, 't welk toont, hoe bysster hoog het te *Gouda* moet geloopen hebben, vinden wy een aller overtuigendst bewys in eene Briefwisseling tusschen den Heer JACOBUS BLAUW, Raad in de Vroedschap en Collonel der Burgery, en de Regeering der Stad *Gouda*, in dat tydsgewrichte. De Heer BLAUW hadt zich, den zestienden van Herfstmaand, na *Amsterdam* begeeven. Van zyn verblyf te dier Stede gaf hy de Regeering te *Gouda* de weete, by eenen Brieve haar door een buitengewoonen Boode, op den negentienden, toegeschikt. In deezen betuigt hebbende, dat hy, met de grootste aandoening en niet minder verontwaardiging, vernomen hadt, dat de Stad *Gouda*, waar de Burgery, omtrent de Staatsgeschillen, steeds de gematigdste beginzels aan den dag gelegd hadt, mede het droevig lot hadt moeten ondergaan om door Moord en Plundering haare vreedzaame bezittingen te zien ontrusten; dat volgens de loopende gerugten, de zaaken te dier Stede tot die hoogte waren gekomen, dat woest en openbaar geweld daar volkomen den meester speelde. —— Hy vondt

De Regeering durft geene verzekering van Lyfsveiligheid aan J. BLAUW geeven.

XLVI. BOEK. 1787.

zich, te dier oorzaake, verpligt, der Regeeringe verſlag te geeven van zyn vertrek na *Amſterdam*, op een tydſtip, waar in hy niet hadt kunnen voorzien, 't geen thans, tot zyn leedweezen, geſchied was; met betuiging van zyne ſmerte, dat hy zich by de uitbarſting des Oproers niet in de Stad *Gouda* hadt bevonden, om onder Gods Zegen, met de Regeering de handen in één te ſlaan, ten einde het Geweld paal en perk te ſtellen. — „ Ik ben," dus luidt woordlyk zyne Verklaaring, „ als nog bereid myn Leeven voor myne goede en „ braave Burgery op te zetten, zo ik ſlegts „ eenige verzekering heb, dat ik ten minſten op eene veilige wyze in de Stad „ zal kunnen komen, en de Situatie daar „ toe eenige aanleiding geeve. Ik verzoek dus door U Ed. Gr. Agtb. onderrigt te worden, hoedanig de ſtaat der „ zaaken is, en of U Ed. Gr. Agtb. raadzaam oordeelen, dat ik my na *Gouda* „ begeeve. Ik verlaat my op de goede „ trouw van U Ed. Gr. Agtb. en herhaal, „ dat ik bereid ben te retourneeren, zo „ ik iets kan contribueeren, al was het „ met opoffering van myne eigene veiligheid, om U Ed. Gr. Agtb. in derzelver heilzaame poogingen te ondeſteunen."

De Magiſtraat van *Gouda* liet den Heer Blauw, met dien zelfden buitengewoonen Boode, ten eigen dage, een antwoord toekomen, waar in zy, naa hunne verwondering betuigd te hebben over het afweezen des Collonels, in zulk eene hachlyke omſtan-

ſtandigheid, zonder eenige voorafgaande kennisgeeving, met ronde woorden verklaart; „ het Oproer binnen deeze Stad „ heeft reeds zo veele akelige gevolgen „ gehad, en ze zyn nog zodanig, dat wy „ het einde daar van niet kunnen vooruit„ zien; dus U Ed. Geſtr. zelfs kunt be„ grypen, dat wy ons in geene Situatie „ bevinden om eenige Verzekering omtrent „ Perſooneele Veiligheid te geeven."

XLVI. BOEK. 1787.

In wederantwoord op dit ſchryven gaf de Heer BLAUW de *Goudaſche* Magiſtraat te kennen, het niet te kunnen ontveinzen, hoe het hem ten ſterkſten getroffen hadt, dat eene Regeering, in eene *Hollandſche* Stad, zich genooddrongen vondt een dergelyk antwoord aan een hunner Mederegenten te moeten geeven. —— Hy verdeedigt zich, wegens zyne afweezigheid, en hoe 'er geen reden was om hem te verdenken, dat hy met oogmerk de Stad, in dat tydsgewrigte, zou verlaaten hebben. Naa dankzegging aan de Magiſtraat, wegens hun edelmoedig en menschlievend voor de vuist ſchryven, dat 'er geene Verzekering voor Perſooneele Veiligheid kon gegeeven worden, vaart hy woordlyk in deezer voege voort. „ De redenen van „ myne verdere afweezigheid beſchouw ik „ dus alleszins wettig, en vermeen ook „ aan my en myne Familie ſchuldig te „ weezen, niet te retourneeren vóór en „ aleer ik, van wegen U Ed. Gr. Agtb. „ geinformeerd worde, dat ik veilig in de „ Stad kan komen, en zonder eenige be-

XLVI. BOEK. 1787.

„ lemmering in de functien van myne Be-
„ dieningen kan treeden." —— Ten ſlot
—— zyne Vrouw en Kind aan de byzondere
Beſcherming der Regeeringe aanbeveelende: dewyl hy, daar de aanweezenheid van zyn Perſoon gevaarlyk zou zyn, niet zonder vrees was, dat men zich zomtyds aan deeze Onſchuldige zou willen wreeken (*).

Langen tyd hieldt deeze Onveiligheid aan: want de Heer BLAUW, na *Bruſſel* gereisd met oogmerk om den winter in *Duitschland* door te brengen, indien hy door de Regeering van *Gouda* niet terug werd ontboden, ontving te *Bruſſel* kundſchap, dat men hem in *Holland* al als voortvlugtig aanmerkte. Oordeelende dat hy gevaar liep om als zodanig op de lyst van den Minister HOP geplaatst te worden, beſloot hy weder te keeren. Dan met het begin van Slachtmaand, ten dien einde, te *Rotterdam* gekomen zynde, ontving hy verſcheide berigten, dat het 'er zeer verre af was, dat de rust op dat Tydſtip in *Gouda* volkomen herſteld ware (†).

Dit

(*) Deeze Brieven zyn voorhanden in de *Verzameling van Plakaaten* enz. by J. A. DE CHALMOT VII. D. bl. 126. waar men vervolgens bl. 131 aantreft eene *Repreſentatie* van Mr. JACOBUS BLAUW, *gedaan ter Vergaderinge van de Vroedſchap der Stad Gouda, en geinſereerd in de Notulen van den* 21 *Nov.* 1787. Waar in deeze Heer in 't breede en bondig zyn gehouden gedrag verdeedigt, en op eene edelmoedige wyze afſtand doet van het Collonelſchap hem ontnomen, en aan Mr. A. J. VAN DER DOES opgedraagen.

(†) *Verzameling van Plakaaten* enz. by J. A. DE CHALMOT VIII. D. bl. 134.

Dit werd ten vollen bevestigd, door het schryven der *Goudasche* Magistraat aan den Heere CORNELIS NICOLAAS PLEMPER VAN BREE, Schepen van *Gouda*, ten deezen Voorjaare, wegens die Stad, afgezonden als Bewindhebber der *Oost-Indische Maatschappye* ter Kamer *Amsterdam*, die zich dus, ten tyde der Omwenteling, afweezig bevondt. Deeze Heer hadt reden te over gevonden, om zich te beklaagen, over het Krygsvolk, in zyn Huis, ten tyde dier hoog-gaande beweegingen, geplaatst. Men zondt hem, te midden van Wynmaand, van wegen de Magistraat een Brief van Aanschryving, om tegen den twee en twintigsten dier Maand te *Gouda* te komen, en ter Vroedschaps Vergadering te verschynen, tot het maaken eener Naamlyst. De Heer PLEMPER VAN BREE, al te wel onderrigt hoe het in *Gouda* voor lieden van zyne denkwyze geschaapen stondt, eischte, by eenen Brieve vóór af verzekering, wegens zyne Veiligheid. Waar op de Regeering, den negentienden van gemelde Maand, antwoordde „ dat de Rust in de Stad geen„ zins zo verre hersteld was om die Ver„ zekering te kunnen geeven, of dat zy „ hem, de overkomst na *Gouda*, voor het „ tegenwoordige, nog zouden durven aan„ raaden (*).“ — De Verkiezing was tot plaatsvulling des Heeren MARTINUS VAN TOULON, dien wy te meermaalen als Lid van

XLVI. BOEK. 1787. Lyfsveiligheid durft men dergelyks aan PLEMPER VANBREE niet beloven.

(*). *Verzameling van Plakaaten* enz. by J. A. DE CHALMOT VIII. D. bl. 246.

XLVI. BOEK. 1787.

van het Defenſieweezen van *Holland* en de Stad *Utrecht* aantroffen, en het raadzaam gekeurd hadt, naa de Omwenteling, *Gouda* eenigen tyd te ruimen: ten einde de woede, die op zyn Huis was aangevallen, ook de handen niet mogt ſlaan aan zyn Perſoon, in eene Stad, waar de Lyfsveiligheid, by herhaalde erkentenis der Regeeringe, voor de Regeeringsleden van dien ſtempel, niet te vinden was. — Deerlyk lot in de daad! en zegt men, dat, wanneer de Afgevaardigden deezer Stad de Prinſesſe eens de deerlyke rampſpoed waar onder *Gouda* zugte, op eene nadrukkelyke wyze, onder 't oog bragten, zy 'er zich van afmaakte met te zeggen, *dat niemand ongelukkig was dan die het hebt willen zyn!*

Verreguande moedwil en ſchennis te *Gouderak.*

Omſtreeks deeze Stad waren de Landlieden zeer aan *Oranje* verkleefd, en gaven hier van te meermaalen blyk; doch een allerzonderlingſt en vuilaartigſt vertoonde zich te *Gouderak.* Men hadt de ſtoutheid om de Publicatie van Staaten van *Holland* den acht en twintigſten van Sprokkelmaand tegen Oproer uitgevaardigd, deels onleesbaar te maaken en met vuiligheid te beſmeeren; en vervolgens, tuſſchen den zevenden en achtſten van Lentemaand, over het Verbod, wegens het uitſteeken van Vlaggen, op Toorens, Kerken en Schuiten, by de voorige ſchennis ongerept gelaaten, te plakken een Wit, Rood en Blaauw lint, uitmaakende de drie kleuren van de zogenaamde Prinſevlag, en wel zo dat het Rood lint op het woord Vlagge gehegt was. Een

Mr M.VAN TOULON,
Raad enz.te Gouda.

geveldaad en vuile ſchennis, welk C. N. PLEMPER VAN BREE, van wien wy zo even gewaagden, als Bailjuw en Schout van *Gouderak* niet kon nalaaten 's Lands Hooge Overheid bekend te maaken, met verzoek om eene Belooning, uit 's Lands Kas, te belooven aan den Ontdekker van deezen gepleegden moedwil. Honderd Zilveren Ducatons werden 'er op geſteld, met aanbod van Straffloosheid daar en boven, zo hy een medepligtige mogt weezen (*). —— Hoogſt welkom waren de *Pruiſſiſche* Krygsbenden in deezen Oord, in welke men den doorgang der Prinſeſſe na *'s Gravenhaage* zo gaarne zou gezien en bevorderd hebben (†).

Geſteldheid te *Leyden.*

Wie zich *Leyden*, in deeze laatſte Jaaren vol beweegeniſſe voor den geest roept, herinnert zich tevens eene Stad vol yvers voor de Grondwettige Herſtelling. Zy bleef tot het einde toe zich zelven hier in gelyk, en ontleende deeze zaak geen geringen ſteun van de daar, in den voorleeden Jaare, aangeſtelde Geconſtitueerden (§). Woelingen greepen 'er plaats; doch geene van eenen gewelddigen aart, ſchoon men, by herhaaling, blyk gaf van eene onwrikbaare gehegtheid aan de zaak der Burger vryheid.

Aldaar gemaakte bepaaling, om-

Geen gering ſtaal hier van deedt zich op in 't geen 'er voorviel, wegens een Beſluit door de groote Vroedſchap dier Stad, in

(*) *Reſol. van Holl.* 14 Maart 1787.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XV. D. bl. 18.
(§) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XII. bl. 79.

XLVI. BOEK. 1787.

in Louwmaand genomen, wegens de Onderteekeningen van Requesten of Adressen. Men ſtelde vast, dat voortaan alle Onderteekenaars van zodanige Stukken, die door een Aantal Burgers en Ingezetenen aan de groote Vroedſchap zouden ingeleeverd worden, by hunne Naamen, ook zouden moeten voegen hunne Kwaliteit, Ouderdom en Woonplaats; als mede dat de zodanigen, die niet alleen voor zich zelven, maar ook uit naam van anderen, eenig Adres, door dezelven niet onderſchreeven, indienden, daar by tevens zouden moeten opgeeven eene Acte, by welke zy byzonder gevolmagtigd werden, tot het inleeveren van zodanig een bepaald Adres, en welke Acte, door alle de geenen, uit wier naam zy zodanig een Request of Adres aanboden, behoorelyk moest ondertekend zyn, met byvoeging van ieders Kwaliteit, Ouderdom en Woonplaats. Met de verzekering, dat 'er geen agt zou geſlaagen worden op Ondertekeningen, waar aan dit gevorderde Byvoegzel ontbrak.

Omtrent de Requesten en Adressen.

Verſchil deswegen in den Raad.

Eenige Raaden, wel ras beſpeurende, dat deeze Voorziening ongevallig was in 't oog veeler Patriotten, deeden, in de volgende Maand, eene Aantekening, by welke zy betuigden, alleen in deeze Voorziening te hebben toegeſtemd, om een nadeeliger Beſluit te voorkomen; maar niet dewyl zy die Voorziening noodzaaklyk keurden. Een Tegenaantekening was welhaast hier van het gevolg, die door de anderen niet onbeantwoord werd gelaaten.

De

De negentien Geconſtitueerden zaten hier op niet ſtil, maar leeverden een Stuk daar tegen in, met eene bygevoegde Verklaaring der Conſtituanten, hun voorneemen met het inrigten der Volmagtiging te verſtaan geevende. Burgemeesters oordeelden, dat deeze Stukken, als niet overeenkomſtig met het gemelde Stadsbeſluit, ongeleezen moesten ter zyde gelegd, of overgegeeven worden. De Leezing geſchiedde egter, en, naa veel woordwisſelings, ſtemden daar op dertien Raadsleden, om die Stukken door de gewoone Commisſie daar toe te doen onderzoeken; doch twintig Leden, wilden dezelve, zonder daar op eene Beſchikking te maaken, weder overleeveren. Hier tegen verzette zich de Minderheid, met voorbehoud haarer Aantekeninge. XLVI. BOEK. 1787. Geconſtitueerden mengen zich in deeze zaak.

In de Raadzaale bleef deeze zaak niet berusten. Eenige dagen daar naa begaven zich van den Doelen na het Raadhuis in deftigen trein, de Leden van den Burgerkrygsraad, vergezeld van een groot aantal Onder-officieren der Schutterye, en deeden, vier Gecommitteerden, in Burgemeesters kamer inleeveren een verzegeld Vertoog, by 't welk zy de Intrekking van dit Stadsbeſluit, ſtaande de Vroedſchaps Vergadering, verzogten. —— Dit Vertoog ter Vroedſchaps Vergadering overgeleeverd zynde, liepen de begrippen eerst zeer wyd uit elkander. Eenigen wilden dit Stadsbeſluit volkomen buiten kragt ſtellen; anderen by 't zelve volharden; één of twee het ſtuk commiſ- Ook de Burgerkrygsraad.

ſo-

XLVI. BOEK. 1787.

forstal maaken. Men kwam, na lang overweegens, met eene genoegzaame eenpaarigheid, tot het besluit, waar by, na eene gunstige verklaaring der Regeering over de hoedanigheden en bedoelingen der Constituanten, eene Commissie uit de Vroedschap benoemd werd om de Bezwaaren der Constituanten, mits ingerigt zynde op den voet des Besluits in Louwmaand genomen, te onderzoeken, daar over met Geconstitueerden in Onderhandeling te treeden, en verslag aan de Vroedschap te doen.

Geen voldoende uitslag.

Zo verre hadt men het gebragt in eene zevenuurige Vroedschaps Vergadering, welke de hoop nieuwsgierigen na den uitslag by afwisseling deedt aangroeijen. De Krygsraad hadt zich in zyne Kamer begeeven, en de andere Officieren verbleeven op de *Groote Pers.*

Herhaalde en geslaagde poogingen.

De uitslag was niet voldoende. De Krygsraad, en de verdere Officieren der Schuttery, verzogten, dat de Vroedschap 's anderen daags weder mogt belegd worden. Zy begaven zich na het Raadhuis, in even staatlyken optocht als den voorgaanden dag, om by herhaaling, het gedaane Verzoek ter opschorting des hun zo haatlyken Stadsbesluits aan te dringen. Men raadpleegde op deezen naderen Aandrang, en kwam met een overwigt van achttien boven negen stemmen ter Inwilliging van het Verzoek.

Vreugde over dien uitslag.

Wegens dit bedryf, met dien uitslag bekroond, laat de Heer PIETER VREDE, een der Burger geconstitueerden, zich in deezer

zeer voege hooren. „ De Krygsraad van *Leyden*, gerugsteund door een groot aantal zyner officieren, als Kwartiermeesters van onze ouds beroemde Schuttery, heeft zich, op den negentienden en twintigsten Maart, manmoedig, op eene openlyke wyze, en bekroond met den gelukkigsten uitslag voor de gemeene Regten, en ten nutte der geheele Burgery, in de breș gesteld. De kragt zyner redenen, en het majestueuse van zynen ordenlyken optocht, hebben in de Raadzaal den gewenschten indruk gemaakt. De Bepalingen, die het requestreeren, dat aanmerkelyk en onvervreemdbaar Voorregt van eene vrye Burgerye, aan de zorglykste belemmeringen onderhoevig maakten, zyn weggenomen; en het geen men niet gevraagd had, en dus niet kon verwagten, is gebeurd. De lofwaardige Regeering van *Leyden* heeft, uit eigene beweeging, eene Commissie uit haar midden benoemd, in wier handen de op last en uit naam der Geconstitueerd hebbende Burgeren in te leeveren Bezwaaren zullen worden gesteld, om daar over met het Collegie van Geconstitueerden te beșogneeren, en de Vroedschap daar van Rapport te doen. Terwyl de harten van veelen den Krygsraad voor deeze zyne edelaartige pooging dankzeggen en roemen; en, zo als ik my vlaijen durf, geneigen zyn met my in deeze zyne edelmoedige gevoelens te volharden, en daar van verdere gepaste blyken aan den dag

„ te

XLVI. BOEK. 1787.

XLVI. BOEK. —— 1787.

„ leggen (*).” —— Het ſpreekt van zelve dat deeze hooggaande goedkeuring aan dit bedryf niet algemeen was in *Leyden*, en met een afkeurend oog beſchouwd werd door allen, die aan de vryheid der Burgerverzoeken naauwer perken wilden ſtellen.

Het voorſtel, wegens het ſtemmen met Brieſjes verworpen.

Omtrent deezen tyd hadt de Vroedſchap CUNÆUS het Voorſtel gedaan, om, by de Verkiezing van nieuwe Vroedſchappen, voortaan by beſlooten Briefjes, in plaats van by Monde, te ſtemmen; als mede om alle de tegenwoordige Leden der Vroedſchap, en de nieuwe Leden, by hunne aanſtelling, eenen nieuwen Eed te laaten doen, by welken zy verklaaren zouden, „ niet alleen, „ dat zy tot de Vroedſchapsplaatzen de „ geſchikſte Perſoonen zouden kiezen; maar „ ook, dat zy, over die Verkiezingen, nu „ of te vooren, met niemand, in of buiten „ de Vroedſchap, geſprooken, of aan nie„ mand beloften gedaan, of hunne ſtem„ men gegeeven hadden; en geheim te zul„ len houden de Naamen van alle de Per„ ſoonen, die, buiten den aangeſtelden, „ ſtemmen gehad hadden.” —— Een Voorſtel 't welk veel opſpraaks baarde in een tyd, toen men het kleed van bedekking der handelingen van de Stedelyke Regeeringen zo ſterk verlangde, weggenomen, en niet verdubbeld te zien. In den Raad der

(*) P. VREEDE *aan zyne Medeburgers voor de Verhandeling over het Collegie van de Veertigen der Stad Leyden* bl. IV. Een klein Stukje by HEYLIGERT en HERDINGH, 't welk toen eene dubbel verdiende goedkeuring wegdroeg.

der Stad *Leyden* vondt dit Voorſtel veel voor- dan nog meer tegenſpraaks, en werd met achttien tegen vyftien ſtemmen geheel verworpen. XLVI. BOEK. 1787.

Het Wapenhandelend Genootſchap der Studenten op *Leydens* Hoogeſchool (*), kreeg ten deezen Jaare, by deszelfs ſterken aangroei, een Vaandel ten geſchenke, 't welk de Vroedſchap F. G. BLOK, tot de plegtige overgaave verzogt, onder veel ſtaatlykheids, overreikte. —— By veelvuldige openbaare Wapenoefeningen lieten de Genootſchapsleden van PRO PATRIA ET LIBERTATE het niet berusten. Zy namen deel in de Uittochten der Gewapende Burgeryen. Dit gaf aanleiding dat de Rector en Senaat van 's Lands Univerſiteit daar tegen, op den twaalfden van Bloeimaand, eene Waarſchuwing deedt aanplakken, die uit het *Latyn*, de gebruiklyke taal zulker Bekendmaakingen, overgezet, van deezen Inhoud was. Het Studenten Genootſchap van Wapenhandel neemt ſterk op.

„ Rector en Senaat, vernomen hebben-
„ de, dat zommigen uit de ſtudeerende
„ Jeugd, welke voor 't grootſte deel min-
„ derjaarig, en aan het Gezag van Ou-
„ ders of Voogden onderworpen is, in
„ deeze ongeſtuimige dagen ter Stad uit-
„ getoogen zyn, om, gewapender hand,
„ de zaak der *Utrechtſche* Burgeren te hel-
„ pen verdeedigen, vinden zich verpligt
„ de

Waarſchuwing van den Senaat tegen het uittrekken der Studenten.

(*) Van 't zelve hebben wy te meermaalen geſprooken. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* X. D. bl. 173. en XII. D. bl. 77.

XLVI. BOEK. 1787.

„ de overige Studenten, openlyk te ver-
„ maanen, en, by hunne Studien, om wel-
„ ker wille zy hier gekomen zyn, by alle
„ gevoel van Deugd en Ouderliefde, ern-
„ ſtig te betuigen, dat zy dit voorneemen
„ niet uitvoeren, noch zich aan het uiter-
„ ſte gevaar blootſtellen, zonder vooraf te
„ raadplaegen met hunne Ouders of Voog-
„ den, welker gezag te veronagtzaamen,
„ in eene zaak van zo veel belangs, ten
„ uiterſten ongeoorloofd is. — Weshal-
„ ven de Rector Magnificus openlyk ver-
„ klaart, zich der handhaaving van dat ge-
„ zag, door Ouders of Voogden, daar toe
„ verzogt zynde, niet te zullen onttrek-
„ ken. — Rector en Senaat houden zich
„ verzekerd, dat deeze hunne Vermaaning
„ gaarne zal opgevolgd worden van allen,
„ die door Rede en Godsdienst overtuigd
„ zyn, dat zonder Eerbied voor Ouders het
„ den Vaderlande niet wel kan gaan."

Veelen trogen gter uit.

Aan dit vermaan mogen eenigen gehoorzaamd hebben; dan, op den eigen dag der Bekendmaakinge, trokken 'er verſcheide van het Studenten corps, nevens andere *Leydſche* Burgers, na *Woerden* uit. Ook hebben wy dezelven, te dier Stede, aangetroffen als tot wagt dienende der Heeren Gecommitteerden tot het Defenſiewezen (*). Desgelyks vinden wy de Letter- en Wapenhandeloefenende Jeugd uitdrukkelyk vermeld by de geſtadige Uittochten der *Leydſche* Burgeren.

In

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 359.

In Zomermaand werden deeze Burgers, van wegen het Gerégt daar toe aangemaand door een openlyke Aankondiging van deezen opmerkelyken Inhoud, „ dat het, in „ aanmerking der fataale omſtandigheden „ van deeze Provincie, de Regeering van „ *Leyden* niet onaangenaam zou zyn, dat „ een zeker getal van Manſchappen, uit de „ Schutteryen of Gelegaliſeerde Genoot„ ſchappen van Wapenhandel, voor zo „ verre die vrywillig zich daar toe zouden „ aanbieden, ter Defenſie en Beveiliging „ deezer Provincie in het Cordon, of el„ ders, uit deeze Stad uittrokken; maar „ in tegendeel de daad van zodanige uit„ trekkende Manſchappen, en den yver „ door dezelven daar in, ten nutte der „ Provincie, betoond, hooglyk zouden lau„ deeren." — Van tyd tot tyd werden hier, gelyk elders, meer en min gegoede t'huis blyvende Burgers tot Giften voor de Uittrekkenden opgewekt. XLVI. BOEK. 1787. Aanmaaning van wegen het Gerégt aan de *Leydſche* Burgers om uit te trekken.

't Ontbrak te *Leyden* geenzins aan anders denkenden. Blyk hier van de Societeit daar opgerigt door de Voorſtanders van Oranje, tot groot misnoegen der Patriotten; als mede het Verzoekſchrift, ten voordeele des Stadhouders, door de Beſtuurders van die Societeit, met de Naamtekeningen, aan den Graave VAN BENTINCK gezonden, die het, nevens andere, ter Staatsvergaderinge indiende (*). By deeze Tekening ontſtonden zo veele beweegenisſen, dat De Prinsgezinden rigten een Societeit op, en leggen een Verzoekſchrift ter tekening.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 267.

XLVI. BOEK. dat het Geregt gewapend tusſchen beiden moest komen, om de verdere voortgangen te ſtuiten (*).

1787. Sterke Verbintenis tusſchen de Patriotten.

Dugten voor oproerige, plunder- en ſchendzieke beweegingen van dien kant gaf aanleiding tot het ter tekening leggen eener ſterke Verbintenisſe tusſchen de Patriotten, in Hooimaand. Eene Verbintenis van deezen dreigenden inhoud. „ Wy Ondergeteekenden, allen Burgers en Inwoonders der „ Stad *Leyden*, in aanmerking neemende „ de critique omſtandigheden, waar in het „ lieve Vaderland zich bevindt, en hoe „ veele van onze braave en weldenkende „ Landgenooten reeds het voorwerp ge„ worden zyn van de wraak van een op„ geruid en oproerig Gemeen, en, zo in „ hunne Perſoonen als Bezittingen, de „ Slachtoffers zyn geworden, en geheel, „ of gedeeltlyk zyn geruineerd, hebben, „ by deezen, ons zelven openlyk verbon„ den, zo als wy ons verbinden by dee„ zen, elkander op alle wyzen, en by al„ le voorkomende gelegenheden, te be„ ſchermen en te verdeedigen, tegen allen „ zodanigen, en tegen elk en een iegelyk, „ welke ons, of eenen van ons Onderge„ tekenden, zo in onze Perſoonen, Vrou„ wen, Kinderen, of Bezittingen, zoude „ willen benadeelen; ja daar voor ons goed „ en bloed te zullen opofferen, zullende „ wy, op de eerſte beginzelen van eenigen „ feit-

(*) Men vindt dit Verzoekſchrift in de *N. Nederl. Jaarb* 1787. bl. 1305.

„ feitlyken aanval, elkanderen, tot den laatſten man, helpen verdeedigen, zonder dat wy daar toe van iemand, hy zy wie hy, eenige bevelen zullen afwagten. —— Ter bevestiging van het bovenſtaande hebben wy deezen met onze Naamen onderteekend, en houden het van die waarde als of wy 't zelve, voor 't oog van een Alweetend God, met Eede hadden bevestigd. En op dat een ieder van deeze onze Gevoelens en openlyke Verbintenisse zoude kennis draagen, zullen wy deeze door de publieke Nieuwspapieren bekend maaken." XLVI. BOEK. 1787.

De verwydering tusſchen de verſchillend denkende *Leydſche* Burgers groeide hand over hand aan. De onverwagte bedoelde doch voorgekomene Reize van de Prinsesse na *'s Gravenhaage*, de daar op onmiddelyk gevolgde Oproer- en Plunder-Tooneelen in *Gelderland* en *Zeeland*, door de Staaten dier Gewesten, zo men wil, met geen doorſlaande blyken van Ongenoegen bejegend, noch door den Stadhouder afgekeurd, veroorzaakten, dat de Patriotten eerlang weigerden eenige gemeenſchaplyke Dienſten te doen met de zodanigen, die door hunne Handtekeningen een bevestigend blyk gegeeven hadden van tot de Stadhouderlyke Party te behooren. Deezen beſchouwden zy als gevaarlyke Metgezellen, als Lieden in wier handen geene Wapens, tot beſcherming en verdeediging van *Leyden*, konden toevertrouwd worden. De Krygsraad der Schutterye, die gegrond

Men wil de Oranjegezinden uit deSchutterij geweerd hebben.

XLVI. BOEK. 1787.

keurende, oordeelde aanzoek by de Regeering te moeten doen om de Leden der Schutterye, die het Huis van *Oranje* voorſtaande Verzoekſchrift, waar van wy zo even gemeld hebben, getekend hadden, ter Schutterye uit te weeren.

Volvoering van die Ontſchuttering.

Om deeze Ontſchuttering te bewerken, werd het Genootſchap van Wapenhandel, en eenige Manſchap uit elke Compagnie der Stads Schutterye, op de Schutters Doelen ontboden. Uit deeze Gewapende Vergadering vervoegden zich Afgezondenen van den Krygsraad na het Stadhuis, met verzoek aan de Vroedſchap, dat de twee honderd en zestig Schutters, Ondertekenaars van het meergemelde Verzoekſchrift, als gevaarlyke Lieden, en met welken geen eerlyk Schutter dienst kon doen, ontſchutterd mogten worden. —— De Vroedſchap, des geraadpleegd hebbende, beſloot om door den Wagtmeester, vergezeld van een Stadsbode, aan de Huizen van genoemde Schutters te laaten aanzeggen, dat zy, binnen het tydsverloop van tweemaal vier en twintig uuren, hunne Geweeren op den Stads Doelen moeten brengen. —— Naa eenige raadpleegingen op 't verſlag dier Bezendinge nam men daar in genoegen. Onmiddelyk daar op werden de Stads Poorten geſlooten, met Gewapende Burgers, of Genootſchapsleden, bezet, tot zo lange de Wapens door het gemelde getal gewraakte Schutters waren afgegeeven. Staande dien tyd waren honderd Schutters, drie honderd Genootſchapsleden, benevens het Genootſchap

ſchap, 't welk te Paard dienst deedt, in de wapenen.

Men trok, ten zelfden tyde, de Actens in van de Kasteleinen, der zo zeer gehaate Oranje Societeiten, het *Hof van Holland* en die der *Studenten*. Beide deeze Societeitshuizen werden geſlooten, tot groote verſlaagenheid der Leden, die door de ſteun, welke de Regeering hunne Party verleende, hunne zwakheid duidelyk ondervonden.

De Oranje Societeiten geſlooten.

Wilde de *Leydſche* Schuttery deeze by hun hoogst verdagte Perſoonen in hun midden niet dulden, het mishaagde den *Leydſchen* Patriotten grootlyks, dat de Heer P. CHANGUION, in Gecommitteerde Raaden zittende, van de aankomst van het Gewapend *Zuidhollandsch* Burger-legertje, 't welk met veel ſtaatſie door *Leyden* getrokken was, aan den Heer VAN WASSENAAR STARRENBERG, als Voorzitter te dier Vergaderinge kennis hadt gegeeven. Welke kundſchap gevolgd werd door maatregelen, om deeze Burgerbende de inkomst in *'s Gravenhaage* te beletten (*).

Misnoegen tegen P. CHANGUION.

Dit gedrag mishaagde dermaate aan de *Leydenaaren*, dat Geconſtitueerden, in Oogstmaand, ter Vroedſchappe een Adres indienden, by 't welk zy te kennen gaven, dat de Heer CHANGUION, zedert eenigen tyd, zich zodanig hadt doen zien ten voordeele van de *Oranje Party*, dat hy de agting en liefde der *Leydſche* Burgery daar door

Opontboden en door VAN LEEUWEN vervangen.

(*) Zie hier boven bl. 97.

XLVI. BOEK. 1787.

door ten eenemaale hadt verlooren; weshalven men de Stads Regeering, ten ernſtigſten verzogt dien Heer uit Gecommitteerde Raaden op te ontbieden en in diens Stede een Perſoon te zenden, de agting en het vertrouwen der Burgerye waardig. Met eene meerderheid van zestien tegen negen ſtemmen, werd hy t'huis geroepen. De minderheid wilde het Verzoek overneemen, en vorderde, dat 'er Bezwaaren of Beſchuldigingen tegen dien Heer zouden ingebragt en onderzogt worden. Even min als dit baatte het ſchryven van den Heer CHANGUION zelve, aan de *Leydſche* Vroedſchap, vermeldende zyn bezwaar over eenen ſtap, ten nadeele van zyne Eer, op losſe gerugten, zonder onderzoek, en zonder vooraf gehoord te zyn: met verzoek dat de ingebragte beſchuldigingen hem ter hand mogten geſteld worden. Men nam deezen Brief voor bekendmaaking aan, volhardde in het genomene Beſluit, en benoemde de Vroedſchap VAN LEEUWEN om de post by Gecommitteerde Raaden te vervangen.

By de Omwenteling in 't eerst vry bedaard.

Schoon de ſchok der Omwentelinge te deezer zo zeer geyverd hebbende Stede zeer groot was, en de vreugd der Prinsgezinden, de verſlaagenheid der Patriotten evenaarde, bleef de rust in den aanvange grootendeels bewaard. De Regeering en de Burgery bragten elk daar aan het hunne toe. De Leden van de onderſcheidene Societeiten van Wapenhandel, om aan het verlangen der Regeeringe te voldoen, en

tot

tot de rust mede te werken, ontbonden zich zelven, en gaven des kennis aan de Magistraat, die deezen stap, aangezien het groot getal der daar in betrokkenen, met veel blydschaps vernam. XLVI. BOEK. 1787.

Het daadlyk besluit daar op viel, alles wat den naam van Gewapende Societeiten of Corps droeg, te vernietigen, alle Besluiten des aangaande gemaakt, te herroepen, en buiten kragt te stellen. Voorts geene andere dan eene aan de Magistraat ondergeschikte Schuttery te erkennen, welker Officieren weder de voorheen gebruiklyke Oranje Sjerpen zouden draagen. Men maakte wyders alle zodanige inrigtingen als thans ten genoegen der Burgerye konden strekken. Ook betoonde de Schuttery zo veel welgevallen in de waakzaame zorg en de voorzigtige handelwyze, waar mede eenige Heeren te Paard ter bewaaring van de rust, en ter ondersteuning der dienstdoende Schutters zich wel hadden willen leenen, dat de Schuttery vermeerderd werd met een gedeelte te Paard dienstdoende Schutters, die den gewoonen Schutters Eed bereidvaardig deeden. — Welhaast daagde uit *Woerden* in *Leyden* op een gedeelte des eersten Bataillons van *Saxen-Gotha*, om, ter bewaaring van de Rust, in deeze Stad Krygsbezetting te houden. De Gewapende Societeiten vernietigd.

De Letteroefenende Jeugd der Hoogeschoole, die als een lichaam op zich zelven staande, mogt aangemerkt worden, en zich in den Wapenhandel en het Uittrekken zo zeer kweet, gelyk ons Geschied- De Studenten vernietigen hun Wapengenootschap.

XLVI. BOEK.

blad toonde, vernietigde desgelyks haar Genootſchap.

1787.

De Studenten van een tegenovergeſteld Staatsbegrip, die geene aangenaame dagen geſleeten hadden, haalden nu het hart op, en wilden dat de Toorenſpits der Academie, even als in de Jaaren MDCCXLVII en MDCCLXVI, met eene Vlag, te deezer gelegenheid, zou pronken. Zy dienden een Verzoekſchrift deswegen by de Senaat in. Zonder op dit Verzoekſchrift eene woordlyke goedkeuring te geeven, beſloot de Academiſche Senaat, daadlyk een Oranjevlag van die Tooren te laaten waaijen.

Verzoek der Studenten om van de Academie de Vlag te laaten waaijen.

In eene Stad, waar de yverzugt der Patriotten zo voorbeeldiglyk hadt uitgeblonken, was het te veronderſtellen, dat by deeze en geene Ingezetenen Geweeren en Krygsbehoeften, in grooten getale en hoeveelheid, zouden voorhanden weezen. Men liet ook geenzins naa dit vermoeden kenbaar te maaken, met geen onduidelyk betoon van gezind- en gereedheid, om de des verdagten laſtig te vallen, door ongepaſte en met geweld gepaarde eigendunklyke huisonderzoekingen. Wie zich daaraan mogten ſchuldig maaken werden, by eene openbaare Afkondiging, voor Verſtoorders van de algemeene Rust verklaard en als zodanigen bedreigd. Terwyl die van den Geregte teffens aan een ieder vryheid verleenden, om van dit Vermoeden, met onderſcheidene opgaave, tegen wien zy het mogten hebben opgevat, en op welke gronden hetzelve ſteunde, zich by Burge-

Voorzorg der Regeeringe omtrent verborgen Wapenen en Krygsvoorraad.

meeſ-

meesteren te vervoegen; ten einde, op eene behoorelyke en wettige wyze, door Heeren des gelast, daar op het naauwkeurigst onderzoek te doen, en, in geval, dat aan de eene zyde zodanig een vermoeden bevestigd mogt worden, daar tegen gepaste maatregelen te neemen; en, dat, aan de andere zyde, wanneer men het van allen grond ontbloot vondt, den ten onregte kwalyk verdagten, een wettig blyk te geeven van het tegen hem verkeerd opgevatte vermoeden; ten einde hy zich daar door, ten allen tyd, van zodanig eene aantyging zou kunnen bevryden. —— Of 'er dusdanige Ontdekkingen gedaan, of dergelyke Vryſpraaken gegeeven zyn, is ons niet te vooren gekomen. Wel dat men het, naa eene gedaane Opeiſching der Geweeren, by het vormen der nieuwe Schuttery, noodig oordeelde, tot de Overgifte der Geweeren, laater eene ſcherpe Aankondiging te doen. XLVI. BOEK. —— 1787.

De eerſte rustigheid van *Leyden*, naa de Omwenteling duurde niet lang. Naa dat de Patriotten uit den Schutters Eed ontſlaagen, en van hunne Geweeren ontzet waren, ſtonden zy in hunne Perſoonen en Huizen ten doel aan de ſmaadlykſte beledigingen en ſchennisſen. Herhaalde en kort op een volgende Afkondigingen daar tegen, van dag tot dag in ſterkte toeneemende, ſtrekten hier van ten overtuigenden bewyze. De laatſte luidde op deezen toon, die het hoogklimmen der onbeteugelbaare woede genoegzaam aanduidt. Die Geweldaadigheden door ſtrenge Afkondigingen tegengegaan.

XLVI. BOEK 1787.

van den Geregte der Stad *Leyden*, lieten by dezelve „ voor 't laatst, de goede Burgery en Ingezetenen waarſchauwen, dat „ een ieder, welke, om noodige Affaires „ niet behoeft 's Heeren Straaten te paſſeeren, zich zal hebben by Huis te houden, en vooral, op Straat zynde, zich „ te wagten, om met eenige andere Perſoonen, (om wat reden ook) op te houden; vermids hun Ed. Gr. Agtb. tot „ verdere ſtuiting van 't Geweld door een „ toomloos Gemeen gepleegd wordende, „ aan het Garniſoen alhier de laatſte orders hebben gegeeven, om de Publicatien tot Herſtel der Rust en Orde te „ handhaaven, met het daadlyk met Scherp „ ſchieten op de Perſoonen, die daar tegen mogen aangaan."

Geſteldheid in *Rhynland*. Een Oranje-voorſtander uit *Voorburg* in hegtenis gebragt.

Rhynland was vol van Voorſtanders der Oranje Partye. Dit veroorzaakte veel tegenſtribbelings onder de Landlieden in de Wapenoefeningen, die elke Party op zyne wyze voorſtondt. By het afloopen des voorleeden Jaars, hieldt zekere Doris Rous, Lid van het Oranjegezind Corps te *Voorburg* met hetzelve eene openlyke Wapenoefening, onder eenen verbaazenden toevloed van aanſchouweren uit 's *Gravenhaage*, *Delft* en omligende Plaatzen, terwyl hy zich ook aan het zingen van Oranje liedjes in zekere Herberg, tegen het Verbod, ſchuldig maakte. Hy werd des voor de Hooge Vierſchaar van *Rhynland* gedagvaard, en verſcheenen zynde te *Leyden* op 's *Gravenſtein* in bewaaringe gebragt.

Op

Op de Dorpen *Alphen*, *Oudshoorn* en *Aarlanderveen* werden, by avond en ontyden, allerlei Balddaadigheden en Straatſchenderyen, door onrustige en kwaadaartige Voorſtanders van *Oranje* gepleegd. Men ontzag zich niet te *Alphen* een ſteen door de glazen van het choor der Kerke te werpen, terwyl het gewettigd Wapencorps in 't zelve den Wapenhandel verrigtte. — Van hunnen overmoed gaven zy, in Sprokkelmaand, een ſchriftlyk blyk, met by deezen en geenen, in verſcheide Ambagten, Briefjes, kreupel gerymd, maar allervuilaartigst, onder de deur te ſteeken (*). De Regeering van *Rhynland* loofde eene Belooning van honderd Zilveren Ducatons uit aan de geen die den Daader of Daaders der begaane Euveldaaden, als mede de Schryvers en Uitſtrooijers dier ſchandelyke Briefjes zou weeten aan te wyzen.

XLVI. BOEK. 1787. Vuil plakſchrift op verſcheide Dorpen.

In

(*) Het kreupelrym op dezelve luidde;

Hoe of den Staadt zo ſot regeert,
Dat zy ons 't exſerſeeren weert
Wel, eer wy et zal laate ſtaan;
Zo moete al haar glaazen aan.
En 'k ſweere kryg wy geen overhand,
Dan ſel de boog ſy in brant.
De Officiers en al 't geſpuys
Dien ſal wy plunderen haar huys
Om ſo te ſien zonder erbeme,
Of de Haagſche Dwinglands haar kan beſchermen.

Met byvoeging op zommige van deeze regels

Deeze moet je ten eerſte beſtelle
Of we ſelle je kop voer je voeten velle.

XLVI. BOEK. —— 1787.

Wat 'er te *Alphen* met het vliegend Legertje voorviel. Het voorgevallene ten Huize van DE SUPERBIELLE.

In het lustig *Alphen*, waar de Partyen zeer tegen elkander gekant en verbitterd ſtonden, kon het niet miſſen of by den Doortocht en het kort verblyf des Vliegenden Legertjes moesten tuſſchen verhitte geesten onaangenaamheden voorvallen, die tot ſpoorbystere uiterſtens voortholden. — Deeze werden in eene hooge maate ten laste gelegd als gepleegd ten Huize van den Heer DE SUPERBIELLE. Dat diens Huis, ten deezen tyde, grooten overlast leedt, en de ſchennis hand in 't zelve uitſtrekte, lydt geen twyfel; dan hoe zeer die Heer Leden van dit Burgercorps, als handdadig aan die ſchennisſen beſchuldigde, werden zy, die ten zynen huize ingelegerd geweest waren, in een gehouden Krygsraad, naa onderzoek, des vry geſprooken (*). Naderhand vonden ingediende klagten van DE SUPERBIELLE by Welgebooren Mannen van *Rhynland* geenen ingang, of liever oordeelden deezen grond te hebben om zo ongunſtige denkbeelden van dien Man te vormen, dat zy hem in perſoon dagvaarden, om zich te verantwoorden, wegens eenige Papieren, ten zynen huize ontdekt. Aan dit opontbod gaf hy geen gehoor. En veranderde welhaast de gedaante der zaaken dermaate, dat hy buiten vreeze was. *Alphen* ſtrekte, voor een korten tyd, ten Hoofdkwartier des Hertogs VAN BRUNSWYK, en werd derwaards eene Bezending uit

(*) Men zie de Stukken van wederzyden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4006—4012. en 4644.

uit hun Hoog Mogenden afgevaardigd, om hem te bedanken voor de betoonde inſchiklykheid om geen Krygsvolk na *'s Gravenhaage* te zenden (*), en hem in Perſoon na derwaards te noodigen. De Heeren SPAAN VAN HARDENSTEIN, en WASSENAAR VAN SPANBROEK namen deeze Bezending waar (†). XLV. BOEK. —— 1787.

By de Omwenteling zette men, in deezen Oord, op de gevoeligſte wyze, den Patriotten betaald 't geen men oordeelde van hun geleeden te hebben. De Huislieden maakten 'er hun werk van, om ze op te vangen en over te brengen. —— Te *Rhynsburg*, waar men, ondanks de meerderheid der Prinsgezinden, een Gewapend Genootſchap opgerigt en met luister tot ſtand gebragt hadt, moest, by de Staatsomwenteling, de Patriottiſche Party veel lyden. Plunderzieke handen repten zich in het vernielen van de goederen, zo der Dorpelingen, als der zodanigen die in deezen aangenaamen ſtreek, het ſtille buitenleeven gezogt hadden. De Zuster van den Hoogleeraar P. CAMPER, de Weduwe des Advocaats HEKKENHOEK, van eene tegengeſtelde ſtaatkundige denkwyze met haaren Broeder, te *Rhynsburg* op een Buitengoed leevende, moest hetzelve ontruimen, vlugten, en aan de ſchendzieke handen der dolle plunderzugt tot groote ſchade, overlaaten. Plunderingen te *Rhynsburg*.

On-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 250.
(†) *Reſol. Gen.* 24 Sept. 1787.

XLVI. BOEK. 1787.

Onder de *Hollandſche* Steden hadt zich *Schiedam*, in veele gevallen, voor Patriottisch doen kennen, hoewel 'er alles altoos niet naar den zin der Patriotten vlotte, en men ſoms ſterke middelen gebruikte om de ſtem dier Stad ter Staatsvergaderinge aan die zyde te doen ſpreeken. Wat deswegen, omtrent de verſterking van *'s Gravenhaage* met meerder Krygsvolks voorviel, hebben wy reeds hoofdzaaklyk opgetekend (*). De toedragt deezer zaake binnen *Schiedam* liep allerernſtigſt, en verdient eene korte opgave.

Schiedams verdeeldheid der Regeering.

Het voorgevallene aldaar, wegens de Verſterking der Bezetting in *'s Haage*.

Het Collegie van Directie van het Vrycorps, en Commisſariſen van de Vaderlandſche Burger ſocieteit, vernomen hebbende, hoe de Steden *Dordrecht* en *Haarlem* zich der Vergaderinge van *Holland* ontrokken, zo lang het Voorſtel om de Bezetting van *'s Gravenhaage* met Krygsvolk des Rhyngraaven VAN SALM te verſterken, niet tot beſluit gebragt was, drongen dit ſtuk in een Verzoekſchrift by hunne Stads Regeering aan.

Men oordeelt 'er niet langer te moeten ſtilzitten

Zy vernamen, tot hun leedweezen, dat de Stads Afgevaardigden by meerderheid, wel gelast waren om tot de Verſterking der *Haagſche* Bezetting te ſtemmen; doch niet met Volk des Rhyngraafs. In hoope dat de Meerderheid der Staatsleden het overeenkomſtig met hun oogmerk zou doen uitval-

(*) Zie hier boven bl. 84. waar wy beloofd hebben van de toedragt deezer zaake een nader Verſlag te zullen geeven.

vallen, fielden zy geen naderen aandrang te werk. Dan, verſtendigd, dat de zaak niet afgedaan was; maar dat, by nadere raadpleeging, die 's volgenden daags ſtondt gehouden te worden, het beſluit hing aan de Stem, welke *Schiedam* zou uitbrengen, oordeelden zy niet langer te moeten ſtilzitten. XLVI. BOEK. —— 1787.

Ten deezen einde verzogten zy den Vice-Preſident NANNING DE GREEVE, den Preſident ter Staatsvergadering zynde, Vroedſchaps Vergadering 's anderen daags 's morgens te beleggen, met bygevoegde redenen, ontleend van den ſtaat der zaaken in de Hooge Staatsvergadering. Verwylende verſchooningen van dit zo vaardig te doen, gevolgd van onaangenaame wederende redenwiſſelingen, deeden de Gelastigden, die betuigd hadden niet uit naam van één of twee, maar uit naam van meer dan honderd en vyftig Perſoonen te ſpreeken, zeggen, dat zy zich dan zouden moeten vervoegen ter plaatze, waar zy meenden dat zy hunne zaak behoorden te vervorderen. Burgers verzoeken Vroedſchaps vergadering.

Deeze Bezending ging tot den jongſten Burgemeester VAN CLOON, die naa eene zeer vriendlyke begegening, het beleggen der Vroedſchap, ten verzogten tyde, aannam. Van dit haagen gaven Gecommitteerden uit de Vaderlandſche Burger-ſocieteit hunne nog te middernagt vergaderde Medeleden kennis. Men beſloot dat het Verzoek niet alleen door Commisſariſſen zou geſchieden; maar dat de Committenten zich in perſoon op de Markt zouden Volvoering van eene Bezending.

XLVI. BOEK. 1787.

den vervoegen, om meer klems aan het Verzoek by te zetten. Eeniger Voorſtel om, als Schutters, met zydgeweer, daar te verſchynen, werd gewraakt, om allen ſchyn van dwang of geweld weg te neemen: met verzoek aan de Leden om door ſtil- en bedaardheid de goede zaak te bevorderen. —— Op den volgenden morgen gingen de Gecommitteerden na het Stadhuis, terwyl hunne Committenten allengskens op de Markt verzamelden. Van het oogmerk, om rechtſtreeks tot de Vroedſchap zich te vervoegen, zagen zy af, op verzoek deswegen uit naam der Vroedſchappe, by monde van den Secretaris PILAT VAN BULDEREN gedaan, en deeden by Burgemeesteren eene klemmende Aanſpraak, aan de Vroedſchap gerigt.

Antwoord hun gegeeven.

Burgemeesteren verzogten die Aanſpraak te mogen hebben, om ze ter kennisſe van de Vroedſchap te brengen. Dit werd, onder belofte van de gevraagde wedergaave, ingewilligd. Naa een geruimen tyd wagtens, weder by Burgemeesteren geroepen, kreegen zy, by monde van bovengemelden Secretaris, ten antwoord, „ dat Gedepu-
„ teerden zouden gelast worden het daar
„ heen te wenden, dat de meest vertrouw-
„ de Troepen wierden ingeroepen; en an-
„ ders te onderzoeken, of 'er een aantal uit
„ de Gewapende Burgeryen en Genoot-
„ ſchappen zich, op Soldy van den Lan-
„ de, daar toe wilde verbinden. —— Dat
„ zes Leden van de veertien, dit Beſluit had-
„ den tegengeſprooken, en op de voldoe-
„ ning

„ hing van het verlangen der Gecommit- XLVI.
„ teerden aangedrongen, met last om dit BOEK.
„ aan dezelve te vermelden."

Gansch onvoldoenend was dit Antwoord, 1787.
zo aan de Gecommitteerden, als aan hunne Onvoldoenend gekeurd en een ander gekreegen.
Committenten. Men beſloot eenpaarig eenen nog naderen aandrang te doen, om aan het verlangen des vergaderden Volks voldoening te ſchenken: met verklaaring dat zy de plaats niet eerder konden verlaaten. —— Naa een lang beraad kreegen zy het gewenschte antwoord, „ dat, om te voldoen „ aan de heerſchende verlangens en beden „ der Volksſtem, met eene groote Meer„ derheid, by de Vroedſchap gereſolveerd „ was hunne Gedeputeerdens per Expreſſe „ te gelasten, om hun te vooren uitge„ bragt Advys te retracteeren en zich met „ den woordlyken Inhoud der Propoſitie „ van *Haarlem* te conformeeren."

Volkomen genoegen kon niet ontſtaan op eene volkomene inwilliging. By de dankzegging deswegen paarden zy het verzoek, om gemelden last door Buitengewone Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge te doen overbrengen. Deeze last werd den Burgemeester DE GREEVE nevens den Secretaris PILAT VAN BULDEREN opgedraagen. Nieuwe Afgevaardigden na *'s Hage*.

De volvoering hebben wy reeds vermeld (*); doch niet hoe zulks te *Schiedam* werd opgenomen. De vreugd der *Schie-* Ongenoegen der *Schiedammers*.

(*) Ter laatst aangetoogene plaats in onze *Vaderl. Historie*.

XLVI. BOEK. 1787.

Schiedammeren op 't vooruitzigt van eenen uitflag, die aan hunne vuurige wenschen beantwoordde, verdween eensklaps, op het ontvangen van tyding uit *'s Gravenhaage*, wegens het ter Staatsvergaderinge gehouden gedrag van den Burgemeester DE GREEVE, die, gelyk hy van den beginne af het oogmerk der Burgeren, in deeze zaak, hadt tegengewerkt, in den uitflag eene voor hun zo beledigende rol fpeelde. Neerflagtigheid over het misfen van hunne zo goed ftaande zaak, verontwaardiging en afkeer wegens het gehouden gedrag van Burgemeester DE GREEVE, was by beurtwisfeling op 't aangezigt der in de Doelen vergaderde Committenten te leezen. Met dit alles behielden zy moeds genoeg, om te verzoeken, dat de Gecommitteerden niet zouden nalaaten, zodanige middelen by de hand te neemen, als ftrekken konden tot herftelling der door dien Burgemeester zo fchandelyk gefchondene Eere van *Schiedams* weldenkende Burgerye ter Staatsvergaderinge, door dien Man, afgefchilderd als zodanigen, die door *Dwang* de Regeering, tot het neemen van het laatfte Stadsbefluit genoodzaakt hadt.

ren over het Gedrag van DE GREEVE.

Zulk eene uitdrukking hielden zy voor hoogst beledigend; als hun voor Oproermaakers, voor 't oog van *Hollandsch* Souverain, ja voor 't oog des geheelen Volks, ten toon ftellende. De Burgery vertoefde ook geenzins om deezen hoon, haar toegebragt, openlyk aan den dag te leggen; en ook hunne Landgenooten, te doen opmer-

merken, dat door dit zeggen des buiten zyn last getreeden Burgemeesters, de luister en welvaard des Vaderlands, de Burgerlyke Vryheid, ja het leeven der beste Staatsleden, en der uitmuntendſte Patriotten, in het uiterſte gevaar gebragt waren: vermids de ſterke aandrang van zo veele doorzigtige Staatsmannen, zeker zynen grond hadt, in de verderf- en doodlyke raadſlaagen, welke, de wrokkende Prinſen Party tegen den achtſten van Lentemaand moest in den zin hebben. XLVI. BOEK. 1787.

Het gevolg hier van was, dat de *Schiedamſche* Burgers beſlooten een Verzoekſchrift by de Vroedſchap in te leeveren, terwyl de Capiteinen der Schuttery vaſtſtelden om deswegen volledige Voldoening te vraagen. — In 't gemelde Verzoekſchrift, de toedragt der zaake, zo daar ter Stede, als in *Hollands* Staatsvergadering, vermeld hebbende, laaten zy zich in deezer voege hooren. „ Wy zyn niet in ſtaat „ om met gepaste woorden uit te drukken, „ die aandoeningen, en die verontwaardi„ ging, met welke wy, en alle onze Com„ mittenten, op de onverwagte maare uit „ *'s-Gravenhaage*, zyn bezield.

Verzoekſchrift der *Schiedamſche* Burgeren.

„ De beste, de notabelſte, de weldenkendſte Burgers van onze Stad, die zich „ ongewapend, en in eene zo groote ſtil„ te, dat men niets van hunne byeen„ komst op de Raadzaal kon verneemen, „ op de Markt hadden by een verzameld, „ om, op de eerbiedigſte wyze, hunne „ Stemmen tot hunne Repreſentanten, in

XLVI. BOEK. 1787.

„ eene zaak van zo veel aanbelangs te ver-
„ heffen, zyn dus voor 't oog van den
„ Souverain, ja zelfs van het geheele Ge-
„ meenebest, ten toon gesteld als Oproer-
„ maakers en als wederstreevige Burgers,
„ die hunne Representanten hebben ge-
„ dwongen tot het neemen van Besluiten
„ waar van zy afkeerig waren.

„ De wettige Resolutie van U. Ed. Gr.
„ Agtb. is alzo buiten werking gebleeven,
„ en die breuke tusschen de beste en no-
„ tabelste Leden van Staat, welke ons met
„ zo veel schriks en aandoenings vervult,
„ is op dit oogenblik nog aanweezig. —
„ Men heeft nog niet voldaan aan het
„ ernstig en billyk verlangen van die Staats-
„ mannen, welke eene zodanige geruststel-
„ ling vorderen voor de veiligheid van
„ hunne Persoonen, voor de onkreukbaare
„ Eer en Waardigheid van den Souverain,
„ en voor Hoogstdeszelfs vrye Deliberatien,
„ als natuurlyk moest verwagt worden van
„ een Gewapend Lichaam, 't welk aan nie-
„ mand anders, dan aan de Staaten van dit
„ Gewest, door Eed en Pligt is verbonden.

„ En dit alles, Ed. Gr. Agtb. Heeren!
„ is alleen te wege gebragt door hem, die
„ *uitdruklyk was gequalificeerd, die expres-*
„ *selyk was afgezonden om den Last van zyne*
„ *Principaalen en Committenten te doen ter*
„ *uitvoer brengen.* — Wy zullen aan het
„ oordeel van U. Ed. Groot Agtb. zelve
„ overlaaten, of een Gemagtigde wel im-
„ mer de paalen van zyn Last meer kan
„ te buiten gaan, en het oogmerk zyner

„ Zen-

„ Zenderen meer kan om verre werpen, XLVI.
„ dan de Heer DE GREEVE heeft gedaan, BOEK.
„ door dat gedrag, 't welk hy ter Staats- ——
„ vergaderinge heeft gehouden. 1787.

„ De Eer der Burgery van deeze Stad
„ kan U Ed. Gr. Agtb. niet onverſchil-
„ lig zyn! De Eenzelvigheid van belan-
„ gens verbint ons ten naauwſten met de
„ Leden van deeze illuſtre Vergadering —
„ En het zy ons vergund U Ed. Groot
„ Agtb. met gepasten eerbied, te mogen
„ herinneren, dat zy, als onze Repreſen-
„ tanten, geene andere bedoeling konnen
„ hebben, dan ons welzyn, dan het be-
„ houd van onze Stad, van onze Burger-
„ lyke Vryheid en Voorregten.

„ Aan HEM, die onze harten kent, en
„ onze nieren beproeft, is ten vollen be-
„ wust, dat wy, met de zuiverſte inzigten
„ van Vaderlandsliefde, by een vergader-
„ den, dat ons Verzoek alleen tot oog-
„ merk hadt een alles verwoeſtende Twee-
„ dragt, tuſſchen de Leden van Staat in
„ haare geboorte te ſmooren, en voor de
„ Veiligheid van de Beſchermers onzer
„ Vryheid, (waar op wy een onbepaald
„ vertrouwen ſtellen, en welker begeerte
„ wy zo redelyk als billyk oordeelden,) zo
„ veel in ons was te zorgen.

„ U Ed. Gr. Agtb. kennen van naby
„ Ons en onze Committenten, die zich
„ tot dat einde hadden by een vergaderd,
„ en weeten dus, dat geen muitzugtig
„ Graauw was by een gerot, 't welk Op-
„ roer en Moord dreigde, en ten koste

XLVI. BOEK. 1787.

„ van al wat eerlyk is, en van al wat wel
„ denkt, de wettige Conſtitutie wilde om-
„ keeren; maar dat de voornaamſte, de
„ geſchikſte en vreedzaamſte Burgers al-
„ daar waren by een vergaderd, om door
„ eerbiedige Adresſen, ja zelfs, door bid-
„ den en ſmeeken, zulk een Beſluit te
„ doen uitwerken, als waar door, onder
„ den genadigen Byſtand van *Neerlands*
„ God, in deeze kommervolle dagen, de
„ gevreesde Onheilen konden worden af-
„ gekeerd.

„ Wy, en onze Committenten, durven
„ Ons gerustlyk beroepen op het geheu-
„ gen van Burgemeesteren, en van den
„ Secretaris PILAT VAN BULDEREN, die
„ hunne Verlangen en Adresſen hebben
„ aangehoord, mitsgaders aan de verdere
„ Leden van deeze Gr. Agtb. Vergadering
„ overgebragt. —— Dat zy der waarheid
„ hulde doen, en dan beſlisſen of de Bur-
„ gery de paalen van Beſcheidenheid is te
„ buiten gegaan, en of derzelver Gecom-
„ mitteerdens haare Verzoeken niet hebben
„ voortgebragt op zodanig eene wyze als
„ het aan vrye Burgeren en Ingezetenen
„ betaamt, of eindelyk hunne drangrede-
„ nen zyn vergezeld geweest met Dreige-
„ menten, die U Ed. Gr. Agtb. *in goeden*
„ *ernst* hebben doen overhellen, tot een
„ Beſluit, 't welk men met eenigen ſchyn
„ van grond zou kunnen doen voorkomen,
„ als alleen door den *Nood* van hunne Re-
„ geerders afgeperst.

„ Het is waar, Ed. Gr. Agtb. Heeren!

„ wy

„ wy hebben den wensch en de begeerte van het aanzienlykſte gedeelte der Burgery aan U Ed. Gr. Agtb. in hunnen naam, bekend gemaakt; wy hebben, in hunnen naam, daar op eerbiedig aangedrongen, dat aan derzelver zo billyke begeerte zou worden voldaan; veele notabele Ingezetenen waren te zamengekomen, om aan de Gecommitteerdens den noodigen Last te geeven, en van den uitſlag hunner Verrigtingen kennis te bekomen. —— Maar, zo dit niet geoorloofd is, Ed. Gr. Agtb. Heeren! zo, in dit hachlyk tydſtip, zo in eene zaak van een zo groot belang, de beste Burgers hun verlangens niet mogen te kennen geeven.... dan moet de Stem van het Volk worden geſmoord, dan verdwynt alle Invloed, welke in dit Vrye Gemeenebest aan het Volk op hunne Repreſentanten onbetwistbaar toekomt, en den grond heeft uitgeleeverd van de uitnemende Propoſitie der Stad *Haarlem*.

„ Het ontbreekt ons nog niet (dank zy de goede Voorzienigheid!) in deeze Vergadering aan waare Burgers en Vryheids Vrienden, die ons vertrouwen waardig zyn, die wy beminnen en eerbiedigen als onze Vaderen. —— Op hunne Hulpe, op hunne Medewerking verlaaten wy ons in dit hachlyk oogenblik; zy zullen, uit geen veragtlyk Poinct d'honneur, min nog uit eene verderflyke Heerschzugt de goede zaak van het Vaderland en van de waare Vryheid, in de waag-

XLVI. BOEK. 1787.

XLVI. BOEK. 1787.

„ ſchaal ſtellen. —— Maar zy zullen, zo
„ wy hoopen en verwagten, een treffend
„ blyk geeven van hunne edelmoedige en
„ deugdzaame denkwyze, door de een-
„ maal wettig genomene Reſolutie te doen
„ ſtand grypen, en de geſchondene Eer
„ der Burgerye op het plegtigſte te doen
„ herſtellen.

„ Langs dien weg zullen onze Harten,
„ en die van alle braave Burgers, nog
„ naauwer aan de hunne verbonden wor-
„ den, en de Rust en Eendragt, die bin-
„ nen onze muuren tot dus verre haaren
„ zetel hadt gevestigd, zal daar door be-
„ ſtendig worden aangekweekt, ten ſpyt
„ van de zulken, die op de Puinhoopen
„ van ons Verderf den Throon voor Dwin-
„ gelandy en Overheerſching tragten te
„ ſtigten!"

Naa deeze beſchryving hunner Handelen die uitboezeming hunner Denkwyze, verzogten zy de Stadsregeering, plegtig te verklaaren, dat het laatst ter Staatsvergaderinge uitgebragte Stadsbeſluit, geenzins door eenigen *Dwang* aan de Stadsregeering was afgeperst; maar op eene alleszins wettige wyze, op aandrang van de Burgery, en om aan derzelver verklaard verlangen te voldoen, was uitgebragt; en dat dienvolgens het gedrag van den Burgemeester DE GREEVE ten dien opzigte ter Staatsvergaderinge gehouden, worde afgekeurd op zodanig eene wyze als de Stadsregeering, zo tot herſtelling van de geſchondene Eere der Burgerye, als het hand-

haa-

haaven van 't gezag en aanzien van de Stadsregeering meest gepast zullen oordeelen. XLV. BOEK.

Middelerwyle onderrigt zynde van het Plan door den Raadpenſionaris voorgeſteld, gaven zy tevens te verſtaan, hunne begeerte, dat de Stads Afgevaardigden 't zelve zouden omhelzen, indien en in zo verre de Steden *Dordrecht* en *Haarlem* daar in genoegen namen; doch zo niet, dat de Afgevaardigden van *Schiedam*, zich zouden vasthouden aan 't laatst uitgebragte Stadsbeſluit. 1787.

By de overleevering van dit Verzoekſchrift, op den volgenden dag, hadt, om allen ſchyn voor Dwang uit den weg te ruimen, geen zamenkomst der Burgeren op de Markt plaats. Zy, uit wier naam de Gelastigden ſpraaken, bleeven in de Doelen den uitſlag der Raadpleegingen afwagten, en werd hier van by de overgave des Verzoekſchrifts, aan Burgemeesteren de weet gedaan. Overleevering van het Verzoekſchrift.

Burgemeesters, het Verzoekſchrift in de Vroedſchap gebragt hebbende, deelden deezen, naa lang raadpleegens, aan Gecommitteerdens dit verſlag mede; „ Dat, ver„ mids het Rapport van Heeren Gedepu„ teerden ter Staatsvergadering nog niet „ hadt kunnen geſchieden, en het zelve „ zeer veel lichts over de zaak zou ver„ ſpreiden, de Vroedſchap eenpaarig be„ greepen hadt, dat op der Gecommitteer„ dens Request nog niet kon worden ge„ disponeerd; dat mitsdien de Vroedſchap Verwyl des Antwoords.

XLVI. BOEK. —— 1787.

„ was gecontinueerd, tot 's naamiddags, en „ dat het aan de Vroedſchap aangenaam „ zou zyn, dat de Gecommitteerdens nu „ na Huis gingen; ten einde hun Ed. Gr. „ Agtb. in derzelver Deliberatien, vry te „ laten." —— Naa eene wyl buiten geſtaan te hebben, verklaarden zy, by hunne wederintreede. „ Dat zy bereid waren, „ zo als dezelve tot nu toe gedaan hadden, de Deliberatien van hun Ed. Gr. „ Agtb. vry te laaten: dat zy, ten beſtemden tyde, in den naamiddag, zich weder by hun Ed. Gr. Agtb. zouden vervoegen, om het Rapport af te wagten."

Deeze uuren, met ſtil verbeiden geſleeten, werden gevolgd van een blyden ſtond voor *Schiedams* wagtende Burgers, waar in de Vroedſchap het Beſluit openbaarde, dat dezelve, op het ingediende Verzoekſchrift, bepaald hadt, „ om ten aanziene der Pro„ poſitie van *Haarlem*, tot vermeerdering „ der Bezettinge in *'s Gravenhaage*, over„ eenkomſtig met het Verzoek te handelen —— en dat, ten opzigte van den „ Burgemeester DE GREEVE, deeze Heer „ aangenomen hadt, om in de Vroedſchap „ een *Declaratoir* in te leeveren, by 't „ welk hy zou verklaaren, wat hy door „ de woorden, *by Nooddwang genomen*, „ verſtaan hadt."

Gunſtig Verſlag.

By dankzegging, zo voor zich zelven als uit naam hunner Committenten, aan de Vroedſchap wegens het genomene Stadsbeſluit, ten aanziene van het eerſte Stuk, verzekerden zy, „ altoos bereid te weezen,

„ om

„ om te toonen, dat zy prys ſtelden op „ Regenten, die de waare belangens der „ Ingezetenen behartigden." — Wat het andere betrof, betuigden zy, „ geen gebruik te zullen maaken van die middelen, welke zy anderzins tot handhaaving „ van de Eer der Burgerye noodig hadden geoordeeld, vóór en al eer zy het „ *Declaratoir* van den Heer DE GREEVE „ zouden hebben ingezien, vertrouwende „ dat hun ter leezinge daar van gelegenheid zou gegeeven worden." — Voorts keurde de Vroedſchap het gedrag van den Secretaris PILAT VAN BULDEREN op de Sommatie hem ter Staatsvergaderinge gedaan, goed; en beſloot het verzogte Berigt van de redenen en gronden, welke de Stadsregeering tot het neemen eenes anderen Beſluits bewoogen hadt, ter Staatsvergadering van *Holland* te zenden. XLVI. BOEK. 1787.

De verlangde Verklaring van Burgemeester DE GREEVE kwam ten beſtemden dage, en den zeer nieuwsgierigen op hem misnoegden, naar belofte, in handen; doch was verre van hun met hem te bevreedigen. 's Burgemeesters in- en uitloopende taal luidde; „ wanneer ik ter Staatsvergadering heb gezegd, *dat de Vroedſchap tot het neemen der nadere Reſolutie was genoodd*rongen geworden, heb ik daar door niet „ gemeend, of willen meenen, dat 'er „ eenig Geweld of Violentie zou hebben „ plaats gehad; dan dat door de ſterke „ begeerte en aandrang der Verzoekeren, „ de Deliberatien, zo het my voorkomt, Verklaring van Burgemeester DE GREEVE.

„ ee-

XLVI. BOEK. 1787.

„ eeniger maate zyn gegeneerd geworden, „ en dat de Vroedſchap, ten einde niet „ langer te wederſtaan de herhaalde Inſtan„ tien, tot voorkoming van onaangenaame „ gevolgen, geoordeeld heeft te moeten „ voldoen aan de begeerte des Volks, „ waar van door monde van den Secreta„ ris PILAT VAN BULDEREN aan de Vroed„ ſchap was kennis gegeeven: te weeten, „ dat de Verzoekers zich ten laatſten had„ den gedeclareerd, dat, byaldien aan hun „ Verzoek niet wierd voldaan, zy dan de „ plaatzen, daar zy ſtonden, niet zouden „ verlaaten."

Onvoldoende gekeurd, en eisch omtrent den Burgemeester DE GREEVE.

Eene vervoeging van de Hoofden der *Schiedammeren*, die zich door deezen Burgemeester gehoond oordeelden, by de Vroedſchap wees uit, hoe zy niet voldaan waren met deeze, in de daad ſchraale of niets beduidende Verklaaring; immers zy betuigden by de Vroedſchap, met zo veele woorden, dat de goede Burgery der Stad *Schiedam*, den Heer DE GREEVE voortaan niet meer kon beſchouwen als een Regent, op wiens Vaderlands- en Vryheidsliefde zy allen een onbepaald vertrouwen mogten ſtellen; dat zy inzonderheid allernadeeligſt en ſchadelykſt oordeelden, dat hy voortaan wederom ter Staatsvergadering zou worden afgevaardigd; dewyl hy, door zyne ſpreekende daaden hadt getoond, geene zwaarigheid te maaken, om, wanneer de Laſt hem gegeeven niet inſtemde met zyne byzondere denkwyze, denzelven daadlyk te overtreeden; dat door zodanig een Man,

Man, men in dit hachlyk tydſtip, de behartiging van 's Volks gewigtigſte belangens ter Hooge Staatsvergaderinge daadlyk in de waagſchaal ſtelde, en die aan hem niet kon worden toevertrouwd.

Gecon-ſtituëerden te *Schiedam* aangeſteld.

Gelyk elders, waar de Volkszaak opgang nam, koos men ook te *Schiedam* Geconſtituëerdens uit de Burgery. Deezen waren mede in eene Bezending aan de Regeering, wegens de Regeeringsveranderingen in de Steden *Amſterdam* en *Rotterdam*, met verzoek, dat, by aldien 'er ter Staatsvergaderinge eenig Voorſtel mogt geſchieden, tot Onderzoek door Gerechtshoven, of tot Gebruik van Krygsmagt, tegen die twee Steden, zulks, van wegen *Schiedam*, zou worden afgeweezen. De Vroedſchap, hier mede overeenkomſtig beſluitende, hadt in dit Beſluit geſprooken van *zich noemende Geconſtituëerden*. Dit mishaagde, en het gevolg van een beklag deswegen was, dat deeze ſtootende woorden verwisſeld werden door de voldoende, *de Geconſtituëerdens van een notabel getal Burgers en Inwoonders dezer Stad.*

Regeeringsverandering, en het zenden der Benoeming aan Staaten van *Holland*.

Het Verzoek der Burgemeesteren en Vroedſchappen van *Schiedam*, by Staaten van *Holland*, waar in zy hun Regt tot eigen Magiſtraatsbeſtelling; het zenden der Benoemingen aan zyne Hoogheid als ſtrydig met Eed en Pligt keurden, en voorſtelden de Benoeming aan hun Ed. Groot Mog. toe te ſchikken, vondt de goedkeuring van de Meerderheid der Staatsleden,

en

XLVI. BOEK. en geſchiedde daar mede overeenkomſtig de Regeeringsbeſtelling ten deezen Jaare (*).

1787. Beletten het teekenen eens Verzoekſchrifts.

Burgemeesters van *Schiedam*, Ambagtsheeren van de Dorpen *Hoogvliet*, *Pernis* en *Portugal*, lieten niet naa, om de Tekening eens Verzoekſchrifts ter Herſtelling van zyne Hoogheid in alle zyne Waardigheden, tegen te werken, door eene aanſchryving aan Schout en Geregte deezer drie Heerlykheden (†).

Verbintenis der Patriotten.

Niet min dan die van *Leyden* in Vryheids yver gloeiende, en weetende hoe het in *Schiedam* geenzins ontbrak aan anders denkenden, gingen zy, omtrent het midden van Hooimaand, eene ſoortgelyke Verbintenis aan als de *Leydſche* Patriotten (§).

Komst der *Pruiſſen*.

Eene Verbintenis, gelyk elders door de overmagt van Wapenen verbrooken. Op aanſchryving der Staaten van *Holland* opende deeze Stad haare Poorten voor het *Pruiſſiſch* Krygsvolk. Het Genootſchap werd ontwapend, de Burger ſocieteit vernietigd, en alles, met het buiten dienst ſtellen der Burger-geconſtituëerden, op den ouden voet gebragt. Beweegenisſen, die vervolgens te deezer Stede reezen, behooren tot een laater Tydvak onzer Vaderlandſche Geſchiedenisſe.

Schoonhoven ſtelt

Schoonhoven, onder de Patriottiſchgezinde Steden van *Holland* geene geringe rolle geſpeeld

(*) *Reſol. van Holl.* 4 Mey 1787.
(†) *N. Nederl. aarb.* 1787. bl. 1415.
(§) Zie hier boven, bl. 306.

ſpeeld hebbende, was door tuſſchen opgeworpen hinderniſſen, zo laat in het daarſtellen van Geconſtitueerden, dat de tyd van derzelver afzettinge bykans gelyktydig inviel: immers waren zy op den zestienden van Herfstmaand daar mede in gereedheid, en de Stad bevondt zich drie dagen laater in de magt der *Pruiſſen*. XLVI. BOEK. —— 1787. laat Geconſtitueerden aan.

Afgevaardigden uit Staaten van *Holland* kwamen hier den Hertog VAN BRUNSWYK ſpreeken, over het niet nader aan *'s Gravenhaage* laaten komen der *Pruiſiſche* Krygsbenden. De Hertog hadt zyn intrek in de Doelen genomen, en dus viel dit mondgeſprek voor in de eigenſte Kamer waar de Prinſſes van *Oranje*, by haare terugreize na *Nymegen* op den mislukten tocht vernagt hadt. —— De Hertog, verſtendigd, dat de Prins van *Oranje*, by zyn wederkeeren na *'s Gravenhaage*, te *Schoonhoven* zou komen, maakte ook daar te zyn, om den Prins te ontvangen. Hoe zeer de *Schoonhovenaars* tegen hem geyverd hadden ſcheen 'er alles, by zyne aankomst, omgekeerd. Zyne Aanhangers betoonden met hartlykheid hunne vreugd, door de gewoone Tekenen, terwyl anderen die de Stad niet verlaaten hadden, vol ſpyt, in dit uiterlyk bewys van genoegen, ter eigene veiligheid, deel namen. Hoe 't zich daar met de komst der *Pruiſſen* toe droeg.

De vreugde over de komst der *Pruiſſen* was van geen langen duur. Hun gedrag, niet alleen ten opzigte van de Huizen der Patriotten; maar ook van anderen, blykt ten vollen, zo uit de klagten des uitgewee- 't Gedrag der *Pruiſſen* te dier Stede.

XLVI. BOEK. —— 1787.

weeken Vroedſchaps DE WEILLE, wiens huis ten prooije ſtondt van vier en twintig *Pruiſiſchen*, die hem eene ſchade toebragten, welke hy op omtrent 40,000 Guldens berekende: waar over hy zich by Staaten van *Holland* beklaagde; als uit het berigt van de toen aangebleevene Minderheid der Regenten, wier beſchryving by Staaten van *Holland* van geene vergrooting kan verdagt gehouden worden, en tot eene ſtaal mag ſtrekken, van het gedrag der *Pruiſen*, op eenige andere plaatzen.

Klagten der Regeering deswegen.

Zy verklaaren, in dit Berigt, dat de Hertog VAN BRUNSWYK, in die kleine Stad, gekomen was, met eene zeer groote menigte van *Pruiſiſche* Huzaaren en Jaagers, met het Regiment Infanterie van WALDEK; dat zy niet ontveinzen wilden, dat aan het Huis van den Heer DE WEILLE, en meer andere Huizen van uitgeweeken Regenten, een beklaaglyk ongeluk van Plundering was overgekomen; dat oogenbliklyk naa het inrukken der Troepen allen gezag der Regeering over de goede orde by de Inkwartiering den bodem was ingeſlaagen; dat deeze door de *Pruiſiſche* Sergeanten volſtrekt willekeurig geſchiedde; dat de Heer DE WEILLE, die zich over een aantal van vier en twintig *Pruiſiſche* ten zynen huize gelegerd, beklaagde, de meest bedeelde niet was; de Oudburgemeester VAN SOLINGEN hadt eene bedeeling van acht en twintig, de Vroedſchap HOLA VAN NOOTEN eene van vier en dertig, en de Vroedſchap HONDORFF BLOCK vier en twintig Man-

Mannen, vyf Pakknegts en zestien Paarden gehad. XLVI. BOEK. 1787.

By deeze zwaare Inkwartieringen, op welke zy, naa alle aangewende moeite, geene voor den Burger draaglyke ſchikking hadden kunnen maaken, kwam nog, om met hunne eigene woorden te ſpreeken, „ eene oogenbliklyke en met geweldige „ bedreigingen gepaard gaande vordering „ van Behoeften voor Volk en Paarden, „ voor het aanleggen van een Magazyn „ van Fourageering, voor het timmeren „ van een Schipbrug over de *Lek*, voor „ het plaatzen van het Hoofdkwartier en „ Krygscommisſariaat binnen de Stad, en „ het eiſchen van zulk een onnoemelyk „ getal Wagens en Paarden, voor Vervoeringen en Expreſſen, dat naauwlyks alle „ de omliggende Dorpen, zo in de *Krimpener*- als *Alblasſerwaard*, hoe zeer men „ alles daar liet preſſen, toereikende waren „ om aan die vorderingen te voldoen." —

Zy voegen 'er by, „ dat onder dit alles „ een algemeen Syſtema onder de Soldaaten heerſchte, dat zy den Oorlog voerden tegen de zogenaamde Patriotten, en „ dat alle de Goederen, aan Patriotten „ toebehoorende, goede Buit waren; terwyl zy het teffens voor eene onbetwistbaare waarheid hielden, dat allen, die „ hunne Huizen verlaaten hadden, Patriotten, en zy dus bevoegd waren, om alles, wat zy in die Huizen vonden, te „ rooven en te ruineeren; en dat het alleen aan het ryklyk tracteeren, opſchaf-

XLVI. BOEK. 1787.

„ ten, en goede woorden der Domeſtie-
„ ken, van de verlaatene Huizen toe te
„ ſchryven was, dat niet alle de door
„ hunne Meesters verlaatene Huizen het
„ zelfde lot van Plundering hadden on-
„ dergaan. —— Dat de Regeering na het
„ ontdekken van dit Syſtema onder de Sol-
„ daaten, wel alle moeite gedaan hadt om
„ de Officieren van deszelfs valschheid te
„ overtuigen; doch, tot haar leedweezen,
„ hadt moeten ondervinden, dat veelen
„ derzelven, of zelfs in zodanige denkbeel-
„ den waren, of ten minſten eenen zoda-
„ nigen afkeer van de Patriotten betoon-
„ den, dat zy zich niet anders konden
„ voorſtellen, (zo als ook de droeve on-
„ dervinding bevestigd hadt,) dan dat, hoe
„ zeer ook de orders tot verſchooning der
„ Huizen en Goederen, door de Hoofden
„ gegeeven werden, egter door de minde-
„ ren en Subalternen, daar omtrent veel
„ oogluikings zou worden gebruikt. ——
„ Dat zy met nadruk moesten zeggen, hier
„ in zeer veel geleden te hebben van het
„ Regiment van *Waldek* en de Ponton-
„ niers, onder welke laatſten byzonder
„ in onbeſcheidenheid en brutaliteit, voor
„ al tegen de Regenten, uitgemunt hadt
„ zeker Major, uit wiens grypzieke han-
„ den, zy zelfs buiten ſtaat geweest wa-
„ ren om de Goederen van 's Lands Arſe-
„ naal te redden.

„ Dat het ledig draagen der Huizen niet
„ in dien ſmaak met geweld, geſchreeuw,
„ en geraas te werk ging, als onder de

„ Plun-

„ Plunderingen, welke, zedert eenigen XLVI.
„ tyd, by onze Natie, tot ſchande van de BOEK.
„ Uitvoerders, hadden plaats gehad, ge- ——
„ woon waren gehoord te worden; maar 1787.
„ met zodanige ſtilte en in zodanigen koe-
„ len bloede, dat hetzelve nu en dan niet,
„ vóór dat het gebeurd was, tot kennis der
„ Regeeringe kwam, dat op deeze wyze
„ niet alleen het Huis van den Vroedſchap
„ DE WERLE, maar ook dit van de uit-
„ geweekene Vroedſchap SCHMIDTMAN,
„ DE WERKER DE GROOT, en VAN DER
„ MEY VAN OOSTERHOUT ledig, en dat
„ van den uitgeweeken Vroedſchap VAN
„ HORSTAD genoegzaam ledig gedraagen
„ waren."

Verder beklaagde zich de *Schoonhovenſche* Regeering, „ dat de Ondervinding haar „ de doorſlaandſte proeven gegeeven hadt, „ van de weinige Deference, (om niet te „ zeggen van de Kleinagting,) die de Mi- „ litie voor de Regeering betoonde, dan „ dat zy zich eenig gezag over dezelve „ zou hebben durven aanmaatigen; dat zy „ genoegzaam dagelyks moest ondervinden, „ dat niet alleen voornaame Officiers, maar „ zelfs Luitenants en Vaandrigs, aan haar „ iets te vraagen of te melden hebbende, „ zonder zich doof eenen Kamerbewaar- „ der te doen aandienen, vrypostig de deur „ van haare Kamer openden, zonder veel „ omſlags, zich op eenen ſtoel aan haare „ tafel plaatſten, haare raadpleegingen, „ hoe gewigtig en dringende ook, ſtoor- „ den, en menigmaal met ſmaadlyke woor-

XLVI. BOEK. 1787.

„ den en bedreigingen begeerden, om oo-
„ genblikkyk, en vóór alle andere zaaken,
„ geholpen te worden."

Nog meer ſchennisſen haalen zy in deezer voege op, „ Dat de Regeering zelfs
„ het Comptoir van Stads Theſaurie, van
„ de Oortjensgelden, van de 100 en 200
„ Penningen, het welk zich ten huize van
„ haaren Theſaurier SCHMIDTMAN be-
„ vondt, en dat van het Proveniershuis,
„ 't welk ten huize van den Ontvanger
„ DE WEKKER DE GROOT gehouden werd,
„ niet hadt kunnen redden; maar dat de-
„ zelve al mede geheel waren geruineerd,
„ en uitgeplunderd. — Dat zy zelfs nog
„ maar weinig dagen geleeden, hadt moe-
„ ten ondervinden, dat van haare inſchik-
„ lykheid, (by welke zy, om tog van haa-
„ ren kant alle redenen van ongenoegen
„ te vermyden, aan den Officier van de
„ Hoofdwagt het verblyf op de Burgemees-
„ ters Kamer hadden toegeſtaan,) zodanig
„ een ongehoord misbruik gemaakt was,
„ dat des nagts, in de Spreekkamer, naast
„ Burgemeesters Kamer, eene Kas was
„ opengebrooken: en dat de Regeering,
„ toen zy zulks aan den Commandeeren-
„ den Officier van het Garniſoen vertoon-
„ de, door denzelven met een ſmaadlyk
„ antwoord bejegend was, zonder dat,
„ voor zo veel zy wist, immer na dat ge-
„ val onderzoek was gedaan. — Dat de
„ Regeering, verneemende, dat het ledig
„ gedraagen Huis van den uitgeweeken
„ Vroedſchap VAN DER MEY VAN OOS-

„ TER-

„ TERHOUT, ſtaande by eene der Stads XLVI.
„ Poorten, niet alleen tot een Wagthuis BOEK.
„ voor de Militie gebruikt, maar zelfs door ——
„ die Wagten geheel uitgebrooken, van 1787.
„ Lood en Yzer beroofd, ja dat zelfs de
„ Planken Vloeren uit de Kamers opge-
„ brooken en tot brandhout gebruikt wier-
„ den, eene Commisſie na dat Huis, en
„ vervolgens aan den Commandeerenden
„ Officier gezonden, en dat deeze, op ver-
„ zoek der Commisſie, zich mede na dat
„ Huis begeeven hadt. Dat dezelve, daar ge-
„ komen zynde, de baldaadigheden der
„ Militie aan hem door de Commisſie waren
„ vertoond, en hem verzogt hadt daar op
„ onderzoek te doen, en dat Huis niet
„ langer tot een Wagthuis te gebruiken;
„ dan dat die Commisſie al weder even
„ ſmaadlyk bejegend, geen onderzoek ter
„ wereld, zo veel zy wist, gedaan was,
„ en dat Huis nog, even als te vooren,
„ tot een Wagthuis gebruikt wierd."

Eindelyk voegt de Regeering 'er by,
„ dat toen onlangs een Bataillon van MAR-
„ WITZ door de Stad paſſeerde, en eenen
„ nagt verbleef, de Inkwartiering weder
„ even woest ging als te vooren; dat zy,
„ onder het inkwartieren, daar van kennis
„ krygende, den Boode zondt om den
„ Commisſaris, van Stads wege aangeſteld,
„ te doen verzoeken, om met den Offi-
„ cier, die de Kwartieren kwam maaken,
„ boven te komen; dan dat haar de Offi-
„ cier, op eene brutaale wyze, liet ant-
„ woorden, *dat hy haaren Kwartiermeester*

 „ *niet*

XLVI. BOEK. 1787.

„ niet wilde laaten gaan, en dat zy, zo zy
„ wat te zeggen hadt, by hem konde komen. —
„ Dat de Regeering naderhand, de Inkwar-
„ tiering op de ſpoorlooſte wyze ingerigt
„ wordende, beſloot eene Commiſſie der-
„ waards te zenden, om de onredelykhe-
„ den, was het mogelyk, te ſtuiten, en
„ dat toen de Oudburgemeester CARNIER
„ veel gevaars geloopen hadt van geſlaa-
„ gen te worden. Dat door dit woeſte
„ Volk eene menigte van Soldaaten in de
„ ledige Huizen van de Vroedſchappen DE
„ WEILLE en SCHMIDTMAN wierden ge-
„ legd, en dat toen, door de Vroedſchap
„ HONDORP BLOCK, als Directeur van hun
„ Magazyn, om verdere brutaliteiten in
„ die Huizen te vermyden, eene menigte
„ van allerlei Proviſien na dezelven ver-
„ zonden waren; dan dat niet te min het
„ Huis van den Heer DE WEILLE vooral
„ door die wilde Bende nog veel geleden
„ hadt (*)."

Deeze Klagten, door de aangebleevene Regeeringsleden, die der Oranje Partye waren toegedaan, in den ſchoot der hooge Regeering des Lands uitgeſtort, doen veel meer af, om de verregaande ongeregeld- en baldaadigheden der toen toomlooze Krygsbenden, zo *Pruiſſiſche* als andere, ten vollen te beveſtigen, dan de veelvuldige des gedaane berigten van den anderen kant komende, die onder verdenking van vergroo-

ting

(*) *Verzameling* by J. A. DE CHALMOT XIV. D. bl. 14/. 183

ting vallen, en hebben wy daarom zulks in 't breede te boek geslaagen. XLVI. BOEK.

In yvergloed voor het Oranje Huis ſtak altoos *Leerdam* uit, en liet die Stede zulks, op den Jaardag des Stadhouders, ten deezen Jaare meest ſtil gevierd, op het allerſchitterendst en luidrugtigst blyken. Klokkengelui, losſen van 't Geſchut, Verlichting der Huizen, 't branden van Pektonnen, het draagen van Oranjeſtrikken, kundigden de denkwyze der *Leerdammeren* aan. 1787. Hoe te *Leerdam* 's Prinſen Jaardag gevierd.

Zy vergenoegden zich niet met het vieren van deezen Dag; en het vervolgens veelvuldig laaten blyken hunner Ongezindheid tegen het klein getal anders denkenden, die een Burger Societeit hadden opgerigt. Deeze was hun een doorn in den voet. Aan derzelver oprigting en voortduuring ſchreeven zy de Stedelyke verdeeldheden toe, en betuigden, in een Verzoekſchrift aan de Regeering, hun dugten, dat, zonder ſpoedige voorziening, dit alles tot onaangenaame uiterſtens zou kunnen uitbarſten. Woelen aldaar tegen de Patriotten.

Om dezelve voor te komen, ſloegen deeze *Leerdamſche* Burgers der Regeeringe middelen voor, die, ten deezen tyde, naamlyk in 't begin van Hooimaand, zeer vreemd klonken, en met hunne eigene woorden verdienen opgegeeven te worden. Naar hun oordeel zou de Voorziening der Regeering hoofdzaakdyk daar in dienen te beſtaan, „ dat, *Voor eerst*, de zo haatlyke „ Onderſcheids Societeit ten ſpoedigſten „ wierd geremoveerd en verboden. —— Verzoekſchrift aan de Regeering tegen derzelven ingerigt, en om Oranje Vlaggen te laaten waajen.

XLVI. BOEK. 1787.

„ *Ten anderen*, dat de geſtaakte Wapen-
„ handel, hoe eer hoe beter, werde her-
„ vat — en, *ten derden*, dat, ten einde
„ deeze Stad en de goede Ingezetenen van
„ die tegen allen moedwil van buiten en
„ alle tumultueuſe beweegingen van binnen,
„ in veiligheid te ſtellen, de Vlaggen op
„ de Tooren en het Raadhuis deezer Stad,
„ in naavolging van de nabuurige Domai-
„ nen *Buuren* en *Kuilenburg* ilico uitge-
„ ſtooken werden. Naardien wy, ten op-
„ zigte van dit *derde Punt*, niet zonder
„ grond, bedugt zyn, dat, daar het naa-
„ laaten van dit openlyk betoon van ag-
„ ting van den Perſoon en de Belangens
„ van zyne Doorlugtige Hoogheid, den
„ Heer Prinſe van *Oranje* en *Naſſau*, by
„ de Ingezetenen van de aangelegene *Gel-*
„ *derſche* Plaatzen, als een duidelyk bewys,
„ dat men, wars van de Oude Regeer-
„ ingsvorm, na ſchadelyde Nieuwigheden
„ haakt, aangemerkt wordt, deeze Stad en
„ Ingezetenen van dezelve, veelligt aan
„ feitlyke Invallen zouden kunnen geëxpo-
„ neerd worden."

By deeze Verzoeken voegden zy eene Verlofvraaging voor de In- en Opgezete-nen van *Leerdam*, en het Graafſchap, om, zulks goedvindende, desgelyks uit hunne Huizen Vlaggen te mogen uitſteeken, en Oranjelinten te draagen, ter eere van hun-nen wettigen Heer en Graaf.

't Zelve wordt ingewilligd.

Eene volvaardige Inwilliging van alle deeze Verzoeken volgde; met toezegging, dat de Regeering, van haare zyde, onver-

wyld

wyld het noodige zou te werkſtellen om Kerk en Stads Raadhuis, met de verzogte cieraaden te doen pronken. Voorts werd de Burger Societeit vernietigd, en het oprigten van eenige andere ten ſtrengſten verboden. By de vergunning van de overige verzoeken hadt de Magiſtraat de mits gevoegd, dat de Verzoekers, zo voor zich zelven, als voor hun, uit wier naam zy die verzoeken deeden, zich verbonden om de rust te bewaaren, en zorg te draagen, dat niemand in zyn Perſoon of Huis overlast leedt. —— Ter voorkoming hier van deedt de Regeering, ten zelfden tyde, eene Afkondiging, door zyne Hoogheid uit *Amersfoort* tegen rustverſtooringen gezonden. XLVI. BOEK. 1787.

De inwilliging deezer verregaande Verzoeken, ſchoon van een bepaalden mits vergezeld, was juist der baldaadigheid en moedwil den teugel vieren. Dronken van blydſchap, wegens deeze zegepraal op de Patriotten, wilde men des een Vreugdefeest houden. Ter bekoominge van het daar toe noodige geld vervoegden zich Wyven en Jongens aan de Huizen der Ingezetenen, en bovenal aan die der Leden van de vernietigde Burger Societeit; waar zy, geen gereeden ingang vindende, verzoeken in ſchelden veranderden, op dit geweld, het inſlaan van glazen lieten volgen, en alles beſlooten met de daadlyke plundering veeler Huizen, waar onder dat van den Leeraar J. CLAASEN zeer veel leedt. Geweld en Plundering hier op gevolgd.

Het bleek nu duidelyk, van welk eene zyde de Rustverſtooring kwam, en hoe de in-

XLVI. BOEK. 1787.

in. —— Het wegneemen der Vlaggen te *Schoonerwoerd* en te *Leerdam*, was genoegzaam, om, op verſcheide omliggende Dorpen, van welker Toorens en Moolens de uitgeſtooken Oranje Vlaggen wapperden, dezelve te doen inhaalen. De Dorpelingen vreesden, en niet zonder grond, voor een dergelyk hun daar toe noodzaakend bezoek.

De Burgemeester KNYF op de Voorpoort gezet.

Met die van *Leerdam* hadt eene en andere onderhandeling plaats, betreffende het vernietigen van het Genootſchap, het opzetten der Vlaggen, en het draagen van *Oranje*. De Burgemeester KNYF, dien men voor den grootſten Bewerker hieldt, werd op de Voorpoorte in *'s Gravenhaage* gezet. De Regeering van *Leerdam* eischte, uit kragte van het Privilegie, volgens 't welk niemand, dan voor zynen gewoonen Regter, mag te regt geſteld worden, dien Burgemeester te rugge; wanneer volgens Advys van Gecommitteerde Raaden, diens zaak aan het Hof gezonden was, met verzoek aan de Commisſie van het Defenſieweezen om de kundſchappen deswegen opgedaan, over te zenden.

Omwenteling aldaar.

Deeze zaaken nog hangende, daagde de Staatsverwisſeling op, die er eene geheel andere wending aan gaf, en het gelaat der dingen te *Leerdam* deedt veranderen. Den dag vóór de komst der *Pruiſſen*, was 'er nog eenig Staatsch Voetvolk en Ruiters ter Stad ingekomen. Van welke eerstgemelden, de overige gevlugt zynde, eenigen in handen der *Pruiſſiſche* Huzaaren vielen. De *Pruiſſen* maakten deezer agtergelaatene

Goe-

Goederen buit. Voor de onlangs diep vernederde meest Prinsgezinde *Leerdammers*, was de eerste komst des *Pruisischen* Krygsvolks, 't welk welhaast, in grooter getal met Geschut en Legerwagens, de Stad introk, een wellust. Nu kon men, zonder schroom, Oranje draagen en de Vlagge laaten waaijen. Juist viel de Jaardag des Konings van *Pruisen*, te midden van deeze eerste vervoering van Vreugde in, op den zeventienden van Herfstmaand. Deezen dag vierden de *Leerdammers* als den Jaardag van hunnen Verlosser, door 's daags de Stad met Eereboogen te vercieren, en 's avonds de huizen te verlichten. — Een dubbele zegeprael genooten de *Leerdammers*, kort daar op; wanneer de *Pruisen* die van *Vianen* noodzaakten, de onlangs weggehaalde Oranjevlaggen, staatlyk weder te brengen, aan den Drost Boey te rug te geeven, en uit naam van het vernietigd Genootschap te *Vianen*, wegens de voorheen gepleegde schennis, op het deemoedigst verschooning te verzoeken. XLVI. BOEK. 1787.

Vianen mogt, ten deezen tyde, het tegenbeeld van *Leerdam* heeten, en strekte ten teugel aan de *Oranjegezinden* in den Lande daar omstreeks zeer veelvuldig. *Moerkerk* ondervondt dit daags na eene woelige Paardenmarkt, ten deezen Jaare. Een gedeelte van het Gewapend Genootschap uit *Vianen*, door den Drossaart van Patent voorzien, beteugelde de daar aangerigte ongeregeldheden. Uittochten uit *Vianen* tegen de Oproerigen.

Dit

XLVI. BOEK. 1787.

Dit Genootſchap, in naauwe verbintenis met het Defenſieweezen te *Woerden* ſtaande, hadt, gelyk wy gezien hebben, deel in den Optocht na, en het beteugelen van *Leerdam*. Ook toog van hier uit de Heer OCKERSE, door het Defenſieweezen gemagtigd, om den Drosſaard VAN ALPHEN, Dykgraaf en Stadhouder van het Steedje *Asperen*, die reeds lange, als een heftig Voorſtander der Oranje Party, in 't oog geloopen hadt, op te ligten. De Heer OCKERSE, nevens den Adjudant HOLTHUIZEN, en de Luitenant LEMKER onder *Heiſen-Philipſtal*, trokken, vergezeld van twintig Ruiters, na *Asperen* in den nagt uit, om deezen verdagten Drosſaard op te zoeken, en gevangen te neemen. In den vroegen morgen te *Asperen* gekomen, bezetten zy terſtond alle de toegangen tot dat Steedje, en het huis des Mans op wien zy het gemunt hadden. De Heer VAN ALPHEN, door het geraas wakker geworden, en dugtende wat 'er gaans was, hadt de vlugt uit zyn achterhuis genomen. De Tuin werd even vrugtloos als het Huis doorzogt, en ook verſcheide nabuurige huizen. Men gaf de hoop van hem te zullen vinden bykans op; wanneer, meer dan een uur daar na, een Ruiter den Drosſaard uit zyn Tuin over hekken en heggen zag klimmen, om lyfsberging in een nabuurig huis te vinden. By het doorzoeken van dit huis, waar men de hoop van hem te zullen vinden, bykans opgaf, roer-

Gevangenneeming des Drosſaarts van *Asperen*.

de

de een Ruiter met zyn pallas aan eenige bosſen ſtroo. De Drosſaard, vreezende gekwetst, of doorſtooken te zullen worden, ontdekte zich. Men vondt hem in eenen allererbarmlykſten ſtaat, zonder bovenkleederen, zonder kousſen of ſchoenen, doornat van het water eener grebbe, waar in hy door zyn verhaaste vlugt gevallen was, de beenen deerlyk gekwetst door de heggen en ſtruiken, over welke hy hadt moeten vlugten. —— In zyn huis terug gebragt, werd hy verbonden, adergelaaten, gekleed, en vervolgens, nevens een Koffer met Papieren en Brieven, door het Defenſieweezen te *Woerden* gevorderd, op een Boerenwagen geplaatst, en onder het geleide van Krygsvolk, te *Vianen* binnen gebragt. Van waar de Heer Ogiersb, naa weinig uuren toevens, onder het geleide van eenige Soldaaten hem na *Woerden* voerde, waar men hem op het Kasteel gevangen zette. Een Bedryf, 't welk by deeze Party goedkeuring, by geene veel opſpraaks verwekte.

XLVI. BOEK. —— 1787.

Door alle deeze en ſoortgelyke verrigtingen, waar in *Vianen* deel naam, was deeze Stad het voorwerp van den haat der Prinsgezinden in dien oord; en ſtondt dezelve, by de keerwisſeling der Staatszaaken, een ongunſtig lot te wagten. 't Geen ook deeze Stad trof. Van de Bezetting verlaaten, hadde men de Oranje Vlag laaten waaijen, eer nog de *Pruiſen*, door hindernisſen in den weg, de Stad konden naderen. Deezen daar gekomen, vonden, volgens Prau, de Poorten geſlooten; doch niet verdeedigd.

Vianen hadt by de Omwenteling veel te lyden.

XLVI. BOEK. 1787.

digd. Zy ſtooten 'er eene van open, en namen hunne Kwartieren, zonder dat iemand hun ontruſtte. Hy voegt 'er by, dat de Patriotten, op het eerſte verſchynen der *Pruiſſiſchen*, uit die Stad geweeken waren (*). Volgens dit berigt, vervalt het ſchieten veeler Patriotten te *Vianen*, die in heevige driftvervoering dit onbezonnen bedryf zouden gepleegd en daar door de *Pruiſſen* ter plundering aangezet hebben, ten eenemaale (†). Dit ſchynt uitgevonden te zyn om de baldaadigheden en hoogſtrafbare plunderingen, door de *Pruiſſen* daar aangericht, te vergoelyken; althans de ſchuld hier van den Patriotten aan te wryven. Zeker gaat het, dat Prinsgezinden zo wel als Patriotten in deezen ramp, die veele Huizen deerlyk trof, deelden, en waar van de Goederen der Kerke niet verſchoond bleeven. Een lot 't welk daar ter Stede de eerst opwellende vreugd der Voorſtanderen van *Oranje* deedt zakken. Verkwikking zeker genooten zy toen de Patriotten van *Vianen*, gelyk wy vermeld hebben, zich genoodzaakt vonden, de derwaards gevoerde Oranjevlaggen, weder na *Leerdam* te brengen (§).

Gedrag van *Ysſelſtein* in deezen.

Ysſelſtein, waar men tot het vieren van 's Prinſen Jaardag veel toebereidzels gemaakt en dien dag met luidrugtige Feesthouding door-

(*) PEAU *Geſchiedenis van den Veldtocht der Pruiſſen* I. D. bl. 50.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4844.

(§) Zie hier boven bl. 349.

doorgebragt hadt (*), toonde in nog een ander geval, de gehegtheid aan den Heer en Baron. By het ontſtaan van eenige Beweegenisſen, in Hooimaand, hadden Gecommitteerde Raaden last gegeeven aan de Magiſtraat om de Stadsſleutels in handen van den Commandant te ſtellen. De *Tſelſteinſche* Magiſtraat weigerde zulks, zonder daar toe uitdruklyken last van den Prins, als hun Heer en Baron, ontvangen te hebben. Wanneer de Regeering by daar toe vermaanend aanſchryven van hun Ed. Groot Mog. op dien ouden grond, de overgave der Stadsſleutelen bleef weigeren, werd hun dit, onder bedreiging van ſtrenge maatregelen, andermaal geboden. Waar op zy eindelyk, tegen wil en dank, tot de overgave der Sleutelen beſlooten. — De zich verongelykt en verdrukt agtende *Tſelſteiners* deelden by de Omwenteling, zonder des eenigen byzonderen ſchok uit te ſtaan, ongeſtoorder in de vreugd dan hunne *Viaanſche* Buuren. XLVI. BOEK. 1787.

Woerden, voor eenigen tyd de Verzamelplaats der gewapende Burgerbenden, en het middelpunt der Verdeediginge van *Holland* en de Stad *Utrecht*, was door die Commisſie, op de aannadering der *Pruiſſen*, verlaaten (†), en ſtrekte ter doortocht van het Krygsvolk, 't welk *Vianen*, en andere daar omſtreeks gelegene plaatzen, ontruimde. Verwarring en verlegenheid heersch- *Woerden by de Omwenteling.*

(*) Zie hier boven bl. 352.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XV. D. bl. 182.

XLVI. BOEK. 1787.

heerschten in deeze Veste. Het lot daar van werd beslist, toen, op den één en twintigsten van Herfstmaand, WILLEM VAN DER HOEVEN, Baljuw en Dykgraaf van *Woerden*, Raad en Oudburgemeester van *Gouda*, te deezer Stede binnen kwam, slegts van twaalf *Pruisische* Huzaaren vergezeld, wier aanschyn de Oranjegezinde *Woerdenaars* zo zeer verkwikte als het leedt deedt aan de daar nog overgebleevene Patriotten. Gemelde Heer nam zyn intrek ten huize van den Oudburgemeester DE JONG, reeds tot Schout aangesteld in stede van den Heer COSTERUS, Schryver der tot dien tyd veel opgangs maakende *Zuidhollandsche Courant*, die, op de nadering der *Pruisen*, met veele anderen, de wyk na *Amsterdam* genomen hadt. Voor het aanbod eener Schildwagt van twee Grenadiers, door den Generaal SULJARD DE LEEFDAALE, den Dykgraave gedaan, bedankte deeze op een koelen en verstnaadenden toon; een gevolg van voorgaande ontmoetingen tusschen dien Generaal en de Dykgraaf, en de tegenwoordige ommekeer van zaaken in den Lande.

Overgang tot *Noordholland*.

Zodanig was de loop der Gebeurtenissen, ten deezen Jaare, in *Hollandsch Zuidergedeelte* (*). Ons staat, in dit Boek, nog te bezien, hoe het zich in *Noordholland* toe-

(*) Wy hebben de Steden *Gornichem* en *Amsterdam* met voordagt onvermeld gelaaten: terwyl wy voor hebben deeze twee zich verdeedigende Steden, afzonderlyk, in een volgend Boek, te beschryven.

toegedraagen hebbe. Reeds het algemeene hebben wy des vermeld, wanneer wy gewaagden van de Beveiliging der *Zuiderzee* (*), als mede van het daar met toeſtemming van Gecommitteerde Raaden, werkzaam Burger-legertje (†). Ons blyft, derhalven, ten deezen aanziene, ſlegts overig, meer bepaald den toedragt der zaaken, in eene en andere Stad, en Plaats te beſchouwen. XLVI. BOEK. 1787.

De Hoofdrol in deezen ſpeelde *Hoorn*. Schoon 'er, in den voorleden Jaare, eene aanmerkelyke verandering, ten opzigte van de Regeeringsbeſtellinge, was voorgevallen, en het Wapenhandelend Genootſchap grooten opgang maakte (§), ontbrak het te dier Stede niet aan anders denkenden, en zagen wy die Stad ter Staatsvergaderinge ſteeds met de Ridderſchap één lyn trekken. —— De vorderingen in het Patriotismus, daar met langzaame en moeilyke ſchreeden gemaakt, namen, in den Voortyd deezes Jaars, eenen te rug tred, welhaast gevolgd van een grooten ſtap voorwaards; doch welke niet geſchiedde, zonder een in den Lande veel gerugts maakend en by de Oranjegezinden opſpraak wekkend bedryf. Geſteldheid van *Hoorn*.

Reeds met den afloop des voorgaanden Jaars dienden eenige Burgers van *Hoorn* eene Verklaaring by Burgemeesteren en Vroedſchappen in, by welke zy aan den dag lagen hunnen eerbied *voor* en zugt *tot* handVerklaaring voor de toenmaalige Regeering.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. bl 401—416.
(†) *Ald.* het XV. D. bl. 126. *enz.*
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 114. 115.

XLVI. BOEK. 1787.

handhaaving van de Regeering der Stad, en hunnen afkeer van verandering in de Regeeringsbeſtellinge. Eene Verklaaring, in den aanvange deezes Jaars, met goedkeuring en dankzegging bejegend (*).

Oproerigheden aldaar.

Dit was ſlegts een voorſpel van kort daar op volgende ernſtiger gebeurtenisſen, in Lentemaand, toegeſchreeven aan het draagen eener zwarte Cocarde door den Knegt van het Patriottisch Genootſchap, JAN MEYER, kort naa den ſtil afgeloopen achtſten dier maand. Dit veroorzaakte aanrandingen van zyn Perſoon, gevolgd van beweegenisſen, die de Schuttery in de wapenen deedt komen. Onbeſchut liêt men het Huis des Heeren NANNING VAN FOREEST, bekend als een Voorſtander der Patriotten. 't Zelve ſtondt, met meer anderen, ten doel aan de mishandelingen des Gepeupels, 't welk de glazen inſmeet. Met veel moeite hield men 't Volk eenigzins in bedwang tot den veertienden dier Maand, wanneer het Huis van den gemelden Knegt, die gezegd wordt het by de Oranjegezinden haatlyk Teken, herhaalde keeren, opgezet, en hun ten ſpyt gedraagen te hebben, het doel werd van den losbarſtenden Volkswrok, vermeerderd door het gerugt, dat deeze gehaate Man, ingevalle van geweld, op zelfverdeediging verdagt was. Dit ondervondt ook het Gepeupel, toen het, in den avond van den veertienden, een aanval met ſteenen op deuren en ven-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 123.

venſters begon. Het ſchieten uit dit Huis, deedt de menigte wyken; doch zette de Stad in Alarm, bragt de Schuttery onder de wapenen, en het verhitte Gepeupel uit elkander. XLVI. BOEK. —— 1787.

Rust ſcheppen was alleen het gevolg. Met het aanbreeken van den volgenden dag vernieuwde zich het gemor, niet alleen onder de heffe des Volks; maar ook namen 'er deel in de Scheepstimmerlieden en de Leden van een daar vernietigd Oranje Wapengenootſchap *Tot Nut van Hoorns Burgery*, die begreepen, dat het *Patriottisch Genootſchap*, oorzaak was van de heerſchende verdeeldheden, en de ontſtaane onlusten. Zy beraamden een Plan, en verbonden zich onderling aan de Magiſtraat drie Voorſlagen te doen. *Voor eerst*, het vernietigen van beide de Genootſchappen. — *Ten tweeden*, het uitbannen van den Man, die door zyn Cocarde en het verdeedigen van zyn Huis, zich zo zeer in den haat gebragt hadt. —— *Ten derden*, het ontſlag van eenen in het oproer gevangenen. —— In ſtaatlyken optocht gingen zy van de Werf na de Manege, en daar Gecommitteerdens benoemd hebbende, voorts na het Raadhuis, waar zy een halven kring ſloegen, en Afgevaardigden aan de vergaderde Vroedſchap zonden, met de bovengemelde Verzoeken. Vorderingen by de Magiſtraat door het Gepeupel gedaan.

De Vroedſchap willigde die Verzoeken in. Terſtond werd den Gevangenen op vrye voeten geſteld, en ontving, op het Plein verſcheenen, de luidrugtige Vreug- Inwilliging derzelven, en daar op volde-

XLVI. BOEK. 1787.

gende Oproerigheden.

debetooningen der zamengeſchoolde menigte. De zegepraalende Scheepstimmerlieden met hunne Oranjevrienden trokken eenige Straaten door, onder een herhaald *Hoezee! Oranje boven! De Patriotten onder!* Tot hun grooten ſpyt hadt de Perſoon, dien zy uitgebannen wilden hebben, zich reeds ter Stad uit begeeven. —— Dit alles was het voorſpel van grooter ongeregeldheden en balddaadigheden. Het Gepeupel, op deeze inwilligingen der gedaane eiſchen ſtout, rotte zamen, en gaf zich over aan de ongeſtuimigſte zogenaamde Vreugdebedryven. Om welke verder voort te zetten, en de balddaadigſte hoogte te doen beklimmen, dit Volk geld inzamelingen aan de Huizen der gehaate Patriotten deedt, onder den onbeſchaamden voorſlag, om het ter Eere van zyne Hoogheid te verteeren; tot wiens Eer het ook Oranje-linten droeg, Oranje-deuntjes zong, en zich vol en zat zuipende, de verregaandſte ongeregeldheden pleegde.

Veelen verlaaten *Hoorn* en Gecommitteerde Raaden vergaderen te *Alkmaar*.

Veelen der Patriotten ontweeken eene Stad, waar het Gepeupel, door de Regeering bot gevierd, op het ongenbondenst den meester ſpeelde. Gecommitteerde Raaden van het Noorder Kwartier, anders beſtendig gewoon hunne Vergaderingen te *Hoorn* te houden, beſchreeven die op het Stadhuis te *Alkmaar*.

De Staaten beſluiten meer Krygs-

Van deeze hooggaande Beweegenisſen kreegen hun Ed. Gr. Mog. verſlag. Die het onderzoek van dit gebeurde de Gecommitteerden van het Noorder Kwartier aanbe-

volen, en om nevens de Regeering de rust te herſtellen. Een nader verſlag van het gebeurde, met veele bezwaarende omſtandigheden, deedt hun Ed. Gr. Mog. beſluiten om de twee reeds toegeſtaane Compagnien Ruitery, met nog twee Compagnien, en het noodig Voetvolk, te verſterken, tot herſtelling der rust, en ter bewaaring van 's Lands Arſenaal, Magazyn en Comptoiren. XLVI. BOEK. 1787. volk derwaards te zenden.

Het door hun Ed. Gr. Mog. gevorderd berigt van de *Hoornſche* Regeering, 't welk het gebeurde in den zagtstmogelyken plooy bragt, kwam ter tafel; doch te gelyk een nader Verſlag van Gecommitteerde Raaden, 't welk dien plooy daar aan ontnam. Ter verſterking van dit laatſte dienden verſcheide Verzoekſchriften van eenige *Hoornſche* Ingezetenen, die, zich in hunne eigene Stad niet veilig agtende, de wyk na *Alkmaar*, en elders, genomen hadden. Ook werd dit onderſchraagd, door een Brief van Schepenen, hun Ed. Gr. Mog. bedankende voor de gedraagene zorg, en de genomene maatregelen. —— Aan Burgemeesters en Vroedſchappen ſtelde men de Verzoekſchriften eeniger uitgeweekene *Hoornſche* Burgeren ter hand om 'er op te berigten; dan zy gaven, by eenen Brieve te verſtaan, voor als nog daar toe niet in ſtaat te zyn; maar verzogten, dat het genomene Beſluit, om zo veel Krygsvolks na *Hoorn* te zenden, mogt worden ingetrokken. Dan dit verzoek, waar in zy de Ridderſchap mede hadden, werd afgeſlaagen. Het verzoek om des verſchoond te worden, afgeſlaagen.

XLVI. BOEK. 1787.

Om de bedoelde verandering in dit Staatsbesluit te verzoeken, schreeven die van *Hoorn* eenen rondgaanden Brief aan de overige Steden: waar in zy zich beklaagden over het verzwaarend licht, in 't welke de Oproeren te *Hoorn* waren voorgesteld; over den hoon der Stadsregeeringe aangedaan, door het aan Gecommitteerde Raaden opgedraagen onderzoek, en bovenal over het gedrag van Schepenen in deezen, welker wettigheid van aanstelling zy voorheen wedersprooken hadden, als mede over de Vergadering van Gecommitteerde Raaden te *Alkmaar* gehouden, en de besluiten daar genomen, tot het toeschikken van Krygsvolk. Wel inzonderheid bragten zy by, dat, daar men ten opzigte van *Hattem* en *Elburg* zo zeer het gebruik der Krygsmagt gewraakt hadt, men nu *Hoorn*, waar het thans in rust was, door den Militairen Arm, zogt te onderdrukken. — Op deeze gronden verzogten zy de medewerking der Steden, om in zo verre het genomene Besluit te veranderen, dat de Stad *Hoorn* met niet meer dan twee Compagnien Cavallery reguliere Troepen mogt worden bezwaard, en dat het Onderzoek van het gebeurde, door eene Commissie uit den Hove mogt worden gedaan: te meer, daar de *Hoornsche* Regeering altoos zich verzet hadt tegen Gedelegeerde Regters, een bedryf zo strydig met de Constitutie van onze Republiek.

Rondgaande Brief van *Hoorn* aan de Steden.

Deeze Brief, vergezeld van andere poogingen om het bedryf van Gecommitteerde

Wederspreeking hier van.

de Raaden te wraaken, en te ſtremmen, hadt ten gevolge een zeer nadruklyk ſchryven deezer Vergaderinge aan hun Ed. Gr. Mog. ter verdeediging van hun gehouden gedrag. Ten welken einde zy aanvoerden, hoe hun gebleeken was, dat men de Oproerige Beweegingen geenzins vergroot, en met onwaarheden bezwalkt hadt, gelyk men de zaak hadt willen doen voorkomen; maar dat „ in de daad de Stad *Hoorn* zich „ in de ongelukkige Situatie hadt gevonden, dat het Graauw meester geweest, „ en de wettige Regeering tot onregelmaatige ſtappen genoodzaakt hadt." Was dit door den Oudburgemeester JAGER, by zyn mondeling verſlag, ontveinsd, hy hadt der waarheid geene hulde gedaan. Ja reeds waren hun, ten aanziene van zommige Leden der Vroedſchap, zaaken van veel bezwaars in deezen voorgekomen. —— Zy onthieven, door het ontvouwen van hunne gehoudene handelwyze, zich van de aangewreeven blaam van de rol van Gedelegeerde Regters te ſpeelen. —— Ook handhaafden zy de zaak der Schepenen. —— En wat de bygebragte vergelyking der zaak van *Hoorn* met die van *Hattem* en *Elburg* betrof; deeze onbedagtzaame uitdrukking lieten zy ter verantwoording der Vroedſchapsleden, die dezelve gebezigd hadden. „ Terwyl," gelyk zy zich uitdrukten, „ geen eerlyk Regent immer zal „ toeſtemmen, dat, wanneer de Militie van „ den Staat wordt afgezonden, om de Re„ geering te handhaaven, tegen een dol-

XLVI. BOEK. 1787.

KLVI. BOEK. 1787.

„ driftig Gemeen, het welk aan de Muit-
„ zugt den vryen teugel viert, en ter be-
„ ſcherming van de braave Ingezetenen, ja
„ van de Juſtitie zelve, die geheel en al
„ buiten activiteit was geſteld, als dan zou
„ kunnen gezegd worden, dat men de bil-
„ lyke Stem van Burgers en Magiſtraaten,
„ welke hunne wettige Regten en Privi-
„ legien, op eene beſcheidene en conſtitu-
„ tioneele wyze reclameeren, door Geweld
„ en Overheerſching zogt te ſmooren." —
Wat de Rust te *Hoorn* betrof, alleen veroorzaakt door het voldoen aan de onredelyke Eiſchen van het Graauw, deeze kon geenen grond opleveren, om het Onderzoek van het voorleedene, en het neemen van gepaste maatregelen voor het toekomende, uit te ſtellen.

Weder-ſchryven van *Haarlem* op den rond-gaanden Brief.

Luidde zulk een wederſpraak niet gevallig in de ooren van de Meerderheid der *Hoornſche* Regeering, troost vondt zy niet in het wederſchryven 't geen zy uit *Haarlem* ontving. De Regeering dier Stad, redenen bygebragt hebbende waarom zy in het genomene Beſluit der zendinge van Krygsvolk na *Hoorn* geſtemd, en de beraamde behandeling van het voorgevallene aldaar goedgekeurd hadden, laat daar op deeze voor de *Hoornſche* Meerderheid geenzins bevallige taal volgen; „ Ondertus-
„ ſchen declareeren wy cordaat, dat wy,
„ ten allen tyde, bereid zyn en blyven zul-
„ len, om de Regten van de nevens ons
„ Stem in Staat hebbende Steden, en dus
„ ook van de Stad *Hoorn*, volyverig te

„ hel-

„ helpen voorſtaan en maintineeren. —— XLVI.
„ Doch, wanneer wy ons op deeze wyze BOEK.
„ uiten, willen wy egter geenzins ver- ——
„ ſtaan worden een Syſtema te etablisſee- 1787.
„ ren, dat ook, in buitengewoone omſtan-
„ digheden, alle ordinaire Stedelyke be-
„ handeling moet blyven plaats grypen,
„ zonder daar toe iets af of toe te doen.
„ Zodanig een Syſtema zou, naar ons in-
„ zien, allerverderflykst weezen, en den
„ grondſlag leggen, tot de ſchadelykſte
„ Verdeeldheden, als uitleeverende de groot-
„ ſte ruggeſteun en aanmoediging voor een
„ oproerig Gemeen, om, naa zich, 't zy
„ van den wil of gezindheid, het zy van
„ het vermogen zyner Regeering te heb-
„ ben meester gemaakt, vrylyk en zonder
„ vrees in zyne oogmerken voort te gaan;
„ vermids het dan niets te duchten zou
„ hebben van eenige buitengewoone Voor-
„ ziening."

Niet alleen zogt de Meerderheid der *Hoornſche* Regeering de intrekking van zo veel Krygsvolks voor te komen; maar ook eene Amnestie van het daar gebeurde te bewerken; ten welken einde twee Vroedſchapsleden na *'s Gravenhaage* vertrokken; doch Gecommitteerde Raaden zonden den Secretaris CARBASIUS, om op de ſtappen deezer twee Vroedſchappen een waakzaam oog te houden, en die, op alle mogelyke wyze, tegen te gaan. Over deeze pooging van de Meerderheid der Vroedſchappe hadt men zich, naar 't oordeel van Gecommitteerde Raaden, niet te verwonderen: vermids

Tegenwerkingen van Partyen.

XLVI. BOEK. 1787.

mids verſcheide Leden van die Meerderheid de gebeurde oproerigheden met een gunſtig oog aangezien hadden. Een bezwaar voor 't welk zy dugtige bewyzen meenden te kunnen aanvoeren (*).

Het Krygsvolk gereed na *Hoorn* te trekken.

In het Patriottisch denkend *Alkmaar*, waar, te midden van zo veel onrusts, rondsomme de rust bewaard bleef, deels uit hoofde van de waakzaamheid der Regeering in 't algemeen, en den betoonden yver van den hooggeroemden Hoofdofficier CLAVER, deels uit hoofde van de braafheid der Burgery en allerlei ſoort van Ingezetenen; waar thans Gecommitteerde Raaden vergaderden, verzamelde een gedeelte des Krygsvolks voor *Hoorn* beſtemd, terwyl een ander gedeelte zich omtrent *Avenhorn* onthieldt, om met hetzelve vereenigd, onder bevel van Gecommitteerde Raaden, na *Hoorn* te vertrekken. Naa eenig geſchil over het inlaaten van een gedeelte des Krygsvolks, en het tekenen van het Patent, 't welk de Vroedſchap weigerde: dewyl zy vernam, dat het Krygsvolk, niet door hun Ed: Agtb.; maar door Gecommitteerde Raaden in den Eed zou genomen worden, kreeg men te *Alkmaar* berigt, dat het Krygsvolk te *Hoorn* zou worden binnen gelaaten.

De optocht derwaards.

De optocht derwaards werd, op den drie en twintigſten van Lentemaand, bepaald. Hadt eene Eerewagt der *Alkmaarſche* Schuttery het Stadhuis bewaakt als 'er Gecommit-

(*) Men zie hier over *Memorie van* B. BLOK bl. 75.

mitteerde Raaden vergaderd waren, de Collonellen der *Alkmaarſche* Schuttery lieten dezelve den morgen van dien dag geheel in de wapenen komen. Door deeze geſchaarde Burgery reedt de trein uit den Doele. Dezelve beſtondt uit den bevelvoerenden Officier, geleidende eene Compagnie Ruitery, waar agter vier Staaten Boodens, gevolgd door drie koetzen, waar in Gecommitteerde Raaden zich bevonden, als mede de uitgeweekene Schepenen van *Hoorn*. Een gelyke Compagnie Ruiters ſloot deezen trein op, tot dezelve behoorde ook een Bombardier en elf Conſtapels, met twee Stukken Geſchut, van al het noodige voorzien. By het doorryden werden Gecommitteerde Raaden, van elk Vaandel der *Alkmaarſche* Schutterye begroet, terwyl het Muzyk op het Bordes van het Stadhuis zich liet hooren. XLVI. BOEK. —— 1787.

Geen klein aantal der terſtond afgedankte Schuttery begaf zich, hun Schietgeweer afgelegd hebbende, na *Hoorn* op weg. Het te *Avenhorn* wagtend Voetvolk ſloot den Krygsſtoet op. Wanneer deeze op de Zeedyk kort voor *Hoorn* genaderd was, werd de dus lang geſlooten gehoudene Poort terſtond geopend en onverhinderd trok deeze voor veelen niet welkomene menigte, ter Stad in. Naa het binnen trekken van dien trein, met het gevolg van *Alkmaarſche* Burgeren, werd de Poort weder geſlooten, en door een Ruiterwagt bewaakt. Ten einde niemand onbekend ontſnappen zou, moest elk *Alkmaarder* een ſchriftlyk Aankomst te *Hoorn*.

blyk

XLVI. BOEK. 1787.

blyk van Gecommitteerde Raaden haalen, om het aan de Poort te vertoonen. De Hoofdwagt was by het Stadhuis, en de twee Stukken Geſchuts ſtonden voor het Collegie van hun Ed. Mogenden.

Verrigtingen daar op gevolgd.

Onmiddelyk lieten Gecommitteerde Raaden de Magiſtraat zamenroepen, en ontvouwden hunnen last. De Advocaat HOLTHUIZEN werd tot Secretaris van deeze Commisſie onder Eede, aangeſteld. Men ving terſtond het werk aan. Welhaast volgde het opzoeken en in verzekering brengen van een klein getal der voornaamſte Belhamels, en de herroeping van het Banvonnis, geſtreeken over JAN MEYER; het ophaalen der Geweeren van het niet gewettigde Genootſchap; en het beſluit tot het herſtellen van het, ten tyde des Oproers, afgezette gewettigde Genootſchap, 't welk eerlang Vaandels en Trommen wederkreeg, ten gemelden tyde op het Stadhuis gebragt. Welk Genootſchap volkomen herſteld, daar naa byzonder verlof kreeg, om, by oproerige Beweegingen, met de Bezetting te mogen werkzaam weezen tot demping derzelven. Men hadt de Burgery des ontſlaagen; als mede om by brand in de wapenen te komen, zo lang de Bezetting in de Stad lag.

Strydende poogingen der Partyen.

Men liet niet af poogingen by Staaten van *Holland* aan te wenden tot het losſen van het meerder Krygsvolk, dan eerst beſtemd was, en om de Vereenigde Vergadering van Gecommitteerde Raaden en de Magiſtraat, die het werk des Onderzoeks

zoeks voortzetten, te doen ophouden. Strydige berigten, wegens de toedragt en ſtaat der zaaken te *Hoorn* hielden dit ſleepende; ſchoon met tuſſchenbeide komende hoogloopende twisten, ter Staatsvergaderinge, waar die van *Hoorn* niet naalieten het gedrag van Gecommitteerde Raaden *overheerſchend* te noemen, en op de ſlaaking der Gevangenen aan te dringen. Terwyl, van den anderen kant, het gevaar van Oproer, indien men afliet van ſterke maatregelen, in 't breede werd voorgedraagen. XLVI. BOEK. 1787.

Regeeringsverandering door hun Ed. Gr. Mog.

Intuſſchen geſchiedde 'er eene Regeerings Verandering, by welke, ondanks het verzoek van Gecommitteerde Raaden, dat de tegenwoordige Magiſtraat, ten minſten het Collegie van Schepenen, voor eerſt nog mogt aanblyven, hun Ed. Gr. Mog. beſlooten, dat de Magiſtraats Verandering op den ouden voet zou geſchieden, uitgenomen, dat de verkiezing door hun Ed. Gr. Mog. en niet door den Stadhouder zou gedaan worden.

De Hoofdofficier verzoekt ten koste van den Lande, ten dien gevalle, te mogen procedeeren.

De Oproerigheden, ſchoon bedwongen, waren niet geheel geſtild. De Hoofdofficier J. BINKHORST, by Gecommitteerde Raaden van het Noorder Kwartier verzogt hebbende, om in die beweegeniſſen ten koste van den Lande te mogen procedeeren, werd door hun dit verzoek gunſtig aangenomen. Met deezen voordragt ſtemden eenige Staatsleden met *Dordrecht* in: terwyl de Ridderſchap met de Steden die haare zyde hielden, het overnamen. De Afgevaardigden van *Hoorn* wilden het verzoek

XLVI. BOEK. 1787.

zoek geheel van de hand geweezen hebben. Dan deeze zaak bleef hangen.

Geconstitueerden te *Hoorn* benoemd

Te midden van de veele dus tegen elkander inloopende Vertoogen en Handelingen der Gecommitteerde Raaden en de Magiſtraat der Stad *Hoorn*, die ter Hooge Staatsvergaderinge niet weinig hooggaande geſchillen baarden, werd men te *Hoorn* op ernſtiger maatregelen bedagt. In den aanvang van Herfstmaand benoemde men tot Geconſtitueerden der Burgerye JAN VAN DE POLL, H. BOLDING, J. F. G. WELMAN, P. BEL, WILLEM RIS, P. HOUTTUYN, C. BREEBAART, C. MENT, H. HULLEMAN, V. BROUWER en G. BREEBAART.

Eenige Regeeringsleden afgezet.

Dit was een ongunſtig verſchynzel voor de toenmaalige Regeering, en wanneer, drie dagen laater, het *Noordhollandsch Burger-legertje*, van welks oprigting en ſterkte wy reeds verſlag gedaan hebben (*), voor *Hoorn* verſcheen, viel 'er geen twyfel meer aan hun lot van Afzetting. Deeze geſchiedde ingevolge eene Verklaaringe, door eene Commisſie uit de gemelde Geconſtitueerden, in eene op hun verzoek belegde Vroedſchaps-Vergadering ingeleeverd. De negen afgezette Heeren waren JAN JAAGER, JACOB BERCKHOUT, JOAN VAN BREDENHOF Heer van *Oosthuizen*, PIETER OPPERDOES, ABRAHAM VAN STRAALEN, C. C. VAN AKERLAKEN *Pietersz.*, HERMAN VAN BERCKHOUT, DIRK JONGEMAATS,

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 126. *enz.*

MAATS, en HERMANUS DE HART. In hunne ſtede werden aangeſteld JACOB GROES, J. H. VAN STRAALEN, WILLEM SCHUURMAN, P. VAN AKERLAKEN, ZACHEUS VAN FORREST, C. CARBASIUS, C. DE FEYFER, W. A. VAN DER RAMHORST, en W. N. GRAF HELLIGMAN, en den zelfden dag 's namiddags in de Eed genomen. XLVI. BOEK. 1787.

Het herſtelde Genootſchap *Voor Vaderland en Vryheid* ſtondt voor het Raadhuis, de Ruiters en het Krygsvolk waren in de wapenen. Het *Noordhollandſch* Burger-legertje, trok naa de afzetting en aanſtelling de Stad door. Dan het leedt weinig tyds of 't zelve ſcheidde uit een, zonder tot andere Regeeringsveranderingen, *Medemblik* uitgezonderd de beoogde behulpzaame hand te bieden, of door de nabyheid kragtdaadig te bewerken (*).

Onverwyld benoemde men twee nieuwe Afgevaardigden ter Vergaderinge van hun Ed. Gr. Mog., met last om in de raadpleegingen zich by *Dordrecht* te voegen. Wanneer de Heeren J. GROES en C. CARBASIUS, op den achtſten van Herfstmaand daar verſcheenen, ontmoette hunne zittingneeming heftigen wederſtand van de Ridderſchap; die egter te kort ſchoot om dezelve te weeren. Nieuwe Afgevaardigden na *'s Haage* benoemd

Gelyk elders was deeze Regeeringsverandering van korten duur. By de Omwenteling, werd het Staatsbeſluit, 't welk den grond lag tot het jongſt gebeurde te *Hoorn*, ver- Het gebeurde by de Omwenteling.

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XV. D. bl. 214.

XLVI. BOEK. 1787.

vernietigd. Gecommitteerde Raaden, daar zitting houdende, kreegen last zich van allen gezag en beſtuur binnen *Hoorn* te onthouden, 't zelve aan de Regeering over te laaten, en aan Burgemeesteren het geeven van bevelen aan het Krygsvolk binnen de Stad liggende, dat ook bevel ontving deezen alleen te gehoorzaamen; het Exercitie Genootſchap terſtond te ontwapenen, en zich van alle gemeenſchap met hetzelve te onthouden; en de twee Stukken Geſchut weg te neemen. De nieuwe aangeſtelde Raaden werden verklaard van die Posten vervallen te zyn, en ten ſterkſten gelast zich in geene Stads- of Staatszaaken te mengen (*).

Het Voetvolk der Krygsbezetting tradt gewillig in deeze nieuwe maatregelen; doch de Ruitery weigerende, kreeg last de Stad onmiddelyk te verlaaten. Dat eene Afkondiging om Oranje Vercierzelen te mogen draagen, te *Hoorn*, by de menigte, hoogſt welkom was, lydt geen twyfel. Het werd het den yverigen Voorſtanderen van de nu te ondergebragte Party, in de Stad, by de Omwenteling zo bang, dat niet weinigen hunner, de Stad en deels *Holland* ruimden: onder deezen veelen der Geconſtitueerden, die meest lieden van veel Handel en Bedryf zynde, der Stad een gevoeligen neep gaf.

In

(*) *Reſol. van Holl.* 22 Sept. 1787 Men zie de breedvoerige Staatsſtukken, tot *Hoorn*, in de opgemelde gevallen, betrekkelyk, in de *Verzameling* by CHALMOT I. D. bl. 154. V. D. bl. 130. 147. enz.

't Voorgevallene te *Enkhuizen*.

In *Enkhuizen*, waar de Partyen tegen elkander woelden, kreeg de Patriottische thans meerderen invloed (*). Een gedeelte van het opgerigte Wapenhandelend Genootschap DE VRYE WESTFRIEZEN, vereenigde zich met het Burger-legertje in *Noordholland*, als gereed ter demping van oproerige Bewegingen; schoon het eene Bekendmaaking gedaan hadt, van, hoe zeer ook des bereid, en voor een gepaast Volksinvloed te yveren, „ niet te schroomen de Stadhoudelyke Waardigheid, „ in zo verre dezelve met de waare „ Constitutie van een Vry Gemeenebest „ bestaanbaar was, aan te prysen." —— De Regeering deezer Stad, hoewel grootendeels de zaak des Stadhoulders toegedaan, diende ter Staatsvergaderinge een treffend Vertoog in tegen de *Pruisische* dreigende overmagt; in 't zelve betuigende, „ dat de Regeering van *Enkhuizen*, „ nooit gezegd of verlangd hadt, dat de „ tegenwoordige zo ongelukkige omstandigheden, van het dierbaar Vaderland, „ door vreemde Mogenheden zouden behandeld worden; veel minder dat Buitenlandsch Geweld, aan eene vrye Republiek, en aan de aanzienlykste der Souveraine Provincien, de wetten zou komen te ftellen (†)." Zy moest nogtans zich daar aan met andere onderwerpen, 't geen ook op eene draaglyke wyze toeging.

Een-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 175.
(†) *Reſol. van Holl.* 12 Sept. 1787.

XLVI. BOEK. —— 1787.

Eenige der yverigſte Voorvegters onder *de* Patriotten oordeelden het egter raadzaam, by de Omwenteling, die Stad te ruimen.

Het gebeurde te *Edam*.

Niet zonder tegenſtreeving hadt men te *Edam*, in den voorleeden Jaare, een Vaderlands Genootſchap opgerigt, 't welk in den *Eenhoorn* vergaderde (*). Eenige Brieven in het Weekblad de *Politieke Kruyer*, waar onder zommige van eenen lasterenden aart, veroorzaakten verbittering by de Regeering, en hadden het Verbod van *dat* Geſchrift, en de vernietiging des Genootſchaps ten gevolge.

Aanleiding tot dit Verbod en deeze Vernietiging gaf een Oploop, daar den negentienden van Lentemaand voorgevallen. Naa dat deeze dag, niet zonder onrustige beweegingen den avond bereikt hadt, ſchoolden, een hoop meest Mansperſoonen, op zestig begroot, zamen, en groeide deeze welhaast tot drie honderd aan. Een verbaazend aantal, de kleinheid der Stad in aanmerking genomen zynde, en zeer ontzettend door de gedaante waar in zy zich voordeeden. Eenigen waren met Meſſen, op den trant der Zeehachjes, tuſſchen hunne broekbanden, voorzien. Alleen hieven zy, de Stad doorkruiſende, een vervaarlyk geſchreeuw aan. Zeer verſtaanbaar gaven zy een Burgemeester, deeze hoop ontmoetende, te kennen, „ dat de Prins „ boven, de Patriotten, en het Gezelſchap „ in den *Eenhoorn* weg moesten!" Voorzig-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 121.

zigtig antwoordde de Burgemeester, dat hy, even zeer als zy, zyne Hoogheid was toegedaan; doch dat dit uur de tyd niet was om daar over te handelen; dat zy elk zich na huis te begeeven hadden, om 's anderen daags op het Stadhuis te verſchynen en daar hunne belangen in te brengen. Dit vermaan vondt ingang, de dreigende hoop van Moeitemaakers ſcheidde uit een, en de nagt, die de akeligſte tooneelen van onrust dreigde, werd in rust geſleeten. XLVI. BOEK. 1787.

Men bleef niet in gebreke, om 's volgenden daags, ten Stadhuize te verſchynen. De daar voor vergaderde menigte koos uit haar midden vier Afgevaardigden om een Verzoekſchrift ter Vernietiging van het gehaate Vaderlandſche Genootſchap in te dienen. Dan de drift, ter verkryginge van deeze hunne begeerte was te groot, om, in bedaardheid, den tyd te verbeiden, welken de Regeering noodig hadt om over het gedaane Verzoek te raadpleegen, en te beſluiten; ſchoon zy alle reden hadden om een hun welgevallig beſluit te wagten. De menigte liep het Stadhuis op en af, de meesten onthielden 'er zich, en kwamen eindelyk, eenig berigt van den uitſlag gekreegen hebbende, ten Stadhuize afſtuiven onder het vreugdegeroep *Hoezee! Triumph!* — Eene daar op gedaane Afkondiging bevestigde deeze zegepraal; immers dezelve hieldt in: „ Dat, in aanmerking genomen zyn„ de het Verzoek der Burgerye, welk te „ kennen hadt gegeeven, dat in een Week„ lyks Geſchrift, ten tytel voerende de

XLVI. BOEK. 1787.

„ *Politieke Kruyer*, zeer veele lasteringen
„ waren ter neer gefteld tegen de Braave
„ Regenten, Predikanten en Burgers, en
„ dat vermoedelyk deeze lasteringen haa-
„ ren oorſprong genomen hadden uit het
„ bovengemelde Vaderlandſche Genoot-
„ ſchap, Burgemeesters, om deeze reden,
„ hadden goedgedagt, het genoemde Va-
„ derlandſche Gezelſchap te vernietigen:
„ verbiedende voorts alle zamenrottingen,
„ het draagen van Leuzen, en het roepen
„ van *Oranje boven!*'

Zo was dit gehaate Voorwerp uit *den* weg geruimd; dan het laatſte gedeelte der Afkondiginge zo dra vergeeten als gehoord. Het hollend Gepeupel, uitgelaaten over deeze zegepraal, trok welhaast de *Stad* door, onder het oude geroep en getier. Daadlyke plundering of ſchennis hadt 'er geen plaats; deeze werd, als 't ware, afgekogt door de bevreesde Burgers, *die* Wyn, ſterken Drank, Brood en Kaas ten beste gaven, en waar mede de woelende hoop zich vrolyk maakte.

Ondanks deeze Vernietiging bleeven *de* Leden, met dezelfde gevoelens bezield, en betoonden zulks, door eene aankondiging in de Dagpapieren, dat 'er ten Huize van CORNELIS HOTTENTOT, Raad in de Vroedſchap te *Edam*, een bos ſtondt om met de daar in verzamelde Penningen, de voor Vryheid en Vaderland yverende Medeburgers te ondersteunen. —— De Leden des gefloopten Genootſchaps lieten niet na by de Magiſtraat te verzoeken, dat de daaden

mog-

mogten worden opgegeeven, waar aan zommige, zo niet alle de Genootſchapsleden, zich zouden hebben ſchuldig gemaakt, en dat, by voorraad, het Verbod mogt worden ingetrokken; doch dit hadt geene uitwerking. Waarom zy zich in Oogſtmaand by Staaten van *Holland* vervoegden met klagten en verzoek om herſtel; deeze trokken zich de zaak dier *Edammeren* derwyze aan, dat zy aan de Regeering om berigt zonden. XLVI. BOEK. 1787.

Deeze ſtap was der *Edamſche* Regeering hoogſt onaangenaam; doch terwyl die zaak hing, deedt 'er zich een nog veel onaangenaamer verſchynzel voor hun op, toen zy in den aanvange van Herfſtmaand vernam, dat men te dier Stede een Genootſchap van Wapenhandel zogt tot ſtand te brengen. Die by hun vrees- en ſchrikbaarende onderneeming zogten zy in de gehoorte te ſmooren, door eene ſcherpe Afkondiging, in de Dagpapieren met den naam van eene *Vargas Reſolutie* beſtempeld. Zy verboden zulks ten ſterkſten, niet zonder herinnering, dat dit Genootſchap van Wapenhandel meest zou beſtaan uit Perſoonen, behoord hebbende tot het door hun vernietigde Vaderlandsch Genootſchap. — De kort volgende Omwenteling onthief de *Edamſche* Regeering van de hun zo onaangenaame tegenſtreevingen der Patrioten.

Meer Patriottisch gezind ſtelde zich *Purmerende* aan. Men bewerkte by de Regeering het ontſlag der Burgeren uit den Eed aan den Stadhouder gedaan; vorderde de zodanigen, die des niet begeerden ontſlaa- Hoe het te *Purmerende* geſteld ſtondt.

XLVI. BOEK. 1787.

gen te worden, de Geweeren af, en oordeelde hun onbekwaam om eenige Stads-Ampten te bekleeden. De beweegingen van *Hoorn* derwaards overwaaljende, werden door de te wapen geroepene Schuttery welhaast gedempt. Men droeg aan de Pensionaris D. VAN LAAR, een yverig Staatsgezinde, in Bloeimaand, den last op om *alleen* de ſtem deezer Stad ter Staatsvergadering uit te brengen; op dat men, tegen het oogmerk der Regeeringe, de ſtem deezer Stad niet zomwylen zou kunnen doen ſlaapen.

Wat te *Medemblik* gebeurde.

Zeer ſpaade kwam men te *Medemblik*, om met eenige Regeeringsleden en Burgers eene Burger Societeit op te rigten. Onder de dekking van het Burger-legertje werden de Regenten, die ſteeds ter Staatsvergaderinge met de Ridderſchap en de haar aankleevende Steden, geſtemd hadden, van het Stadsbewind ontſlaagen, met naame H. G. DE LANGE, FRANS PONT, J. MORENVLIET, C. ELIAS, en VAN HOMRICH; tot nieuwe Raaden ſtelde men aan O. TOLK, J. OP 'T LAND en P. KOLFF. Dan, even als te *Hoorn* werden zy, by de kort volgende Staatsomwenteling, van wegen de Staaten bevolen de plaatzen weder in te ruimen aan de voorgaande bekleeders (*).

Wat ten zelfden tyde aan de *Zaan* voorviel.

Naa dus de voornaamſte Steden en Plaatzen van *Zuid-* en *Noordholland*, in dit Tydsgewrichte, doorloopen te hebben, moeten wy, ten beſluite van dit Boek, nog

(*) *Reſol. van Holl.* 22 Sept. 1787.

nog eenige oogenblikken aan den *Zaanſtroom* vertoeven. Sterk nam meer aan den *Zaankant* deel in het bevorderen der Grondwettige Herſtelling, door Giften, Wapenoefening, Uittrekken en het aanleggen van Burger Societeiten. De Manſchap van daar, tot dit laatstgemelde geſchikt, beſtondt meest uit de beste Arbeidslieden, aangevoerd door de aanzienlykſten der Burgeren. Voornaame Kooplieden en Dryvers van uitgeſtrekte Fabrieken, toogen werwaards zy oordeelden, dat 's Lands nood hun riep, met een gedeelte van die hun anders, in het voortzetten hunner zaaken, ten dienſte ſtonden. „ Gelukkig," om met de woorden van een dier Dorpen kundig Schryver te ſpreeken, „ dat zy tot geen daadlyk Krygsbedryf „ zich ingewikkeld vonden: want een voor „ hun nadeelig uitloopende Krygskans zou „ deeze Dorpen een zwaaren, zo geen „ onherſtelbaaren, ſlag hebben toegebragt; „ uit aanmerking van de belangrykheid der „ Perſoonen, die zich daar aan waagden. „ Een ſlag niet te vergoeden door de gevraagde ſchadeloosſtellingen der Gewapende Burgercorpſen aan en by de *Zaan* „ gelegen, by een Verzoekſchrift ter tafel „ van hun Ed. Gr. Mog. ingediend (*)."

XLVI. BOEK. 1787.

Ten deezen Jaare ſtelde men, in Grasmaand, der Steden voetſpoor volgende, op *West-Zaandam* tot Geconſtitueerden aan Adri-

(*) P. Loosjes Adz. *Aanhangzel op de Beſchryving der Zaanlandſche Dorpen* door A Loosjes bl. 318.

XLVI. Boek. 1787. ADRIAAN ROGGE, CORNELIS DUYN, JACOB MIDDELHOVEN, JAN DE GRAAF ALBERTSZ., JACOB AARTZEN SPECIAAL, PIETER CORVER, PIETER KIST., JAN SCHOUTEN, en CORNELIS KLAASZ. GROOT.

Men zou egter, een verkeerd gevolg trekken, wanneer men uit deeze verrigtingen besloot, dat op alle de *Zaankantsche* Dorpen de Ingezetenen der Patriottische Partye toegedaan waren. Op het eene meer op het andere minder, vondt men yveraars voor de andere Party in den Lande, die, by wylen, hunne ongezindheid zo tegen de Burger Societeiten als tegen de Wapenhandel, lieten blyken, door het uitslaan van bedreigingen; doch, in derzelver uitvoering werden zy op de meeste plaatzen wederhouden, door den vaardig betoonden moed der Gewapende Burgeren: en elders, waar deeze zwak waren, uit hoofde van de Oranjegezindheid der meesten, door vreeze voor van uit de naburschap opkomenden gewapenden bystand.

Onmiddelyk na de Omwenteling deeden deeze Bedreigers de voorheen hun euvelmoed bedwingende Partye, niet weinig onaangenaamheden aan, door het maaken van woest getier, door onheusche bejegeningen, en het aanranden van by hun gehaate Persoonen. Plundering, hoe zeer veeler handen des jeukten, hadt 'er geen plaats. Welhaast begreepen de meesten, die gisting bedaard zynde, dat het hun belang was, als voorheen, de hand aan den arbeid te slaan, en dien te zoeken by de Kooplieden,

den, Fabrikeurs en Traficanten, verre 't grootſte gedeelte voor Patriotten bekend ſtaande (*). — Ook bleef men in deezen Oord vry van het bezoek des *Pruiſiſchen* Krygsvolks, en de Rust, op de voorgemelde wyze, zich van zelve herſtellende, was het geheel noodloos Landsknegten derwaards te zenden. —— By de Omwenteling en inzonderheid naa de overgave van *Amſterdam*, vertoonden 'er zich eenige wykende Krygslieden; doch niets van meldenswaardige aangelegenheid bragt deezer komst te wege.

XLVI. BOEK. —— 1787.

(*) Zie het evengemelde *Aanhangſel op de Beſchryving der Zaanlandſche Dorpen* bl. 320. 321. Waar de Schryver een grooten misſlag, ten aanzien deezes voorvals door den Heer G. Forster, in zyn *Reize* IV. D. bl. 151. begaan, voldingend wederlegt. Hier uit blykt hoe weinig men, veelal, af kunne gaan op de berigten van vlugtig doortrekkende Reizigeren, boven al in tyden van zo buitengewoone bewegenisſen, die om te recht gekend te worden, kunde vereiſchen van de weezenlyke geſteldheid der dingen, niet op te doen in de gelegenheden, welke zy dikmaals alleen aantreffen. — Wy hebben, tot het vervaardigen van deeze onze Geſchiedenisſe, vaak gebruikgemaakt met *Engelſche* en *Franſche* Schryvers, over dit Tydvak; doch, uit deezen hoofde, min onderrigts gevonden dan wy verhoopten aan te treffen. In een enkel geval kunnen zy, als min bevoorroordeelde Getuigen, gelden; doch verre de meesten brengen hun Lands- en Volksvooroordeelen mede en vermelden de zaaken daar mede overeenkomſtig.

BLAD-

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

ALDEWERELD (Burgemeester) te *Delft*, diens gedrag by zyne Afzetting, 203.

Alkmaar (Gecommitteerde Raaden van het Noorder Kwartier vergaderen te) 358. Optocht des Krygsvolks van daar na *Hoorn*, 364.

Alphen (Wat 'er te) met het Vliegend Legertje voorviel, 316.

ALPHEN (VAN) Drosaart van *Asp ren*, opgeligt, 350. Op het Kasteel te *Woerden* gevangen gezet, 351.

Amsterdam (Uit) wordt een Verzoekschrift ten voordeele der *Heusdenaaren* by Staaten van *Holland* ingediend, 26. Programma daar uitgegeeven, wegens den Invloed der Kleine Steden en het Platteland op de Landsregeering, 54 De Stem dier Stad ten aanziene van de Vermeerderinge der Vroedschapsleden te *Rotterdam*, door het vermeerderen der Bezendinge, tot eene andere zyde overgebragt, 137.

B.

BENTINCK (De Graaf VAN) Aanlegger van eene *Opregte Vaderlandsche Societeit* in *'s Haage*, 73. Onvermoeide poogingen van dien Ridder, 74. Hoe zeer hy in 't oog loopt, 75.

Beyerland (*Oud*) Oproerigheden aldaar, 272. Besluit der *Dordrechtenaaren* om derwaards te trekken, *Ald.* Optocht en Verrigtingen, 273. *Oud-Beyerlanders* gevangen na *Dordrecht* gebragt, 275. Geslaakt, 284.

BICHON, Burgemeester te *Rotterdam*, diens gedrag by eene Afkondiging, 128.

BLAUW (J.) vordert van de Regeering te *Gouda* verzekering van Lyfsveiligheid; doch kan ze niet bekomen, 291.

BOSCH (CORN. VAN DEN) diens Aanspraak te *Rotterdam* in de Vaderl. Societeit toen men op 't punt stondt om eenige Vroedschapsleden van hunne Posten vervallen te verklaaren, 158.

BREE (C. N. PLEMPER VAN) durft men te *Gouda* geene ver-

verzekering van Lyfsveiligheid geeven, 295. Wat hy doet wegens den moedwil en ſchennis te *Gouderak*, 297.

Briello zeer Oranjegezind, 248. 's Prinſen Jaardag daar luidrugtig gevierd, *Ald.* De Regeering beſchuldigd van verlof tot het draagen van *Oranje* gegeven te hebben, 249. De Schuttery verklaart haar genoegen over de tegenwoordige Regeering, 250. De Patriotten 'er zeer in den haat, *Ald.* Oproer by het wederkeeren der uitgetrokken Gewapende Manſchap, 251. De Minderheid der Regeeringe doet deswegen klagten, 254. De Vroedſchap HOYER als Capitein afgezet, 255. Voorzorgen tegen de komst van het Burger Leger gedraagen, *Ald.* Voorſtel van een nieuwen Eed. Werkzaamheid der Minderheid daar tegen, 256. Verzoekſchrift der Patriotten de Regeeringsverandering betreffende, door de Staaten toegeſtaan, *Ald.* Het in verdeediging ſtellen tegengewerkt, 257. Men vaart 'er mede voort tot dat het noodloos wordt, 258. Hoe het zich daar by de Staatsomwenteling toedroeg *Ald.*

Burger Leger. Voorzorgen in *'s Haage* tegen 't zelve door de Commisſie van het Burgercorps, 98. Wat deswegen by Staaten van *Holland* voorviel, 99. De Beveleh van Gecommitteerde Raaden ingetrokken, 100. Het voorgevallene met den Ridder WASSENAAR STARRENBERG in het Kamp by *Delft*, 107. Maatregelen met het zelve te *Delft* genomen, 191. Zie verder *Delft*. Brief aan de *Delftſche* Regeering, 216. 't Zelve trekt voort, 239. Wat 'er in voorviel te *Hondsbolredyk* met den Bailjuw DOUGLAS, 240. Ontwapent onder den weg de Oranje Genootſchappen, 241. Ongeregeldheden door 't zelve gepleegd, en hoe verſchoond, *Ald.* Helpt te *Vlaardingen* de Regeeringsverandering bewerken, 246. Vertrek van daar, 247. Wat 'er te *Alphen* mede voorviel, 316.

BUYZER (F. W.) Wat met hem by de Staatsomwenteling in *Delft* gebeurde, 238.

C.

CHANGUION diens bekendmaaking over het aannaderen van het Burger Leger in Gecommitteerde Raaden, 97. Uit Gecommitteerde Raaden geweerd, 101. Zie ook 309.

CLOON (VAN) Burgemeester te *Schiedam* geeft gehoor aan een verzoek der Burgerye, 319.

CUNÆUS diens Voorſlag wegens de Stemming der Vroedſchapsleden te *Leyden* verworpen, 302.

D.

Delft (Het voorgevallene te) 179. Vergadering van Schutteryen en Genootſchappen aldaar gehouden, 180. Brief aan Vader Hoost van daar geſchreeven, *Ald.* Eene Vaderlandſche Societeit, in tegenſtelling van de andere opgerigt, 182. Strydige verzoeken door het Genootſchap, en de Schuttery by Staaten van *Holland*, 182. Geconſtitueerden aangeſteld 183. De Regeering verzoekt en bekomt eenige Ruitery, 184. Een verzoek ommeer Krygsvolks afgeſlaagen, *Ald.* Onruſtige doch ſchielyk bedaarde beweegenisſen, 185. Verzoek tegen het oprekken van het Exercitie-gezelſchap door het Genootſchap, 186. Het Burger Leger nadert *Delft*, 189. Vergeefsch aanzoek om Krygsvolk, *Ald.* De *Delftſche* Geconſtitueerden beſluiten door te tasten, 190. Beſluit ter Afzetting van eenige Regeeringsleden, *Ald.* Maatregelen ten dien einde genomen, 191. Verzogte Byſtand, 192. Deeze bekomen en aannadering van het Burger Leger, *Ald.* Raadpleegingen over het afzetten eeniger Regeeringsleden, 193. Een ſtuk ten dien einde beraamd, *Ald.* Schikkingen met het Burger Leger gemaakt en de *Haagpoort* in bezit genomen, 196. Het Burger Leger voor *Delft* gebragt, 197. Schikkingen met den Bewelhebber Mappa, 198. Men verdeelt eene Vroedſchaps Vergadering, *Ald.* Geconſtituerden vervoegen zich na het Raadhuis, 199. Brief uit het Burger Leger aan den Raad, *Ald.* De Bezending in den Raad toegelaaten en hoe ontvangen, 200. Wil niet vertrekken of de Heeren door hun vervallen verklaard moesten zulks dogelyks doen, 201. Nadere aandrang van dit Voorſtel, *Ald.* Onderſcheide gedraagingen der Regeeringsleden, 202. Twee Heeren weigeren eerst hunne plaatzen te verlaaten; doch doen het mede, 204. Veilig afgaan der Heeren, 205. Naamlyst van nieuwe Regeeringsleden ingediend, 206. Vroedſchaps beſluit, 207. Men neemt 'er genoegen in, 208. De nieuw verkoozene Heeren op het Stadhuis gebragt. Eén hunner weigert, *Ald.* In den Eed genomen, 209. Vreugde deswegen en kennisgeeving aan Geconſtituerden, 210. De Afgezette Heeren vervoegen zich aan Staaten van *Holland*, by eenen Brieve, 211. Zorg tegen overlast aan de thans onderliggende Partye, 212. Het voorgevallene by de ſtoorenis van het Huis der Oranje Societeit, 113. Het Genootſchap in den Eed genomen, en de Schuttery om-

ontflagen, 214. Stukken Geſchut verzogt en bekomen, 215. Het Burger Leger breekt op, *Ald.* Brief uit hetzelve aan de *Delftſche* Regeering, 216. De *Delvenaars* ſlaan de eiſchen des Konings van *Pruiſſen* af, 217. Voorſtel van allergeſtrengſte maatregelen, indien de *Pruiſſiſche* Magt mogt opdaagen, 218. Hoe dit Voorſtel opgenomen en verſchillend beoordeeld werd, 221. Deels volvoerd, *Ald.* Welk eene uitwerking dit baarde, 222. Ontſlag der Gevangene Heeren, 223. Groote verandering by het aanmaderen der *Pruiſſen*, *Ald.* Afkondiging om aan dezelve géén wederſtand te bieden, 224. Het Plakaat tegen het Oranje draagen ingetrokken, en de Oranje vlag uitgeſteeken, *Ald.* Een hoop gemeen Volks rukt uit 's *Haage* op *Delft* aan, *Ald.* Dringt ter Stad in en pleegt geweld aan veele huizen, 225. Bovenal aan het Societeitshuis, 226. Uitgedreeven met verlies van dooden, 227. Sterke Wagthouding. Verwoestingen door de *Hagenaars* by het terug trekken aangerigt, 228. Sterke voorzorgen tegen een gedreigden wederkomst, 229. Eenige *Pruiſſen* trekken door de Stad, *Ald.* De Nieuwe Raaden afgezet en de oude herſteld. Het Wapengenootſchap vernietigt en de Genootſchapsleden uit de Schuttery geweerd, 230. Het voorgevallene met BUIJER en VAN DE VELDE, 231. Schrik op de valſche tyding der komst van het Volk des Rhyngraafs, 232. Verdere Voorzorgen tegen de Patrioten in die Stad gedragen, 233. Illuminatie te *Delft*, *Ald.*

Domeinraad des Stadhouders doet een Publicatie drukken, wat des voorviel, 91.

Dordrecht (De Afgevaardigden van) blyven van de Vergadering, 81. Komen weder, 87. Geſteldheid aldaar ten opzigte van de Staatsgeſchillen, 263. Geſchrift over de Regeeringsverandering, *Ald.* Verzoekſchrift de Oranjegezinde Regeeringsperſoonen betreffende ten hunnen voordeele, 264. Sterk Verzoekſchrift daar tegen, 265. De *Dordrechtenaaren* trekken uit tegen de oproerige *Oud Beyerlanders*, 272. Optocht en Verrigtingen, 273. Wederkomst met Gevangenen, 275. Verdere Uittochten en Ontwapeningen der Landlieden, *Ald.* Oogmerken deezer Uittochten, 276. Sterke voorzorg tegen Oproerigheid en Plundering, 277. Geſteldheid aldaar by de aanmadering der *Pruiſſen*, 278. In haat by den Hertog VAN BRUNSWYK, *Ald.* WINSINGERODE nadert de Stad en eischt dezelve op, 279. Groote verwarring en ont-

ontſteltenis in de Stad, 280. Beſluit om die over te geeven en de Artikelen der Capitulatie, 281. Binnenkomst der *Pruiſen*, *Ald.* Overgaave, 284. Slaaking der Oranjegezinden, *Ald.*

DOUGLAS (A.) wat met hem in 't *Zuidhollandsch* Vliegend Leger voorviel, 239.

DYK (VAN) een *Werkendamsch* Heelmeester na *Dordrecht* gebragt, 276. Weder uitgeleid, 282.

E.

Edam. De *Politieke Kruyer* in die Stad verboden, 372. Oproerige Beweegingen en Eiſchen, 373. Dit dempt der Patriotten moed niet, 374. Scherpe Afkondiging daar gedaan, 375.

Enkhuizen. Het Gewapend Genootſchap aldaar vereenigt zich met het *Noordhollandsch* Burger Legertje, 371. Zonderlinge verklaaring van 't zelve ten opzigte van den Stadhouder, *Ald.* Hoe de Regeering, ſchoon Prinsgezind, over de *Pruiſiſche* Krygsinvloed ſprak, 371.

F

FYNJE (W.) zyn gedrag by de Afzetting eeniger *Delfiſche* Regeeringsleden, 200—203. Verlaat *Delft* vóór de aankomst der *Pruiſen*, 231.

G.

GERLACH (J. A.) Stedehouder van VAN DER DOES te *Heusden*, diens gehouden gedrag by de Regeeringsverandering, 13.

Gornichem yvert zeer tegen *Heusden*, 24. Vergeefsch Verzoekſchrift ten tegendeele ingeleeverd, 26.

Gouda. Algemeene geſteldheid te deezer Stede, 285. Strydige Verzoekſchriften der Patriottiſche en der andere Party, 288. Eene gedeeltelyke Inwilliging aan de Patriotten, *Ald.* Deeze voldoet niet. Nadere aandrang, 289. Vroedſchaps beſluit, wegens de *Rotterdamſche* Afgevaardigden, 289. Hoe de Omwenteling daar bewerkt, 260. Vergeseld van veel Gewelds en Plunderings, *Ald.* De Regeering durft geene verzekering van Lyfsveiligheid geeven aan J BLAUW, 291. Noch ook aan C. N. PLEMPER VAN BREE, 295.

Gouderak. Moedwil en ſchennis daar gepleegd, 296.

's Gravenhaage. Men doet 'er poogingen tot eigen Magiſtraatsbeſtelling, 61. Twaalf Gecommitteerden uit de Burgery benoemd, *Ald.* Zyne Hoogheid bewilligt in het verzogt Ontſlag van den Eed door de Schuttery aan hem gedaan, *Ald.* Van dien Eed ontſlaagen, 62. Het Genootſchap in orde gebragt, trekt openlyk op, 63. De *Haagſche* Schuttery het draagen van eenige Oranjetekens verboden, *Ald.* Het Genoot-

nootſchap verzoekt als een Lichaam op zich zelven aangemerkt te mogen worden, 64. Door de Staaten toegeſtaan, met tegenkanting der Ridderſchappe, 65. Bekommerdheid der Schutterye, dat het Genootſchap dezelve wilde ontwapenen, *Ald.* Genugten, dat de Schuttery het intrekken des Genootſchaps wilde betwisten, 66. Zorg daar tegen gedraagen, 67. Het trekt, door Krygsvolk gedekt, onverhinderd binnen, 67. De Schuttery door Gecommitteerde Raaden gerust geſteld, 68. Geringe Oranjetekens weggenomen, 69. De Genootſchapsleden gaan ongewapend, *Ald.* De Schutters verhoden met Scherp op de wagt te komen en nadere voorziening tegen het met Scherp geladen Geweer der Schutteren, 70. Veelen der Schutteren ongeneegen van hier aan te gehoorzaamen, 72. Daar toe genoodzaakt, *Ald.* Het Wapenhandelend Genootſchap gewettigd, 72. Oprigting eener *Opregte Vaderlandſche Societeit* onder den Graaf VAN BENTINCK, 73. Opgang deezer Societeit, 74. Hoe zeer dit, en bovenal de Oprigter, in 't oog liep, 75. Een tweede Societeit voor den geringer Ingezetenen opgerigt, *Ald.* Onrustige Bewegingen reeds in den Voortyd, 79. Voorſtel van *Haarlem* om in *'s Haage* Volk des Rhyngraafs te leggen, 77. Raadſlagen hier op, 80. De Afgevaardigden van *Dordrecht* en *Haarlem* blyven van de Vergadering, 81. Verſchillende Raadſlagen op dit ſtuk, *Ald.* De zaak blyft hangen; tweede Bezending uit *Schiedam*, 83. Voorſtel tegen de Byeenkomſten der Burgeren, 84. Voorſlagen ter Bemiddeling, 85. Beſluit ter Vermeerdering en verſterking des Garniſoens, 85. Byzondere Eed dit Krygsvolk afgenomen, 86. Zorg voor dit Volk gedraagen, 87. *Haarlem* en *Dordrecht* komen weder ter Staatsvergadering, *Ald.* Het *Haagſche* Genootſchap, wegens de aangebodene Voorzorg bedankt, 87. Het voorgevallene, wegens de Publicatie van den Domeinraad des Stadhouders, 91. De Jaardag des Stadhouders loopt hier ſtil af, 92. Het Vaandel der Lyfwagt van Staaten van *Holland* met een Galg beſchilderd, 93. Uitgeloofde Belooning des Hofs van *Holland* ter ontdekking van den Daader, 93. De Krygsraad der Lyfwagt looft desgelyks eene Belooning uit, 94. De Vaandrig VAN DER HOOP, op wien vermoeden viel, onderzogt, 95. Hy vlugt, *Ald.* Ingedaagd, en zyn Vonnis, 96. Ongeregeldheden onder het Krygsvolk, 97. Voorzorgen te-

gen het Burger Leger, 97. Adres daar tegen door de Commisſie van het Burger Corps, 98. Raadpleegingen by Staaten van *Holland* op dit ſtuk, 99. Herhaalde Vergadering in den nagt, wegens het voorgevallene te *Voorburg*, 100. Geſchil tuſſchen. KRETZMAR en VAN WASSENAAR STARRENBURG, *Ald.* De bevelen van Gecommitteerde Raaden ingetrokken, *Ald.* Een hoop Gemeen Volks trekt van daar na *Delft*, 224. Zie verder *Delft*.

GREEVE (N.) te *Schiedam* weigert eene Vroedſchaps Vergadering, op verzoek der Burgeren, te beleggen, 319. Ongenoegen overdiens gehouden gedagter Staatsvergadering van *Holland*, 321. Verklaaring door hem ingeleeverd, 330. Onvoldoende gekeurd, en eisch der Burgeren ten zynen opzigte, 332.

H.

Haarlem. (Voorſtel van) om in *'s Haage* Volk des Rhingraafs te leggen, 77. Raadſlagen hier op, 80. De Afgevaardigden blyven van de Vergadering, 81. Komen weder, 87. Raadſlag deezer Stad ten opzigte van de Vermeerdering der *Rotterdamſche* Vroedſchapsleden, 137. Beantwoording een Brief van *Hoorn*, 362.

HEKKENHOER (De Wed.) te *Rhynsburg* deerlyk geplunderd, 317.

Hellevoetſluis. (Mishandelingen te) den Leeraar HUIGENS aangedaan, 260. Geweldig Oproer aldaar, 261. Vorderingen om een Verzoekſchrift ten voordeele van den Prins te tekenen, *Ald.* Voorzorgen om dit geweld te ſtuiten, *Ald.* Eene Commisſie derwaards gezonden, 262.

Heusden treed vroeg der Volkszaake toegedaan, 5. Geeft daar van op nieuw blyk, 6. Aanſpraak van VAN DER KEMP aan de *Heusdenaars*, 7. Eisch om de Regeering te veranderen, door de Regeering toegeſtaan, 12. Eisch aan den Drosſaart om de Regeeringsverandering te helpen bewerken, 13. Uitzonderingen daar by gemaakt, *Ald.* Van wegen den Drosſaart geweigerd, 13. Memoraat egter voort en roept de Burgery op, 14. De oude Regeering ontſlagen, eenigen met dankzegging, anderen uitgemonſterd, 15. Hoe de nieuw verkoozene in den Eed genomen worden, 16. Het nieuwe Stads Regeerings Reglement ingevoerd, 17. Gecommitteerden gekoozen en beëedigd, 18. De vordering dat *Heusden* Zitting zou neemen ter Vergadering van *Holland* goedgekeurd, *Ald.* Kerkelyke Dankzegging over deeze Gebeurtenis, 19. *Wyk by Duurſtede* wenscht hun daar mede geluk, *Ald.* Eisch dat

dat de Drossaart te *Heusden* zou komen woonen, 20. De eisch der *Heusdenaaren* om Zitting by Staaten van *Holland* zeer verschillend opgenomen, 21. De *Heusdenaars* houden vol op de gedaane Aanschryving der Staaten, 22. Verlegenheid der Staaten van *Holland* met den Eisch der *Heusdenaaren*, 23. Hunne verklaaring by de Staaten, wegens het verrigtte, *Ald.* Hoe zeer *Cornichem* tegen *Heusden* yvert, 24. Vergeefsche Verzoekschriften ten hunnen voordeele, 26. Klagten van het Wapenhandelend Genootschap aan de Vergadering te *Delft* gezonden, 28. Staatsbesluit om te *Heusden* alles op den ouden voet te herstellen, 29. De *Heusdenaars* schryven aan de Staaten eeniger Gewesten, 30. Hoe Staaten van *Utrecht* over hun geval ongunstig oordeelden, *Ald.* Besluit eener Bezending na *Heusden*, 31. Verschillende raadgeevingen aan de *Heusdenaaren*, 32. De *Heusdenaars* houden het vol in het weigeren, 33. De Commissie verschynt 'er en volvoert den last, *Ald.* De oude Regeering hersteld, 35. Openlyke verklaaring van VAN DER KEMP, dat hy zich de zaak der *Heusdenaaren* aantrok, 35. Hier voor bedankt, 36. Hoe de Staaten van *Utrecht* over de zaak der *Heusdenaaren* dagten, 37. Middelweg den *Heusdenaaren* voorgeslaagen, 38. De zaak niet afgedaan. Verzoek dat dezelve Domestiek mogt verklaard worden, 39. Men blyft 'er pal staan, *Ald.* Zy bewaaken zelve de Stad en dringen op het afdoen hunner zaake, *Ald.* Middelweg hun voorgeslaagen, 41. Zy weigeren dien in te slaan, *Ald.* Eenigzins gunstiger Besluiten omtrent die Stad, 42. Voorstel wegens het Drossaards Ampt, 43. Nieuwe aanzoek om in Staaten van *Holland* beschreeven te worden, *Ald.* Beroepen zich op het Volk van *Holland*, wegens hunnen toestand, *Ald.* Wat 'er, wegens het nieuwe Formulier van den Eed voor het Krygsvolk was voorgevallen, 45. 't Gebeurde met de Commissie te *Woerden* over den Eed, 48. Men weigert Krygsvolk te zenden, zo lang de *Heusdenaar* van het oude Eedformulier afweeken. Klagten deswegen, 48. De Omwenteling breekt alles af, 51. Zeggen van RAAWS, wegens de daar aangerigte Plunderingen, *Ald.* Oordeel van PFAU deswegen, 52.

HOEVEN (VAN DER) Burgemeester te *Rotterdam*, diens gedrag by eene Afkondiging, 128.

Holland (Staaten van) hoe verschillend men den eisch

der *Heusdenaaren* om Zitting in de Staatsvergadering te hebben, opnam, 22. Verlegenheid over de eischen der *Heusdenaaren*, 23. Staatsbesluit om in die Stad alles op den ouden voet te herstellen, 29. Bepaling tot eene Bezending na die Stad, 31. De Commissie derwaards gezonden, volvoert den Last, 34. Zie verder *Heusden*. Wegens de Versterking der Bezetting in *'s Haage* zie *'s Gravenhaage*. Raadpleegingen wegens het weeren van het Burger Leger uit *'s Haage*, 99. Verzoekschrift der *Rotterdamsche* Geconstitueerden, tot Vermeerdering der Vroedschapsleden, 111. Verbaasdheid der *Rotterdamsche* Afgevaardigden over dit Voorstel, 112. Aandrang van de Geconstitueerden op de overweeging van het Verslag der Staatscommissie des Jaars 1784. Verzoekschrift, een tegendeele, 133. Aandrang by de Staaten op de Vermeerdering der Vroedschappe, 135. Tegenspraak van dien Aandrang, 136. Wat deswegen ter Staatsvergaderinge voorviel, 137. *Haarlems* Raadslag, 137. Uitgebragt Rapport ter Vermeerderinge, 140. Tegenkanting der *Rotterdamsche* Afgevaardigden, 144. *Zy* leeveren eene Tegenverklaaring in, 145. Verzoekschrift, door de Geconstitueerden van de *Oranje Party* by de Staaten, 146. Nieuwe Afgevaardigden uit *Rotterdam* ter Staatsvergaderinge benoemd, 164. Hoe het zich met die dubbel Afgevaardigden toedroeg, 165. Voor- en tegenspraaken, 166. Verschillende gevoelens der Staatsleden, *Ald.* De Meerderheid voor de nieuwe Afgevaardigden, 166. Tegenverklaaring van wegen de Afgezette Raaden, en die het met hun stonden, 168. Het Besluit verwyst, 170. De zaak *Domestiek* verklaard, 171. De afgezette *Delftsche* Raaden zenden een Brief by de Staaten, 211. Die zaak Huishoudelyk verklaard, 212. Besluiten meer Krygsvolk na *Heusden* te zenden, 359. Zie verder *Heusden*.

Hoofdt (Burgemeester) Brief aan deezen uit de Vergaderinge van Schutteryen en Genootschappen te *Delft*, 180.

Hoofd (Van der) de Vaandrig verdagt wegens het beschilderen van het Vaandel, onderzogt, 95. Zyn vlugt, *Ald.* Ingedaagd en gevonnisd, 96.

Hoorn. Gesteldheid der dier Stede, 355. Verklaaring voor de toenmaalige Regeering, *Ald.* Oproerigheden aldaar, 356. Vorderingen by de Magistraat door het Gepeupel gedaan, 357. Inwilliging derzelven, en daar op volgende Oproerigheden, *Ald.* Veelen verlaaten de Stad,

Stad en Gecommitteerde Raaden vergaderen te *Alkmaar*, 358. Staatsbesluit om meer Krygsvolks na *Hoorn* te zenden, 359. Verzoek om dez verschoond te worden, afgeslaagen, *Ald.* Rondgaande Klaagbrief van *Hoorn* aan de Steden, 360. Wederschryven van *Haarlem* op den rondgaanden Brief, 362. Tegenwerking van Partyen, 363. Het Krygsvolk gereed om na *Hoorn* te trekken, 364. Optocht derwaards en Aankomst, *Ald.* Verrigtingen daar op gevolgd, 366. Strydende poogingen der Partyen, *Ald.* Regeeringsverandering door hun Ed. Gr. Mog. 367. De Hoofdofficier verzoekt in die gevallen ten koste van den Lande te mogen procedeeren, *Ald.* Geconstitueerden benoemd 368. Eenige Regeeringsleden afgezet, *Ald.* Nieuwe Afgevaardigden na *'s Haage* benoemd, 369. Het gebeurde by de Omwenteling, *Ald.*

HOYER (W.) in den *Briel* als Capitein afgezet, 255.

HUIGENS Leeraar te *Hellevoetsluis* hoe mishandeld, 260.

K.

KASTEELE (VAN DE) Predikant in den *Brielle* laat zich op 's Prinsen Jaardag zonderling uit, 249.

KEMP (F. A. VAN DER) diens Aanspraak aan de *Heusdenaars*, 7. Verklaart openlyk zich de zaak der *Heusdenaaren* aan te trekken, 35. Deswegen door de *Heusdenaars* bedankt, 36.

KNYF, Burgemeester te *Leerdam* in hegtenis genomen, en na den *Haage* gebragt, 347. Op de Voorpoorte gezet, *Ald.*

KRAAYVANGER, Burgemeester te *Delft* diens gedrag by de Afzetting eeniger Regeeringsleden, 202, 209.

Krimpen op de Lek dwang aldaar door de Oranjegezinden gepleegd, 179.

L.

LAAN (D. VAN) Pensionaris te *Purmerende*, krygt last om alleen de Stem ter Staatsvergadering uit te brengen en waarom, 376.

LAMBRECHTS (B.) diens gedrag by zyne Afzetting als Raad in de Vroedschap te *Delft*, 205.

Leerdam hoe aldaar 's Prinsen Jaardag gevierd, 343. Woelen aldaar tegen de Patrioten, *Ald.* Verzoekschrift aan de Regeering tegen dezelve ingerigt, en om Oranjevlaggen te laaten waaijen, *Ald.* 't Zelve ingewilligd, 344. Geweld en Plundering hier op gevolgd, 345. Burgers uit *Vianen* en Krygsvolk trekken derwaards, 346. Vinden de Stad geslooten en vorderen ingelaaten te worden, *Ald.* Wegneeming der Oranjeteekenen en gevangenneeming van twee Regeeringsleden, 202, 209.

ringsleden, 347. Omwenteling aldaar, 349.
LEEUWEN (VAN) uit *Leyden* in ſtede van CHANGUION in Gecommitteerde Raaden gezonden, 310.
Leyden (Geſteldheid te) in deezen Jaare, 297. Aldaar gemaakte bepaaling omtrent de Requesten en Adreſſen, *Ald.* Verſchillen deswegen in den Raad, 298. Geconſtitueerden mengen zich in deeze zaak, 299. Ook de Burger Krygsraad, *Ald.* Geen voldoende uitſlag, 300. Herhaalde en geſlaagde poogingen, *Ald.* Vreugde over dien uitſlag, *Ald.* Het Voorſtel om met Briefjes Vroedſchapsleden te ſtemmen, verworpen, 302. Het Studenten Genootſchap van Wapenhandel neemt ſterk op, 303. Waarſchuwing van den Senaat tegen het uittrekken der Studenten, *Ald* Veelen toogen egter uit, 304. Aanmaaning van wegen het Geregt aan de *Leydſche* Burgers om uit te trekken, 305. De Prinsgezinden rigten een Societeit op, en leggen een Verzoekſchrift ter tekening, *Ald* Sterke Verbintenis der Patriotten. 306. Men wil de Oranjegezinden uit de Schutterij geweerd hebben, 307. Volvoering van die Ontſchuttering, 308. De Oranje Societeiten geſlooten, 309. Misnoegen tegen P. CHANGUION, *Ald.* Opontboden en door VAN LEEUWEN vervangen, *Ald.* By de Omwenteling in 't eerſt vry bedaard, 310 De Gewapende Societeiten vernietigd, 311. De Studenten vernietigen hun Wapengenootſchap, *Ald.* Verzoek der Studenten om van de Academie de Vlag te laaten waaijen, 312. Voorzorgen der Regeeringe omtrent verborgen Wapen- en Krygsvoorraad, *Ald.* Gewelddaadigheden door ſtrenge Afkondigingen tegengegaan, 313.

M.

Maasſluis Onluſten aldaar, 247.
MAN (DE) Schepen te *Leerdam* gevangen genomen, 347.
MEYER (JAN) wat wegens hem te *Hoorn* te doen viel, 356 en 366.

N.

NOLET (J. L.) by de *Heusdenaaren* in haat, 15.

O.

ONDERDEWYNGAARD (C.) diens gedrag by zyne Afzetting te *Delft*, 204.
Overſchie Gemaatigdheid aldaar by de Omwenteling, 178.

P.

Platteland (Poogingen van het) om Invloed op de Landsregeering te krygen, 54. Programma deswegen, 54 *enz.*

Pruiſſen (De *Gebroeders* ſtaan de Eiſchen des Konings van) af, 217. *Huuzaaren* van *Pruiſſen* trekken door *Delft*, 229. Derzelver komst te *Schoonhoven*; 335. Hun gedrag daar gehouden, *Ald.* Klagten der Regeeringe deswegen, 336.

Parmerende Patriotschgezind, 375. VAN LAAR, Penſionaris dier Stad *alleen* gelast de Stem ter *Staatsvergadering* uit te brengen, 376.

R.

RAAUWS (H.) by de *Heusdenaaren* gehaat, 15. Diens zeggen wegens de aangerigte Plunderingen, 51.

Rhynland (Geſteldheid in) omtrent den tyd der Omwenteling, 314. Vuil Plakſchrift in verſcheide *Rhynlandſche* Dorpen aangeplakt, 315.

Rhynsburg (Plunderingen te) 317.

Rotterdam. Verband van het voorgevallene aldaar in den Jaare 1787 met het voorheen verhaalde, 109. Burgergeconſtitueerden daar aangeſteld, *Ald.* Veelen begeerte om het getal der Vroedſchappen op XL. te brengen, 110. Verzoekſchrift ten dien einde door Geconſtitueerden by Staaten van *Holland*, 111. De *Rotterdamſche* Afgevaardigden verbaasd over dit Voorſtel, 112. De Meerderheid der Regeeringe levert een Vertoog daar tegen in by de Staaten, 113. Tegenberigt van de Minderheid der Regeeringe, 116. De Krygsraad in een gevoelen met de Minderheid, *Ald.* Desgelyks de Schepenen, 117. De Krygsraad vervoegt zich tot Schepenen, *Ald.* Aangevoerde redenen voor de Vroedſchaps Vermeerdering, *Ald.* Schepenen trekken zich de zaak der Minderheid aan, 120. Een Gezelſchap Onder-officieren, de *Unie* geheeten, opgerigt, 121. Ondersteunt de Party der Regeerings Vermeerdering, 112. Sterke taal door hun gevoerd, *Ald.* Eenige Schutters verklaaren zich daar tegen, 125. De Meerderheid wraakt het gedrag der Schepenen, *Ald.* Een Verzoekſchrift om het oude getal der Vroedſchappen te behouden, 127. Dreigend Oproer, uit valſche gerugten ſpruitende; Afkondiging daar tegen, *Ald.* Byzonderheden deeze Afkondiging betreffende, 128. Wederzydſche Bepleitingen van dit ſtuk by Staaten van *Holland*, *Ald.* Eene *geregte Vaderlandſche Societeit*, ook de Oranje Societeit geheeten, aangelegd, 129. Wat deszelfs voorwerp, 130. Aandrang der Geconſtitueerden by Staaten van *Holland* op de overweeging van het Verſlag der Staatscommiſſie des Jaars 1784, 131. Begeerte, dat de Heeren, daar in verdagt voorkomende, geene Staatscommiſſie mogten be-

kleeden, *Ald.* Verzoekſchrift ten voordeele van de toenmaalige Regeering door de Hoofden der *Opregte Vaderlandſche Societeit*, 133. De Verwydering vergroot, 134. Aandrang op de Vermeerdering der Vroedſchappe by hun Ed. Groot Mog. 135. Tegenſpraak van dien Aandrang, 136. Het voorgevallene deswegen ter Staatsvergaderinge, 137. *Haarlems* Raadſlag, *Ald* Geconſtitueerden dringen 'er op aan om de Ampten aan Burgers te geeven, 139. Op den Volksinvloed, 140. De zaak der Vroedſchapsleden in den *Haage* weder ter hand genómen. En uitgebragt Rapport tot de Vermeerdering, *Ald.* Tegenkantingen der *Rotterdamſche* Afgevaardigden, 144. Zy leveren eene Tegenverklaaring in, 145. Geconſtitueerden van de Oranje Party aangeſteld. Naamlyst, *Ald.* Verzoekſchrift door hun by Staaten van *Holland* ingediend, 146. Vervoegen zich ten dien einde by de Regeering van *Rotterdam*, 148. De Regeeringsverandering door het afzetten van eenige Leden, 149. Beraamde Aanſpraak der Krygsraads tot het bedanken van eenige Regeeringsleden, met Naamsaanduiding, 149. Schikkingen en Voorzorgen om dit werk zyn beſlag te geeven, 157. Aanſpraak in de Vaderlandſche Societeit door C. v. d. Bosch, 158. Optocht na het Stadhuis, 161. Hoe daar ontvangen, 162. De Commisſie wil buiten ſtaan; doch onder voorwaarden, 163. Nieuwe Vroedſchapsleden verkooren, *Ald.* Andere Heeren ter Dagvaart benoemd, 164. Voorzorgen tegen Oproer gedraagen, *Ald.* De nieuwe Afgevaardigden komen in den *Haage*, 163. Hoe het met die dubbel Afgevaardigden toegiag, 165. Zie verder *Staaten van Holland*. Eenige Regeeringsleden weigeren de Stadsvergaderingen by te woonen, 171. Vrugtlooze poogingen om de afgezette Heeren weder in het Beſtuur te krygen 172. Artilleriſten en een Stads Burger-Militie opgerigt, 173. Verzoekſchrift over de Stadsampten, 174. Een nieuw Stads Regeerings Reglement in bewerking; doch verydeld door de komst der *Pruiſſen*. Ongeregeldheden wegens het Oranje draagen, 174. Gevolgen deezer Omwenteling voor de nieuw aangeſtelde Regeeringsleden, en anderen, 176. Overgaave der Stad aan de *Pruiſſen*, *Ald.* Eerbetooning aldaar uitgeloofd op een Dichtſtuk de Omwenteling bezingende, 177.

Rous (D.) uit *Voorburg* in hegtenis gebragt, 314.

BLADWYZER.

S.

Schiedam een tweede Bezending uit de Stad in Staaten van *Holland* afgevaardigd, 83. Verdeeldheid der Regeering, 318. Het voorgevallene aldaar, wegens de Verſterking der Bezettinge in *'s Haage*, *Ald.* Men oordeelt 'er niet te moeten ſtilzitten, 319. De Burgers verzoeken Vroedſchaps Vergadering, 319. Volvoering eener Bezending, *Ald.* Antwoord hun gegeeven, 320. Onvoldoend gekeurd, en een ander gekreegen, 321. Nieuwe Afgevaardigden na den *Haage*, *Ald.* Ongenoegen over het gedrag van DE GREEVE, *Ald.* Verzoekſchrift der Burgeren, 323. Overlevering des Verzoekſchrifts, 329. Verwyl des Antwoords, *Ald.* Gunſtig verſlag, 330. Verklaaring van Burgemeester DE GREEVE, 331. Onvoldoende gekeurd, en elsch omtrent dien Burgemeester, 332. Geconſtitueerden aangeſteld, 333. Regeeringsverandering en het zenden der Benoeming aan Staaten van *Holland*, *Ald.* Burgemeesters wederſtreeven het tekenen eens Verzoekſchrifts in eenige Ambagtsheerlykheden, 334. Verbintenis der Patriotten, *Ald.*

Schoonerwoerd. De Oranjevlag daar van de Tooren gehaald, 346.

Schoonhoven ſtelt laat Geconſtitueerden aan, 335. 't Gedrag der *Pruiſſen* te dier Stede, *Ald.* Hoe de Regeering zich des beklaagde, 336.

Speelsteden van de zyde der Prinsgezinden in *'s Haage* aangelegd, 73.

Steden (*Kleine*) en het Platteland om Invloed op de Landsregeering, 54. Programma te *Amſterdam* wegens dien Invloed, *Ald.*

SUPERBELLE (DE) Het voorgevallene te diens Huize te *Alphen*, 316.

U.

Utrecht (Staaten van) ſchryven aan die van *Holland* over de zaak der *Heusdenaaren* ongunſtig, 30, 87.

V.

Vaandel (Het) der Lyfwagt van Staaten van *Holland* met een Galg beſchilderd, 93. Wat des te doen viel, *Ald.*

VELDE (N. v. D.) wat met hem by de Staatsomwenteling te *Delft* gebeurde, 231.

VERAC (DE) verklaart zich voor de Verſterking van *'s Haage* met Krygsvolk, 84.

Vianen Uittocht van daar na *Leerdam*, 346. Andere Uittochten tegen de Oproerigen, 349. Hadt by de Omwenteling veel te lyden, 351. Verkeerd aan het ſchieten der Burgeren op de *Pruiſſen* toegeſchreeven, 352.

Vlaardingen zeer Prinsgezind, ſchoon men 'er ook anderen aantrof, 242. De Oranje Party tragt zich te verſterken,

ken, 243. Een Geſchrift ten voordeele van den Prins aangeboden en geteekend, 244. Voorzorgen der Gezantſchapsleden tegen oproerig Geweld, 245. De Verandering der Regeering op de komst van 't Burgerleger van korten duur, 246. De oude Regeering herſteld, 247.

Voorburg. Het voorgevallene aldaar met het Burger Leger onderzogt, 99. Doris Rous in hegtenis gebragt, 314.

W.

WASSENAAR (VAN) STARREN-BERG. Diens Voorzorg tegen het Burger Leger in 's *Hage*, 97, 99. Geſchil tuſſchen hem en VAN KRETZMAR, 100. Het vorgevallene met dien Ridder in het Kamp by *Delft*, 101.

WEILLE (DE) Vroedſchap te *Schoonhoven*, groote ſchade door de *Pruiſen* hem toegebragt, 336, 342.

WILLEM DE V. Op welk eene wyze hy de *Haagſche* Schutterij van den Eed aan hem gedaan, ontſlaat, 61.

Woerden doet aanzoek om ter Staatsvergadering van *Holland* beſchreeven te worden, 52. Dit ſtuk daar niet ſterk doorgezet en waarom, 53. Hoe het daar by de Omwenteling geſteld was, 353.

Wyk by Duurſtede wenſcht de Stad *Heusden* geluk met de gedane ſtappen, 20.

Y.

Yſſelſtein, 't gedrag daar op 's Prinſen Jaardag gehouden, 352.

Z.

Zaan (Hoe het in de Dorpen aan de) geſteld was kort vóór en naa de Omwenteling, 376.

Zaandam (*West-*) Geconſtituerden daar aangeſteld, 377.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

Wagtbetrekking der Lyfwagt van hun Ed. Gr. Mog. met een ſchandelyk beſchilderd Vaandel, over . . . . . bl. 94.

Haagſche Plunderbende te Delft . . 224.

't Portrait van TOULON . . . 296